

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Avaldamismärge:

Haridusminister
määrus
algtekst
RTL 1999, 70, 907

Põhihariduse lihtsustatud riikliku õppekava (abiõppe õppekava) kinnitamine

Vastu võetud 24.03.1999 nr 21

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (RT I 1993, 63, 892; 79, 1186; 1994, 91,1528; 1996, 49, 953; 1997,24, 365; 26, õiend; 69, 1111; 1998, 57, 859; 1999, 24, 358) paragrahvi 3 lõike 5alusel haridusminister määrab:

Kinnitada põhihariduse lihtsustatud riiklik õppekava (abiõppeõppekava) (juurde lisatud).

Minister Mait KLAASSEN
Kantsler Georg AHER

Kinnitatud
haridusministri 24. märtsi 1999. a määrusega²¹

Põhihariduse lihtsustatud riiklik õppekava (abiõppeõppekava)

I. ÜLDSÄTTED

Põhihariduse lihtsustatud (abiõppe) õppekava alusel toimubabiõppele suunatud õpilaste õppetöö EestiVabariigis, selle koostamine ja arendamine kuulub Haridusministeeriumi pädevusse.Põhihariduse lihtsustatudõppekava alusel koostab iga abikool või abiklass oma õppekava. Sellealusel koostatakse ka individuaalõppekavadneile õpilastele, kes vajavad abiõppe õppekava teist tüüpikoolides või kellele püstitatakse osaliselt erinevad eesmärgidja nõuded abikoolis.

Põhihariduse lihtsustatud õppekava aluseks on põhikooli riiklikõppekava. Erinevused on tingitud abiõpetvajavate õpilaste arengu iseärasustest. Õppekava moodustabüldharidusliku terviku, keskendub suuremal määralelementaaroskuste ja elus iseseisva toimetuleku kujundamisele. Peamised erinevused onõppekava korrektsioonilinesuunitlus ja lihtsustatud ainekavad (suuremal määral elementaaroskusi, keskendatuselus iseseisva toimetuleku oskuseomandamisele).

Põhikooli lihtsustatud õppekava määrab abikooli ja teistekoolide abiõpet vajavate õpilaste

- õppeaja;
- kasvatus-, sh korrigeerimise ja sotsiaalse rehabiliteerimiseeesmärgid;
- kooliastmete ja klasside nõuded;
- aine- ja korrektsioonitundide proportsioonid;
- peamise õppesisu aineti.

Õppekava koosneb **üldosastjaainekavadest.**

Üldosasesitatakse

- õppe-, kasvatus-, sotsiaalse rehabiliteerimise, sh korrigeerimiseüldeesmärgid;
- õppekorralduse põhimõtted ja tunnijaotusplaanid;
- kooli, klassi ja individuaalse õppekava koostamise alused.

Ainekavadesmääratletakse

- aine osa õppekavas ja lapse arengu korrigeerimisel;

- ainesisu;
- omandatavad oskused;
- õppegevuse iseloom ja dünaamika õpingute jooksul;
- oodatavad õpitulemused.

ÜLDOSA

II. ABIÕPPE JA KASVATUSE ÜLDEESMÄRGID

Abiõppe põhiülesanne on korrigeerida kerge vaimse alaarenguga õpilase arengut ja aidata kujuneda isiksusel, kes tuleb eluga toime võimalikult iseseisvalt, teeb võimetekohast tööd, määratleb end oma rahva liikmena ja kodanikuna. Korrigeeriva õpetamise eesmärk on vähendada mahajäämust arengus: kujundada psühhofüsioloogilisi kompensatsioonimehhanisme, et soodustada õpilase kognitiivset ja motoorset arengut, tunde- ja tahtevalla kujunemist, sotsialiseerumist ja adapteerumist, sh adekvaatse minapildi kujunemist.

Abiõppe peab aitama kujuneda isiksusel, kes

- teadvustab ennast ja kaasinimesi ning nende erinevusi, oma ja teisterahvaste kultuurilisi erinevusi;
- peab lugu iseendast, kodust ja perekonnast, suudab luua ja majandada omaperekonda;
- armastab kodumaad;
- tunneb ja järgib jõukohaselt õigusnorme ja demokraatia põhimõtteid;
- tunneb ning järgib üldinimlikke kõlbalisi arusaamu;
- tunneb terveid eluviise ning püüab neid järgida;
- teab loodushoiu peamisi seisukohti ja püüab tegutseda keskkonda säästes;
- oskab oma igapäevast tegevust eesmärgistada, kavandada ja hinnata;
- suudab tuttavates olukordades valida, otsustada ja vastutust kanda;
- oskab ja tahab teha jõukohast tööd, on valmiskoostööks;
- suudab osaleda võimetele vastavas täiendõppes;
- orienteerub lihtsas teabes;
- valdab järgmisi elementaarskusi: vaatlemine, kuulamine ja kõne mõistmine, kõnelemine, lugemine, kirjutamine, arvutamine;
- omab kujutlust maailmast kui tervikust.

III. ÕPPEKAVA PÕHIMÕTTED

Abiõppe põhimõtteid on peetud silmas nii üldosa kui ainekaavade koostamisel. Neist lähtuvad koolid oma õppekava ning individuaalsete õppekavade koostamisel. Üldjuhul koostatakse abiõppele kontsentreeritud ainekaavad.

1. Võrdne võimalus hariduse omandamiseks

Põhihariduse lihtsustatud õppekava lähtub Eesti Vabariigi üldhariduskooli kui ühtluskooli põhimõtetest: igal õpilasel peab olema võimalus saada haridust vastavalt oma võimetele. See õigus realiseeritakse abiõpet vajavate õpilaste integreerimisega Eesti koolisüsteemi. Nimetatud õpilastel on õigus õppida abikoolides, abiklassides, individuaalse õppekava alusel teistes puuetega laste koolitüüpides või tavakoolides, saada kutseharidust ametikoolide erirühmades või individuaalõppekava alusel tavarühmades. Üksikjuhtudel korraldatakse abiõpet vajavatele lastele koduõpe vastavalt seadusandlusele.

Õppekorralduses ja õppesisu valikul arvestatakse õpilaste võimeid ja teisi individuaalseid iseärasusi, samuti rahvuslikke, piirkondlikke, vanuselisi ja soolisi iseärasusi.

Õpilasi suunatakse abiõppele kooskõlas kehtiva seadusandlusega.

2. Lähtumine humanismi ja demokraatia põhimõtetest

Põhihariduse lihtsustatud õppekavas ja igapäevastes koolisuhetes peetakse oluliseks samu humanistlikke seisukohti, mida püstitab põhikooli riiklik õppekava. Enampööratakse tähelepanu sallivusele teistsuguse suhtes ning kaaslaste erivajaduste mõistmisele.

3. Kõigi õpilaste arengu korrigeerimine

Õppekava taotleb kõigi õpilaste arengu korrigeerimist: laste arengupuute ületamiseks ja/või vähendamiseks rakendatakse spetsiifiliste pedagoogiliste vahendite arendavat süsteemi. Korrigeeriva õpetamise tulemusel toimivad ajus kompensatsioonimehhanismid -- kujunevad seni puuduvad funktsionaalsüsteemid või muutub ja täiustub kahjustatud (alaarenenud) süsteemide talitlus. Eesmärgiks on arendada taastada organismi funktsioonid sotsiaalseltrahuldava tasemeni -- (re)habiliteerida abiõppele suunatud õpilane. Õppetöö kavandamisel ja töötades tervikklassiga arvestatakse nii klassi tervikuna kui ka puude struktuurist tulenevaid õpilasarühmiklassis ja iga õpilast individuaalselt. Õppeülesanded valitakse potentsiaalset arenguvaldkonda arvestades: nõuavad pingutust, kuid abi korral on jõukohased.

Korrigeerimist vajavad abiõppele suunatud õpilase kõiksüühika- ja isiksuseomadused ning tegevusvaldkonnad: tunnetustegevus (tähelepanu, taju, mälu, mõtlemine), kõne jasuhetlemine, tunde- ja tahtevald, psühhomotoorika, hinnangud ja hoiakud jne.

Üldised korrigeerimise eesmärgid konkretiseeritakse ainekavades, individuaalseid kajastavad individuaalõppekavad, samuti korrigeerimistundide (parandusõppe) ja kõneravitundide plaanid ning individuaalsed õppeülesanded.

4. Õpetamise ja kasvatamise praktiline suunitlus

Abiõppe sisu on valdavalt suunatud praktiliste oskuste ja teadmiste omandamisele. Õppekava koostatakse nii, et õpilased omandaksid teadmised ja oskused, väärtushinnangud jatoimimisviisid toimetulekuks igapäevases elus. Õppekava taotleb õpetamist, kasvatamist ja korrigeerimist valdavalt praktilise õppeviisi (harjutamise) kaudu. Reegleid ja teooriaid käsitletakse minimaalselt, nende ülesandeks on üldistada jateadvustada praktiliselt omandatu. Praktilised oskused konkretiseeritakse ainekavades.

Otseselt eluks vajalike oskuste kujundamiseks on õppekavas elu- jaolustikuõpe ning tööõpetus. Adegvaatset enesehinnangut, majandamis- ja vaba aja veetmise oskust kujundatakse kapikapäevarühma tegevustes, ringitöös, klassi- ja koolivälises tegevuses. Praktiliste oskuste omandamisel on suur osakaal makeelel (suhetlemine, infohankimine), matemaatikal jt ainetel. Seosed eri õppevaldkondade vahel kujunevad teemaatilise keskustamise (üldõppeviisi selle elementide rakendamise), õpetust läbivate teemade, õppeülesannete, -meetodite ja -viiside abil.

5. Õpilaste aktiveerimine ja õpitegevuse kujundamine

Abiõpe suunab õpilast omandama sotsiaalset kogemust: täitma ülesandeid koostöös, eeskujuga järgi, näidise põhjal ning verbaalse selgituse (instruktsiooni) alusel. Selleks teadvustatakse õpilastele õpitegevuse (toimingute) struktuuri: ülesandes orienteerumine ja toiminguga kavandamine, täitmine (sooritamine), enesekontroll. Tavakooliga võrreldes nõuab oluliselt enam tähelepanu toiminguga esimene ja kolmas etapp.

Õpilaste aktiveerimine eeldab nende psüühilisele arengule vastavat tegevuste valikut, jõukohast õpitegevust, konkreetset ja arusaadavat eesmärgiseadet, õpilaste tegevuse pidevat stimuleerimist ja edusammudele hinnangu andmist. Oluline on pedagoogi ja õpilaste emotsionaalne kontaktühistegevuses, jõukohasuse miljö. Õpioskuste kujundamist soodustavad pedagoogi ja lastevanemate kontaktid (ühised nõudmised ja samalaadne abi).

6. Õppekava avatus

Põhihariduse lihtsustatud õppekava rakendamine ja arendamine tähendab konkreetse kooli ja klassi ning õpilase arvestamist. Tähtsad on koostöö lapsevanematega, ametiõppekorraldajatega, abikooli vanemates klassides ka õpilaste ja õpetajate koostöö, samuti abiõppe asjatundjate nõuanded abiõpetajate tegevustele tavakoolidele.

Õppekava on avatud nendele muutustele, mida toob kaasa aeg ja sotsiaalne tellimus.

IV. KOOLIASTMETE ÕPPEKORRALDUS, ÕPPIMINE

Õppeprotsessi kirjeldatakse astmeti: 1.--5. kl ja 6.--9. kl. Mõlemad kooliastmed on omakorda jaotatud kaheks etapiks. Õppe- ja kasvatustöö rõhuasetused, eesmärgid jakujundavad pädevused on esitatud astmeti ja etapiti. Astmeteks jaotamise aluseks on õpilaste üldine areng, astmete erinevuskajastub tunni jaotusplaanis.

Tunnijaotusplaani kirjeldab õppe ajalist korraldust. Selles on esitatud kohustuslike ainete tundide arv klassidekaupa ja tööpraktika päevades. Tunnijaotusplaanile lisatakse juhenditööõpetuse rühmade

komplekteerimiseks ning korrektsioonitundide (ravivõimlemine, kõneravi, psüühiliste protsesside korrektsioon) läbiviimiseks. Nimetatud juhendite koostamine kuulub Haridusministeeriumi pädevusse.

Abiõppe tunni jaotusplaan (kohustuslik koormus)

Klassid	Õppetundide arv nädalas								
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Emakeel	7	9	9	8	8	7	6	6	6
A-võõrkeel					2	2	2	2	2
Matemaatika	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Füüsika ja keemia elementaarkursus									2
Ajalugu, kodanikuõpetus						1	2	2	2
Geograafia						2	2	2	1
Kodulugu, loodusõpetus	1	1	2	2	2	2	2	2	2
Muusika	1	1	1	1	1	1	1	1	
Kunst	1	1	1	1	1	1			
Tööõpetus, käsitöö	2	2	3	4	6	6	8	9	10
Kehaline kasvatus ja rütmika	2	3	3	3	2	2	1	1	2
Elu- ja olustikuõpe	1	1	1	1	1	1	1	2	2
Kohustuslik koormus	20	23	25	25	28	30	30	32	34
Tööpraktika (päevades)						5	10	10	15

Õppimine on üheaegselt sotsiaalse kogemuse omandamine ningselleks vajalike õpioskuste kujunemine. Õppimise psühholoogilis-pedagoogiline tulemus on oskused, teadmised ja hinnangud. Õppimine abiõppes on arengukorrigeeriv. Selle psühhofüsioloogiline tulemus on kompensatsioonimehhanismid, sotsiaalne tulemus -- habilitatsioon. Peamine õppeviis abiõppes on praktiline harjutamine, sh didaktiline mäng. Ka sisult on abiõpe praktilise suunitlusega.

Õppimise osa on refleksioon -- oma õpitoimingute teadlikustamine, mis on eelduseks nende planeerimisele ja kontrollimisele. Õppimine on ühtlasi konstruktiiv-dünaamiline protsess: uued teadmised ja oskused ühendatakse olemasolevatega, automatiseerunud toiminguid rakendatakse operatsioonidena uue toimingukoosseisus. Iga õpitoimingu omandamine toimub etapiti -- algab hargnenud ja praktilisest sooritamisest ning lõpeb oskusega sooritatades peast (automatiseeritult). Õpiülesannete raskusastet doseeritakse õpilase potentsiaalse arenguvalla piirides. Peamised raskusastme reguleerimise viisid on järgmised: pedagoogi erinev osalemine lapse õpitegevuses, õppematerjali keerukuse muutmine, abivahendite mahu ja konkreetse abstraktsusereguleerimine. Nimetatud komponente rakendatakse kombineeritult.

Peamised õpitavate oskuste valdkonnad on järgmised:

- õpioskused ehk sotsiaalse kogemuse omandamise viisid: koostegevus, matkimine, ülesandesooritamine näidise järgi, sooritamine sõnalise juhendi järgi, õpitegevuse iseseisev korraldamine, teabe hankimine, sh olulise eraldamine ebaolulisest;
- suhtlemisoskused: oskus kuulata ja aru saada, kontakti loomine, osalemine dialoogis, oma mõtete väljendamine, rollide ja situatsioonide arvestamine suhtlemisel;
- ainealased oskused, millest olulisemad on lugemine, kirjutamine, arvutamine naturaalarvudega, orienteerumine tekstis;
- tööoskused: tööoperatsioonide valdamine, töö kavandamine ja plaani järgi sooritamine, tulemuste kontrollimine ja hindamine; orienteerumine elukutsete ja tööturunõuetes;
- vaba aja veetmise oskused: tegevuste valik, olme korraldamine, lõõgastusoskus jne.

Oskused ja teadmised jaotuvad üldisteks ja ainealasteks. Õppekavastäpsustatakse need üldiste pädevuste näolkoostavate ja etappide kaupa ning ainealaste pädevuste näol ainekavades.

V. PÄDEVUSED (KOMPETENTSUSED)

Pädevused kujunevad kõikide õppeainete vahendusel, tunni- jakoolivälises tegevuses, sh vanemate mõjutamisel. Nende kujundamise võimalused on etapiti ja aineti erinevad. Pädevused kirjeldavad õppija kognitiivset, sotsiaalset ja isiksuslikku arengut, suhtlemis- ja õpioskuste kujunemist. Kooliastmetepädevused seovad üldeesmärgi aine-eesmärkidega, õpitegevustkoolis ja tegevust väljaspool ainetunde. Pädevused on esitatud kolmerühmana: suhtlemispädevused, väärtuspädevused (suhtumised, hoiakud) ning tegevuspädevused (üldoskused, sh õpioskused). Iga kooliastme pädevusnõuded on jõukohased vähemalt 75% õpilastest. Pädevusnõudeid muudetakse (konkretiseeritakse) kooli ja klassi õppekavades ning individuaalõppekavades.

Pädevusnõuded püstitatakse kahel astmel -- 1.--5. kl ja 6.--9. kl -- ning mõlemal astmel omakorda etapiti. Jaotus tuleneb õpilaste arengu seaduspärasustest: kvalitatiivsetest muutustest psüühiliste protsesside, psühhomotoorika, kõne ja isiksuse arengus, millest sõltubki õppesisu, eesmärkide ja õppeviiside otstarbekus ning jõukohasus mõlemal astmel ja kõikidel etappidel. Abiõppes tuleb neid laste potentsiaalse arenguvalla piiratud tötumääratleda võimalikult täpselt.

I kooliaste: 1.--5. klass. I kooliastmes eristatakse kaht etappi: 1.--2. klass ja 3.--5. klass.

I kooliastme esimese etapi (1.--2. klass) ülesanne on aidata lastel koolimiljösse sisse elada, määratleda ennast õpilasena. Lapsed omandavad õppimiseks olulisi oskusi: emotsionaalse kontakti loomine ja hoidmine; koostöö; osalemine dialoogis; imiteerimine, tegutsemine näidise ja korralduse järgi; elementaarne lugemis-, kirjutamis- arvutamisoskus; vaatlemine, võrdlemine, rühmitamine ja modelleerimine. Soovitav on üldõpetuslik tööviis või sellele aineõpetuse kombineerimine. Olulisteks õppeviisideks on praktiline tegevus ja didaktiline mäng, kognitiivsed ülesanded täidetakse materiaalsete vahendite abil või materialiseeritult (aplikatsioonide, sümbolite, skeemide jne abil).

Abiõppe I astme esimese etapi ülesanne on kujundada järgmised pädevused:

Õpilane

- oskab kuulata ja küsimustele vastata;
- oskab ühistegevuses kontakteeruda, abi paluda ja kaaslastele abiosutada;
- oskab tuttavas situatsioonis viisakalt käituda;
- suudab osaleda klassi ühistegevuses;
- tunneb end oma pere liikmena, oma klassi ja kooli õpilasena;
- suudab ennast väljendada 3--4-sõnaliste lihtlausetega;
- eristab praktiliselt oma-võõrast-ühist;
- hoiab korras oma koolitarbed ja välimuse, oskab märgatapuhtust;
- hindab käitumisakte õige--vale-, meeldib--ei meeldi-tasandil;
- oskab märgata ilu;
- täidab ülesanded koostegevuses, eeskujuga, näidise ja (omandatud oskuste piirides) suulise korralduse järgi;
- eristab objekte ja nende kujutisi kuju, suuruse ja värvuse järgi; tajub ruumisuhteid esemete jakujutiste ning nende osade vahel;
- orienteerub paberilehel, raamatu leheküljel;
- võrdleb ja rühmitab esemeid ja kujutisi erinevate tajutavatetunnuste alusel;
- orienteerub ööpäevas ja aastaegades;
- suudab kokku viia eseme või kujutluse ja keelelise väljendi, tunneb tuttavaid esemeid kirjelduse järgi;
- kujutab ette ja modelleerib lühitekstis kirjeldatud situatsiooni;
- valib ja kasutab abivahendeid praktilise ülesande lahendamisel, lahendab analoogia ülesandeid kujutluses, suudab kontrollida oma töö resultaati etaloni (näidise) järgi.

I kooliastme teise etapi (3.--5. klass) ülesanne on lapsed ette valmistada uute õppeainete ja aineteeooriaelementide õppimiseks ning tööoskuste omandamiseks mingilt tööalal. Lugemine, kirjutamine, arvutamine, orienteerumine tekstis, vaatlus- ning võrdlusoskus jm omandatakse tasemel, mis võimaldab neid hiljem kasutada II kooliastme ülesannete täitmisel, st ainealaste teadmiste ja oskuste omandamisel.

Õpioskustest omandab sel etapil olulise tähtsuse kõne: sisekõne kujunemine ning selle pinnal kõne reguleerivaja kavandava funktsiooni arenemine. Peamiseks õppeviisiks on praktiline harjutamine. Soovitatav on üldõpetuse ja aineõpetuse kombineeritud variant. Kujundatakse iseseisva töö ja enesekontrolli oskusi. Õpitoimingute kujundamisel pööratakse tähelepanu ülesandes orienteerumisele ja järelkontrollile.

Abiõppe I kooliastme teise etapi ülesanne on kujundada järgmised pädevused:

Õpilane

- osaleb jõukohaselt ühistevvuses, abistab kaaslast;
- alustab ja jätkab dialoogi;
- oskab viisakalt käituda koolis ja avalikes kohtades, tunneblihtsamaid kombeid;
- püüab konflikte rahulikult lahendada;
- suudab ennast arusaadavalt väljendada, sh lühitekstide abil;
- mõistab *oma--võõras--ühinet* tähendust ja käitub vastavalt;
- suudab eristada fantaasiat ja reaalsust;
- hoiab kodus ja koolis puhtust ja korda;
- arvestab käitumisaktide hindamisel teadaolevaid motive jatingimusi, suudab nimetada käitumisaktisilmnevat iseloomujoont;
- suudab kirjeldada oma käitumist konfliktsituatsioonis;
- täidab ülesandeid eeskujul, näidise ja õpitudoskuse piires verbaalse korralduse (sh kirjalikuinstruktsiooni) järgi;
- oskab osaleda ühistöös ja õppida üksikklassis ning kodus;
- kasutab õpiülesannete täitmisel tuttavaid abivahendeid, sh lihtsaid skeeme ja sümboleid;
- oskab kirjeldada oma tegevust nii tegevuse ajal kui ka tagantjärele;
- kasutab õpitud enesekontrollivõtteid (resultaadi kontroll, operatsioonaalne kontroll);
- orienteerub ruumisuhetes ja ajas;
- oskab sihipäraselt vaadelda, objekte ja nähtusivõrrelda ning rühmitada, kui rühmitusalus on antud;
- eristab tuttavates situatsioonides ja oma tegevuses põhjust, tagajärge ja eesmärki;
- oskab lugeda õppeteksti, orienteerub õpitud tekstis, kujutabette kirjeldatud objekti ja situatsioone;
- oskab oma õpiülesandeid nõuetekohaselt vormistada.

II kooliaste: 6.--9. klass. II kooliastme ülesandeks on õpilased ette valmistada iseseisvaks ja tööeluks. Õpetegevusse lisanduvad praktilise harjutamise kõrvale aineteeooria elemendid. Täienevad õpiharjumused, arusaamine vaimse pingutuse vajalikkusest. Oluline on õpitu seostamine igapäevaeluga. Kõige mahukamaks õppeaineks on II kooliastmel tööõpetus. Omandatakse õpitavate töövaldkondade peamised operatsioonid, kujuneb oskus oma tööd planeerida ja kontrollida. Areneb võime end tööprotsessis füüsiliselt pingutada, kujuneb harjumustäita tööohutusreegleid. Seega luuakse eeldused jätkuvaks võimetekohaseks ametiõppeks.

Suurel osal abiõppe õpilastel piirdub õppimine II kooliastmega. Seetõttu tuleb neid abistada ümbritsevasse omasuhtumise kujundamisel, elus ja tööturul oma reaalse võimalustemääratlemisel.

Õpilastel ei ole veel piisavalt sotsiaalseid kogemusi ega väljakujunenudeetilisi tõekspidamisi. Õpetajad aitavad õpilastel mõista inimeste psühholoogilisi erinevusi. Tähtis on läbi mängida konfliktolukordi ja otsida neile lahendusi, õpetada noored teistega arvestama ning kujundada tolerantsust teistearvamuste suhtes. Tähelepanu keskpunktis olgusuhted perekonnas ja töökollektiivis. Suurenema peaksid iseseisvus ja vastutus.

II kooliastme esimesel etapil (6.–7. klass) muutub õppetegevusainekesksemaks, algab loodusõpetuse, maateaduse ja ajaloo õppimine. Sel etapil omandatakse lusus lugemine ja oskus kasutada õppetekste teadmiste omandamisel, oskus teha märkmeid. Suureneb kutseõppe osakaal. Arenevad kõne tunnetuslik ja reguleeriv-planeeriv funktsioon, mis võimaldavad omandada lihtsamaid teooriaid ning toetada õppimisülesannete täitmisel reeglitele, suureneb iseseisva töö osa.

II kooliastme esimese etapi ülesanne on kujundada järgmised pädevused:

Õpilane

- hoidub vägivallast, aitab kaaslast ja kutsub neid korrale;
- oskab oma seisukohta rahulikult kaaslastele selgitada;
- suudab ühistegevuses täita erinevaid ülesandeid, käituda vastavalt rollile;
- käitub viisakalt, tunneb kombeid;
- suudab astuda kontakti koolis ja väljaspool kooli;
- suudab tegutseda vastavalt päevakavale;
- tunneb tervisliku eluviisi põhitõdesid ja püüab neid järgida;
- suudab objektiivselt hinnata kaaslaste käitumist, saab aru iseloomude ja võimete erinevustest;
- oskab kirjeldada oma käitumist ning püüab sedahinnata ja vajadusel korrigeerida;
- mõistab töö vajalikkust;
- oskab iseseisvalt kasutada õpitud õppimisvõtteid ja abivahendeid;
- oskab märgata oma õpiraskusi, küsida raskuste puhul abi ja seda kasutada;
- suudab õpitud erialal täita tööülesandeid, kasutada juhendaja abi;
- valdab omandatud õpitoimingute struktuuri: orienteerub ülesandes, kavandab tegevuse, täidab ülesande, kontrollib ja hindab tulemust;
- suudab vaatluse põhjal teha järeldusi;
- suudab teadlikustada (kirjeldada) oma praktilist ja vaimset tegevust;
- loeb lususalt, suudab leida informatsiooni oma teadmiste vastavasttekstist;
- oskab lugeda lihtsat plaani, kaarti, tabelit;
- teab inimtegevuse mõju loodusele, hoidub loodust kahjustamast;
- valdab praktiliselt emakeele grammatikat, suudab luua teksti.

II kooliastme teine etapp (8.–9. klass) lõpeb abiõppes osalejatel üldhariduse omandamine. Pedagoogide ülesandeks on aidata õpilastel sotsialiseeruda, omandada tööoskused, noored jõukohaseks kutseõppeks ja/või tööks ette valmistada.

Sotsialiseerumise käigus peab õpilastel kujunema õige arusaam omavõimetest ja perspektiivist tööturul. Oluline on omandada oskus suhelda töökollektiivis ja perekonnas ning eetiliste lepitõkspidamistele vastavad käitumisharjumused, õppida orienteeruma lihtsamates konfliktolukordades, hakata mõistma rühma- ja isikuhuvide vahelkordaningu vajadust seista vastu sotsiaalsele manipuleerimisele, tunda oma õigusi ja kohustusikodanikuna.

Tööõpetuses on oluline positiivse töösuhetumise kujundamine. Õpilased harjuvad tahtepingutusega, omandatakse töövaldkondade alusoskused (tööoperatsioonid, töö kavandamine, töö kirjalike instruksioonide järgi, tulemuste kontroll). Suureneb õpilaste iseseisvus ja vastutustunne.

Abiõppe viimase etapi ülesanne on kujundada järgmised pädevused:

Õpilane

- oskab suhelda vastavalt olukorrale, suudab partneriga arvestada;
- oskab oma soove esitada, seisukohti selgitada, osaleda arutelus ja arvestada teisi;
- järgib ühiselu reegleid kodus, koolis ja väljaspoolkooli;
- oskab orienteeruda lihtsamates eriolukordades, suudab vastu astudaebasoovitavatele ahvatlustele ning eetilisel ja/või õiguslikult valedele ettepanekutele oma teadmiste ulatuses;
- tunnatab end oma rahvuse liikmena ja Eesti kodanikuna;
- hindab õigesti oma võimeid ning kujutab ette omatoimetulekut elus, sh tööturul;
- teab oma peamisi õigusi ja kohustusi, oskab oma õigustest seista, püüab lahendada konflikteseadusi ning moraalinorme arvestades;
- oskab arvestada rühmahuvide ja isiklikku huvi, püüabkinni pidada kokkulepetest, sh perekonnas, tunneb vastutust oma tegude eest;
- valdab iseseisvaks eluks vajalikul määral lugemist, kirjutamist, arvutamist ning tekstiloomet, mõistab kõneleja kavatsusi ja allteksti, orienteerub tarbekeemias ja -füüsikas;
- oskab kasutada jõukohaseid teabevahendeid, teha märkmeid(konspektereid), koostada tarkkirja;
- täidab korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt ja rühmas;
- teab võimetele vastavaid kutseõppe ja täiendusõppe võimalusi;
- suudab töötada õpitud või muul võimete kohasel alal;
- mõistab tavategevustes ilmnevaid inimese ja keskkonna seoseid;
- teadlikustab oma praktilise ja vaimse tegevuse struktuuri, sh mõistab ülesandes orienteerumise ning enesekontrolli tähtsust, kasutab omandatud töövõtteid.

VI. ÕPPEPROTSESS JA HINDAMINE

Õppimise absoluutne edukus sõltub abiõppe õpilase puudesügavusest ja struktuurist, isiksuse omadustest ning säilinud võimetest, suhteline edukus aga oskusest õppida. Viimane on tihedalt seotud õppeprotsessi teadvustamise ja enesehinnanguga. Õpilane õpib oma õppimist kavandama, kontrollima ja hindama. Selleks peab õpilane teadma, midatema tegevuses hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamiskriteeriumid. Et motiveerida õpilast sihikindlalt õppima, peab õpilaselolema võimalus saada jõukohase töö eest positiivne hinne. Kui abiõppe raamkava seda ei võimalda, koostatakse individuaalõppekava, mis sisaldab ühtlasi individuaalainekavasid ja kohandatud hindamisnõudeid.

Hindamine on kooli õppeprotsessi osa ja toimub riikliku ja kooli õppekavavõi individuaalõppekava nõuetealusel. Hindamine saab olla sõnaline ja numbriline, vormi valib kool. Pädevushinnatakse vaid sõnaliselt. Hindamisvahendite valiku või väljatöötamise ning kasutamise korraldab kooli ainekomisjon.

Hinnang antakse:

- 1) iga õpilase õpitulemustele lähtuvalt õppekava nõuetest ning
- 2) õpilase tööle, arvestades tema võimeid.

Nimetatud hinnangute «kääre» võimaldab kõrvaldada individuaalõppekava, aga samuti sõnalise ja numbrilise hindamise kombineerimine.

Hindamine jaguneb arvestuslikuks ja protsessi- (jooksvaks) hindamiseks. Arvestuslikul hinnatakse õpitulemusimangi tervikliku aineosa käsitlemise järel. Sellel põhineb kokkuvõtlik hinne õppeperioodi või klassi lõpus. Arvestuslik hindamine on aluseks tunnistuste, sh kooli lõputunnistuse väljaandmisel. Protsessihindamine täidab tagasiside ülesandeid, andes teavet õppimise käigust nii õpetajale kui ka õpilasele. See võimaldab korrigeerida õppeülesandeid, suunata ning motiveerida õpilast. Otstarbekas on õpilaste osalemine hinnangute andmises.

VII. KOOLI VÕI KLASSI ÕPPEKAVA

Abikool (abiklass) kujundab oma õppekava riikliku õppekava alusel. See eeldab koolikollektiivi otsustusi kooli (klassi) arengusuundade ja eripära kohta: tööõpetuse erialade valik, praktika korraldamine, korrigeerimisvõime korraldus, lastevanemate nõustamine, hindamiskriteeriumide täpsustamine, kooli nõustamisteenistuse korraldamine jms.

Ka kooli õppekavas on **üldosaja ainekavad**.

Üldosast täpsustatakse õppe- ja kasvatus-, (re)habilitatsiooni- ja korrektsioonieesmärgid ning kooli töökorraldus, kehtestatakse tunnijaotusplaan, kasutatav õppekirjandus ja -vahendid, esitatakse töõõpetuse erialad, individuaalõppekava põhimõtted.

Ainekavades määratletakse õppesisu klassiti, integratsioonivõimalused.

VIII. INDIVIDUAALÕPPEKAVAD

Individuaalõppekava koostatakse mistahes koolis (klassis), sh abikoolisõppivatele teistest oluliselt erinevate võimete ja oskustega õpilastele, kes vajavad kooli õppekavasterinevat õppesisu ja tingimusi ühes või mitmes aines või ainelõigus. Nõuded võivad olla kooli õppekavagavõrreldes lihtsustatud või kõrgendatud. Individuaalõppekavakoostamise ja rakendamise korra kehtestab Haridusministeerium.

Individuaalõppekava koosneb järgmistest osadest:

- üldandmed;
- teadaolevad ohutegurid;
- vaatlus- ja katseandmed (perekonna sotsiaal-majanduslik ja kultuuriline staatus, koostõõvalmiduskooliga; õpilase psühholoogiline iseloomustus, tervislik seisund);
- koolijõudluse kirjeldus ja analüüs (rõhuasetusega ainel või ainetel, milles koostatakse individuaalainekava);
- individuaalainekava (ainekavad) ja/või eritingimuste vajadus;
- individuaalõppekava täpsustamise tähtaeg;
- individuaalõppekava koostajad (nimi, allkiri).

Ainekavad

EMAKEEL

Emakeelel on hälviklapse arengus keskne roll. Ta on suhtlemisvahend, tunnetustegevuse vahend, oma ning teistetegevuse kavandamise ja reguleerimise vahend. Emakeelel on oluline osa õpilase isiksuse kujunemisel ja rahvuskultuuri omandamisel.

Emakeelel on eriline koht abiõppe ainete hulgas. Ta on kõigepealt õppimise eesmärk: keeleüksuste omandamine, kõne mõistmine ja kõnelemise arendamine, lugema ja kirjutama õppimine. Teiseks on emakeel teadmiste hankimise, õpitegevuse kavandamise ja reguleerimise vahend. Õpilane peab valdamakuulamist (ja kõne mõistmist), kõnelemist, lugemist (ja loetust arusaamist), kirjutamist.

Abiõpet vajavate õpilaste kõne on alaarenenud. Esmajoones kannatab semantika, aga ka hääldus, sõnavara, grammatika. Seetõttu on emakeele õppimine korrigeeriva suunilusega. Eesmärk on vähendada kõnearengu mahajäämist eakaaslastest, arendada kõnefunktsioone. Emakeel on ühtlasi õpilase üldist arengut korrigeeriv vahend. Keeleabil teadlikustab õpilane oma õpitoimingud. Kõne osalusel arenevad kõrgemad psüühilised protsessid, tunde- ja tahtevald ning teised isiksuse omadused, psüühomotoorika.

Emakeele õppimine abiõppes on praktilise suunilusega. Esikohal on praktiline harjutamine. Uus keeleühik omandatakse etapiti. Mõistmisele eelneb keeleühiku äratundmine ja selle õigsuse määramine, iseseisvale kasutamiseleaga moodustamine (nt sõnavorm) või koostamine (nt lause), seejärel rakendamine (nt sõnavormi viimine lausesse või sõnaühendisse). Kõne arendamisel toetatakse praktilise tegevusele. Keeleteooriaga tegelevad õpilased minimaalselt, kuigi tutvuvad peamisteterminitega ning mõningate keelereeglitega. Praktilise kõnearenduse keskseks ühikuks on lause, mis ühtlasi võib olla minimaalne ütlus. Lausest liigutakse kahes suunas:

- 1) tegeldakse sidusa teksti analüüsi ja koostamisega;
- 2) analüüsitakse lause koostist ja sünteesitakse lausetmadalamate tasandite keeleühikutest.

Õppimine toimub lausemallide kaupa. **Praktilises lauseõpetuses harjutatakse peamiselt järgmisi operatsioone:**

-lauseloome: kavatsuse ja kõne-eelse kujutluse(mõtte) kujunemine, mõtte hargnemine, lausegrammatiline konstrueerimine ja sõnavalik, realiseerimine (suuliselt ja/võikirjalikult), korrektuur(lause parandamine ja täiendamine), lausete ühendamine, koostiselt keerulise lauseasendaminestruktuurilt lihtsamatega;

-lause mõtestatud tajumine: kuulamine, sõnadeäratundmine ja nende tähenduse leidminekontekstis, lause äratundmine (sh õige-vale määramine) jätähenduse ning mõtte mõistmine.

Emakeele vahendusel tegelevad õpilased mitmesuguste tekstidega, kailukirjandusega. Ilukirjandus aitabmõtestada inimkogemusi, mõista inimeste käitumist, õpetabanalüüsima käitumisakte ja ette nägema nende tulemusi.Lugemise vastu huvi kujundamine on üks emakeeleõpetuse üleannetest.1.--6. klassis on otstarbekas lugeda lihtsustatudtekste.

Emakeeleõpetuse põhivaldkonnad abiõppes on **keelelisesuhtluse osaoskused**(kuulamine, kõnelemine,lugemine, kirjutamine), **keelekasutuse funktsioonid**(suhtlemine, tegevuse kavandamineja reguleerimine, keeleletoetuv tunnetustegevus), **keelevahendid**ning elementaarsed **keeleteadmisedjakirjandus**, st ilukirjanduslikud(lühi)tekstid.

Kuulamineon emakeele valdamise alusoskus. Keeleüksuste omandaminealgab kuulamisest ja kuulatavamõistmisest. Kuulamisoskusest sõltub ühise õpitegevuse edukus jaadekvaatne osalemine dialoogis. Kuulamine, shettelugemise kuulamine arendab oskust teksti mõista ja analüüsida, arenevadtähelepanu, operatiivmälu, kujutlused,mõtlemisprotsessid, tundevald. Harjutatakse kuulama nii õpetaja kui ka kaaslastekõnet ja lugemist. Kuulamisoskusekujundamisel arvestatakse õpilaste taju aeglust ja operatiivmälu piiratud mahtu,kiiret väsimist ja impulsiivsust,keelevahendite puudulikku valdamist. Nõuded kuulamisele kasvavad kogu õpiajavältel. Oluline on adekvaatnereageerimine kuulatud kõnele. Tuleb arvestada, et elus pole abiõppes osalejalvõimalik kuulata adapteeritud teksti.

Kõnelemine. Kõnet kasutab õpilane oma igapäevastetarvete rahuldamiseks, õpitegevuses, mängus. Kõnelemaõppimine toimub õppedialoogi kaudu ja muid verbaalseid ülesandeidtäites, samuti igapäevase suhtlemise käigus.Sooritatakse keeleharjutusi keelevahendite omandamiseks ning kõneharjutusi omandatudkeelendite rakendamiseks.Lapsi ergutatakse igati kõnelema. Kõnelemine algab dialoogist: vastusrepliigid,dialoogi jätkamine ja alustamine. Peamiselt lugemistundides õpitakse tekstilooimeoskusi: materjali valik ja järjestamine, keeleline vormistamine(lausemudeli valik, sõnavalik, lausete seostamine, intoneerimine), tekstitäiendamine. Omandatakse järgmisedümberjutustuse liigid: tekstilähedane, kokkuvõtlik, valik- ja temaatilinejutustamine, teksti laiendamine,iseloomustuste ja kirjelduste koostamine. Oskust koostada sidusat ja terviklikku tekstikasutatakse ka oma mõteteväljendamiseks. Mõtete seostamis eks õpitakse nii ahelkui kaparalleelseost. Õpilastele osutatakse igakülgset abikujutluste loomiseks ütluse kõne-eelsel etapil ja mõtte keeleliselväljendamisel. Kõnelemine eeldab teadmisi maailmast, keelest ja suhtlemisest.

Lugemisoskuseon olulisem kui kirjutamisoskus. Lugemine algab sõnadeja lausete kokkulugemisest, järgneblihtsustatud tekstide lugemine. Peamised etapid lugemistehnika kujunemisel onjärgmised: veerimine (häälega,vaikselt), lugemine sõnade kaupa, ladusa lugemine. Lugemist õppides kasutabõpilane mitme aasta vältel üheaegseltmitut lugemisviisi. Ladusa lugemise peaks abiõppes osaleja omandama hiljemalt6. klassis. Nimetatud klassiga võikspiiduda ka lihtsustatud tekstide lugemine. Lugema õppides kujuneb oskus mõistateksti sisu. Peamised osaoskusedteksti mõistmiseks on järgmised: loetud lausete tähenduse ja mõttemõistmine, lausetähenduste ja mõtete ühendamineintervikukuks, tekstis puuduva info tuletamine, orienteerumine tekstis ja info otsimine, tekstipeamõtte leidmine võisõnastamine. Õpetus peaks stimuleerima lugemissoovi.

Lugemisel on oluline koht kõnearengu korrigeerimisel: õpilane omandabkirjaliku kõne lauseehituse ja paljuduued lausemallid, areneb verbaalne operatiivmälu, sõnavara ja sõnadeseostamise oskus (sh sõnade kasutamine uutesühendites ja ülekantud tähenduses). Kujuneb ühtlasi ettekujutustekstide ehitusest ja liikidest.

Kirjutamineon tänapäeva kirjaoskuse üks komponente.Abiõppe lõpetanu peab oskama koostada tarbekirju,teha märkmeid. Kirjutamist on samuti vaja teiste ainete õppimisel koolis ningkutse- ja täiendusõppes osalemiseks.Õpilastel tuleb omandada vähemalt elementaarsed õigekirjaoskused,kirjatehnilised vilumused, oskus vormistadakirjalikku teksti. Oma mõtete kirjapanek on abiõppes küllaltki piiratud.Siiski koostatakse lühitekste kogemustepõhjal, kirjeldusi ja iseloomustusi. Vanemates klassides tuleks kirjalikesttöödest eelistada märkmete tegemist jakonspekterimist ning tarbekirja. Kirjutamis- ja lugemisoskus on tihedalt seotud. Neidühendavad häälik- jafoneemanalüüsi operatsioonid, häälikute-tähtede jahäälikupikkuste ning häälikurühmade tundmine, oskustevastastikune kasutamine enesekontrolliks.

Kõne funktsioonidestvajavad suhtlemise kõrval erilisttähelepanu kavandav-reguleeriv ja tunnetuslikfunktsioon.

Kavandav-reguleeriv funktsioon läbib oma arengus järgmised etapid:varem koostegevuses või matkimise teelomandatud toimingu ajendamine (tegevusele virgutamine); toimingu negatiivne võipositiivne kinnistamine; näidisejärgi tegutsemisele virgutamine; oma tegevuse kommenteerimine toimingu käigus jaselle sooritamise järel; omategevuse kavandamine väliskõnes, seejärel sisekõnes. Kolmesimesel etapil on verbaalselt aktiivne pedagoog, kahelviimasel etapil -- õpilane. Jõutakse selleni alles vanemates klassides.Funktsiooni arengust sõltub tegevuse teadlikkusja tahtlikkus.

Kõne tunnetusfunktsioon on tihedalt seotud keeleühikute tähenduseomandamisega. Selle areng kajastab tunnetusprotsessi operatsioonide taset, arengust sõltub tunnetustegevuse verbaalnesuunamine. Keeleühikute omandamise tasemest sõltub tajutavate objektideanalüüs, üldistamine, süstematiseerimine.

Ainult kõneabil on võimalikverbaalne mälu ja mõtlemine, sh järelduste tegemine ja põhjus-tagajärgsuhete mõistmine. Kõne tunnetusfunktsiooniarengusuunad on järgmised: praktilis-kaemuslikult tasandilt verbaal-loogilisele; situatiivsetelt seosteltkategoriaalsetele. Areng toimub praktiliste ja vaimsete tunnetusülesannete verbaliseerimise kaudu. Olulisemad operatsioonid on järgmised: analüüs ja süntees, võrdlemine, abstraherimine, üldistamine ja rühmitamine, järeldamine. Nimetatud operatsioonid on üldistatult küll ainevälised, kuid vajavad õppimist igas aines iga teemakäsitlemisel.

Suhtlemine on vastastikune mõjutamine mingi ühiseeesmärgi nimel. Suhtlemise funktsioonideks on kontaktloomine ja arendamine, ühise tegevuse korraldamine, enda ja partneri tunnetamine, teabehankimine. Abiõppe õpilaste suhtlemist on vaja stimuleerida, õpetada kontakti astuma, dialoogi jätkama, vastuolusid lahendama, etiketti ja suhtlejate rolle arvestama. Harjutamine toimub loomulikes situatsioonides ja rollimängudes (dramatiseeringutes). Oluliseks tööloõiguks on lugemistekstide dialoogide analüüs.

Keeleteadmised on teadliku keelekasutuse alus. Emakeele struktuuri tundmisel on samuti tunnetuslik väärtus. Abiõppes on keeleteadmiste osakaal väike ning piirub lugemiseks, kirjutamiseks ja lauseõpetuseks vajalike kujutluste ja terminitega. Elementaarne ülevaade emakeele süsteemist ja struktuurist kujundatakse peamiselt vanemates klassides. Kõik teoreetilised järeldused tehakse praktilise vaatluse tulemusel.

Kirjandus on emakeelne lugemisvara. Kirjanduse lugemine annab teadmisi maailmast ja ühiskonnast ning loob kaudseid kogemusi inimsuhetest. Abiõppes loetakse piiratud mahuga tekste, esimesel kooliastmel neid adapteeritakse. Siiski on loetavad tekstid abiõppes üks peamisi teadmiste allikaid, eriti algklassides. Tekstide sisu, mõtte ja keelendite analüüs vajab igakülget juhendamist. Õpilasel kujuneb praktiline ülevaade eri liiki tekstidest. Vaja on virgutada õpilaste huvi ilukirjanduse vastu üldse ja igati suunata neid lugema.

Õpilastele, kes ei suuda täita ainekava nõudmisi, koostatakse emakeele individuaalne ainekava.

Emakeele õppimise esimesel astmel (1.–5. kl) seatakse eesmärkvarustada õpilased praktiliste oskustega, mison vajalikud erinevate ainete õppimiseks teisel astmel, arendada suhtlemisoskust, sh tekstiloomisoskust. Teisel astmel (6.9. kl) omandatakse elementaarsed keeleteadmised, oskus tekstist infot otsida, märkmeid teha, kasutada tarbekirjajne.

1. Õpetuse eesmärgid

Emakeeleõpetuse peamine ülesanne on korrigeerida õpilaste kõne arengut ja keelekasutusoskust.

Abiõppe emakeeleõpetusega taotletakse, et õpilane

- oskab kuulata ja adekvaatselt kõnele reageerida;
- suudab osaleda dialoogis ja väljendada oma mõtteid lühitekstiga;
- oskab lugeda, orienteerub sisult jõukohases tekstis, mõistab selle tähendust ja mõtet;
- oskab kirjutada, suudab teha märkmeid ning kasutab tarbekirja;
- omandab elementaarse ülevaate emakeele süsteemist, tunneb põhitermineid;
- valdab praktiliselt emakeele lauseehitust, tavaõnnavara ja sõnade muutevorme, saab aru tähendusest;
- suudab kasutada emakeelt õpitegevuses;
- suudab oma tegevust kõne abil kavandada ja kommenteerida ning hinnata, oma ja teiste tegevust reguleerida;
- orienteerub igapäevases lihtsas verbaalses teabes;
- omab elementaarset ülevaadet rahvuskirjandusest ja teab mõnda kirjanikku;
- tunneb praktiliselt ilukirjanduslike tekstide liike;
- tunneb ja jälgib oma võimete kohaselt üldnimikke kõlbelisi arusaamu, valdab vastavattava õnnavara.

2. Ainekava I kooliastme esimesele etapile (1.–2. klass)

Emakeeleõppe abiõppe 1.–2. klassis koosneb aabitsaeelsest, aabitsa- ja aabitsajärgsest perioodist. Õppimise eelduseks on lapse suutlikkus tunnetada ennast õpilasena, vastu võtta ja sooritada õpiülesandeid. Õpitakse kuulama, jälgima, vaatlema ja võrdlema, rühmitama; korraldusi mõistma ja jätkama; dialoogis osalema; raamatus ja vihikus orienteeruma. Keelealastest oskustest on peamised lugemine ja kirjutamine, laiendatud lihtlauset mõistmine, koostamine ja kasutamine. Peamised õppeviisid on praktiline harjutamine

ja didaktiline mäng. Kujundatakse oskusedtegukseda koos, matkides ning eeskujuga järgi. Omandatud toiminguid ajendatakse jakinnistatakse verbaalseterepliikidega. Tegevuse verbaalne kommenteerimine ning kokkuvõtete tegemine onvaldavalt õpetaja pädevuses. Vaimsete ülesannete täitmisel toetutakse näitvahenditele, toimingudmaterialiseeritakse, kasutatakse lihtsaid skeeme, sümboleid, graafilisi orientiire.

2.1. Ainekava 1. klassile

2.1.1. Õppesisu

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus

Kuulamine ja jälgimine. Tähelepanu keskendamine, lühikesteja lihtsate korralduste mõistmine ja täitmine, lihtsa jutu kuulamine (jutustus, ettelugemine), salvide õppimine kuulamise järgi, õpetaja ja kaaslaste tegevuse jälgimine.

Käitumine õpilasena tunnis ja vahetunnis, tegutsemisekõrvuti ja koos, adekvaatne reageerimine märkusele. Õppevahendite paigutamine ja hooldamine.

Suhtlemine. Emotsionaalse kontakti loomine ja säilitamine; vastaminedialoogi repliigile, dialoogi jätkamineja alustamine tuttavas situatsioonis; viisakusväljendite kasutamine, soovide ja vajadusteväljendamine; suhtleminekoostegevuses, sh mitteverbaalsete vahendite (pestdid, osutamine) kasutamine. Eneseväljendus liikumis- jalaulumängudes.

Tajude ja kujutluste arendamine, süstematiseerimine

Nägemis- ja ruumitaju. Esemete ja esemepiltide äratundmine; põhivärvuste eristamine ja pinna katmine; orienteerumine ruumis (all-üleval, keskel, vasakul-paremal), sh paberilehel, raamatus javihikus; esemete paigutusruumis, kujundite paigutus tahvilil ja paberilehel; kujundite eristamine detailide ja nendepaigutuse järgi, võrdlemine, rühmitamine, konstrueerimine. Lause- ja sõnaskeemid, noobid, graafilised orientiirid. Esemete ja piltide võrdlemine. Rühmitamine erinevate tunnuste alusel: suurus, värvus, kuju, detailidepaigutus. Alaliik ja liik: rühmitamine, nimetamine. Ülesanded täidetakse matkimise teel, näidise ja suulisekorralduse järgi.

Kuulmistaju. Kuulmistähelepanu kujundamine; helide ja müradeeristamine, nende suuna määramine, jäljendamine; sõnade ja häälikute eristamine, järjekorrataastamine; kõlalt lähedaste sõnade eristamine; 3--5-sõnaliselause kordamine; korduvate keeleühikute äratundmine, hääldusvigademärkimine.

Kompimistaju. Temperatuurierinevuste, materjali, esemete eristaminekompimise teel.

Lause ja sõnavara

Lause äratundmine, lause järelkordamine. Sõnajärjemääramine lauses, lauseskeemi koostamine (kuni 5 sõna). Lause tähenduse mõistmine, lause (3--4 sõna) koostamine tegevuse ja piltidejärgi, skeemide abil (alus +õeldis+sihitis+ määrus). Väit-, küsi- ja käsklausepraktiline kasutamine õpitud mallide ulatuses. 3--4 lausesestamine sidusaks jutukeseks.

Meeleorganitega tajutavate esemete ja olendite, tegevuste ja omadusteväljendamine sõnadega. Omandatud sõnade kasutamine levinud muutevormides ja koos tagasõnadega. Alaliigi- ja liiginimetuste tundmine õpitud teemadeulatuses.

Lugemine ja kirjutamine

Häälikanalüüs. Hääldamisetäpsustamine, häälimine skeemide abil ja peast, häälikutejärjekorra määramine; sõnade ladumine noopidega, koostise võrdlemine, rühmitamine koostisejärgi. Harjutatakse ülesannete raskusastetmuutes: 1--2-silbilised ja pikemad sõnad, lahtised ja kinnised silbid; lihthäälikud, diftongid, kaashäälikuühendid; analüüsi materialiseerimine, häälimine häälegaabivahenditeta, ülesande täitmine peast; analüüs koostegevuses jamatkides, eeskujuga järgi, suulise instruksiooni järgi.

Foneemanalüüs. Ülipika hääliku leidmisesõnas, lühikese ja ülipika hääliku eristamine (õpetaja) võrdlevahääldamise alusel; lühikese, pika ja ülipika häälikueristamine 1--2-silbilistes sõnades abiga; häälikupikkusemärkimine sümboolitega (noopidega); häälikurühmade praktilineeristamine (tabeli abil); analüüsi tulemusteülesmärkimine -- sõnaskeemide koostamine (sõnade laduminenoopidega), sõnade koostise võrdlemine (materialiseeritult).

Lugemine. Suurte, hiljem väikeste trükitähtedeõppimine; kõnetaktide ja sõnade lugemine (1--3 silpi); lühikestelause ja lühitekstide lugemine tahvilil ja raamatust. Lugemisviisid: häälegaja vaikne veerimine, tuttavate lühikestesõnade äratundmine tervikuna. Orientiiride ja abistavate võtete kasutaminelugemisel. Loetu tähenduse mõistmine. Sõna ja/või lause leidmine õpitud tekstist. Õpetaja ja kaaslastelugemise jälgimine, lugemisarjete hoidmine. Laotudvõi kirjutatud sõnade lugemine. Erineva õrfitiga sõnadelugemine, sõnade tähtkoostise võrdlemine.

Kirjatehnika. Käte peenmotoorika harjutamine; istesend, pliatsihoid; joonte tõmbamine, pinna viirutamine, kujundite ja täheelementide joonistamine orientiiride ja eeskuju järgi; väikeste kirjatähtede õppimine, tähtedeseostamine, sõnade kirjutamine, tähemoonutuste äratundmine ja õigesti kirjutamine. Raskusastmed: ülekirjutamine, kirjutamine orientiiride abil, näidise järgi; erineva suurusega tähtedekirjutamine; kirjutamine erinevalt paigutatud näidise järgi.

Ärakiri. Sama ja erineva õrfitiga sõnade äratundmine, sõnade tähtkoostise võrdlemine; ladumine näidise järgi; kirjatehnikas õpitud sõnade ärakiri (originaal esitatud kirjatähtedega, trükitähtedega); kirjutatu võrdlemine originaaliga.

Õigekiri. Sõnaskeemi koostamine, ladumine tähtedegapärast analüüsi skeemi järgi, sõnade ja lühikeste lausete (23 sõna) kirjutamine pärast analüüsi.

Keeleteadmised (praktiline äratundmine)

Häälikute, tähtede (sh topelttähtede), sõnade, lausete äratundmine; häälikurühmad ja häälikute kolm pikkust; suur algustäht lause alguses ja nimedes; lause lõpumärgid.

2.1.2. Õpitulemused

1. klassi lõpetaja

- mõistab, koostab ja kasutab lihtlauset (3--4 sõna);
- kasutab viisakusväljendeid;
- vastab dialoogi repliigile, alustab dialoogi oma tarvete rahuldamiseks;
- häälib sõnu, loob analüüsitudsõnade (noop) skeemid, määrab häälikujärje sõnas;
- määrab õpetaja võrdlevahääldamise abil häälikute pikkuse;
- tunneb suuri ja väikseid trükitähti, kirjutab väikseid kirjatähti;
- loeb veerides 1--3-silbilisi sõnu ja lihtlauseid, saab aru loetutähendusest;
- loob analüüsitud sõnu, teeb analüüsitudsõnade ärakirja.

2.2. Ainekava 2. klassile

2.2.1. Õppesisu

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus

Kuulamine ja jälgimine. Tähelepanu keskendamine ja säilitamine töövõtte ajal, 2--3-osaliste lihtsate korraldustetäitmine, lugemise või jutustamise kuulamine, kaaslaste vastuste ja lugemise jälgimine õpetaja suunamisel. Üldistatud korralduste täitmine tuttavas situatsioonis, adekvaatne reageerimine hinnangule, ülesande täitmine koostegevuses, tuttavate õpiülesannete täitmine suulise instruksiooni järgi.

Suhtlemine. Väit-, küsi- ja käsklause kasutamine vastavalt situatsioonile. Hääletugevuse muutmine (3--4 tugevustaset), loogiline rõhk ja lauselõpupointonatsiooni kasutamine. Kõnelemine oma tegevusest ja muljetest (3--4 lauset), viisakas ja tegevusele vastav suhtlemine koostegevuses, dialoogi alustamine ja jätkamine (vähemalt üheiniitsiatiivse repliigiga). Esemete ja nähtuste analüüsimine, võrdlemine (2 eset), rühmitamine ja kirjeldamine (tajutavad tunnused) küsimuste-korralduste järgi. Mina-vormis jutuke (3--5 lauset) omategevusest.

Tajude ja kujutluste arendamine, süstematiseerimine

Nägemis- ja ruumitaju. Objektide ja esemepiltide äratundmine, analüüsimine, võrdlemine, rühmitamine ja kirjeldamine küsimuste-korralduste abil; ruumisuhete suhtelisuse mõistmine; situatsiooni modelleerimine aplikatsioonidega; grafeemi variantide tundmine.

Ajakujutlused. Aastaajad, nädal ja nädalapäevad, ööpäev ja selle osad, tund; nimetuste tundmine, orienteerumine ajaühikute järjestuses (enne-pärast).

Kuulmistaju. Toonide (kuri, sõbralik, ükskõikne) mõistmine; 5--6-sõnalise lause järelkordamine, vigademärkamine teiste kõnes (hääldusvead, grammatismid, sobimatudsõnad).

Kompimistaju. Esemete ja materjalide kompimine, tulemuste verbaliseerimine.

Lause ja sõnavara

Lause äratundmine: eristamine sõnadest, sõnaühendist, poolikust lausest, agrammatilisest lausest. Sõnajärjemääramine ja muutmine, lause taastamine. Lausetähendusemõistmine, lausete koostamine (4--5 sõna) tegevuse, piltide, skeemide abil; lausete ühendamine, laiendamine, muutmine; lauselõpuintonatsioon.

Sõnavormide mõistmine, eristamine ja rakendamine: sihitise jamääruse vormid, tagasõnad (*ees, taga, all, peal, kõrval, kohal, vahel, sees*); omadussõna öeldistaitena jataiendina, tegusõna pöörded olevikus ja lihtminevikus, isikuliste asesõnade mõistmine ja rakendamine. Omadust ja tegevustväljendavate sõnade leidmine lausest ja rakendamisel lauses.

Lugemispalade tundmatute sõnade ja väljendite selgitamine enne lugemist (näitvahendite ja/või lähitekstide abil), 23 sõna aktiveerimine tunnis. Erineva üldistusastmega (23) sõnade mõistmine ja õige kasutamine.

Lugemine ja kirjutamine

Häälikanalüüs. Sõnade hääldamisetäpsustamine, häälimine häälega ja sosinal, häälimiskiiruse muutmine, häälikute järjekorra ja asukoha määramine. Harjutatakse raskusastet muutes: erineva pikkusega sõnad, liithäälikud ja häälikuühendid; materialiseeritult, koostegevuses, iseseisvalt; kooshäälikurühma määramisega.

Foneemanalüüs. Häälikute rühma praktiline eristamine; iga hääliku kolme pikkuse käsitlemine eraldi, paarikaupa, koos; häälikupikkuse muutmine, määramine ja tähe valik 1--2-silbilistes sõnades; kaksiktäishäälikute ja sulutakaashäälikute ühendi praktiline äratundmine. Raskusastmed: analüüs õpetaja võrdleva häälduse järgi, materialiseeritult, koostegevuses. Veaohtlike häälikute-tähtede leidmine sõnades.

Lugemistehnika. Uue pala lugemine: veerides, kõnetaktide jalühikeste sõnade (12 silpi) kaupa. Lugemine pärast eeltööd ja/või abivahenditega: graafilised orientiirid, sõnade liigendamine, eelnev häälimine. Lugemise harjutamine: korduvlugemine kooris ja üksi tahvlilt ning lugemikust, kaasõpilase lugemise jälgimine ja lugemisvigade parandamine, aimamisoskuse arendamine, hääle (3--4 tugevusastet) jalauselõpu intonatsiooni harjutamine.

Orienteerumine tekstis. Sõnade ja lausete leidmine õpetaja juhendamisel, illustatsioonide valik ja pildiseeria järjestamine, küsimustele ja korraldustele vastamine, tegevusaktide hindamine, puuduva informatsiooni jatausteadmiste tuletamine (aktiveerimine), teksti peamõtte ühine leidmine.

Tekstilähedane jutustamine. Eelharjutused näitvahendite abil: küsimustele vastamine, lausete lõpetamine, muutmine, järjestamine, õpetaja ja õpilaste koosjutustamine.

Kirjatehnika. Väiketähtede harjutamine, suurtähtede õppimine; tähtede seostamine sõnas; tähemoonutuste äratundmine (üksiktäht, täht sõnas); kirja kiirendamine; orienteerumine vihikusse kirjutamisel (õpetaja juhendamisel).

Ärakiri. Sõnade ja lühikeste lausete ärakiripärast nende lugema õppimist tahvlilt ja raamatust, lühikeste sõnade (24 tähte) kirjutamine originaali jälgimata pärastanalüüsi, kirjutatu kontrollimine originaali järgi.

Õigekiri. 1--2-silbiliste sõnade ladumine ja kirjutamine pärast analüüsi, tähe- ja sõnalünkade täitmine. Raskusastmed: analüüs koostegevuses, materialiseeritult individuaalselt. Kirjutatu õigsuse kontrollimine: järgneval analüüsi materialiseeritult, korrektuuriharjutused.

Keeleteadmised

Suur algustäht nimedes (inimesed, loomad, linnud) ja lause alguses, lauselõpumärgid. Elusolendite ja esemetening nende nimetuste praktiline eristamine, tegevuste ja omaduste ning neid väljendavate sõnade praktiline eristamine. Küsimustele *kes? mis? mida teeb?* ja vastavate sõnavormide vastandamine. Liithäälikute ja häälikuühenditening veaohtlike häälikute praktiline äratundmine sõnas.

2.2.2. Õpitulemused

2. klassi lõpetaja

- mõistab, koostab (kuni 5 sõna) ja kasutab laiendatud lihtlauset;
- oskab alustada ja jätkata dialoogi;
- suudab kõnelda oma tegevusest (3--4 lausega) ja kirjeldada tuttavaid esemeid (2--3 tajutavat tunde);
- suudab lugeda õpitud teksti lühikeste sõnade ja/või kõnetaktide kaupa;
- leiab küsimuste- ja korralduste abil õpitud tekstist sõnu ja lauseid, järjestab sisu järgi pildiseeria, vastab küsimustele;
- määrab häälikujärje sõnas, kirjutab sõna häälikukoostist moonutamata;

- muudab ja määrab abivahendi abil 1--2-silbilistessõnades lihthääliku pikkust, kirjutab analüüsitudsõna õigesti;
- teeb lugema õpitud lause ärakirja lühikestesõnade ja kõnetaktide kaupa.

3. Ainekava I kooliastme teisele etapile (3.--5. klass)

Etapi ülesandeks on õpilased ette valmistada teise kooliastme ainete (loodusõpetus, maateadus jne) õppimiseks ning elementaarsete keeleteadmiste omandamiseks. Õpitakse ja kinnistatakse viisakatsuhtlemist koolis ja avalikeskohtades, õpitakse hindama käitumisakte, reguleerima konflikte.

Lapsed õpivad lugema (üleminek lodusale lugemisele) ja suhteliseltõigesti kirjutama, tekstist teavet otsima, kirjeldatud objekte ja situatsioone ette kujutama, tekstilähedaselt jutustama, küsimusi esitama ja neile hargnenult vastama, täitma mitmeosalisi töökorraldusi ning oma tegevust kirjeldama. Õpitakse praktiliselt tundma sõnamuutevorme mitmes tähenduses ja neid laiendatud lihtlauses kasutama, harjutatakse lihtsamate lihtlausetega ja koondlause koostamist. Õpilasi suunatakse ühistegevuses omandatud õpioskusi iseseisvalt rakendama, oma tegevust kontrollima ja kavandama (tegevusega kaasnev ja sellele järgnev kommenteerimine, tuttava tegevuse planeerimine, korrektuurülesannete täitmine). Nimetatud oskused toetuvad sisekõnele ja ühtlasi arendavad seda.

Töömahukamad ainekava lõigud on lugemise ja õigekirjaõppimine ning töö sõna muutevormidega lauses ja sõnaühendis. Seejuures õigekirja õppimise osakaal õppeaastate kaupa väheneb, praktilise grammatika osakaal agatõuseb.

Peamine tööviis on praktiline harjutamine (väheneb õppemängude osakaal), teoreetilised kokkuvõtted ning keeleteadmiste kasutamine jääb peamiselt õpetaja pädevusse. Jätkub toetumine näitvahenditele, uued õpitoimingud sooritatakse materialiseeritult. Harjutatakse praktiliste oskuste automatiseerimist, seetõttu varem, sh eelmistel aastatel õpitut korratakse pidevalt.

3.1. Ainekava 3. klassile

3.1.1. Õppesisu

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus

Kuulamine ja jälgimine. Tähelepanu keskendamine ühe kordsele selgitusele -- korralduste täitmine täiendav selgitusega, lugemise jälgimine, kaasõpilaste vastuste jälgimine ja parandamine ning hinnangute (õige-vale) andmine. Esemete ja loodusobjektide ning -nähtuste vaatlemine, terviku ja selle osade eristamine, võrdlemine, rühmitamine ja kirjeldamine esitatud kava järgi. Esemelise, olu- ja tegevuspiltide analüüsimine; jutustamine piltide ja mälukujutlustepõhjal küsimuste ja/või plaani abil.

Suhtlemine koostegevuses kaasõpilaste (t)ega õpetaja suunamisel: dialoogi vormid *küsimus-vastus*, *teade-küsimus*; kutse koostegevusele, nõustumine-loobumine, koostegevuse vastastikune reguleerimine; jutustamine oma tegevusest (5--6 lauset).

Tajude ja kujutluste arendamine, süstematiseerimine

Nägemis- ja ruumitaju: esemete-objektide ja nende osade äratundmine, terviku jaotamine osadeks ja osade ühendamine, ühiste ja individuaalsete tunnuste eristamine, esemelise situatsiooni näitlik modelleerimine teksti põhjal, üheaegne orienteerumine esemetehorisontaal- ja vertikaalsuhetes.

Ajakujutlused: aasta, kuud ja nädalad; ööpäev, tund (õppetund) ja minut; aastaajad (looduse muutused igal aastaajal).

Lause ja sõnavara

Kuni 5-sõnaliste lihtlausetega (väit-, küsi- ja käsklause) mõistmine, koostamine ja kasutamine, sihitisosalausete mõistmine ja kasutamine.

Käändevormide mõistmine ja kasutamine enamlevinud funktsioonides: koht, objekt, kuuluvus, osa ja tervik, kaas- ja ilmaolu (lausete ja sõnaühendite koostamine). Erineva üldistusastmega (3--4) nimisõnade mõistmine ja õigekasutamine, esemete ja olendite tajutavate tunnuste väljendamine omadussõnadega, inimeste iseloomuomaduste väljendamine; tegevust ja seisundit väljendavate sõnade mõistmine ja kasutamine, tajutavaid tegevusi ja seisundeid väljendavate sõnade aktiveerimine; järgarvsõnade mõistmine ja kasutamine; liitsõna ja sõnaühendi praktiline eristamine. Põhisõna sobitamine mitme laiendiga ja vastupidi.

Lugemine ja kirjutamine

Häälkanalüüs. Häälamisetaäpsustamine (vajadusel). Häälimisoskuse automatiseerimine: kirjutamisetaäpsustamine ja abivahenditeta, tempo tahtlik muutmine.

Foneemanalüüs.Häälikurühmade eristamine,veohtlike häälikute-tähtede nimetamine sõnas. Igahääliku kolmepikkuse käsitlemine kahe (sulghäälikud) ja/või kolme pikkuse kaupa:lihthääliku pikkuse muutmine, määramine jatahevalik 1--3-silbilistes sõnades; kaksiktäishäälikute ja sulutakaashäälikute ühendi analüüs ja tähtede valik.Raskusastmed: analüüs koostegevuses, materialiseeritult, peast (lihtsamadvariandid); lühemad ja pikemad sõnad,erineva struktuuriga silbid sõnades.

Lugemistehnika.Uue pala lugemine: lugemine kõnetaktide jalühemate sõnade kaupa, orientiiridega tekstilugemine. Lugemise harjutamine: korduv lugemine kooris ja ükski, ülesandedladususe (kohatute pauside vältimine,lugemiskiiruse tõstmine) ja ilmekuse (lauselõpu intonatsioon, loogilinerõhk) arendamiseks, kaasõpilastelugemisvigade märkamine, lugemisvea parandamine. Õpitud teksti lugemisesõnade kaupa.

Orienteerumine tekstis.Lausete ja lõikude leidmine õpetajajuhendamisel, lõikude sobitamineillustratsioonidega ja pealkirjastamine, teksti jaotamine lõikudeks ning pildiseeriaja/või kavapunktide järjestamine,puuduva info tuletamine, küsimuste (*kes?*, *mis?*, *midateeb?*) esitamine üksteisele teksti kohta, kirjeldatud tegudehindamine ja vastandamine koos õpetajaga (õige--vale, meeldib--ei meeldi),juhtlause leidmine või peamõttesõnastamine koos õpetajaga. Tekstilähedase jutustamise harjutamine:deformeeritud teksti taastamine (3--4 lõiku, kuni7 lauset), lausete lõpetamine, jutustamine abiga (küsimused, pildiseeria,sõnauhendid, tugilauseid).

Kirjatehnika.Väike- ja suurtähtede harjutamine (geneetilisesjärjekorras), tähtede õige seostamine sõnades,moonutuste leidmine oma ja teiste kirjas (tahvlilt, vihikust), kiiruse harjutamine. Vihikutevormistamine: pealkiri,kuupäev, taandrida.

Ärakiri.Kirjutamine sõnahaaval pärast teksti lugemaõppimist ja eelnevat analüüsi, kirjutatu õigsusekontrollimine.

Õigekiri.1--3-silbiliste sõnade ja neist koostatud lausetekirjutamine pärast ühisanalüüsi: lünkharjutused,sobitusarjutused, harjutavad etteütled. Kirjutatu õigsuse kontrollimine:kirjapildile vastav lugemine, järelanalüüs,vigade parandamine. Poolitamine (õpitakse noopskeemide abil).

Keeleteadmised

Häälikurühmade ja veohtlike häälikute-tähtedeäratundmine, tegusõna lõppude äratundmine oleviku jalihtmineviku vormis, ainsuse ja mitmuse vormide (käände- japõrdevormid) äratundmine; *k*, *p*, *tsõna* alguses jas-ikõrval.

3.1.2. Õpitulemused

3. klassi lõpetaja

- mõistab ja koostab kuni 5-sõnalist lihtlauset, kasutablaiendatud lihtlauset;
- oskab viia enamlevinud sõnavormid mitmessesõnauhendisse;
- osaleb dialoogis ühistegevuse ajal;
- võrdleb ja kirjeldab kahte tuttavat objekti tajutavate tunnuste alusel,osaleb vestluses oma kogemustepõhjal (mäng, kodused toimetused);
- muudab ja määrab veohtlike häälikute pikkustlihthäälikutest koosnevates sõnades, loeb õigestiorientiiridega sõnu;
- kirjutab pärast analüüsi õigesti kunikolmesilbilisi lihthäälikutest koosnevaid sõnu;
- kirjutab ära kirjas 1--2-silbilisi sõnu originaaltekstitäiendavalt vaatamata, kontrollib ära kirja õigsust;
- loeb õpitud teksti valdavalt sõnade kaupa;
- leiab küsimuste-korralduste järgi õpitud tekstistlauseid ja lõike, vastab küsimustele (sh annabhinnangu tegevusaktile);
- oskab tekstilähedaselt edasi anda õpitud pala sisu (kasutadesabivahendeid).

3.2. Ainekava 4. klassile

3.2.1. Õppesisu

Suhtlemine ja suuline väljendusoskus

Kuni kolme objekti kirjeldamine nende võrdlemise põhjal: esitatud plaanijärgi, üleminek iseseisvalekirjeldamisele. Esemeharjude kirjeldamine. Jutukese koostamine kogemuste ja/võipildiseeria põhjal (6--7 lauset).

Suhtlemine koostegevuses kaasõpilastega: koostegevuse vastastikuneguleerimine (teade-teadedialoog). Kokkuvõtte tegemine ühistegevusest (mina ja teised; eesmärk, tingimused, tegevus ja resultaat); ühise jutukesekoostamine kollektiivse kogemuse põhjal. Otsekõne väljendamine kaudseltsihitisosalause abil (koos isikulisteasesõnade asendamisega).

Tunnetustegevuse arendamine

Loodusobjektide ja esemete-nähtuste võrdlemine, rühmitamineerinevate rühmitusaluste järgi ja rühmadenimetamine; aja- ja põhjus- ning eesmärgisuhete praktiline eristamine; matemaatikas ja tööõpetuses kasutatavate mõõtühikute tundmine ja sooritatud mõõtmiste keeleline väljendamine. Esemee (kujundi) vastandamine kahele teisele esemele või kujundile erinevate suhete alusel. Kontrolli- ja enesekontrollivõtete kasutamine tutavas tegevuses.

Tähelepanu keskendamine selgituse või töövõttesooritamise ajaks. Kaasõpilaste tegevuse jälgimine ja nende abistamine. 2--3-osalise suulise ja kirjaliku korralduse täitmine.

Lause ja sõnavara

Kuni 6-sõnalise lihtlause moodustamine: eelnevalt koostatud sõnaühenditest (tegusõna ja nimisõna laiendid), lause laiendamine. Laiendatud lihtlause (4--5 sõna) ja sihtisosalause kasutamine. Sõnaühendis ja lauses väljendatavadsuhted: atribuutivsed suhted (tunnused, kuuluvus, osa tervikust), kohasuhted, abinõu-, kaasolu- ja ilmaolusuhet, ajasuhted; lõpetatud ja lõpetamata tegevus, hulk ja mõõt, (millegi) valdaja, seisund. Tagasõnade (koha- ja ajasuhted) ja abimäärsõnade mõistmine ja praktiline kasutamine. 3--4 sõna aktiveerimine tunnis. Tegusõna eitavate vormide ja *kse*-oleviku vormide mõistmine, eitavate vormide kasutamine. Arvsõna muutevormide mõistmine ja kasutamine kaastekstis.

Lugemine ja kirjutamine

Foneemanalüüs. Veaohtlikud häälikud sõnas, veaohtlike lihthäälikute pikkuse muutmine ja määramine; sulutakaashäälikute ühendi ja kaksiktäishääliku praktiline äratundmine: 1--4-silbilised sõnad; käsitlushäälikurühmade, seejärel veaohtlike häälikute kaupa; harjutused analüüsi automatiseerimiseks.

Kirjatehnika. Tähe moonutuste äratundmine ja parandamine, täheseoste harjutamine, vihikute vormistamine. Kirjakiiruse harjutamine.

Ärakiri. Kirjutamine sõnapaaride ja pikemate sõnade kaupa, kaasõpilaste tekstide lugemine, järelkontroll.

Õigekiri. Sõnade ja lausete kirjutamine pärast individuaalset analüüsi: lünkharjutused, sobitusharjutused, harjutavad etteütlused. Kirjutatu õigsuse kontrollimine: lugemine vastavalt kirjapildile, skeemide valik, vigade parandamine. Poolitamine: harjutamine skeemide abil. Käändelõppude jamitumuse tunnuste õigekiri (skeemide abil) *k, p, ts-i* ja *hk*õral.

Lugemistehnika. Uue pala lugemine valdavalt sõnade kaupa, pikemad sõnad kõnetaktide, lühemad sõnapaaride kaupa. Lugemise harjutamine: teksti korduv lugemine vahelduvalt kooris ja üksis; laduse ja ilmekuse harjutamine (orientiiridele toetudes; intonatsiooni ja loogilise rõhu valik sõltuvalt tähendusest). Varem häälega loetud teksti vaiknelugemine ülesandega. Õpitud teksti lugemine sõnade ja lihtsamates üntagmade kaupa: rõhutatakse loogilist öeldist, kasutatakse lauselõpu intonatsiooni, arvestatakse kirjavahemärke.

Orienteerumine tekstis. Lõikude (sh looduskirjelduste), lausete ja tegelasivõi sündmusi iseloomustavate sõnade leidmine, sõnade tähenduse täpsustamine kaastekstist lähtuvalt, tekstijaotamine lõikudeks ja nende pealkirjastamine õpetaja juhendamisel; puuduva info ja põhjus-tagajärg-seoste tuletamine ühisvestluses; küsimuste esitamine tekstikohta (*kes?*, *mis?*, *millal?*); käitumisaktide hindamine ühisvestluses, seostamine õpilaste käitumisega; juhtlause leidmine ja/või teksti peamõtte tuletamine ühisvestluses, peamõttesõnastamine. Tekstilähedase jutustamise harjutamine: tugilause, -sõnaühendite ja -sõnade abil. Tekstilähedase valikjutustamise õppimine (abi: pildid, kava, algus- ja lõpulaused, sõnaühendid; jutustamine ahelana).

Keeleteadmised ja -oskused

Sõnade praktiline eristamine esemetest (olenditest), tunnustest, tegevustest ja seisunditest. Sõnade praktiline rühmitamine küsimuste abil (*kes?*, *mis?*, *missugune?*, *mida teeb?*). Morfoloogia- ja süntaksiküsimuse praktiline eristamine ja esitamine: valik, sobitamine, üleminek iseseisvale esitamisele. Alus ja öeldis (lihtsamad juhud), sõnadeseosalus- ja öeldisrühmas (süntaksiküsimuste esitamine). Käändsõna algvorm, muutevormid; ainsuse ja mitmuse tüvi, tunnused ja lõpud: sõnavormide äratundmine, muutmine ja moodustamine ning analüüs skeemide abil. Käänevormipõhi- ja lisatähendus (leksikaalne ja grammatiline tähendus), sõnavormi rakendamine sõltuvalt tähendusest.

3.2.2. Õpitulemused

4. klassi lõpetaja

- mõistab ja koostab kuni 6-sõnalist lihtlauset, kasutab laiendatud lihtlauset ja sihitisosalauset;
- osaleb üksteise tegevust reguleerivas dialoogis ühistegevuse ajal, kirjeldab ühistegevust;
- rakendab abiga sõnaühendis ja lauseskäänevorme õpitud funktsioonides;
- võrdleb ja kirjeldab tuttavaid esemeid rühmas;
- kirjutab õigesti lihthäälikutest koosneva sõnu, sooritab ära kirja sõnahaaval, tunneb õige kirjakontrollimise võtteid;
- oskab skeemide abil analüüsida ja moodustada käänevorme;
- loeb õpitud teksti sõnade ja süntagmade kaupa, õppimata teksti vähemalt sõnade kaupa;
- leiab küsimuste-korralduste järgi tekstist sõnu, lauseid ja löike, sh peamõtet väljendavaid lauseid, annab ühisvestlustes hinnanguid tegevusaktidele, osaleb peamõttesõnastamisel;
- annab tekstilähedaselt edasi teksti või lõigu sisu (kasutades abivahendeid).

3.3. Ainekava 5. klassile

3.3.1. Õppesisu

Suuline väljendusoskus ja suhtlemine

Esemeharjutuste ja loodusnähtuste ning esemepiltide kirjeldamine plaanijärgi. Suuliste kokkuvõtete tegemine omategevusest, ühistegevustest. Jutukeste koostamine olu- ja tegevuspiltide järgi, ühiste samateemaliste jutukeste koostamine (abi: plaan, õpetaja suunavad repliigid). Koostevuse vastastikune reguleerimine (teade-küsimus-vastus- ja dialoog). Suhtlemiseesmärkide mõistmine: käskude-korralduste, palvete, teabe, tingimuste jne praktiline mõistmine ja väljendamine kõnes. Otsekõne kaudse väljendamise harjutamine.

Tunnetustegevuse arendamine

Tähelepanu keskendamine õpitoimingu igale etapile (orienteerumine, täitmine, kontroll), suuliste ja kirjalike harjutuste selgituste-korralduste täitmine. Esemeharjutuste vaatlemine ja võrdlemine; ühised omadused ja erinevused (analüüs plaani järgi), rühmade koostise muutmine sõltuvalt rühmitusalaalusest. Keeleüksuste võrdlemine ja rühmitamine õpitud tunnuste alusel. Tuttavate sündmuste ja tegevusaktide põhjuste, tingimuste, eesmärkide ja tulemuste mõistmine nende väljendamine ühisvestluses, oma tegude analüüs. Enesekontrolli harjutamine (plaani või algoritmi abil), tegevuse ühine planeerimine õpitud oskuste ulatuses. Teistes ainetes (matemaatika, tööõpetus, kodulugu) omandatud oskuste kirjeldamine kõnes.

Lause ja sõnavara

Lihtlause: laiendamine õpitud käänevormidega, sõnade seos, kõikide käänevormide rakendamine sõnaühendis ja lauses erinevates funktsioonides (abiga).

Koondlause: korduvad alused ja öeldised, sidesõnad (*ja, ning, või*); mõistmine, koostamine, kasutamine. Tekstiväline lause ja lause tekstis.

Liitlause: äratundmine, liitlause konstrueerimine lihtlausetest (*ja, ning, aga, kuid, või*).

Põimlause koostamine (sihitilause, ajalause, täiendlause): osalausetesobitamine, lause lõpetamine.

Ülevaade sõnaliikidest: nimisõna, omadussõna, tegusõna, arvsõna (üldistatud tähendus); sõnade algvormid ja muutevormid; sõnade rühmitamine.

Nimisõna: erineva üldistusastmega (3--4) sõnad, kellegi või millegi nimi ja nimetus, tuletamine tegusõnadest (liited *-ja, -mine*), sõnavormide ja tuletiste praktiline eristamine ning rakendamine.

Omadussõna: kellegi või millegi iseloomustamine omadussõnadega (objekti erinevad tunnused, objektidesarnased tunnused), tähenduse sõltuvus põhisõnast, praktiline tuletamine (liited *-lik, -line, -ne*), muutmine koos nimisõnaga, võrdlusastmed (tähendus, moodustamine analoogia alusel), rakendamine sõnaühendis ja lauses.

Tegusõna: kellegi või millegi tegevust ja/või seisundit väljendavad sõnad, tegusõna öeldisena ja selle laiendid. Pöörded ja isikulised asesõnad, olevik ja lihtminevik, tegevusnimed, jaatavja eitav kõne, tingiv kõneviis (tähendusemõistmine kaastekstis), käskude-korralduste, keeldude, palvete jne mõistmine ja väljendamine.

Arvsõna (põhi- ja järgarvsõnad): mõistmine, numbritelugemine, sõnade ja numbrite kirjutamine, praktilinemuutmine, rakendamine lauses.

Liitsõna: liitsõna ja sõnaühendi tähendus, liitsõna ja põhi- ning täiendosa tähendus, omastavaline janimetavalineliiitumine. Liitsõnade tähenduse mõistmine, praktiline moodustamine, rakendamine lauses ja sõnaühendis.

Lugemine ja kirjutamine

Foneemanalüüs. Veaohalikud häälikud liitsõnas ja liitsõnas: analüüsi iseseisvuse ja kiiruse harjutamine, enesekontroll. Kaashäälikuühend sõnas: äratundmine suulises jakirjalikus tekstis, analüüs (käsitletakse rühmiti) materialiseeritult. Oskus valida ja kasutada abivahendeid.

Ärakiri. Kirjutamine sõnarühmade või pikematesõnade kaupa, eelneva analüüsi ja järelkontrolli harjumustekujundamine.

Õigekiri. Veaohlike lihthäälikute märkimine kirjasisesest, häälikuühendite ja liitsõnade õigekirjaharjutamine (abivahenditega). Järelkontrolli harjumuste kujundamine, kaasneva kontrolliharjutamine, eelnevakontrolli õpetamine. Lõppude, tunnuste ja liidete õigekirja harjutamine (vajadusel skeemidele toetudes). Poolitamiseharjutamine ja rakendamine. Kirjavahemärkide kasutamine koond- ja liitlauses (skeemide abil).

Lugemistehnika. Uue teksti lugemine häälega sõnade jalihtsamate süntagmade kaupa. Ladususe ja ilmekuseharjutamine, sh individuaalsed ülesanded. Õpitud teksti lugemine ladusalt kirjavahemärke arvestades, endamisiülesandega.

Orienteerumine tekstis. Sõnade, lausete ja lõikude leidmine tähenduse või asukoha viite järgi. Lõigu peamõtteväljendamine oma sõnadega, selle ühine täpsustamine. Tekstijaotamine lõikudeks ja nende pealkirjastamine, sõnastuse ühine täpsustamine. Küsimuste *miks?*, *milleks?* esitamine teksti kohta, järelduste tegemine ja puuduvainformatsiooni tuletamine ühisvestluses. Hinnangu andmine tegelastekäitumisaktidele ja hinnangu põhjendamine, võrdlemine klassikaaslaste käitumisega. Tundmatute sõnade leidmine tekstist, sõnatähenduse täpsustamine sõltuvalt kaastekstist. Sõnade ja väljendite asendamine valikuks antud sõnadega, võrdlemine originaaltekstiga. Võrdluste jaülekantud tähendusega sõnade leidmine ja selgitamine ühiselt. 4--5 sõna või väljendi aktiveerimine tunnis. Tekstilähedase valikjutustamise harjutamine (abiks sõnaühendid, tugisõnad, laused). «Sõnaliste piltide» maalimine. Oluliste lausete eraldamine tekstist ja nende seostamine õpetaja juhendamisel. Jutustuse võrdlemine autoritekstiga.

Keeleteadmised ja -oskused

Sõnaliigi nimetuste teadmine, sõnade praktiline rühmitamine. Morfoloogia- ja süntaksiküsimuste eristamine jakasutamine: valik ja sobitamine, esitamine.

Aluse ja öeldise ning nende laiendite leidmise harjutamine, lause laiendamisesüntaksiküsimuste abil (kuni 6 sõna).

Liitsõna ja sõnaühendi eristamine, sõnade liitmine. Sõnavormi ja tuletise koostise ja tähenduse analüüsimine, sõnavormi ja tuletise moodustamine skeemide abil. Muutevormi rakendamisesõltuvalt tähendusest.

3.3.2. Õpitulemused

5. klassi lõpetaja

- mõistab ja kasutab kuni 6-sõnalist liitlauset ning õpitud koond- ja liitlausete liike tekstis jatekstiväliselt, rakendab lauses sõnade muutevorme õpitud funktsioonides;

- kasutab erinevat tüüpi dialoogi repliike koostegevuses, teeb kokkuvõtteid ühistegevusest;

- sooritab tuttavaid õpitoiminguid suuliste ja kirjalike hargnenud korralduste alusel, osaleb tegevuse planeerimisel ning valib ja kasutab abivahendeid;

- kirjutab õigesti lihthäälikute koosneva sõna, pärast analüüsi häälikuühenditega sõna, sooritab ära kirja peamiselt sõnapaaride kaupa, kasutab kirjutamises enesekontrollivõtteid;

- kasutab sõnavormi analüüsi ja koostamise algoritmi;

- loeb õpitud teksti ladusalt häälega ning endamisiülesandega;

-leiab tekstist küsimuste-korralduste järgi sõnu, lauseidja lõike, osaleb lõigu ja teksti peamõttesõnastamisel ning põhjendab seda, annab hinnanguid tekstis kirjeldatudtegevusaktidele ningpõhjendab seda;

-annab tekstilähedaselt edasi tekstilõikude sisu, pealkirjastablõike ja osaleb sõnastuse täpsustamisel.

4. Ainekava II kooliastme esimesele etapile (6.–7. klass)

Etapi ülesanne on süstematiseerida esimesel astmel omandatud praktilistkeelekasutusoskust ning sedateadlikustada, toetada keeleliselt teiste ainete õppimist, õppida kasutama tekstiteabe hankimiseks. Laste õpitegevusestõuseb iseseisvuse osakaal, väheneb töö abivahenditega. Jõutakse ladusa lugemiseni, enam loetakse endamisi, õpitakse iseloomustama tekstides kirjeldatud tegelasi, kirjeldatud sündmusedseostatakse ajaloolise taustaga, kirjeldustes pööratakse enam tähelepanu detailidele täpsematekujutuspiltide loomiseks ja teabe edastamiseks, omandatakse mitmed uued teksti taastamise võtted, sh õpitakse koostamakirjalikku ümberjutustust. Keeleõpetusestõuseb teadlikkuse osakaal, õpitakse tundma keeleteooria elemente. Õigekirjaoskus automatiseerub, õpitakse juurdeuusi liitlause malle, aktiveerub liitlause kasutamine. Keeleõpetuses on VI klassismahult esikohal sõnamuutvormide, VII klassis liitlause käsitlemine. Keeleülesannete täitmiselkasutatakse teiste ainete sõnavara jatüüpilisi lausemalle. Peamine tööviis on praktiline harjutamine.

4.1. Ainekava 6. klassile

4.1.1. Õppesisu

Suhtlemine ja väljendusoskus

Teabe esitamine detailselt, valikuliselt ja abiga kokkuvõtlikult. Õpilastesuunamine teabe küsimisele. Väljendusvahendite kasutamine dialoogis sõltuvalt suhtlemiseesmärkidest ja -normidest koostegevuses; koolis j aväljaspool kooli. Lihtsamate tarbekirjade koostamine: kirjalik teade, õnnitluskaardid.

Tunnetustegevuse arendamine

Tähelepanu keskendamine iseseisvaks tööks tekstiga, õpiülesannete täitmine esitatud plaani järgi, kaastelavastuste jälgimine ja täiendamine. Tekstide seostamine ajaloolise taustaga, põhjus-tagajärg-seoste selgitamine ningtäpsustamine ühiselt. Kujutuspiltide täpsustamine teksti põhjal. Enesekontrolli ja tegevusplaani koostamisharjutamine. Teistes õppeainetes omandatud teadmiste kasutamine keeleõppeülesannetes. Teabekirjandusega (nt ENEKE) tutvumine.

Lause ja sõnavara

Liitlause, koondlause, liitlause ja sõnaühendi eristamine, mõistmineja kasutamine. Lausete muutmine, laiendamine, sõnade seos alus- ja öeldisrühmas. Korduvad alusedvõi öeldised ja nende korduvad laiendidkoondaluses (*ja, ning, või, ega, ehk*): mõistmine, koostamine. Eesmärgi, põhjuse, tingimuste ja atribuutivsetetunnuste väljendamine liitlause: osalause te äratundmine, väljendatud suhetemõistmine, koostamine skeemide abil.

Teadmiste süvendamine sõnaliikidest: tähendus, sõnaliiginimetused, morfoloogiaküsimused. Võõrsõnadetunnused ja sõnade tähendus.

Sõnade käändevormid: käändevormi koostis ainsuses jamitmus, vormifunktsioonid, moodustamine skeemija kaasteksti abil.

Nimisõnade ja omadussõnade moodustamine: liitmine, tuletamine (*-ja, -mine, -ik, -nik; -lik, -ne, -line*). Moodustatud sõnade tähendus, rakendamine sõnaühendis ja lauses. Liitsõna ja sõnaühendi tähenduse eristamine: *nud-, tud-, mata-, v-, tav-* vormid täiendina.

Põhi- ja järgarvud ja neile vastavad arvsõnad. Numbrite jaarvsõnade lugemine ja kirjutamine. Rooma numbrid I–XX. Arvsõna muutvormide kasutamine lauses.

Tegusõna arv ja pöörded, jaatav ja eitav kõne, oleviku- jaminevikuvormid, umbisikuline tegumood, kõneviisid: vormide tähenduse mõistmine lauses, vormide moodustamine (valdavalt skeemide, vajadusel analoogia abil) jakasutamine lauses.

Lugemine ja kirjutamine

Foneemanalüüs. Veaohtlikud häälikud, analüüsi iseseisvuse harjutamine (abivahendite valikuline kasutamine).

Ärakiri. Kirjutamine sõnarühmade, lühikeste lauseteja osalause te kaupa.

Õigekiri. Veaohtlike häälikute õige märkimine peamiselt iseseisvalt, kaasneva ja eelneva enesekontrolliharjutamine. Võõrhäälikud ja võõrtähed, sõnade õige hääldamine. Võõrsõnade tunnused ja õigekiri (*g, b, dsõnaalgul, võõrtähed, pikk või ülipikk täishäälik järgsilbis*). Õpitud lõppude, tunnuste jaliidete õigekiri. Kirjavahemärkide kasutamine lauses.

Lugemistehnika. Sisult ja keeleliselt jõukohase uue teksti ladushäälega lugemine, endamisi ülesandega (kuni 1/3 tekstist). Ladususe ja ilmekuse harjutamine. Õpitud teksti sobiva tooniga ladusalt lugemine kõne tempos.

Orienteerumine tekstis. Sisuliste ja keeleliste ülesannete täitmine endamisi lugedes. Lõigu ja teksti peamõtte sõnastamine, võrdlemine autoritekstiga. Põhjus-tagajärg-seoste leidmine, sh küsimuste esitamine (õpetajasuunamisel), järelduste tegemine lause ja lõigu kohta õpetaja suunamisel. Tegellate käitumise võrdlemine, nende omavaheliste suhete selgitamine ja hinnangu andmine käitumisele, soovitude esitamine kaaslastele. Tundmatutesõnade leidmine esmalugemisel, tähendusnäansside ja emotsionaalse värvingu selgitamine kaastekstis. Vestluseskasutatud sõnade ja autori sõnavara võrdlemine. Võrdluste ja metafooride selgitamine õpetaja juhendamisel, 56 sõnavõi väljendi aktiveerimine tunnis. Tekstilähedane valikjutustamine, olustikusituatsioonide kirjeldamine (individuaalsed abivahendid). Kokkuvõtliku jutustamise õppimine. Kaaslastejutustamise täiendamine. Tegellaskujuliseloomustamine plaani järgi. Ühise kirjaliku ümberjutustuse koostamine.

Keeleteadmised ja -oskused

Täis- ja kaashäälikud. Orienteerumine tähestikus ja tähestiku kasutamine. Võõrhäälikute ja -tähted tundmine, võõrhäälikute hääldamine, võõrsõnade äratundmine tunnete järgi. Süntaksi- ja morfoloogiaküsimuste esitamine, kasutamine keelendite analüüsil ja moodustamisel. Sõnavormi rakendamine erinevates funktsioonides. Sõnadetuletamine õpitud liidetega.

4.1.2. Õpitulemused

6. klassi lõpetaja

- mõistab ja kasutab õpitud lausemalle, kasutab sõnade õpitud muutevorme erinevates funktsioonides, tuletab sõnu õpitud liidetega;
- jälgib kaaslaste vastuseid ning täiendab neid;
- osaleb tegevuse planeerimisel, oskab suunamisel kasutada enesekontrollivõtteid, küsida abi, validaja kasutada abivahendeid;
- kirjutab õigesti sõnu, kasutades vajadusel individuaalseid abivahendeid, teeb ära kirja lauseosade või lühikeste lausete kaupa ja teeb enesekontrolli;
- analüüsib sõnavormi koostist ja tähendust, moodustab sõnavorme, kasutab süntaksi- ja morfoloogiaküsimusi;
- loeb õpitud teksti kõne tempos ladusalt sisule vastavatooniga, täidab endamisi lugedes sisulisi ja keelelisi ülesandeid;
- loeb jõukohast tundmatut teksti peamiselt süntagma dekaupa;
- taastab üksikasjaliselt tekstilõikude sisu, oskab jutustamiseks valida ja kasutada abivahendeid;
- kirjeldab olustikusituatsioone (maalib suulise pildi);
- annab üldise hinnangu tegelas(t)e käitumisele.

4.2. Ainekava 7. klassile

4.2.1. Õppesisu

Suhtlemine ja väljendusoskus

Teabe edastamine sõltuvalt situatsioonist (elementaarsed stiiliharjutused): erinevad suhtlemispartnerid ja/või suhtlemispaigad; teksti laiendamine ja/või kokkuvõtlik teave, tava- ja ilukirjanduslike kirjelduste erinevuse tajumine. Erinevate, sh vastandlike arvamuste mõistmine ja väljendamine ühistegevuses, kokkuleppe otsimine. Oma seisukohaselgitamine kaaslasele ja kaaslaste rühmale, oma arvamuse kaitsmine. Sündmusekirjeldamine oma ja teiste positsioonilt. Tarbekirjade koostamine: kiri sõbrale, kiri omastele. Poiste-tüdrukute suhtlemise tasakaalustamine: hoidumine häbematuses, valehäbit. Kirjelduste koostamine plaani järgi.

Tunnetustegevuse arendamine

Tähelepanu keskendamine teabe valikuliseks hankimiseks pikemast tekstist või mitmest teabeallikast. Sündmuseajaliste (käitumisaktide järgnevus, üheaegsus) ning põhjuslike seoste (erinevad eesmärgid ja tingimused) mõistmine. Põhjuste ahela teadvustamine, põhjussuhete vastandamine lihtsaltajalisele järgnevusele. Käitumise otstarbekuse hindamine sõltuvalt eesmärkidest, tunnetest ja tingimustest. Ühiskondlike jalooduslike

põhjus-tagajärg-seosteeristamine. Õpitud toimingute kontrollimine ja planeerimine. Teistes ainetes omandatudteadmiste ja ainesõnavarakasutamine emakeeletundides. Teabekirjanduse kasutamise harjutamine.

Lause ja sõnavara

Lihtlause, koondlause, liitlause: lausemallide aktiveerimine, teiste ainesõnavara kasutamine lausetes, lausetemuutmine ja laiendamine, uute lausemallide õppimine. Väljendatavad suhtedliitlausetes: aeg (*ja, ning, kui, siis, enne seda kui, pärast seda kui*), põhjus (*ja, ning, sellepärast, sest*), eesmärk (*et, selleks et*), vastandamine-eraldamine (*aga, kuid, ent, või*), objektisuhted (*et, kuidas, kes, mis*), aatributiivsus (*mis, kes*). Otsekõne asendamine sihitiskõrvallausega.

Kujutluste täpsustamine ja laiendamine sõnaliikide grammatilisesttähendusest ning formaalsetest tunnustest. Käände- ja pöördvormide aktiveerimine, sama suhetväljendavad käänevormid (koht, aeg jne).

Sõnamoodustus: liitsõnad, tuletised (aktiveeritavad tuletuseliited: *-la, -kond, -stik; -jas, -kas*); abimäärsõnadühendtegasõna koostises, nende asukoht lauses. Moodustatud sõnadekasutamine muutevormides.

Õpikutes kasutatud võõrsõnade mõistmine.

Lugemine ja kirjutamine

Foneemanalüüs ja õigekiri. Veaotlikehäälikute analüüsi- ja õigekirjavilumuste kujundamine (individuaalsed abivahendid ja ülesanded).

Erandlik *g, b, d s*-i kõrval. Liitsõnade õigekiri. Õppeainetes kasutatavate võõrsõnade õigekiri. *h* sõna algul, *ija j*-i õigekiri. Õpitud tuletusliidete õigekiri.

Kirjavahemärkide kasutamine.

Ennetava enesekontrolli harjutamine, kaasneva ja järgneva kontrolli teostamine (juhatakse tähelepanu).

Lugemistehnika. Jõukohase uue teksti lugemine häälegakõne tempos, endamisi ülesandega. Ladususe (individuaalsed ülesanded) ja ilmekuse harjutamine, lugemistempo teadlik muutmine. Õpitud teksti lugemine kõnetempos ladusalt ja ilmekalt (selgus, loogiline rõhk, toon).

Orienteerumine tekstis. Valiklugemine, temaatilise lugemise õppimine. Tekstis kirjeldatud uute teadmiste või arusaamatu info märkamine õpetaja suunamisel. Ajaliste, põhjuslike jm seoste leidmine kirjeldatud sündmuste vahel, oletuste ja järelduste formuleerimine, peamõtte sõnastamine. Tegelaste käitumise, mõtete ja elumuste võrdlemine. Hinnangu andmine tegelaste käitumisele (motiivid, tingimused, tulemus). Probleemküsimuste esitamine teksti kohta. Tegelaste rühmitamine: iseloomujooned, epöhh. Märkmete tegemine: tegelasi iseloomustavad sõnad, tugisõnad, jasõnaühendid kava juures. Lihtkava ja jooniskava koostamine ja kasutamine.

Tundmatute sõnade leidmine esmasel lugemisel ja sõnatähenduseühine selgitamine, sõnastiku kasutamine. Sõnakaastekstis: lause ja/või lõigu tähenduse sõltuvus kasutatud sõnadest ja väljenditest (piltlikud väljendid, võrdlused, metafoorid, arhaismid, tegelaste sõnavara). Sõnade ja väljendite aktiveerimine (5--6).

Tekstilähedane valik- ja temaatiline jutustamine; abivahendite individuaalne valik ja kasutamine. Kokkuvõtlik jutustamise harjutamine, sh tekstilähedase jutustuse plaani esitamine; jutustuse parandamine. Tegelaste nimeljutustamise õppimine. Looduskirjelduste koostamine. Teksti laiendamine.

Kirjalik ümberjutustus: abiks kava ja keelevahendid (tugisõnad või sõnaühendid).

Keeleteadmised ja -oskused

Häälikurühmade tundmine, tähestiku kasutamine. Tähekasutusreeglite kasutamine: lihthäälikute ja häälikuühendite reegliäärane kirjutamine. Õpitud ortograafiareeglite kasutamine (tähelepanu juhtimisel): nõrksulghäälik *s*-i kõrval, liitsõnade õigekiri, *h* ja *j*-i kasutamine, liidete õigekiri (nt *käija*). Lausete koostamine õpitud liitlausemallide ulatuses, sõnatuletus õpitud liidete ga.

4.2.2. Õpitulemused

7. klassi lõpetaja

- mõistab ja kasutab õpitud lausemalle, tuletab sõnu õpitud liidete ga;
- oskab hankida teavet teistelt inimestelt ning kasutada õpetajasuunamisel teabe hankimiseks tekstivõi teabekirjandust;
- orienteerub talle mõistetavate sündmuste ajalistes ning põhjuslikes seostes;
- mõistab seisukohtade võimalikku erinevust suhtlemisel, selgitab oma seisukohti;

- tunneb ja kasutab tähekasutusreegleid, kasutab õpitud ortograafia reegleid õpetaja suunamisel;
- loeb jõukohast võrast teksti kõne tempos, õpitud teksti ladusalt ja mõningase ilmekusega, täidab endamisi lugedes sisulisi ja keelelisi ülesandeid, kasutab õpetaja juhendamisel temaatilist lugemist;
- iseloomustab tekstis kirjeldatud tegelasi plaani järgi, oskab neid rühmitada esitatud tunnus(t)elusel;
- oskab taastada teksti sisu valikuliselt, temaatiliselt, kokkuvõtlikult, koostab abivahenditele toetudes (kava, tugisõnad, sõnaühendid) kirjaliku ümberjutustuse pärast tühist analüüsi.

5. Ainekava II kooliastme teisele etapile (8.–9. klassile)

Etapi ülesanne on õpilasi ette valmistada iseseisvaks eluks: kutseõppeks, tööiseks tegevuseks, pere loomiseks jne. Harjutatakse tekstidest teabe hankimist, märkmete tegemist ja konspekterimist, tarbekirja. Õpitakse praktiliselt eristama tekste: kunstilised, teabe- ja tarbetekstid; rahvaluule ja ilukirjandusliigid. Kirjanduse käsitlemisel on tähelepanu keskmes tegelaste käitumise analüüs: motiivid, kavatsused, tingimused, moraalsed valikud, tegelasarühmaühised tunnused, tunded (sh poiste ja tüdrukute kiindumused). Loetaksemõnda ajakirja ja/või ajalehte ning arutletakse ühiskonnas toimuvate protsesside üle. Harjutatakse suulist ja kirjalikkutekstiloomet.

Lugemis- ja kirjutamisoskuse süvendamine toimub individuaalsete ülesannete kaudu. Valdavalt kasutatakse endamisi lugemist ülesandega. Tegevuse planeerimist ja enesekontrolli harjutatakse peamiselt tekstiloomes ülesannetäitmisel. Tööviisidest on endiselt ülekaalus praktiline harjutamine, abivahenditest kasutatakse skeeme, tekste, teabekirjandust. Kujundatakse oskust abivahendeid valida, kasutada, abi küsida.

Keeleõpetuses süvendatakse ja süstematiseeritakse varem õpitut, tõuseb keelekasutuse teadlikkus. Enamtähelepanu pööratakse lausemallide aktiveerimisele (sh lausele tekstis) ning praktilisele sõnamoodustamisele. Harjutusmaterjali valikul arvestatakse teiste ainete vajadusi.

5.1. Ainekava 8. klassile

5.1.1. Õppesisu

Suhtlemine ja väljendusoskus

Teabe hankimine, teabe suulise ja kirjaliku edastamise harjutamine. Erinevate javastandlike arvamuste eristamine, loobumine ja oma seisukohtade kaitsmine kokkuleppe otsimisel.

Eri põlvkondade suhtlemise iseärasuste teadvustamine: lapsed-vanemad-vanavanemad, noorukid-täiskasvanud. Poiste-tüdrukute vastastikune suhtlemine, kiindumuste väljendamine.

Tarbekirjade koostamine: vabas vormis tarbekiri (kiri, teade, kutse, seletuskiri, avaldus, allkiri, volitus, elulookirjeldus); blankettide täitmine (teenuste arveldused, rahakaart; ajakirjandusetellimine).

Kirjalike tekstide koostamine: tekstilähedane ja kokkuvõtlik ümberjutustus, kirjeldus loodusloolise või geograafilise materjali põhjal, tööprotsessi või selle osa kirjeldamine, märkmete tegemine teabeteksti põhjal ja nende kasutamine jutustamisel.

Tunnetustegevuse arendamine

Tähelepanu keskendamine kestva samalaadse tegevuse jooksul: teabe otsimine, tekstide koostamine, ühisvestlus-väitlus, tekstide kuulamine jm. Põhjus-tagajärg-seoste ahela ning sündmust kirjeldava mitme põhjuste teadvustamine.

Käitumise otstarbekuse ja moraalinõuetele vastavuse hindamine, individuaalne ja rühmakäitumine. Käitumismõjutavate ajalooliste, ühiskondlike ja looduslooliste tingimuste teadvustamine.

Enesekontrolli harjumuste kujundamine, planeerimise osatähtsuse teadvustamine, teabekirjanduse kasutamine õpetaja suunamisel.

Lause ja sõnavara

Lihtlause, koondlause, liitlause: lause tekstis, kaastekstiväline lause; lausete moodustamine, muutmine, laiendamine, ühendamine; liht-, koond- ja liitlausete eristamine, terminite kasutamine; korduvate lauseliikmetelained. Liitlausetes väljendatavad suhted: tegevuste vastandamine ja eraldamine, aeg, põhjus, eesmärk, koht. Pealause sõnu täpsustavad sihitiskõrvallused (sh otsekõne väljendamine kaudselt) ja täiendkõrvallused. Ühe ja samasuhte väljendamine erinevate lausemallidega: erinevad sidendid, osalausete paigutus.

Teadmiste süvendamine sõnaliikidest (nimisõna, omadussõna, tegusõna, arvsõna, määrsõna): morfoloogilised tunnused, küsimused, funktsioon lauses, semantilised rühmad ja üldistatud tähendus; terminite tundmine.

Sõnade liitmine ja tuletamine: liitsõnade ja tuletatud sõnade semantilised rühmad, sõnaühendi muutmineliitsõnaks, samatüveliste sõnade tuletamine ja tähenduse eristamine, tuletatud sõnade muutevormide moodustamine ja kasutamine lauses. Õpitavad liited: *-ur*, *-av*, *-nna*; *-tu*; *-sti*, *-lt*. Varemõpitud liidete kasutamise aktiveerimine.

Tutvumine käänamistabeliga: käändevormide moodustamisetabeli järgi, vormide äratundmine, ühe ja sama sõnavormide rakendamine, laiendi käändevormide moodustamine koospõhisõnaga, sh omadussõna võrdlusastmete vormid.

Tegusõna vormide aktiveerimine, tegusõna mitmetähenduslikkus (laiendite valik ja kasutamine), kesksõnadetähendus ja moodustamine ning rakendamine lauses. Põhi- ja järgarvsõnade muutevormid, järgarvsõnade tuletamine. Rooma numbrid I–XXX.

Õpikutes kasutatavate võõrsõnade mõistmine.

Lugemine ja kirjutamine

Foneemanalüüs ja õigekiri. Harjutused vilumustekujundamiseks (aktiveeritav sõnavara, sh võõrsõnad), individuaalsed ülesanded lünkade kõrvaldamiseks. *k*, *p*, *tjag*, *b*, *d* helitute häälikute kõrval. Järgsilpidesulghäälikute, liitsõnade ja liidete õigekirja harjutamine, sh liited-*kija* -*gi*.

Enesekontrolliharjumuste kujundamine.

Lugemistehnika. Jõukohase teksti häälega ladus lugemisekõne tempos, individuaalsed ülesanded lugemistehnika lünkade kõrvaldamiseks. Ilmekuse harjutamine, tooni ja tempomuutmine. Sihipärane endamisilugemine (ligikaudu 2/3 materjalist).

Orienteerumine tekstis. Valiklugemine, temaatilise lugemise harjutamine, uue info leidmine, arusaamatu info märkimine. Seoste leidmine tekstis, järelduste tegemine (vajadusel individuaalneabi), peamõtte sõnastamine. Vestlused-arutelud: tegelaste ja tegelasrühmade käitumise analüüs jahinnangu andmine ühe või mitme teksti põhjal, probleemküsimuste esitamine, kirjeldatud ajaloolise tausta võrdlemine tänapäevaga (erinevad tingimused, arengu etapid sündmustest tänapäevani), looduskirjelduste analüüs.

Liht- ja liitkava ning jooniskava koostamine.

Tundmatute sõnade leidmine esmasel lugemisel ja individuaalne selgitamine. Autori sõnavara keeleline vaatlussamateemalistes tekstides. Võrdluste ja metafooride leidmine, selgitamine, kasutamine suunamisel. Inimest iseloomustavate sõnade tähendusetäpsustamine ja aktiveerimine.

Kasutatavad jutustamise liigid: temaatiline, kokkuvõtlik, tegelaste ja tegelasrühmade iseloomustamine, jutustamine tegelase või tegelasrühma nimel, teksti laiendamine. Abivahendid: kava, valikuliselt tugisõnad ja sõnaühendid, originaaltekst.

Mõne Eesti klassiku ja tema teoste teadmine.

Keeleteadmised ja -oskused

Tähestiku rakendamine sõnaraamatute kasutamisel. Õpitud ortograafia reeglite kasutamine tähelepanu juhtimisel.

Sõnaliikide tundmine ja vastavate terminite kasutamine. Käänamistabeli tundmine: käändenimetus, küsimus, sõnavormi äratundmine ja moodustamine.

5.1.2. Õpitulemused

8. klassi lõpetaja

- kasutab õpitud lausemalle suuliselt ja kirjalikus tekstis, tuletabsõnu õpitud liidetega;
- oskab kasutada tuttavat teabekirjandust;
- käitub otstarbekalt ja moraalinõuetele vastavalt kogetud situatsioonides;
- reageerib adekvaatselt kaaslaste erinevatele ja vastandlike seisukohtadele;
- mõistab seoseid sisult jõukohases tekstis;
- kasutab omandatud õigekirja oskusi iseseisvates kirjalikestöödes õpetaja nõudmisel;

- loeb jõukohast teksti ladusalt ja endamisi teabe hankimiseks;
- oskab taastada õpitud teksti suuliselt erineval viisil: tekstilähedaselt, temaatiliselt, kokkuvõtlikult, tegelase seisukohalt;
- oskab iseloomustada tegelast ja tegelasrühma plaani järgi;
- oskab kirjeldada tegevusi ja sündmusi teiste õppeainetmaterjalide põhjal;
- koostab tekstilähedase kirjaliku ümberjutustuse pärastühist analüüsi;
- oskab koostada seletuskirja, kirjutada kirja ja teadet, õnnitluskaarti;
- tunneb ära ja moodustab käändevorme, esitab morfoloogiaküsimusi.

5.2. Ainekava 9. klassile

5.2.1. Õppesisu

Suhtlemine ja välendusoskus

Teabe suuline ja kirjalik edastamine hargnenult, kokkuvõtlikult, suulinetäiendav selgitamine. Tegevuse ühineplaneerimine ja korrigeerimine tegevuse käigus, korralduste-soovituste esitamine ja nendetaitmise. Teiste arvamusekuulamine vaidlustes, oma seisukohtade selgitamine, käitumise ja eksimuste tunnistamine. Oskus tunnistada omapuudulikke teadmisi ja oskusi.

Suhtlemine perekonnas (põlvkonnad, abikaasad) ja töökollektiivis (tööandja ja -võtja; käitumine tööturul) ning ametiasutustes. Neidude ja noorukite vastastikune suhtlemine kollektiivis ja kiindumuste korral. Nähtud ebatavalisesündmuse kirjeldamine (nt autoavarii).

Vabas vormis tarbekiri ja blankettide täitmine: harjutatakse õpitud tarbekirja liike (soovitav koostada näidistevihik). Kirjalike tekstide koostamine: ümberjutustus (tekstilähedane, kokkuvõtlik, laiendatud), tööprotsessi kirjeldus.

Konspekti koostamine kirjaliku teabeteksti järgi: oluliste faktide leidmine; teksti (ja lausete) lühendamine, lühendite kasutamine; teksti taastamine ja tegutsemine konspekti järgi, konspektitäiendamine.

Suulise kõne konspekterimise harjutamine: temaatiline valiketteütlus, märkmete tegemine (lausete lühendamine, märksõnade ja sõnaühendite kasutamine), konspekterimine pärast lõigu kuulamist (vajadusel pärast ühisanalüüsi). Teksti taastamine oma ja teiste konspekti järgi.

Tunnetustegevuse arendamine

Tähelepanu keskendamine kestvale selgitusele, märkmete tegemine. Teabe otsimine ja konspekterimine. Põhjus-tagajärg-seoste ahela ning mitme samaaegselt mõjuva põhjuse teadvustamine. Hinnangute, ühiste ja erinevatening vastandlike seisukohtade teadvustamine: koostegevus ja vastuolud perekonnas, kambasrühmas, koolis ja tööl, ühiskonnas; reeglipärane käitumine ja ootamatud lahendid konfliktsituatsioonides; katsed ette kujutada oma käitumise tulemusi. Tegevuseplaneerimine, sooritamine algoritmi järgi ja variatiivselt, enesekontroll.

Lause ja sõnavara

Liht-, koond- ja liitlause: teadmiste ja oskuste süvendamine, tekstivälinalause ja lause tekstis (sõnajärg, siduvadsõnad, samaviitelised sõnad, tegusõna ajad).

Sõnaliigid: õpitud teadmiste- oskuste süvendamine (äratundmine, küsimuste esitamine), sõnade semantilised rühmad, käänamise ja pööramise harjutamine ning moodustatud vormide rakendamine.

Teadmiste- oskuste laiendamine: tegusõna käändeliste vormidemõistmine, murdarvsõnade mõistmine jakasutamine, arvsõnade ja asesõnade käänamine.

Liitsõnad: liitumismudelid (tüvevariandid), semantilised rühmad.

Tuletised. Õpitud liidete aktiveerimine. Õpitavad liited: *-kas, -ik, -us* (nimisõnatuletus); *-ta, -u, -ata, -ne* (tegu sõnatuletus); *-kesi* (määrsõnatuletus); *-ndik* (arvsõnatuletus). Tuletiste mõistmine ja kasutamine. Õpikutes kasutatud võõrsõnade mõistmine.

Lugemine ja kirjutamine

Õigekiri. Lünkade kõrvaldamine tähekasutusreeglite kasutamisel (sulghäälikud järgsilpides, kaashäälikuühend), enesekontroll. Ortograafia reeglite kasutamise oskuse süvendamine: *g, b, dh* elitute häälikute kõrval, võõrsõnade õigekiri, suur algustäht, liitsõnade ja tuletatud sõnade õigekiri jne. Endakoostatud teksti õigekiri. Individuaalsed ülesanded õigekirja oskuse süvendamiseks.

Lugemistehnika. Sihipärane endamisi lugemine. Jõukohase ladushäälega teksti lugemine kõne temposkuulamiseks piisava selguse ja ilmekusega (toon, lauselõpu intonatsioon, loogilinerõhk). Individuaalsed ülesanded lugemis oskuse süvendamiseks.

Orienteerumine tekstis. Valik- ja temaatiline lugemine teabe otsimiseks. Tundmatu info avastamine ja lisateabe otsimine. Mõtteseoste ja probleemide leidmine tekstis, osalemine nende arutelus. Tegelasete ja tegelasrühmade käitumise põhjendamine ja hinnangu andmine. Teksti kavastamine. Peamõtte sõnastamine ja autori kavatsusteadvustamine, seostamine ühiskondlik-ajaloolise taustaga. Sõnatähendusetäpsustamine kaastekstis: tundmatutesõnade leidmine, individuaalne selgitamine või tähenduse otsimine, autorisõnade vaatlus ja võrdlemine tavasõnadega, enam levinud võrdluste ja metafooride aktiveerimine. Erinevate jutustamisviiside kasutamine teksti taastamisel: kokkuvõtlik jutustamine, teksti laiendamine, tegelaste ja tegelasrühmade iseloomustamine jne.

Mõningate Eesti klassikute ja kaasaegsete kirjanike ning nende teoste tundmine. Põhiliste ilukirjandusliikide praktiline äratundmine ning terminite mõistmine. Mõne Eesti ja kohaliku ajalehe ning ajakirja teadmine, mõneteabeteose tundmine.

Keeleteadmised ja -oskused

Tähekasutusreeglite ja õpitud ortograafia reeglite kasutamine ning õigekirja kommenteerimine. Õigekirjavigade leidmine ja parandamine. Sõnade käänamine ja pööramine tabeli järgi. Sõnaliikide nimetuste ja tunnuste teadmine.

5.2.2. Õpitulemused

Abiõppe lõpetaja

· suhtleb adekvaatselt tavaolukorras (peres, eakaaslastega, töökollektiivis, ametiasutuses jne), mõistab suhtluspartnerite seisukohtade võimalikku sarnasust, erinevust ja vastandlikkust, selgitab oma seisukohti, otsib lahendust erimeelsustele;

· hindab oma ja teiste käitumise otstarbekust jamoraalinõuetele vastavust tavaolukorras, käitub vastavalt;

· loeb jõukohast teksti endamisi sihipäraselt, häälega mõistmiseks vajaliku selguse ja intonatsiooniga, kasutab tekste ja teatmikke teabe hankimiseks;

· oskab teha märkmeid ja elementaarselt konspekteerida;

· taastab tuttavat teksti erineval viisil (kokkuvõtlikult, laiendatult, tekstilähedaselt), kirjeldab tegevusija sündmusi;

· oskab iseloomustada tegelasi ja tegelasrühmi ning põhjendada ja hinnata nende käitumist;

· kasutab õpitud tarbekirja liike;

· tunneb olulisemat keele grammatikast: sõnaliike, käänamist ja pööramist, liht-, koond- ja liitlauset, sõnamoodustust;

· jälgib kirjutamisel tähekasutus- ja põhilisi ortograafia reegleid, leiab ja parandab õigekirjavigu.

VÕÖRKEELED

Võõrkeelte osatähtsus Eesti kultuuri- ja majanduselus ühiskasvab. Selleks et ümbritseva eluga toime tulla, vajabka abiõppel olev laps elementaarseid teadmisi ja oskusi võõrkeeltest. Hälviklaste kõne alaarengu ning psüühiliste protsesside iseärasuste tõttu on võõrkeele omandamine neile erilisel raske. Seetõttu keskendutaksegi võõrkeeleõpetamisel kõige tavalisematele kommunikatiivsetele ülesannetele, lähtutakse elulistest olukordadest, kus õpilane peab suutma keele abil hakkama saada. Kommunikatiivsusfunktsioonist lähtudes tuleb õpetamise planeerimisel määratleda **ainevaldkonnad** (milliseid mõisteid, mõtteid ja olukordi õpilane peaks mõistma ja oskama väljendada), **keelekasutusolukorrad** (millistes oludes õpilane peaks oskama keelt kasutada), **sõnavara maht ja ulatus** (kui palju ja milliseid sõnu ning ütlusi õpilane peaks mõistma ja oskama kasutada) ning **keelekasutusoskused** (millist keeleainest õpilane peaks mõistma ja millist ise oskama suuliselt ja kirjalikult väljendada).

Keelelise suhtluse osaoskuste omandamisel on suurem tähtsus kuulamisel ja kõnelemisel. **Kuulamine** on oluline, et õpilane hakkaks tajuma võõrkeelele omast kõla, intonatsiooni, rõhku; oskaks eristada sõnu lauses, ära tundasõnade tähendusi ja lõpuks saada aru sõnumist. **Kõnelemise** õpetamisel ei saa abiõppel olevatele õpilastele püstitada kõrgeid eesmärke. Elulistest olukordadest vajaliku keelepraktika saavutamiseks peab õpilastele andma eel- ja jõukohaseid kõnesituatsioone, lausemudeleid ning stimuleerima kõnesoovi.

Suulisel keelekasutusel on oluline heahääldus. Puudega õpilastel võib olla väga erinevaid kõnehäireid ja seepärast vajavad nad tavalisest enam harjutamist. Võõrkeeles lisanduvad häälikud, mida eesti keeles ei ole võimalik hääldada, erineb eesti keele sama häälikuhääldamisest.

Kuigi võõrkeele õpetamisel hälviklastele on põhiohk suulisel keelekasutusel, tuleb õpilastel tutvuda kakirjapildiga. Lugemisoskus ja arusaamine loetust on olulisem kui kirjutamisoskus.

Õpetuse planeerimisel ja eesmärkide püstitamisel tuleb arvestada abiõppel olevate õpilaste mahajäämuse astet ja puudest tulenevaid iseärasusi. Erilist tähelepanu nõuab diferentseeritud õpetamise korraldamine ja vajadusel individuaalõppekava alusel õpetamine. Piisavalt peab jääma aegakordamisele ja kinnistamisele. Õpetamisel lähtutakse spiraaali põhimõttest: samad sõnad, väljendid ja keeleteadmised tulevad kasutusele võimalikult paljudes erinevates olukordades, laiendades õpitu kasutusala ja kinnistades keeleainest.

Võõrkeeleõpetus on seotud teiste õppeainetega, eelkõige emakeeleõpetusega. Emakeeles omandatud keeleteadmised aitavad kujundada ka võõrkeele süsteemi, grammatikakasutamise oskust, keeleüksuste võrdlemist ja rühmitamist õpitud tunnuste alusel. Keelõpetajatekoostöö kooli logopeediga on eriti tähtis. Abiõppel olev õpilane vajab võõrkeele õppimiseks spetsiifilist õppematerjali, erimetoodilist abi, mitmekesist töökorraldust, erinevaid õppimise võimalusi jne.

1. Õpetuse eesmärgid

Abiõppe võõrkeeleõpetuse peamine eesmärk on õpilastele võõrkeeles elementaarse suhtlusoskuse kujundamine. Võõrkeeleõpetus toetab abiõppe õppe- ja kasvatustöö, sh korrektsioonitöö üldeesmärkides saavutamist.

Abiõppe võõrkeeleõpetusega taotletakse, et õpilane:

- õpib kuulama ja mõistma lihtsat igapäevast võõrkeelset kõnet ja vestlust;
- tunneb võõrkeele hääldust, intonatsiooni ja rütmi;
- omandab sõnavara, mis on vajalik elementaarseks eluliseks toimetulekuks;
- suudab ja julgeb realiseerida oma kõnesoovi eluliselt vajalikessituatsioonides;
- orienteerub igapäevases lihtsas verbaalses teabes (reklaam, kuulutused jne);
- oskab täita lihtsamaid tarbekirja blankette;
- õpib kasutama sõnaraamatuid, vestlussõnastikke;
- omandab elementaarsed keeleteadmised ja oskab neid kõnes kasutada;
- tunneb õpitavat võõrkeelt kõnelevaid maid ja nende rahvaid.

2. Ainekava I kooliastme teisele etapile

Abiõppe I kooliastme II etapil (5. klass) lisandub uue õppeainena võõrkeel.

Võõrkeeleõpetus 5. klassis on eelkõige propedeutilisesuunitlusega: õpilasi valmistatakse ette võõrkeeleoskuse omandamiseks. Oluline on, et õpilased saaksid elementaarsed teadmised võõrkeele eripärast, et nad hakkaksid tajuma võõrkeelele omast kõla, intonatsiooni. Sel etapil arendatakse kuulamisoskust, õpetatakse õigeid hääldamisaluseid ja võõrkeelele omast häälikute artikuleerimist, tutvutakse õpitav võõrkeele tähestikuga, kujundatakse arusaamine hääldus- ja kirjapildi erinevuse alustest, õpitakse moodustama lihtsaid lauseid õpitud sõnavara piires ja etteantud lause mudelite abil, tutvustatakse elementaarsete grammatikareeglitega.

2.1. Ainekava 5. klassile

2.1.1. Õppesisu

Kõnearendus- ja lugemisteemad

- MINA (nimi, sugu, vanus).
- PEREKOND (ema, isa, õde, vend).
- KOOL, KLASS.

·KODU (maja, linnas-maal, tuba, mööbel).

Suhtlusoskused

·tervitamine, hüvastijätmine;

·enda tutvustamine;

·palumine, tänamine.

Kuulamisoskuse kujundamine:üksikute sõnade ja sõnühendite kuulamine; õpetaja korralduste kuulamine;laulude ja luuletuste kuulamine.

Kõnelemisoskuse kujundamine:lihtsate lausete moodustamine jakasutamine; küsimustele vastamine õpitudlausemallide piires.

Lugemisoskuse kujundamine:tähestiku lugemine; sõnade, lausete ja õpitud sõnadest koosneva lühitekstilugemine; trüki- ja kirjatähtede ning raamatu tähtede võrdlevlugemine.

Hääldusoskuse kujundamine:hääldusharjutusedhäälikute korrektseks hääldamiseks; silbi- ja sõnarõhud.

Kirjutamisoskuse kujundamine:suurte ja väikeste kirjatähtedekalligraafiliselt õige kirjutamine; tähtedeomavahelised seosed; ära kirjaharjutused. Erilist tähelepanu nõuavadtähed, mis eesti keeles märgivad teisi häälikuid, ja tähed, mille elemendid on eesti tähestikule võõrad.

Keeleteadmised

INGLISE KEEL

· **Nimisõnad:**ainsus ja reegliäärane mitmus.

· **Artikkel:**umbmäärane ja määrav.

· **Arvsõnad:**põhiarvsõnad 1--10.

· **Asesõnad:**isikulised (*I, she, he, it*); omastavad(*my, her, his*).

· **Tegusõna:***be, have* 1. ja 3. pöördes.

· **Tegusõna vormistik:***Present Simple*.

· **Eessõnad:***on, in*.

· **Lauseõpetus:**lihtlause jaatav ja eitav vorm.

· **Tähestik:**tähtede nimetused ja nendehäälimine.

VENE KEEL

Nimisõnad: *kes?* ja *mis?*, ainsus ja reeglipärase (-ы, -и) mitmus; ainult mitmuses esinevad sõnad (штаны, часы); mees-, nais- ja kesksugu (стол, чай, сестра, тётя, яйцо, поле, бель).

Tegusõnad: 1. ja 3. pöörde ainsuse ja mitmuse lõpud; käskiv kõneviis; что делает? — ainsuslik tegusõna (штаны висят — что висит?).

Arvsõnad: 1 ja 1.(один, одна, одно, первый ...).

Asesõnad: (я, ты, он, она, мы, вы, они, у меня, у тебя, у нас, мой, моя, моё, мои, наш, наша, наши).

Omadussõnad: ühildumine nimisõnaga soos, arvus (белый, чёрный, красный, красивый, большой, маленький, хороший).

Määrsõnad: (хорошо, плохо, тихо, громко, быстро, весело, красиво, много, где, куда, тут, там, сюда, здесь, дома).

Eesõnad: eessõna у (кого? у брата, у сестры); eessõnad на ja в (где? на дворе, на парте, в классе, в школе).

Abisõnad: да, нет, вот.

Lauseõpetus: jutustav, küsi-, käsk- ja hüüdlause, lihtlause moodustamise mudel (*kes?* või *mis?* mida teeb? kus? kuidas? või mida?).

Мама	варит	в кухне	суп
кто?	что делает? →	где? →	что? как?
Брат	рисует	в школе	красиво

/Мама варит в кухне суп; Брат рисует в школе красиво/ Sõnajärg jaatavas, eitavas ja küsivas lauses (lausemudelid).

Tähestik: tähtede nimed ja nende häälimine.

Õigekiri: suur ja väike täht; ei ole net (*keda?*, *mida?*); lõpud, arv- ja omadussõnade ühildumine, asesõnade kasutamine, kirjavahemärgid: koma, punkt, küsimärk, hüüumärk, jutumärgid, mõttekriips, kolm punkti.

2.1.2. Õpitulemused

5. klassi lõpetaja

kuulamisel saab aru

- lihtsamatest korraldustest, mida õpetaja tunnis kasutab;
- lihtsatest temale tuttavatest sõnadest, lausetest;

kõnelemisel oskab

- ennast tutvustada;
- lihtsaid keelendeid: tervitada ja jätta hüvasti, küsidakaaslase nime, paluda ja tänada;

lugemisel

- saab aru lihtsatest, temale tuttavatest sõnadest ja lausetest;
- oskab lugeda õpitud dialooge ja lühitekste;

kirjutamisel

- oskab õigesti kirjutada lihtsamaid õpitud sõnu.

3. Ainekava II kooliastme esimesele etapile (6.--7. klass)

II kooliastme esimesel etapil kujundatakse elementaarseks suhtlemiseks vajaliksõnavara. Õpitakse moodustamagrammatiliselt õigeid lauseid õpitud sõnavara ja keeleteadmiste piires ning neid kasutama. Kujundatakse kõnelemissoovi ja suhtlemisjulgust, arendatakse õpitud sõnade hääldus- ja kirja pildi kokkusobitamist, kujundatakse lugemisoskust.

3.1. Ainekava 6.–7. klassile

3.1.1. Õppesisu

Kõnearendus- ja lugemisteemad

- MINA ISE (välimus, riietus).
- MINU PERE JA KODU (pereliikmed, lemmikloomad).
- MINU KODUKOHT (loodus, loomad, ilm, aastaajad).
- MINU KOOL JA KLASS (koolipäev, sõbrad, õpetajad).
- MINU PÄEV (igapäevased toimingud, toit, söömine).
- SIGNAALSÕNAD (põhiarvud, nädalapäevad, kellaajad, aastaajad, värvid).

Suhtlusoskused

- tervitamine ja hüvastijätt;
- enda ja teiste esitlemine;
- tänamine;
- vabandamine;
- telefoninumbri ütlemine;
- millegi ulatamine ja vastuvõtmine;
- õnnitlemine ja head soovid jõuludeks, uueks aastaks.

Kuulamisoskuse kujundamine: rollimängude kuulamine lindilt; õpetaja antud korralduste kuulamine; kaasõpilaste kuulamine; laulude ja luuletuste kuulamine.

Kõnelemisoskuste kujundamine: õpitud sõnade jalausemudelite abil lühijutukese koostamine; oma nime, vanuse ütlemine; luuletuse, laulu peasteadmine; repliikide järjestamine dialoogiks.

Lugemisoskuse kujundamine: õpiku teksti lugemine; käekirjalisete teksti lugemine, sh tahvlilt, töölehel, omaviihikust; lühiteadete lugemine tahvlilt; luuletuse lugemine.

Hääldusoskuse kujundamine: intonatsioon jaatavas ning eitavasjutustavas, küsivas ja käskivas lauses. Koostööloopeediga, et abistada häälduspuudega lapsi ning selgitada väljasuutlikkus õigesti hääldada.

Kirjutamisoskuse kujundamine: õpitud sõnade kirjutamine hääldusele vastava ja mittevastava kirja pildi puhul; 34-lauselise teksti kirjutamine; lünkharjutuste täitmine; lünkadegasõnasse puuduva tähe või silbi kirjutamine.

Keeleteadmised

INGLISE KEEL

Nimisõnad: ainsus ja mitmus; aluse ja öeldise ühildumine.

Artikkel: umbmäärane ja määrav.

Omadussõnad: omadussõna ühildumine nimisõnaga.

Arvsõnad ja mõõtühikud: kellaeg (täistunnid); isikulised asesõnad; omastavad asesõnad; näitavad asesõnad.

Määrsõnad: järjestav määrsõnad (*then*); sagedusmäärsõnad.

Tegusõnad: põhitegusõna; modaalttegusõna (*can*); enamkasutatavad reeglipärased tegusõnad ja mõnede bareeglipärased tegusõnad.

Tegusõna vormistik: üldajad (*Present and Past Simple*); kestvad ajad (*Present Progressive*).

Eessõnad: enamkasutatavad eessõnad (*in, on, under*).

Sõnatuletus: arvsõna tuletusliited (*-teenja-ty*).

Lauseõpetus: lihtlauseid, sõnajärg jaatavas, eitavas jaküsisivas lauses; lühivastused.

Inglise tähestik: tähtede nimetused, nende häälimine.

Õigekiri: suur ja väike täht.

ВЕНЕ KEEL

Nimisõnad: ainsus ja reegliäärane mitmus (парты, ёлки), suulise töö käigus erandlik mitmus (дома, окна, друзья, братья, цветы, куры, уши, люди / поля, глаза, слова, листья, стулья);
— ainult ainsuslikud (мир, дружба, мясо, соль, хлеб, масло, молоко, чай, сахар, мука, картофель, капуста, морковь, свёкла, горох, лук, малина, черника);
— ainult mitmuslikud (деньги, брюки, штаны, трусики, санки, коньки, каникулы, ребята);
— mees-, nais- ja kesksugu (стол, чай, день, дождь, картофель, мама, тётя, фамилия, тетрадь, дверь, ночь, окно, бельё, платье);
— kellel on? у кого? (у брата, у Рихо);
— millal? ког да? (после урока, после работы);
— kust? откуда? (со стола, из класса, с парты, из школы);
— ei ole, нет (нет брата, нет сестры);
— kellele? кому? (брату, сестре);
— kus? где? (в классе, в школе);
— kuhu? куда? (иду в класс, в школу);
— teeb mida? что? (читает журнал, книгу).

Asesõnad: ühildumine nimisõnaga (чей ..., мой, твой, наш, ваш, я, у меня, мне).

Omadussõnad: ühildumine nimisõnaga isikus ja arvus (какой? какая? какое? какие?);
omadussõnade lõpud (-ый, -ой, -ий, -ая, -ое, -ее, -ые, -ие).

Tegusõnad: olevik, enamkasutatavad 1. ja 3. rõõre ainsuses ja mitmuses (читаю, читает, читаем, читают, говорю, говорит, говорим, говорят, учусь, учится, учимся, учатся);
oleviku eitav vorm (не читаю ...); küsimus кто? (ainsus — кто идёт? дети идут); minevik (читал, читала, читали), mineviku eitav vorm (не читал ...).

Arvsõnad: rõhivarvud 1—12/1—20; järgarvud 1./1.—10., rõhivarvude 2, 3 ja 4 kasutamine (два брата, две кроны ...); rõhivarvude 5—12 kasutamine (пять мальчиков, пять роз ...); oma vanuse teadmine (мне ... лет).

Määrsõnad: ajamäärsõnad (когда ...); kohamäärsõnad (тут, там, здесь, далеко, куда, где);
viisimäärsõnad (быстро, хорошо, плохо, тихо, громко, холодно, тепло, темно, наизусть ...).

Eessõnad: в, на, из, с.

Sidesõnad: и, а, что.

Tähestik.

Õigekiri: suur ja väike algustäht, ühildumine nimisõnaga; kirjavahemärgid.

3.1.2. Õpitulemused

6. klassi lõpetaja

kuulamiselt saab aru

- korraldustest, mida õpetaja tunnis kasutab;
- lihtsamatest pöördumistest;
- jõukohastest tekstidest (õpitud sõnavara jalausemallid, arusaadav sisu);

kõnelemisel oskab

- rääkida endast, oma kodust, perekonnast;
- tutvustada ennast ja oma sõpra;
- ütelda oma aadressi;
- soovida õnne sünnipäevaks;
- väljendada kellaega täistundides;
- väljendada päevaegu, aastaagu;
- ütelda oma telefoninumbrit;

lugemisel saab aru

- tuttava sõnavaraga lühitekstidest;
- lühikesest tööjuhendist;

kirjutamisel oskab

- abiga täita lünkharjutust;
- kirjutada oma aadressi;
- juhendamisel lõpetada lauseid ja fraase.

7. klassi lõpetaja

kuulamisel saab aru

- tunnis kasutatavatest tööjuhenditest, pöördumistest;
- lihtsatest keelenditest, mida õpetaja tunnis kasutab;
- lihtsamatest tekstidest õpitud sõnavara piires;

kõnelemisel oskab

- rääkida oma klassist;
- vastata küsimustele õpitud temaatika piires;
- kasutada lihtsamaid minevikuvorme;
- kasutada õpitud keelendeid igapäevastes olukordades: tutvustada oma kaaslast, kasutada õigeid fraase ulatades ja vastu võttes, vabandada, küsida luba;
- väljendada olemasolu/puudumist, kuuluvust, enda/teiste vanust, aega (aasta, kuud, nädalapäevad, kellaeg, päevaeg), omadusi (värvi, hinda);
- hääldata oma nime;
- hääldata võõrhäälikuid korrektselt;
- hääldata tähti;

lugemisel saab aru

- teksti sisust 3--4 tundmatu sõna olemasolul;
- lihtsamatest kirjalikest tööjuhenditest;

kirjutamisel oskab

- eeskuju järgi kirjutada õnnesoovi;
- õigesti täita lünkharjutust;
- õigesti kirjutada õppeotstarbeliste mõistatuste jaristsõnade lahendamiseks vajalikke sõnu.

4. Võõrkeele ainekava II kooliastme teisele etapile

Abiõppe viimasel etapil on vaja omandada ja kinnistada teadmisi ja oskusi, mis aitavad õpilastel toime tulla elades iseseisvas elus. Põhiülesandeks jääb endiselt **kõnekeele arendamine**. Sellest tulenevalt kujundatakse kõnelt ja tekstist arusaamist kontekstist lähtuvalt, ergutatakse kõnelemissoovi eluliselt vajalikes situatsioonides, õpitakse orienteeruma igapäevases võõrkeelsestes teabes, kasutama iseseisvalt sõnaraamatuid, teabevahendeid, täitmalihtsamaid blankette.

4.1. Võõrkeele ainekava 8.–9. klassile

4.1.1. Õppesisu

Kõnearendus- ja lugemisteemad

- MINU ERIPÄRA (välimus, iseloom, huvid).
- MINU PERE JA KODU (linn, küla, maja, korter, aed, õu).
- MINU JA MINU VANEMATE TÖÖ.
- MINU KOOL JA KLASS (koolitee, õppeained, kooliruumid).
- HARRASTUSED JA VABA AEG (sport, kino, muusika).
- TEENINDUS JA SUHTLEMINE (ostmine kaupluses, postkontoris, arsti juures, kehaosad, telefonikõned).
- MINA JA MINU ARVAMUS (meeldib / ei meeldi).
- EESTLASED JA NAABERRAHVAD (asukoht, keel, pealinn, raha).
- ÕPITAVAT VÕÕRKEELT KÕNELEVADRAHVAD (asukoht, pealinn, raha);
- ORIENTEERUMINE INFOS (TV, ajakirjandus);
- KULTUURISIDEMED (kirjavahetus);
- TARBEEKIRI (kirja, postkaardi kirjutamine, ankeetide täitmine).

Suhtlusoskused

- nime ja aadressi küsimine, nimede häälimine;
- reageerimine telefonikõnedele;
- oma soovi väljendamine ja kaaslase soovi küsimine;
- loa palumine, lubamine ja keeldumine;
- heakskiidu ja üllatuse väljendamine;
- meeldivuse ja mitte-meeldivuse väljendamine.

Kuulamisoskuse kujundamine: õpetaja ja kaasõpilase kõnekuulamine ja sellest arusaamine; kuulamisülesannete täitmine (piltide reastamine, kaardil liikumine jne); raadio ja teleri kuulamine; situatiivsekõne kuulamine (bussis, tänaval, kaupluses jm), mõistmine, reageerimine repliikidele.

Kõnelemisoskuse kujundamine: õpitud sõnavara piiressidusa teksti koostamine; dialoogi koostamine õpitud sõnavara ja lausemallide piires; küsimuste esitamine teksti kohta; kõnesituatsiooni astumine, informatsiooni küsimine, andmine, öelduga nõustumine või keeldumine; lühivastustekasutamine; tüüpiliste kõnemudelite tundmine.

Lugemisoskuse kujundamine:teksti lugemine, mille tundmatud sõnad ontõlgitud, selgitatud; informatiivseteksti (teated, kuulutused, asutuste nimed, sõiduplaanid jne) lugemine; sisutähtsatesõnade ja lausete leidmine tekstist;sõnaraamatu kasutamise algetadmised.

Häälalusoskuse kujundamine:varemõpitudhäälalusoskuste kinnistamine; lindile lugemine ja häälalusanalüüs;sobiva intonatsiooni kasutamine olenevalt lausetüübist.

Kirjutamisoskuse kujundamine:aadressi ja isikuandmeid nõudvateankeetide täitmine; õnnitluste kirjutamine;kirjale aadressi kirjutamine.

Keeleteadmised

INGLISE KEEL

Nimisõnad:erandlik mitmus; aluse ja õeldise ühildumine;omastav kääne.

Artikkel:umbmäärane ja määrav artikkel; artiklipuudumine; enamkasutatavad väljendid artiklitega ja ilma.

Omadussõnad:võrdlusastmed; omadussõnadevõrdlemine (*as...as, not as...as, more...than*)

Arvsõnad ja mõõtühikud:järgarvud;kuupäev, aasta; kellaeg.

Asesõna:omastav asesõna (*their, your, our*);küsivad asesõnad; umbmäärased asesõnad (*some,any*).

Määrsõnad:sagedusmäärsõnad(*always, sometimes, never, again*); järjestavad määrsõnad(*first, next, before,after*).

Tegusõnad:põhitegusõna ja abitegusõna (*be,have, do*); enamkasutatavad reeglipärased tegusõnad jaebareeglipärased tegusõnad.

Tegusõna vormistik:üldajad (*Present, Past and FutureSimple*); konstruktsioonid *TO + INFINITIVE, GOINGTO + INFINITIVE, WANT TO + VERB*.

Eessõna:enamkasutatavad eessõnad (*at, in front of, behind,with, after, before*); eessõnalised väljendid(*interested in, good/bad at ..., in the middle of...*).

Lauseõpetus:siduvad laused (... *which/that,...who...*); küsilause moodustamine.

Inglise tähestik:tähtede nimetused ja sõnadehäälimine.

Õigekiri:nimisõna mitmuse lõpud; omadussõnavõrdlusastmed; kirjavahemärgid (., ?, !, ').

Sõnatuletus:arvsõna tuletusliited (*-ty*);nimisõna tuletusliited (*-er, -or*); määrsõna tuletusliited(*-ly*).

VENE KEEL

Nimisõnad: nimisõna soo määratlemine formaalsete tunnuste ja sisu põhjal (папа, дедушка, дядя, человек, река, окно); sobivais sõnaühendeis omandatakse ь-lõpulised sõnad (meessugu — календарь, портфель, картофель, гвоздь, дождь, день, голубь, гусь, медведь, ячмень; naissugu — фамилия, профессия, тетрадь, дверь, лошадь, площадь, ночь, осень, ткань, шерсть, морковь, ель, рожь; kesksugu — упражнение, задание, имя, время, знамя);
 — arv, algvorm (nimetav kääne) ainsuses; mitmuses lõpud -ы (парты), -и (книги), -а (дома), -я (моря), -ья (братья); suuliselt omandatakse sõnaühendeis дети, дяди, цветы, куры, уши, люди;
 — ainult ainsuslikud (картофель, капуста, морковь, свёкла, горох, малина, черника, посуда, обувь, одежда);
 — ainult mitmuslikud (ножницы, грабли, овощи, фрукты, ребята, дрова);
 — muutumatud (пальто, кофе, радио, кино, меню);
 — sõnade muutevorme: kellel? у (кого?), juures около (чего?); millest?, millelt? из (чего?), с (чего?); reale после (чего?); eitusega нет (кого? чего?); arvsõnadega 2, 3, 4 (кого? чего?);
 — mitmuse lõpud arvsõnadega 5—20; koos nimisõnadega лет ja sõnadega сколько, много;
 — teeb mida? (убирает двор, чистит машину);
 — läheb kuhu? (в класс, в школу);
 — kellega? с (кем?);
 — on kus? (в где? на где?).

Tegusõnad: ainsuse ja mitmuse 1., 2. ja 3. põõre; mees-, nais- ja kesksoost sõnade lõpud minevikus; olevik, minevik; küsimuste кто? что?, ainsuslik lõpp (кто читал? он читал, она читала, что росло? дуб рос, сосна росла).

Arvsõnad: põhiarvud 1—100 ja täissajad, -tuhanded; järgarvud 1.—12.; arvsõna üks mees-, nais- ja kesksoost nimisõnaga, koos sõnadega год, час, крона; 2, 3 ja 4 samas sõnaühendis 5 ... лет ...;

oma sünnipäeva ja vanuse, klassi, kellaaegade, aadressi teadmine.

Omadussõnad: ühildumine nimisõnaga soos, arvus.

Asesõnad: ühildumine nimisõnaga;

omastavad (мой, его ...);

näitavad (этот, эта, это, эти); eitavad (никто, ничто);

küsiavad (кто? чей? где? когда? куда?);

kinnistada моё имя, моя фамилия sõnaühendeid.

Määrsõnad: ajamäärsõnad (когда?); kohamäärsõnad (тут, далеко); viisimäärsõnad (хорошо).

Eessõnad: в, на, из, с, у, к.

Sidesõnad: и, а, что.

Tähestik: tähtede nimed ja häälimine.

Õigekiri: suur ja väike algustäht, kirjavahemärgid, nimisõna ainsus, mitmus, sugu; oleviku ja mineviku lõpud; koolilõpetaja oskab kirjutada oma ankeetandmeid.

4.1.2. Õpitulemused

8. klassi lõpetaja

kuulamisel oskab

- kirjelduse järgi pilte ära tunda;
- eristada kahe vestluses osaleva inimese kõnet;

saab aru

- lihtsamast informatsioonist;
- lihtsatest tekstidest, mõistab konteksti abil neis esinevaid tundmatuid sõnu;

kõnelemisel oskab

- kirjeldada pildil nähtut õpitud sõnavara piires;
- rääkida oma igapäevastest tegevustest;
- loendada arve ühest sajani;
- väljendada heakskiitu;
- kasutada kellegi-millegi omadusi väljendavaid sõnu;
- kasutada õpitud keelendeid oma soovi väljendamiseks jakaaslase soovi küsimiseks;

lugemisel saab aru

- kolme-nelja tundmatut sõna sisaldavast lühitekstist;
- kirjalikest sagedamini kasutatavatest tööjuhenditest;

oskab

- õige intonatsiooni, rõhu ja rütmiga lugeda õpitud dialooge;

kirjutamisel oskab

- kirjutada õnnitlust;
- abiga kirjutada kirja;
- täita isikuandmeid nõudvaid ankeete.

Abiõppe lõpetaja

kuulamisel oskab

- tekstist informatsiooni leida;
- orienteeruda kaardil kuuldud juhiste järgi;
- eristada kuni kolme vestluses osaleva inimese kõnet;
- võrrelda suulist ja kirjalikku teksti;

mõistab

- konteksti;

kõnelemisel oskab

- rääkida oma harrastustest;
- väljendada oma arvamust;
- avaldada soovi ühiseks tegevuseks;

- esitada küsimusi olmeinfo saamiseks ja saadud infot teistele edasianda;
- vastata küsimustele õpitud temaatika piires;
- toime tulla teeninduses, eluliselt vajalikes situatsioonides;

lugemisel

- kasutab valiklugemist info leidmiseks;
- oskab pilti kirjeldusega kokku viia;
- oskab vajadusel kasutada sõnastikku;
- tunneb tähestikku;

kirjutamisel oskab

- täita lihtsamaid isikuandmetega ankeete;
- abiga kirjutada minijutukesi õpitud temaatika piires;
- kasutada kirjutamisel sõnastikke ja grammatikaõpikuid.

MATEMAATIKA

Matemaatika abiõppe ainekava sisu on määratletud matemaatikatähenduse ja funktsioonidega ümbritsevategeelikkuse tunnetamisel ja elus iseseisva toimetulekuoskuse kujunemisel.

Vaimupuuetega laste õpetamine toimub lihtsustatud ainekava alusel, mille sisumoodustab see osa matemaatikatumest ja keelest (nn etnomatemaatika), mis on sedavõrd juurdunud meieigapäevaelu, et ilma seda valdamata on mõeldamatu inimese normaalne funktsioneerimine ühiskonnas. Seetõttu peab matemaatika abiõppe täitma eelkõige puht **praktilis-rakenduslikku funktsiooni**. Ta peab varustama õpilaseetnomatemaatiliste teadmiste ja oskustega, et tagada normaalne toimetulek igapäevasuhtlemises ja seal esinevate probleemide lahendamisel -- **õpetav funktsioon**.

Arvestades vaimupuuetega laste õpetamise **üldist korrektsioonilistsuunitlust**, on matemaatika abiõppel täitani **habilitatsiooni**-kui ka **rehabilitatsioonifunktsioon**, mis realiseerub eelkõige aine õpetamise spetsiifiliste meetodiliste võtete kaudu ning on suunatud kõigi psüühiliste protsesside ja isiksuse omaduste arenguhälvete ületamiselening kompenseerimisele.

Matemaatika abiõppe sisu omandamine eeldab oskusi, mida kujundatakse teisteainete tundides (nt eesti keeles), samas aga kujundab abiõppe matemaatika oskusi, mis on teiste ainete omandamise eelduseks. Vajadus omandatud teadmisi ja oskusi võimalikult erinevates eluvaldkondades rakendada (ainetevaheliseses kasutamises) võimaldab kõnelda matemaatika **integreerivast funktsioonist**.

Matemaatika õpetamise **põhiline üldhariduslikeesmärk** on saavutada, et õpilased omandaksid kindlalt, kogueluks selliste matemaatika-alaste teadmiste, oskuste ja vilumuste süsteemi, mis on hädavajalik toimetulekuks igapäevaelus ning tulevase elukutse omandamisel.

Nimetatud eesmärk eeldab õpilaste seesmist aktiivsust ja valmisolekut ainega tegelemiseks. Isetegemise soovija eduelamuse võib laps saavutada vaid siis, kui ta tegeleb võimete kohasest tööga.

Arvestades abiõppe õpilaste vaimsete võimete erinevat taset ning erinevat võimekust matemaatika omandamisel, rõhutatakse ainekavas diferentseerimise vajalikkust -- iga klassi ainekava lõpus on esitatud need nõuded, mis peaksid olema jõukohased enam kui 75% õpilastest. Laste jaoks, kellele klassi üldine ainekava ei sobi (on liiga kerge või liigiaraske), koostatakse individuaalne ainekava, milles küll lähtutakse matemaatikaabiõppe üldistest põhimõtetest, kuid milles õppesisu maht ja raskusaste on täpselt vastavuses antud õpilase vaimsete võimete ja arengu iseärasustega ning mis on talle omandamiseks jõukohane.

Matemaatika abiõppe ainekava on ülesehitatud **kontsentrisuse printsiibil**. Ainese kontsentrisel käsitlemise korral tutvuvad õpilased igal etapil neile jõukohaste arvude, aritmeetilistehete ja nende omadustega. Matemaatika aine on abiõppe ainekavas jaotatud **viieks kontsentriks**, millest igaüks moodustab suhteliselt tervikliku ja süsteemsetasandi kõigist matemaatika algkursuse valdkondadest, st toimib ainesisene **integreeritud süsteem ja tasakaalustatus**, õpetamisel lähtutakse **kujundatavast oskusest**.

Matemaatika abiõppe ainekava haarab järgmisi valdkondi:

1. Naturaalarvude aritmeetika (miljoni piires).
2. Suurused. Mõõtühikud ja mõõtmine.
3. Murdude aritmeetika. Protsendid.
4. Geomeetria algkursus.
5. Sotsiaalmatemaatika (eluliste probleemide lahendamine).

Esimest nelja valdkonda läbib ja ühendab postulaatmatemaatika tulebelust ja läheb ellu. See tähendab, et koguomandatav matemaatika aines on vaid eluliste probleemide parema mõistmise ja edukama lahendamise vahend. Seegavõib matemaatika abiõppes eristada veel ka viiendat valdkonda, nnsotsiaalmatemaatikat, mille omandamine toimub elulähedaste probleemituatsioonide (tekstülesannete) lahendamise oskusekujundamise kaudu. Kuna just nimelt nnsotsiaalmatemaatika võimaldab anda vaimupuuetega lastele need oskused, mis on vajalikud eluprobleemidegatoimetulekuks, siis on soovitatav ainekavas planeerida umbes pool õppeajasttekstülesannete ja muude elulisteprobleemide lahendamise oskuse kujundamisele.

Kõiki ülal mainitud viit ainevaldkonda käsitletakse tasakaalustatultkõiki klasse läbivate teemadena.

1. Õpetuse eesmärgid

Abiõppe matemaatikaõpetusega taotletakse, et õpilane:

- saab aru matemaatika kohast inimtegevuses;
- õpib ümbritseva maailma esemeid ja nähtusistruktureerima (järjestama, võrdlema, rühmitama, loendama, mõõtma jne);
- omandab:
 - naturaalarvude, harilike ja kümnendmurdu demõiste;
 - kujutlusepõhilistest suurustest, suurusemõõtmise ühikutest ja nende vahelistest seostest;
 - meetermõõdustiku ja ajaühikute süsteemitähenduse ja oskuseid praktiliselt kasutada;
 - lihtsamate mõõtmiste sooritamise vilumuse, oskuse kasutada mõõteriistu (joonlaud, kaal, kell jne);
 - oskuse sooritada kõiki nelja aritmeetilist tehetõpitud mitmekohaliste naturaalarvudega;
 - oskuse lahendada liht- ja liittekstülesandeid;
 - kujutlusegeomeetrisest kujunditest ja kehadest, nende tunnused ja omadused;
 - oskuse moodustada/joonestada geomeetrisi kujundeidjoonestusvahendite (joonlaud, sirkel, kolmnurk, mall) abil.

Kõiki omandatud teadmisi ja oskusi oskab õpilane kasutada praktiliste eluliste probleemide lahendamisel.

2. Ainekava I kooliastme esimesele etapile

I kooliastme jooksul (1.--5. klass) omandatakse nelja kontsentrimaterjal -- matemaatika elementaarkursusepõhitõed.

Esimese etapi (1.--2. klass) õlesanne on aidata lastel omandada kujutlusmatemaatikast kui õppeainest, näidata, millega see aine tegeleb ja kuidas ta on seotud õpilaste endi elu ja tegevusega. Õpilased täpsustavad ja liigestavad oma kogemuslikke kujutlusi esemete ja suuruste maailmast, omandavad kujutlused hulkadest, arvudest 20 piires, nende liitehitusest ja esitamisest kümnendsüsteemis, õpivad opereerima hulkadega ning sooritama liitmis- ja lahutamistehteid. Õpitakse ära tundma ja nimetama lihtsamaid geomeetrisi kujundeid ning kehi (ring, kolmnurk jne), omandatakse esmased kujutlused mõõtmisest ja mõõtühikutest, õpitakse rakendama liitmise ja lahutamise elementaarskusi lihtsamate eluliste probleemide lahendamisel -- esmane tutvuminekstülesannetega.

Kuna kõigi nende kujutluste loomine ja oskuste kujundamine toimub läbikonkreetsete praktiliste tegevuste, mistõetuvad otseselt laste endi isiklikele kogemustele, siis pannakse õpetamise esimesele etapil alus matemaatikateadmiste ja -oskuste tervikliku süsteemi kujunemisele.

2.1. Ainekava 1. klassile

2.1.1. Õppesisu

Propedeutiline periood

Tegevused esemete ja esemete gruppidega. Esemeid eristavad tunnused. Esemete ühised tunnused. Esemeteleühise nimetuse andmine.

Suurustunnused: suur-väike, suurem-väiksem, ühesuurused; pikk-lühike, pikem-lühem, ühepikkused; lai-kitsas, laiem-kitsam, ühelaiused; kõrge-madal, kõrgem-madalam, ühekõrgused; paks/jäme-õhuke/peenike, aksem/jämedam-õhem/peenem, ühepaksused; sügav-madal, sügavam-madalam, ühesügavused.

Esemete järjestamine suurustunnuste alusel kasvavas ja kahanevas järjekorras (esemete arv reas ei ületa 5 eset). Võrdlemine pealeasetamise ja kõrvutamise teel. Erineva suurusega anumate võrdlemine. Antud tunnuse järgi esemeleidmine, tunnuse nimetamine.

Ruumikujutlused: ülal-all; ülemine-alumine; ees-tagaj; ette-taha; kaugel-lähedal; kaugemal-lähemal; vasak-parem, vasakul (vasakul pool), paremal (paremal pool); siin-seal; kõrval; juures; keskel, vahel, järel; peal; kohal; sees.

Esemete asetamine nõutud kohale. Eseme asukoha määramine küsimuse *kus?* alusel (endast või esemest lähtudes).

Kujutlused raskustest: raske-kerge, raskem-kergem, niisama raske (üheraskused). Esemete rühmitamine rasketeks ja kergeteks, toetudes lihastundlikkusele.

Ajasuhted: ööpäeva osade nimetamine ja järjestamine (öö-päev; hommik-lõuna-õhtu-öö); eile (möödunud päev), täna, homme (järgmine päev); vara-hilja; ammu-hiljuti; aeglaselt-kiiresti; noorem-vanem.

Ööpäevade osade järjestamine. 2--3 tegevuse nimetamine, misiseloostavad vastavat ööpäeva osa (lätudes lapse enda elukogemustest).

Tegevused hulkadega

Hulkade vaatlemine, ühise tunnuse leidmine, nimetamine (seos: kuuluvad ühte hulka). Hulkade moodustamine ühise tunnuse alusel (suured seened) ja kahe tunnuse alusel (väikesed punased nõõbid); hulgaelementide järjestamine (etteantud tunnuse järgi). Hulkade võrdlemine, kujutlused *palju, vähe, natuke, üks ja palju*. Hulkade võrdlemine ja võrdsustamine (üksüheses vastavuses). Kujutlused *rohkem, vähem, sama palju, võrdselt*; geomeetriliste kujundite (ring, ruut, kolmnurk) kasutamine hulgaelementidena. Hulkade ühendamine jahulgast osahulga eraldamine; liitmise ja lahutamise tehte sisu avavate võtmesõnade selgitamine; sõnadon, oli, jäi järele, sain kokku, on kokku, lisan juurde, panen juurde, võtan ära jt. Terviku ja tema osa võrdlemine (üks ja palju). Tühihulk. Vedeliku koguse võrdlemine.

Arvud 10-ni

Arv ja number. Arvud 1--10. Järgmise arvu tekkimine eelmisele ühelisamise teel; arv kui loendamise tulemus. Esemete hulga tajumine (*mitu?*); kuni neljast elemendist koosneva hulga haaramine; hulga ja arvu vaheline seos; arvu ja numbri vaheline seos; arvule vastava hulga moodustamine. Arvude rida (puuduvate arvude nimetamine; arvunaabrite nimetamine; arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras). Arvude võrdlemine (*... on suurem kui ...; ... on väiksem kui ...; ... on võrdne ...*). Märkide <, >, = tutvustamine ja võrrotustelugemine. Kujutluskümnelisest. Arvude koostis (asendajad). Järgarvud.

Arvude liitmine ja lahutamine 10 piires

Esemete hulka muutva tegevuse sooritamine ja kommenteerimine (konkreetses materjalipõhjal ja abstraktselt). Märkide +, -, = sisulise tähenduse tutvustamine. Liitmis- ja lahutamistehtekomponentide nimetuste tajumine õpetaja kõnes. Liitmis- ja lahutamistabeli koostamine 10 piires. Liitmis- ja lahutamistehtekomponentide seaduse praktiline kasutamine. Puuduva tehtekomponendi leidmine (proovimise teel). Ühe- ja kahetehteliste avaldiste väärtustearvutamine ($4 + 2 + 3$; $9 - 2 + 3$). Nimega arvude liitmine ja lahutamine ($5 \text{ kr} \pm 2 \text{ kr}$; praktilised harjutused rahatähtedega). Nimega ja nimeta arvud (lugemine, eristamine).

Ajaühikud

Nädal (nädalapäevade nimetamine ja järjestamine). *Aasta* (aastaaegade nimetamine ja järjestamine).

Rahaühikud

Tutvumine rahaühikutega: nimetamine, eristamine. *Kroon* (ühe-, kahe-, viie-, kümnekroonine paberraha). *Sent* (viie- ja kümnesendine münt). Paberraha ja metallraha. Vajaliku summamoodustamine rahatähtedest. Ostumüügittehingu tege seotudelementaarkujutluste loomine.

Geomeetria

Kujundite *ring*, *nelinurk* (*ruut*, *ristkülik*), *kolmnurknimetamine*, eristamine ja konstrueerimine. Sirgjoon, kõverjoon, punkt. Joonte eristamine ja nimetamine. Sirge tõmbamine joonlaua abil ühe või kahe punkti. Kõverjoone joonistamine.

Tekstülesanded

Lihtülesanded summa ja vahe leidmiseks (täieliku näitlikustamisetasand). (Ülesande esitab õpetaja suuliselt.) Tekstülesande eristamine võrdusest. Lihtülesande koostamine jahendamine esemete ja aplikatsioonide abil, seeriapiltide ja seejärel sübeepiltide abil. Lahenduse vormistamine avaldisena (vastus antakse suuliselt).

2.1.2. Õpitulemused

1. klassi lõpetaja

teab

- naturaalarvude järjestust 1--10-ni;
- arvude koostist kümne piires;
- liitmis- ja lahutamistabeleid kümne piires;
- liitmise kommutatiivsuse seadust (olemust praktiliselt);
- nädalapäevade ja aastaegade nimetusi ning järjekorda;
- geomeetriliste kujundite *ring*, *ruut*, *ristkülik* ja *kolmnurknimetusi*; nimetusi *sirg-* ja *kõverjoon*;
- rahaühikuid *kroon* ja *sent*;
- tekstülesannet ja tulpülesannet;

oskab

- võrrelda ja järjestada esemeid suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi;
- orienteeruda ruumis ja tasapinnal küsimuse *kus?* ja korralduse *pane...* alusel;
- opereerida hulkadega (võrrelda, võrdsustada, ühendada ja osahulka eraldada);
- nimetada, kirjutada ja võrrelda arve kümne piires;
- vastata küsimusele *mitu?* (haaramise teel ja loendades);
- sooritada ja kommenteerida esemete hulga suurust muutvat tegevust (+, -, =);
- eristada ja konstrueerida geomeetrilisi kujundeid;
- joonistada kõverjoont ja joonlaua abil sirgjoont;
- koostada ja lahendada ühetehtelist tekstülesannet (õpetaja abiga);
- moodustada vajalikku rahasummat erinevatest õpitud rahaühikutest;
- liita ja lahutada arve 10-ne piires;
- eristada nimega ja nimeta arve;
- liita ja lahutada õpitud nimega arve.

2.2. Ainekava 2. klassile

2.2.1. Õppesisu

Arvud 20-ni

Arv ja number. Arvud 11--20. Arvude 11--20 lugemine ja kirjutamine. Teisekümne arvude moodustamine (järgmise arvu tekitamine eelmisele arvule ühe lisamise -- liitmise teel). Ühe- ja kahekohalised arvud. Kümneline ja üheline, nende koht arvus. Arvude esitamine kümnendsüsteemis. Arvuderida

1--20 (puudevate arvudenimetamine, arvu naabrite nimetamine, arvude nimetamine kasvavas ja kahanevasjärjekorras). Arvude võrdlemine. Märkide $<$, $>$ kasutamine ja võrratuste lugemine. Esemete hulga tajumine (*Mitu? -- kümme ja ...*). Hulga ja arvuvaheline seos; arvu ja numbri vaheline seos; arvule vastava ulga moodustamine. Järgarvud. Nimega arvude lugemine ja kirjutamine.

Arvude liitmine ja lahutamine 20 piires

Liitmine ja lahutamine 20 piires järguühikut ületamata konkreetsematerjali abil ja abstraktselt. Liitmis- ja lahutamisesannete lugemine ja kirjutamisesannete (*pluss, miinus, on*) ja märkidega ($+$, $-$, $=$). Tehtekomponentidenimetused liitmisel ja lahutamisel, nende kasutamine õpilaste poolt. Puudevatehtekomponendi leidmine (proovimiseteel). Arv 0 liitmis- ja lahutamistehte komponendina. Summa ja vahe võrdlemine arvuga ($17 - 2 > 12$). Arvu võrdlemine summa ja vahega ($12 < 14 + 2$). Summa ja vahe võrdlemine ($12 + 3 > 11 - 1$). Liitmise kommutatiivsuse seaduse rakendamine. Nimega arvude liitmine ja lahutamine ($15 \text{ kr} \pm 2 \text{ kr}$) teisendamiseks. Kahetehteliste avaldisteväärtuse arvutamine, milles kaks ühesugust või kaks erinevat tehet. Eelharjutused ülemineku järgi liitmisel ja lahutamise oskuse omandamiseks ($6 + 4 + 2$; $14 - 4 - 2$).

Mõõdud ja nimega arvud

Ajamõisted: *üleilejaülehomme*; ööpäevaosade üldistamisesõnaga *ööpäev*.

Ajaühikud: *tund* (nimetus, kestus, kasutamine); *nädal* (nädalapäevade nimetamine ja järjestamine; puhke- ja tööpäevad, nädala kestus); *kuu* (kuude nimetamine, järjestamine); aasta, seos $1 \text{ aasta} = 12 \text{ kuud}$.

Kellaeg: kella liikide nimetamine ja eristamine; kella osade nimetamine (numbrilaud, suur ja väike osuti); kellaaja määramine tunnilise täpsusega.

Pikkusühikud: *sentimeeter* (*cm*; nimetus, tähendus ja kasutamine; mõõtühiku 1 cm valmistamine); *detsimeeter* (*dm*; nimetus, tähendus ja kasutamine, lugemine ja märkimine; mõõtühiku 1 dm valmistamine -- seostadakümnelisemõistega); seos $1 \text{ dm} = 10 \text{ cm}$; mõõtmistulemuste lugemine; joonlaua kasutamine mõõtmisel (alustada 0-st).

Rahaühikud: 20 senti (münt); rahatähtede vahetamine suuremaks või väiksemateks rahatähtedeks; vajalikusumma moodustamine rahatähtedest; «poemäng» -- vastavõnavara ja tegevus; mõisted *odavam* (maksab vähem), *kallim* (maksab rohkem); võrdlemine koos põhjendustega (... *on kallim kui ...*, *sest ... maksab 2 kr rohkem kui ...*; esemelt hinna leidmine).

Geomeetria

Lõik. Lõigu mõõtmine joonlaua abil sentimeetrites ja deetsimeetrites. Lõikude võrdlemine (mõõtmise tulemuse järgi). Joonlaua abil nelinurga ja kolmnurga joonestamine märgitud punktide (tippude) järgi. Kujundi elementide nimetamine (nurk, külge) ja nendeloendamine.

Tekstülesanded

Ühetehteline ülesanne summa ja vahe leidmiseks (seosed *võrrarohkem*, *võrra vähem*), teiste suurusühetehtekasutamine. Ettevalmistus üleminekuks kahetehteliste tekstülesannetelahendamisele: üleminek täielikult näitlikustamiselt hulkade skemaatilisele kujutamisele ja selle põhjal ülesandes kirjeldatud seose taastamisele; järjega ülesanded, nende analüüs ja võrdlemine; ülesanded praktiliste tegevustepõhjal (tegevuste arv osutab tehetel arvule). Lahenduse kirjaliku vormistamise õpetamine (küsimus, võrdus, vastus). Praktiliselt sooritatud kahetehteliste ülesannetelahenduste vormistamine võrdustena (vastus antakse suuliselt).

2.2.2. Õpitulemused

2. klassi lõpetaja

teab

- naturaalarvude järjestust 1--20; omab kujutlust kümnelisest;
- arvude ehitust kümnendsüsteemis (11--20);
- kümnelise ja ühelise kohta kahekohalises arvus;
- *üleileja ülehomme* tähendust;
- seost $1 \text{ aasta} = 12 \text{ kuud}$;
- kellade liike ja kellaosade nimetusi;

- pikkusühikute *cm* ja *dm* praktilisttähendust;
- liitmis- ja lahutamistehte komponentide nimetusi;
- ostu-müügiga seotud sõnavara;
- nimega arvu (*12 cm, 3 dm*);
- lihttekstülesannete struktuuri, nende lahendamiseüldpõhimõtteid ning vormistamisnõudeid;

oskab

- lugeda, kirjutada ja moodustada arve 1--20 abivahendite abil;
- määrata arvu kohta naturaalarvude reas;
- vastandada hulgaelementidega ja võrrelda arve kahekümnepiires; kasutada märke $<$, $>$, $=$;
- lugeda, kirjutada ja lahendada liitmis- ja lahutamisevõrdusikahekümne piires (järku ületamata);
- kasutada liitmise kommutatiivsuse seadust;
- lahendada liitülesandeid kolme arvu liitmise või lahutamise teel;
- lahendada kahetehtelisi liitmis- ja lahutamiseülesandeid järku ületamisega ($9 + 1 + 4$);
- eristada kellaosuteid ja määrata aega täistundides;
- mõõta joonlaua abil lõigu pikkust (*dm* ja *cm*);
- võrrelda lõikude pikkusi mõõtmise tulemuste järgi;
- joonestada joonlaua abil nelinurka ja kolmnurka ettemärgitud punktide (tippude) järgi;
- vahetada suuremat rahatähte väiksemate vastu;
- kasutada raha ostu-müügioperatsioonide praktilisel sooritamisel;
- liita ja lahutada nimega arve (teisendamiseta);
- lahendada ühetehtelisi summa ja vahe leidmisetekstülesandeid;
- vormistada kirjalikult tekstülesannete lahendust.

3. Ainekava I kooliastme teisele etapile

II etapi (3.--5. klass) ülesanne on tutvustada õpilastele põhilisarvutamise võtteid naturaalarvudega 1000 piires, luua kujutlused mõõtühikute süsteemist, geomeetriliste kujundite jakehade elementidest, õpetada rakendama omandatud teadmisi eluliste probleemidelahendamisel.

Sel etapil omandavad õpilased kujutluse arvumõistest 1000 piires, õpivad eristama järkarve ja järkuühikuid, tunnevad arvude ehitust kümne süsteemis ja oskavad seda rakendada arvutamisel.

Tutvutakse suulise ja kirjaliku arvutamise algoritmidega ning õpitakse rakendama. Tundmatu suuruse leidmisel õpitakse rakendama teadmisi tehtekomponentide vahelistest seostest.

Omandatakse kujutlus mõõtühikute süsteemist ja õpitakse sooritama aritmeetilisi tehteid nimega arvudega, laiendades sellega oma kujutlusi aritmeetiliste tehetehete rakendamise üldistest seaduspärasustest.

Omandatakse kujutlus harilikest murdudest, õpitakse neid ära tundma, lugema ja kirjutama.

Õpitakse ära tundma geomeetriliste kujundite ja kehade elemente, neid nimetama ja joonestama, kasutama selleks vajalikke mõõteriistu ja joonestusvahendeid.

Süveneb arusaam, et elulisi probleeme saab sõnastada tekstülesandena, õpitakse rakendama oma teadmiste tekstülesande struktuurist. Õpitakse esemeliselt ja skemaatiliselt modelleerima liht- ja liitsituatsioone (ühe- ja kahetehtelised tekstülesanded õpitavatele seostele), omandatakse kujutlussituatsiooni (ülesande) analüüsi jalajälgimise strateegia väljatöötamisest. Õpitakse planeerima omategevust tekstülesannete lahendamisel, lahendust kirjalikult vormistama.

3.1. Ainekava 3. klassile

3.1.1. Õppesisu

Arvud 100-ni

Arv ja number. Arvud 21--100. Arvude 21--100 lugemine ja kirjutamine. Täiskümnete numeratsioon. Esimesesaja arvude moodustamine. Arvude saamine loendamise teel. Ühe-, kahe- ja kolmekohaline arv. Arvu esitamise kümnendüsteemis (arvude jaotamine ja koostamine kümneliste jaüheliste järgi). Arvu kohti ja naabrite määramine. Arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras (1--100). Numbri asukohatähtsus arvu märkimisel. Paaris- ja paaritud arvud. Arvude võrdlemine 100 piires. Võrratustekirjutamine lugemine ja lahendamine. Roomanumbrid I--V.

Aritmeetilised tehted naturaalarvudega 100 piires

Liitmine ja lahutamine kahekümne piires üleminekuga ühestkümnest teise (suulise ja kirjaliku arvutamisevõttega).

Liitmine ja lahutamine üleminekuta ühest kümnest teise (suulise ja kirjaliku arvutamise võttega): täiskümneteliitmine ja lahutamine; kahekohalisele arvule ühekohalise arvu liitmine; kahekohalisest arvust ühekohalise arvu lahutamine; kahekohalisele arvule kahekohalise liitmine; kahekohalisest arvust kahekohalise lahutamine; liitmise ja lahutamise tulemuse õigsuse kontrollimine (pöördtehe); puuduva arvuleidmine võrdustes tehtekomponentide vahelistes seostes kaudu; tehete järjekord kahetehtelistes võrdustes, sulud.

Liitmine ja lahutamine üleminekuga ühest kümnest teise: kahekohalisele arvule ühekohalise liitmine täiskümneni ($37 + 3 = 40$); täiskümnest ühekohalise arvu lahutamine ($40 - 3 = 37$).

Korrutamise ja jagamise olemuse selgitamine. Praktiliste tegevuste sooritamisehulkadega: esemelite hulka devõtmine teatud arv korda; korrutamine kui võrdsete liidetavate summa leidmine; võrdsete liidetavate liitmise asendamine korrutamisega; korrutamise kommutatiivsuse seadus.

Kahega korrutamise ja jagamise tabel.

Mõõdud ja nimega arvud

Kellaeg: kellaaja määramine pooltunnise ja veerandtunnise täpsusega. Seos $1 \text{ ööpäev} = 24 \text{ tundi}$. Ajaarvutamine kella järgi tundides ja kalendri järgi päevades.

Ajaühikud: kuu; päevade arv kuus; kuu ja nädalaseos; nädalate arv kuus; minut (nimetus, tähendus, kestus). Suhe $1 \text{ t} = 60 \text{ min}$, $1 \text{ pool tundi} = 30 \text{ min}$.

Pikkusühikud: meeter (m); nimetus, tähendus, märkimine, lugemine ja kasutamine; mõõtmine meetrites, deetsimeetrites ja sentimeetrites (joonlaud, mõõdulint jne). Sobivamõõtühiku valimine. Sama pikkuse mõõtmise erinevate pikkusühikutega. Nimega arvude teisendamine praktilise tegevuse põhjal (märkimine $14 \text{ cm} = 1 \text{ dm } 4 \text{ cm}$). Seos $1 \text{ m} = 10 \text{ dm}$; $1 \text{ m} = 100 \text{ cm}$.

Rahaühikud: 50 senti, 25 kr, 5 kr, 100 kr. Seos $1 \text{ kr} = 100 \text{ s}$. Ostetava kauba maksumuse vastavus olemasolevale rahasummale. Raha laenamine.

Massiühikud: kilogramm (kg); kujutlus kilogrammist kuiraskusmõõdust, kasutamine. Praktiline tegevus (kaalumise) esemete raskuse määramiseks. Kaalukaussidega kaal ja kaaluvihid, -pommid. Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine. Kaalude liigid: skaalaga kaal ja elektronkaal.

Mahuühikud: liiter (l); kujutlus liitrist kuimatumõõdust. Praktiline kasutamine. Erinevate suurustega enamkasutatavate anumate tutvustamine (purgid, pudelid, piimanõu, ämber jne). Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine.

Tehted nimega arvudega

Erinevad nimega arvud (mja $2 \text{ kr } 30 \text{ s}$); mõistetutvustamine, lugemine, kirjutamine ja eristamine nimeta arvust. Nimega arvude liitmine ja lahutamine vastuse teisendamisega. Kahe erineva nimetusega arvuliitmine, vastuseks onmitmenimeline arv ($5 \text{ kr} + 20 \text{ s} = 5 \text{ kr } 20 \text{ s}$). Mitmenimelisest arvust ühenimelise arvu lahutamine, vastuseks onühenimeline arv ($5 \text{ kr } 10 \text{ s} - 5 \text{ kr} = 10 \text{ s}$; $5 \text{ kr } 10 \text{ s} - 10 \text{ s} = 5 \text{ kr}$).

Geomeetria

Sirglõigu joonestamine antud mõõdu järgi (nimega arv: 5 cm pikkune lõik). Antud sirglõigu pikendamine ja lühendamine. Murdjoon; eristamine teistest joontest. Kinnine ja lahtine murdjoon, sellejoonestamine, pikkusemõõtmine ning tähistamine. Nelinurga joonestamine ruudulisele paberile.

Tekstülesanded

Lihtülesanded: antud arvu suurendamine või vähendamine teatud arv korda.

Liitülesanded: kahetehteliste tekstülesannete lahendamine (1. tehe-- arvu suurendamine/vähendamine teatud arvu võrra, 2. tehe -- summa leidmine). Ühe- ja kahetehteliste tekstülesannete eristamine. Üleminek tekstülesandesisu esemelis(hulga)skemaatilisel kujutamisel andmete skemaatilisele (lühidalt) esitamisele. Tekstülesannete sisutaastamine skeemi põhjal. Ülesande lahenduse otsing ja skeemitäiendamine ühistööna (toetudes õpetaja suunavatele küsimustele). Kahetehtelise tekstülesande lahenduse kirjalik vormistamine (küsimused, võrdus, vastus).

3.1.2. Õpitulemused

3. klassi lõpetaja

teab

- naturaalarvude järjestust 1--100-ni;
- arvude ehitust kümnendsüsteemis 100 piires;
- numbri asukoha tähtsust arvu märkimisel;
- paaris- ja paarituid arve;
- rooma numbreid I--V;
- kuidas kontrollida liitmise ja lahutamise tulemust;
- õpitud mõõtühikuid *meeter, kilogramm, liiter, minut, kuu*; õpitud rahaühikuid;
- kinnist ja lahtist murdjoont;
- seoseid $1 \text{ ööpäev} = 24 \text{ tundi}$; $1 \text{ m} = 100 \text{ cm}$;
- korrutamise ja jagamise olemust;
- kahega korrutamise ja jagamise tabelit;
- tuttavaid nimega arve (nt $5 \text{ dm } 4 \text{ cm}$, $30 \text{ kr } 20 \text{ s}$);
- kahetehteliste tekstülesannete struktuuri ja eristab seda ühetehtelisest ülesandest;

oskab

- lugeda, kirjutada ja moodustada abivahenditega arve 100-ni;
- määrata arvude asukohta naturaalarvude reas;
- jaotada ja koostada arve kümneliste ja üheliste järgi;
- võrrelda arve 100 piires;
- kirjutada ja lugeda võrratusi;
- liita ja lahutada arve 20 piires üleminekuta ühestkümnest teise (suulise ja kirjaliku arvutamisevõtetega);
- liita ja lahutada arve 100 piires üleminekuta ühestkümnest teise (suulise ja kirjaliku arvutamisevõtetega);
- määrata tehete järjekorda kahetehtelistes võrdustes;
- selgitada praktilise tegevuse kaudu korrutamise ja jagamise olemust;
- määrata kellaega poole tunnise ja veerandtunnise täpsusega;
- arvutada aega kalendri järgi päevades;
- mõõta meetrites ja sentimeetrites;
- sirglõiku antud mõõdu järgi joonestada, sirglõiku pikendada ja lühendada;
- joonestada lahtist ja kinnist murdjoont, seda mõõta ning tähistada;

- joonestada nelinurka antud mõõtude järgi ruuduliselepaberile;
- analüüsida (õpetaja abiga) ja lahendada ühe- jakahetehtelisi tekstülesandeid;
- liita ja lahutada nimega arve;
- sooritada praktiliselt ostu-müügioperatsioone.

3.2. Ainekava 4. klassile

3.2.1. Õppesisu

Aritmeetilised tehted täisarvudega 100 piires

Liitmine ja lahutamine 100 piires järguühiku ületamisega (suulise jakirjaliku arvutamise võttega). Liitmine ja lahutamine 100 piires järguühiku ületamisega suulise arvutamise võttega. Liitmise kommutatiivsuse ja assotsiatiivsuse kasutamine. Liitmine ja lahutamine 100 piires üleminekuta ühestjärgust teise kirjaliku arvutamise võttega. Liitmis- ja lahutamistehte kontrollimine pöördtehtega. Tähe kasutamine arvutähisena (muutuja). Tehete järjekord. Ümarsulgude kasutamine (kahetehtelistes võrdustes). Korrutustabelile tuginev korrutamine ja jagamine 3, 4, 5, 6, 7, 8 ja 9-ga. Korrutamise ja jagamise vaheline seos, selle kasutamine jagamiseõppimisel ja kontrollimisel. Puuduvat tehte komponentide leidmine.

Mõiste *osa tervikust* (selle olemuse selgitamine ja märkimine hariliku murruna). Poole (kahendiku), kolmandiku, neljandiku, viiendiku, kuuendiku, seitsmendiku, kaheksandiku, üheksandiku ja kümneandiku leidmine tervest (tegevuslikult). Tehete järjekord (I ja II järgu tehted). Ümarsulgude kasutamine kahetehtelistes ülesannetes.

Korrutustabelile mittetuginev korrutamine ja jagamine. Täiskümnetekorrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 100 piires ($20 \times 2 = 40$; $60 : 3 = 20$). Jäägiga jagamine (korrutustabeli ulatuses).

Mõõdud ja nimega arvud

Ajaühikud: *sekund (sek)*; nimetus, tähendus, kestvus, kasutamine. Seos $1 \text{ min} = 60 \text{ sek}$; kellaajamääramine minuti täpsusega; kellaaja kahesugune määramine (toetudes õöpäeva osadele); aja arvutamine kella järgi tundides ja kalendri järgi päevades (vastavad seeriapildid ja tekstülesanded).

Pikkusühik: *millimeeter (mm)*; nimetus, ulatus, märkimine, kasutamine. Seos $1 \text{ cm} = 10 \text{ mm}$; $1 \text{ dm} = 100 \text{ mm}$; kõigi õpitud pikkusühikute vaheliste seoste kinnistamine.

Rahaühikud: kõigi õpitud rahaühikute kinnistamine; kujutlused *hind, kogus, maksumus*; ostu-müügi seotud probleemülesannete lahendamine.

Raskusühikud: *tsentner (ts)*; nimetus, märkimine, praktiline kasutamine. Seos $1 \text{ ts} = 100 \text{ kg}$.

Termomeeter: ehitus (skaala). Termomeetrite liigid (kasutamine). Temperatuurimõõtmine (näidu lugemine) kraadides (toa-, vee-, kehatemperatuur).

Tehted nimega arvudega

Nimega arvude liitmine ja lahutamine (teisendamiseteta): $5 \text{ m } 30 \text{ cm} + 20 \text{ cm}$; $5 \text{ m } 30 \text{ cm} - 20 \text{ cm}$.

Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamiseteta (kirjaliku liitmise ja lahutamise võttega):

$$\begin{array}{r} 3 \text{ m } 20 \text{ cm} \\ + 2 \text{ m } 32 \text{ cm} \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 8 \text{ m } 26 \text{ cm} \\ - 5 \text{ m } 15 \text{ cm} \\ \hline \end{array}$$

Nimega arvude liitmine (teisendamisega):

$$5 \text{ m } 60 \text{ cm} + 40 \text{ cm} = 5 \text{ m } 100 \text{ cm} = 6 \text{ m}$$

Nimega arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 100 piires vastuse teisendamiseteta:

$$12 \text{ cm} : 2 = 6 \text{ cm}.$$

Geomeetria

Sirglõigu ja murdjoone mõõtmine ja joonestamine etteantud (3 cm, 1 dm 6 cm) mõõtude järgi (cm; mm) joonlauaja sirkli abil. Nurkade (täisnurk, nürinurk, teravnurk) nimetamine ja eristamine, joonestamine joonlaua abil. Sirglõigupikendamine ja lühendamine (võrra, korda). Hulknurga mõiste. Hulknurgakülgede pikkuste mõõtmine.

Tekstülesanded

Lihtülesanne: arvude suurendamine või vähendamine mingi arv korda. Ostu-müügiülesanded. Sõltuvus $\text{maksumus} = \text{hind} \times \text{hulk}$. Tekstülesanded seoste korda/võrra, rohkem/vähem eristamiseks. Skeemi lugemine jalajälgide otsingu oskuse täiendamine. Andmete ja lahenduste märkimine vihikusse.

Liitülesanne: kahetehteliste tekstülesannete lahendamine antud arvusuurendamisele/vähendamisele teatud arv korda (I tehe), summa leidmisele (II tehe). Kahetehtelised tekstülesanded seostekorda/võrra, rohkem/vähem eristamiseks. (Mõlemas tehes on seosed korda/võrra, rohkem/vähem). Kahetehtelise tekstülesande andmed tuuakse välja ühistööna (toetudes õpetaja küsimustele).

3.2.2. Õpitulemused

4. klassi lõpetaja

teab

- 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 ja 10-ga korrutamise ja jagamise tabelit;
- õpitud mõõtühikuid sek, mm, ts;
- seoseid $1 \text{ min} = 60 \text{ sek}$; $1 \text{ cm} = 10 \text{ mm}$; $1 \text{ ts} = 100 \text{ kg}$; $1 \text{ dm} = 100 \text{ mm}$;
- nurkade liike (täis-, nüri- ja teravnurk);
- sõltuvust $\text{maksumus} = \text{hind} \times \text{hulk}$;

oskab

- kasutada korrutamise- ja jagamistabelit;
- liita ja lahutada järguühiku ületamisega 100 piires (suulise ja kirjaliku arvutamise võttega);
- korrutada ja jagada täiskümneid ühekohalise arvuga (järku ületamata 100 piires);
- määrata tehete järjekorda kahetehtelistes avaldistes;
- jagada jäägiga (korrutustabeli ulatuses);
- leida osa tervikust (tegevuslikult ja märkida kirjalikult);
- nimetada ja kasutada õpitud mõõtühikuid janendevahelisi suhteid;
- määrata aega minutise täpsusega;
- kasutada kirjas ja lugeda rooma numbreid I–V;
- nimetada, eristada ja joonestada (joonlaua abil) nurki (täis-, terav- ja nürinurk);
- joonestada lõike etteantud mõõdu (3 cm, 5 cm 6 mm) järgi;
- lahendada lihttekstülesandeid arvu suurendamiseks või vähendamiseks mingi arv korda;
- ostu-müügi ülesannetes kasutada sõltuvust $\text{maksumus} = \text{hind} \times \text{hulk}$;
- lahendada õpitud tüüpi kahetehteliste tekstülesandeid.

3.3. Ainekava 5. klassile

3.3.1. Õppesisu

Arvud 1000 piires

Numeratsioon 1000 piires. Arvude moodustamine, lugemine ja kirjutamine. Arvude loendamine kasvavas jakahanevas järjekorras 1, 10, 100 kaupa. Arvu naabrid. Järgu mõiste. Järguühikute määramine arvus (sajalised, kümnelised, ühelised). Iga järgu suurim ja väikseim arv. Arvuesitamine järkarvude summamana ($567 =$

$500 + 60 + 7$). Järkarvude summa järgi arvu esitamine ($500 + 60 + 7 = 567$). Järkarvude suurendamine või vähendamine arvu võrra. Arvude võrdlemine. Ümardamine kümnelisteni. Rooma numbrid VI–X.

Aritmeetilised tehted naturaalarvudega 1000 piires

Liitmine ja lahutamine 1000 piires järguühikut ületamata (suulise jakirjaliku arvutamise võttega).

Kirjalik liitmine ja lahutamine 1000 piires järguühiku ületamisega. Liitmine ja lahutamine üheliste järguületamisega. Liitmine ja lahutamine kümneliste järgu ületamisega. Liitmine ja lahutamine üheliste ja kümneliste järguületamisega. Liitmine 1000-ni, lahutamine 1000-st.

Liitmise ja lahutamise kontrollimine pöördtehtega.

Liitmise kommutatiivsuse ja assotsiatiivsuse seaduse kasutamine.

Puuduva tehtekomponendi leidmine.

Tehete järjekord, ümarsulud (kahe- ja kolmetehtelistes avaldistes).

Kirjalik korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 100 piires. Kahekohalistearvude korrutamine ja jagamine 100 piires. Korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga (2×14 ; $48 : 4$) lahendatakse suulise arvutamise võttega. Kirjaliku korrutamise ja jagamise algoritm (järku ületamata). Korrutamise- ja jagamistehtede õigsuse kontrollimine pöördtehtega. Tehete järjekord (I ja II astme tehted). Kahetehtelistes ülesannetes lahendamine. Ümarsulud. Korrutamine ühekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga. Jagamine ühekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga teise järku ($57 : 3$). Korrutamise ja jagamise kontrollimine pöördtehtega. Puuduva tehtekomponendi leidmine. Tehete järjekord. I ja II järgu tehted. Ümarsulud (kolmetehtelistes avaldistes). Jäägiga jagamine (kirjaliku arvutamise võttega).

Suuline korrutamine ja jagamine 1000 piires üleminekuta. Täissadade korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga (2×400 ; $800 : 4$). Täiskümnete korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga (7×90). Kolmekohalise arvukorrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga üleminekuta (4×121 ; $624 : 2$). Korrutamise ja jagamise kontrollimine pöördtehtega. Puuduva tehtekomponendi leidmine. Tehete järjekord. I ja II järgu tehted. Ümarsulud (kolmetehtelistes avaldistes, topelt ümarsulgude kasutamine avaldistes).

Kirjalik korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 1000 piires järguületamiseta.

Harilikud murrud

$1/2$, $1/3$, $1/4$, $1/5$, $1/6$, $1/7$, $1/8$, $1/9$, $1/10$ leidmine (skemaatilisel). Murru lugeja ja nimetaja, murrujoonetähendus. Lihtmurd, mõiste, lugemine ja kirjutamine, märkimine (skemaatilisel). Murdude (osade) võrdlemine. Antud arvust osa leidmine jagamistehtete abil ($1/3$ arvust 12 ; $12 : 3 = 4$).

Mõõdud ja nimega arvud

Ajaühikud: aasta – 365 (366) päeva, ajaühikutabeli täiendamine.

Rahaühikud: 500 krooni; tutvustamine, seos teisterahaühikutega, ostujõud võrreldes teiste rahaühikutega.

Pikkusühikud: kilomeeter (km); nimetamine, märkimine, kasutamine. Seos $1 \text{ km} = 100 \text{ m}$, pikkusühikute tabelit täiendamine ja kasutamine ülesannetes lahendamisel.

Mahuühikud: pool liitrit ($1/2$ liitrit), praktiline kasutamine.

Massiühikud: gramm (g); nimetamine, märkimine, kasutamine. Seos $1 \text{ kg} = 1000 \text{ g}$ (praktiline leidmine vastavate kaalupommide abil); tonn (t); nimetamine, märkimine, kasutamine, seosed teiste massiühikutega; kujutluseloomine tonnist kui massiühikust praktiliste näidete varal.

Kõigi õpitud mõõtühikutekordamine jateisendamisoskuse kinnistamine.

Tehted nimega arvudega

Erinevate nimega arvude lahutamine: $6 \text{ m } 50 \text{ cm}$; $8 \text{ cm } 5 \text{ mm}$;

Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamise (kirjaliku arvutamise võttega);

1. arvutamise võtte (eelneva teisendamiset)

$$\begin{array}{r}
 4\text{ m } 75\text{ cm} \\
 + \quad \underline{96\text{ cm}} \\
 \hline
 4\text{ m } 171\text{ cm} \\
 5\text{ m } 71\text{ cm}
 \end{array}
 \qquad
 \begin{array}{r}
 4\text{ m } 75\text{ cm} \\
 - \quad \underline{92\text{ cm}} \\
 \hline
 4\text{ m } 83\text{ cm}
 \end{array}$$

Nimega arvu korrutamine ja jagamine ühekojalise arvuga vastuse teisendamisega(kirjaliku võttega): $215\text{ cm} \times 3 = 645\text{ cm} = 6\text{ m } 45\text{ cm}$; $648\text{ cm} : 2 = 324\text{ cm} = 3\text{ m } 24\text{ cm}$.

Geomeetria

Lõikuvad ja ristuvad sirged. Lõikepunkt. Ruut ja ristkülik, nendelähis- ja vastasküljed, diagonaal. Sirkel. Ringjoon. Raadius. Ringjoone joonestamine sirkli abil.

Kolmnurga joonestamine sirkli ja joonlaua abil.

Tekstülesanded

Lihtülesanded: ühetehteliste tekstülesannete lahendamine. Sõltuvused $hind = maksumus : hulk$; $hulk = maksumus : hind$. Ühetehtelised tekstülesanded arvust osa leidmiseks.

Liitülesanded: kahetehtelised tekstülesanded seostekorda/võrra, rohkem/vähem eristamisele. Andmete seiseseivleidmine ja skemaatiline esitamine, ülesande kirjalik lahendamine ja lahenduskäiguselgitamine suuliselt.

Üleminek kahetehteliselt ülesandelt kolmetehtelise tekstülesandelahendamisele. Erinevate probleemsituatsioonidemodelleerimise oskuse kujundamine (toetudes kahetehtelise tekstülesande struktuurile). Kolmetehtelise ülesandeandmete väljatoomine ühistööna (õpetaja küsimusteletetudes), ülesande lahendamine tahvljuhiste abil.

3.3.2. Õpitulemused

5. klassi lõpetaja

teab

- naturaalarvude järjestust 1000 piires;
- järgu mõistet;
- kirjaliku korrutamise ja jagamise algoritmi;
- õpitud mõõtühikuid ja nende seoseid (antudtabelina);
- murru lugeja, nimetaja ja murrujoone tähendust;
- lihtmurru mõistet;
- lõikuvaid ja ristuvaid sirgeid, lõikepunkti;
- ringjoont, raadiust; ruutu ja ristkülikut, nende lähis- ja vastaskülgi, diagonaali;
- sõltuvusi $hind = maksumus : hulk$; $hulk = maksumus : hind$;
- eristab ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid;
- eristab seoseid korda/võrra, rohkem/vähem ning neile vastavaid aritmeetilisi tehteid;
- rooma numbreid VIX;

oskab

- lugeda ja kirjutada naturaalarve 1000 piires;
- nimetada arve kasvavas ja kahanevas järjekorras 1000 piires;
- määrata järguühikute arvu;
- suuliselt ja kirjalikult liita-lahutada arve 1000 piires (üleminekutäning üleminekuga);

- kirjalikult jagada ühekohalise arvuga 100 piires üleminekutaja üleminekuga (jäägita ja jäägiga);
- suuliselt korrutada ja jagada 1000 piires üleminekuta;
- kirjalikult korrutada ja jagada ühekohalise arvuga üleminekuta;
- kontrollida liitmist/lahutamist ja korrutamist/jagamistpöördtehetega;
- leida puuduvat tehtekomponenti (4 aritmeetilise tehte ulatuses);
- määrata tehete järjekorda kahe- ja kolmetehtelistes avaldistes;
- märkida skemaatiliselt lihtmurde, neid lugeda ja kirjutada;
- leida osa antud arvust jagamistehte abil;
- teisendada õpitud mõõtühikuid;
- lahutada erinevate nimetustega nimega arve (8 cm -- 5 mm);
- liita ja lahutada nimega arve teisendamistega (kirjaliku võttega);
- korrutada ja jagada nimega arve ühekohalise arvuga (kirjalikuvõttega);
- jagada jäägiga (kirjaliku arvutamise võttega);
- joonestada lõikuvaid ja ristuvaid sirgeid, leida lõikepunkti;
- joonestada sirkli abil ringjoont;
- joonestada kolmnurka sirkli ja joonlaua abil;
- kasutada tekstülesannete lahendamisel sõltuvusi $hind = \frac{maksumus}{hulk}$; $hulk = \frac{maksumus}{hind}$;
- lahendada lihtülesandeid osa leidmiseks tervikust;
- lahendada ja kirjalikult vormistada kahetehtelisi tekstülesandeid õpitud seoste ulatuses;
- kasutada omandatud lahendamisoskusi praktiliste situatsioonide modelleerimisel;
- kasutada kirjas ja lugeda rooma numbreid I--X.

4. Ainekava II kooliastme esimesele etapile

I etapi (6.--7. klass) ülesanne on luua eeldused üldise arvutamisoskuse kujunemisele, õpetada õpilasi rakendama omandatavaid teadmisi ja oskusi erinevates arvsituatsioonides (naturaal- ja murdarvud; nimega janimeta arvud) ning mõistma seost arvutamise oskuse ja eesmärgi vahel.

II kooliastme esimesel etapil omandatakse kujutlus arvu mõistest 100 000 piires, õpitakse eristama järke jaklasse. Teadmisi arvude ehitusest kümnendsüsteemis rakendatakse arvutamisel; õpitakse sooritama nelja aritmeetilist tehet mitmekohaliste arvudega (korrutamine ja jagamine ainult ühekohalise arvuga). Omandatakse arusaam, et arvutamisel nimega arvudega tuleb lähtuda tehete sooritamise üldistest seaduspärasustest, kuid unustada ei tohi kanimega arvu olemust. Õpitakse lahendama geomeetriaülesandeid (liitma ja lahutama lõikude pikkusi, arvutamakujundite ümbermõõtu jne). Omandatakse kujutlus harilike murduliikidest ja arvutusoperatsioonidest nendega, kümnendmuru mõistest, õpitakse leidma osa tervikust ja tervikut tema osajärgi. Õpitakse iseseisvalt planeerima omategevust keerukamate situatsioonide analüüsimisel ja lahenduse otsingul (kahe- ja kolmetehteliste tekstülesannete lahendamine). Omandatakse oskus tekstülesandest omandatud teadmisi rakendada analoogiliste seostega elulisteprobleemide modelleerimisel ja lahendamisel.

4.1. Ainekava 6. klassile

4.1.1. Õppesisu

Arvud 10 000-ni

Arvud 10 000 piires. Arvude moodustamine, lugemine ja kirjutamine. Arvudeloomine kasvavas jakahanevas järjekorras 1, 10, 100, 1000 kaupa. Arvu naabrid. Klassi mõiste: üheliste klass ja tuhandeliste klass. Klasside ja järkude tabel; arvude kirjutamine klasside ja järkude tabelisse ning vastupidi. Järguühikute

ja järkarvudevõrdlemine. Arvude võrdlemine. Järkarvude suurendamine võivähendamine mingi arvu võrra. Arvude ehituskümnendüsteemis, iga klassi suurim ja väikseim arv. Järguühikute arvu ning üheliste, kümneliste ja sajaliste arvumääramine antud arvus. Arvude ümardamine kümnelisteni, sajalisteni. Rooma numbrid XI--XX.

Aritmeetilised tehted naturaalarvudega 10 000 piires

Liitmine ja lahutamine 10 000 piires. Suuline liitmine ja lahutamine 10 000 piires üleminekuta. Kirjalik liitmine ja lahutamine 10 000 piires üleminekuta ja üleminekuga. Liitmis- ja lahutamistehete kontrollimine pöördtehtega. Puuduva tehtekomponendileidmine. Tehete järjekord. Ümarsulud (kolmetehtelistes avaldistes). Topeltümarsulgudekasutamine avaldistes).

Kirjalik korrutamine ja jagamine 1000 piires. Kolmekohalise arvu korrutamine ühekohalisega üleminekuta ja üleminekuga. Kolmekohalise arvu jagamine ühekohalisega üleminekuta ja üleminekuga teise järku (jäägita ja jäägiga).

Suuline korrutamine ja jagamine 10 000 piires. Ühe- ja kahekohalise arvukorrutamine 10, 100, 1000-ga. Jagamine 10, 100, 1000-ga.

Kirjalik korrutamine ja jagamine 10 000 piires. Neljakohalise arvu korrutamine ühekohalisega üleminekuta ja üleminekuga. Neljakohalise arvu jagamine ühekohalisega üleminekutaja üleminekuga teise järku, jagamine jäägitaja jäägiga. Korrutamise ja jagamise kontrollimine pöördtehtega. Puuduva tehtekomponendi leidmine. Tehete järjekord. I ja II järgu tehted. Ümarsulud (kolmetehtelistes avaldistes; topelt ümarsulgude kasutamine).

Harilikud murrud

Ühenimelised murrud: võrdlemine, liitmine ja lahutamine. Liigmurd, segaarv. Mõiste, lugemine, kirjutamine, eristamine lihtmurrust. Murru põhiomadus, erinimeliste murrude teisendamine ühenimelisteks. Osa leidmine arvust ($1/3$ arvust 12; $3/4$ arvust 44; leitakse kahe tehte abil).

Kümnendmurd

Kümnendosa mõiste. Kümnendmuru moodustamine, lugemine ja kirjutamine koma abil. Kümnendmurdudevõrdlemine. Kümnendmurdude liitmine ja lahutamine.

Mõõdud ja nimega arvud

Mahuühikud: dl ($1/10$ liitrist); nimetamine, märkimine, kasutamine, mõõdunõude tutvustamine.

Ajaühikud: sajand (toetudes ajaloolisele materjalile). Seossajand = 100 aastat. Ajamõõtude tabeli koostamisel õpetamine ja praktilise kasutamisoskuse kujundamine. Ajavahemiku arvutamine: vanusearvutamine sünniaasta järgija sünniaasta arvutamine vanuse järgi; mingist sündmusest kunikäesoleva ajani möödunud ajavahemiku arvutamine; sündmuse toimumisaja arvutamine möödunud aastate arvu järgi.

Õpitud mõõtühikutekordamine ja teisendamisoskusekinnistamine.

Aritmeetilised tehted nimega arvudega

Nimega arvude liitmine (kirjaliku võttega summa teisendamisega): $27 \text{ km } 764 \text{ m} + 16 \text{ km } 236 \text{ m} = 43 \text{ km } 1000 \text{ m} = 44 \text{ km}$.

Nimega arvude lahutamine teisendamisega (kirjaliku arvutamise võttega):

$$\begin{array}{r} 44 \text{ km} \text{ --- } 16 \text{ km } 236 \text{ m} = \\ \quad \quad \quad 44000 \text{ m} \\ \quad \quad \quad \text{--- } 16236 \text{ m} \\ \quad \quad \quad \quad \quad 27764 \text{ m} \\ \quad \quad \quad 27 \text{ km } 764 \text{ m} \end{array}$$

Nimega arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga teisendamistega:

$$\begin{array}{r} 2 \text{ m } 15 \text{ cm} \times 3 = 215 \text{ cm} \\ \quad \quad \quad \times 3 \\ \quad \quad \quad \quad \quad \underline{645 \text{ cm}} \\ \quad \quad \quad 6 \text{ m } 45 \text{ cm} \end{array}$$

Geomeetria

Paralleelsed sirged, mõiste, eristamine ristuvatest ja lõikuvatest sirgetest, joonestamine etteantud vahekauguse järgi. Lõikude liitmine ja lahutamine. Mõõtkava mõiste, lugemine ja kasutamine. Joonte asetumine tasapinnal (paralleelsed, ristuvad, lõikuvad). Kolmnurkade liigid nurkade järgi. Kolmnurkade liigid külgede järgi. Kolmnurga, nelinurga, hulknurga ümbermõõt (P); leidmine, valemid.

Tekstülesanded

Lihtülesanded: osa leidmine arvust ($1/6$ arvust 36; $5/6$ arvust 36). Ühetehteliste tekstülesannete lahendamine. Sõltuvused $aeg = teepikkus : kiirus$; $kiirus = teepikkus : aeg$; $teepikkus = kiirus \times aeg$. Lihtülesannete kirjalik vormistamine.

Liitülesanded: Kahetehtelised ülesanded osa leidmiseks ja selle järgi uue hulga võimsuse arvutamiseks. Jätkuberinevate probleemsituatsioonide modelleerimise oskuse kujundamine. Kolmetehtelised ülesanded. Varem õpitud lihtülesannete tüüpidele toetuvate kolmetehteliste ülesannete lahendamine. Kolmetehteliste ülesannete andmete väljatoomine ühistööna, ülesande lahendamine ning lahenduskäigu selgitamine (vajadusel toetudes õpetaja suunavatele küsimustele ning tahvlile).

4.1.2. Õpitulemused

6. klassi lõpetaja

teab

- naturaalarvude järjestust 10 000 piires;
- klassi mõistet; üheliste ja tuhandeliste klassi;
- arvude ehitust kümnendsüsteemis, iga klassi suurimat ja väikseimat arvu;
- arvude ümardamise reeglit kümnelisteni ja sajalisteni;
- õpitud mõõtühikuid ja nende vahelisi seoseid;
- lihtmurru, liigmurru ja segaarvu mõistet;
- murru põhiomadust;
- kümnendmurru mõistet;
- paralleelseid sirgeid, mõõtkava, joonte asetumist tasapinnal;
- kolmnurkade liike nurkade järgi, külgede järgi;
- valemite kolmnurga, nelinurga ja hulknurga ümbermõõdu arvutamiseks;
- sajandit ja selle seost aastatega;
- kolmetehteliste tekstülesannete struktuuri, eristab neid kahetehtelistest ülesannetest;

oskab

- kirjutada ja lugeda naturaalarve 10 000-ni;
- loendada arve kasvavas ja kahanevas järjekorras 10 000-ni;
- esitada arvu järguühikute kordsete summana ning järguühikute kordsete summa järgi arvu;
- kirjutada arve klasside ja järkude tabelisse ning vastupidi;
- võrrelda järguühikute ning üheliste, kümneliste, sajaliste arvu antud arvus;
- ümardada arve kümneliste ja sajalisteni;
- suuliselt ja kirjalikult liita ja lahutada arve 10 000 piires üleminekuta ja üleminekuga;
- kirjalikult korrutada kolmekohalist arvu ühekohalisega üleminekuta ja üleminekuga;

- kirjalikult jagada kolmekohalist arvu ühekohalisegajäägita ja jäägiga;
- kirjalikult jagada kolmekohalist arvu ühekohalisegajäägita ja jäägiga;
- suuliselt korrutada ühekohalist arvu 10, 100, 1000-ga;
- suuliselt jagada 10, 100, 1000-ga (10 000 piires);
- kirjalikult korrutada neljakohalist arvu ühekohalisegaüleminekuta ja üleminekuga;
- kirjalikult jagada neljakohalist arvu ühekohalisegaüleminekuta ja üleminekuga; jäägita ja jäägiga;
- kontrollida nelja aritmeetilist tehet pöördtehtega;
- leida puuduvat tehtekomponenti liitmisel/lahutamisel ja korrutamisel/jagamisel;
- määrata tehete järjekorda avaldistes;
- võrrelda ühenimelisi murde;
- liita ja lahutada ühenimelisi murde;
- lugeda ja kirjutada liigmurdu ja segaarvu, eristada neid lihtmurrust;
- leida osa arvust (kahe tehte abil);
- leida ja võrrelda kümnendikke, sajandikke, tuhandikke;
- lugeda ja kirjutada kümnendmurde;
- võrrelda kümnendmurde;
- liita ja lahutada kümnendmurde;
- arvutada vanust sünniaasta järgi ja sünniaastat vanusejärgi;
- arvutada mingist sündmusest kuni käesoleva ajanimöödunud ajavahemikku;
- arvutada möödunud aastate järgi sündmustetoimumise aega, kasutada õpitud rooma numbroidlugemisel ja kirjutamisel;
- teisendada õpitud mõõtühikuid (alusekstabelid);
- liita nimega arve summa teisendamisega (kirjaliku arvutamisevõttega);
- lahutada nimega arve vahe teisendamisega (kirjaliku arvutamisevõttega);
- korrutada ja jagada nimega arvu ühekohalise arvuga teisendamisega(kirjaliku arvutamise võttega);
- joonestada paralleelseid sirgeid etteantud vahekauguse järgi;
- liita ja lahutada lõikude pikkusi;
- kasutada mõõtkava;
- leida kolmnurga, nelinurga ja hulknurga ümbermõõtu;
- kasutada tekstülesannete lahendamisel sõltuvusiaeg = teepikkus : kiirus; kiirus = teepikkus : aeg;teepikkus = kiirus × aeg;
- lahendada lihttekstülesandeid osa leidmiseks tervikust;
- lahendada kahetehtelisi tekstülesandeid ja modelleerida neilevastavaid probleemsituatsioone;
- lahendada kolmetehtelist ülesannet koos andmeteväljatoomisega toetudes õpetaja suulisteleküsimustele.

4.2. Ainekava 7. klassile

4.2.1. Õppesisu

Arvud 100 000-ni

Arvud 100 000 piires. Arvude moodustamine, lugemine ja kirjutamine. Arvudeloendamine kasvavas jakahanevas järjekorras 10, 100, 1000 ja 10 000 kaupa. Arvu naabrid. Arvudeesitamine järguühikute kordsetesummana. Klasside ja järkude tabel, arvude kirjutamine klasside ja järkude tabelissening vastupidi. Arvudekümnendsüsteem, iga järgu ja klassi suurim ja väikseim arv. Järjuühikute arvu ning üheliste, kümnelite, sajaliste ja tuhandelite, kümnetuhandelite arvu määramine antud arvus. Arvudevõrdlemine. Arvude ümardamisetuhandelisteni. Rooma numbrid XX--XXX.

Aritmeetilised tehted 100 000 piires

Kirjalik liitmine ja lahutamine 100 000 piires (kõik variandid) üleminekutähtsusega üleminekuga. Liitmis- ja lahutamistehete kontrollimine pöördtehtega. Kolme ja enam liidetava liitmine kooskontrollimisega (kasutades kommutatiivsuse seadust). Puuduva tehtekomponendi leidmine. Tehete järjekord. Ümarsulud (kolme- ja neljatehtelistes avaldistes; topelt ümarsulgude kasutamine).

Suuline korrutamine ja jagamine üleminekuta. Kahe- ja kolmekohalise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalisega üleminekuta. Korrutamine ja jagamine täiskümnete ja täissadadega. Kahekohalise arvu jagamine kahekohalisega 100 piires jäägita ja jäägiga ($36 : 12; 49 : 22$).

Kirjalik korrutamine ja jagamine 100 000 piires. Korrutamine kahekohalise arvuga (üleminekuta ja üleminekuga). Jagamine kahekohalise arvuga üleminekuga teise järku (jäägita ja jäägiga). Korrutamise ja jagamise kontrollimine pöördtehtega. Puuduva tehtekomponendi leidmine. Tehete järjekord. I ja II järgu tehted. Ümarsulud kolme- ja neljatehtelistes avaldistes.

Harilikud murrud

Liigmuru teisendamine segaarvuks ja segaarvu teisendamine liigmurruks. Murdudetaandamine. Murrukorrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga. Erinimeliste murdude mõiste, eristamine ühenimelistest. Tervikuleidmine tema osa järgi.

Kümnendmurd

Kümnendmurdude kirjalik liitmine ja lahutamine. Kümnendmurrukorrutamine ja jagamine 10, 100, 1000-ga. Kümnendmuru korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga ja täiskümnetega.

Aritmeetilised tehted nimega arvudega

Nimega arvude liitmine ja lahutamine vastuse teisendamisega (kirjalikuvõttega): $15 \text{ kg } 420 \text{ g} + 9 \text{ kg } 785 \text{ g}; 24 \text{ kg } 370 \text{ g} - 9 \text{ kg } 625 \text{ g}$.

Nimega arvude liitmise ja lahutamisoskuse kinnistamine õpitud materjali ulatuses ning täiendamine uuearvutusvõtte tutvustamise kaudu (eelnev teisendamine).

2. arvutamise võtte (eelneva teisendamisega):

$$\begin{array}{r} 7 \text{ kr } 50 \text{ s} - 4 \text{ kr } 65 \text{ s} = 2 \text{ kr } 85 \text{ s} \\ 7 \text{ kr } 50 \text{ s} = 750 \text{ s} \quad - 750 \text{ s} \\ 4 \text{ kr } 65 \text{ s} = 465 \text{ s} \quad \underline{465 \text{ s}} \\ \quad \quad \quad \underline{285 \text{ s}} \\ \quad \quad \quad 2 \text{ kr } 85 \text{ s} \end{array}$$

Nimega arvude ($3 \text{ m}; 3 \text{ m } 68 \text{ cm}$) korrutamine ja jagamine kahekohalise arvuga eelneva teisendamisega ning vastuse teisendamisega (kirjaliku võttega).

Geomeetria

Malli kasutamine. Nurkade mõõtmine kraadides. Täispöörde, täis-, terav- ja nürinurga suurused. Nurkade joonestamine malli abil. Täispöörde osa väljendamine kraadides ($1/2$ täisnurgast). Sümmeetria; sümmeetria telg, telgsümmeetrilised kujundid. Kolmnurga joonestamine sirkli ja joonlaua abil etteantud külgede pikkuse järgi.

Tekstülesanded

Lihtülesanded: kümnendmurruna väljendatud osaleidmine arvust. Aritmeetilise keskmise arvutamine. Sündmuste alguse, lõpu ja kestuse määramine. Terviku leidmine temaosa järgi.

Liitülesanded (kahe- ja kolmetehtelised):liitülesannetelahendamine ühesuunalise sirgjoonelise liikumise kohta.

Kahetehteliste tekstülesannete kirjalikul vormistamisel kirjutatakse selgitusavaldise väärtuse juurde (küsimuste kirjutata): $364 \text{ km} + 428 \text{ km} = 792 \text{ km}$ läbiti kahe päevaga.

Kolmetehteliste tekstülesannete puhul leiab õpilane andmed, koostabskeemi ja vormistab ülesande lahenduseiseseisvalt vihikusse.

4.2.2. Õpitulemused

7. klassi lõpetaja

teab

- naturaalarvude järjestust 1-st kuni 100 000-ni;
- arvude kümnendsüsteemi, iga järgu ja klassi suurimatja väikseimat arvu;
- rooma numbreid XX--XXX;
- õpitud mõõtühikuid ja nendevahelisi seoseid;
- erinimelisi murde;
- malli, kraadi;
- täispöörde, täis-, terav- ja nürinurgasuurus;
- kolmnurga kõrgust, alust, külgi;
- aritmeetilise keskmise arvutamise reeglit;
- tekstülesannete kirjaliku vormistamise nõudeid ja lahenduseotsingu võtteid;

oskab

- lugeda ja kirjutada naturaalarve 100 000 piires;
- nimetada arve kasvavas ja kahanevas järjekorras 100 000 piires;
- kirjutada arve klasside ja järkude tabelisse javastupidi;
- võrrelda arve;
- määrata järguühikute kordsete arvu ningüheliste, kümneliste, sajaliste, tuhandeliste jakümnetuhandeliste arvu antud arvus;
- ümardada arve tuhandeliteni;
- kasutada õpitud rooma numbreid daatumite lugemisel jakirjutamisel;
- liita ja lahutada kirjalikult 100 000 piires;
- korrutada ja jagada arve kahekohalise arvuga kirjalikult;
- leida puuduvat tehtekomponenti (liitmisel, lahutamisel, korrutamisel jajagamisel);
- kontrollida pöördtehtega liitmis- ja lahutamistehet ningkorrutamis- ja jagamistehet;
- määrata tehete järjekorda mitmetehtelistes avaldistes;
- liigmurdu teisendada segaarvuks ja segaarvu teisendada liigmurruks;
- taandada murde;
- korrutada ja jagada lihtmurdu ühekohalise arvuga;
- eristada ühenimelisi murde erinimelistest;
- leida tervikut tema osa järgi;

- liita ja lahutada kümnendmurde;
- korrutada ja jagada kümnendmurde 10, 100, 1000-ga, ühekohalise arvuga ja täiskümnetega;
- liita ja lahutada nimega arve vastuse teisendamisega;
- kasutada eelneva teisendamisega arvutamise võtet nimega arvudeliitmisel, lahutamisel, korrutamisel ja jagamisel;
- korrutada ja jagada nimega arvu kahekohalise arvuga eelnevate teisendamisega ja vastuse teisendamisega;
- kasutada malli;
- joonestada nurki malli abil;
- joonestada kolmnurka sirkli ja joonlaua abil etteantud külgedepikkuse järgi;
- iseseisvalt lahendada õpitud tüüpi liht- ja liit-tekstülesandeid.

5. Ainekava II kooliastme teisele etapile

II etapi (8.–9. klass) ülesanne on laiendada ja süvendada õpilasteadmisi elementaararvemaatilistest mõistetest, arendada üldist arvutamisoskust, õpetada oma teadmisi ja oskusi kasutama erinevates situatsioonides, luua eeldused omandatud oskuste paindlikuks ja teadlikuks kasutamiseks edaspidi nii elukutse omandamisel kui ka igapäevaste eluliste probleemide lahendamisel.

II kooliastme teisel etapil omandatakse kujutusarvudest miljoni piires, õpitakse sooritama kõiki neljaaritmeetilist tehet nii naturaalsel kui ka murdarvudega, nii nimeta kui ka nimega arvudega, teadlikult kontrollima oma töö tulemusi (oskavad kasutada sellele vastavaid arvutamise võtteid). Õpitakse lahendusvõtete analüüsimisel rakendama deduktiivse mõtlemisviisi elemente. Täpsustuvad ja laienevad teadmised geomeetria kujundite ja kehadetunnustest ja omadustest. Omandatakse kujutluspindala ja ruumalaühikutest, õpitakse sooritama vastavaid arvutusigeomeetria ülesannete lahendamisel. Oluline on kõigi omandatud arvutusoskuste kasutamine igapäevaste eluliste probleemide modelleerimisel ja lahendamisel, oskus kavandada oma tegevust lahendusstrateegia otsingul ja arvutamise võtete valikul.

5.1. Ainekava 8. klassile

5.1.1. Õppesisu

Arvud 1 000 000-ni

Arvude moodustamine, lugemine ja kirjutamine. Arvude kirjutamine klasside järjekude tabelisse ning vastupidi. Arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras. Arvu naabritenimetamine, kirjutamine. Arvuesitamine järguühikute kordsete summana. Arvu koostamine antud järguühikutest. Iga järgu ja klassi väikseima jasuurima arvu nimetamine. Arvude ümardamine antud järguni. Arvude võrdlemine. Rooma numbrid I–XXXV.

Aritmeetilised tehted 1 000 000 piires

Kirjalik liitmine ja lahutamine 1 000 000 piires (üleminekuta ja üleminekuga). Liitmis- ja lahutamistehtete õigsuse kontrollimine pöördtehetega. Tundmatu tehtekomponendi leidmine. Tehete järjekord nelja- ja viietehtelistes ülesannetes. Ümarsulud. Kirjalik korrutamine ja jagamine ühe- ja kahekohalise arvuga. Kirjalik korrutamine ja jagamine täissajaga. Kirjaliku korrutamise- ja jagamistehtete kontrollimine pöördtehetega. Tundmatu tehtekomponendi leidmine. Tehete järjekord neljatehtelistes ülesannetes (I ja II järgu tehted). Ümarsulud. Arvuti kasutamise oskus. Aritmeetiliste tehetulemuste õigsuse kontrollimine arvuti abil. Aritmeetiline keskmine.

Harilikud murrud

Erinimeliste murdude teisendamine ühenimelisteks (nimetajatel on vähimühiskordne arv; ühistegurita arvud). Erinimeliste murdude liitmine ja lahutamine. Murdude korrutamine ja jagamine naturaalarvuga. Segaarvude liitmine ja lahutamine. Terviku leidmine osa järgi (kahe tehte abil).

Kümnendmurrud

Kümnendmurdu korrutamine ja jagamine kahekohalise naturaalarvuga. Nimega arvu väljendamine kümnendmurruna ja vastupidi.

Geomeetria

Pindala. Pindala ühikud, nende seosed, teisendamine. Tähistused S, cm^2, dm^2, m^2, km^2 . Ruudu ja ristkülikukülgede mõõtmine ja pindala arvutamine ($S = a \times a$; $S = a \times h$).

Pindalaühikud *aar, hektar*; nimetamine, märkimine, kasutamine, seosed teiste mõõtühikutega, teisendamine (mõõtühikute tabeli koostamine). Geomeetriliste kehade *kuup, risttahukas, silinder, koonus, püramiid, ker* nimetamine, eristamine, nende osade nimetamine. Kuubi ja risttahuka pinnalaotus (vaatlemine ja võrdlemine). Telg- ja punktsümmeetria.

Tekstülesanded

Lihtülesanded: tegevuse kestvuse, lõppemise või alguseaja arvutamine. Kujundite pindala leidmine. Aritmeetilise keskmise arvutamine. Terviku leidmine ühe ja mitme osa järgi (kahetehte abil).

Liitülesanded: kahe- ja kolmetehteliste tekstülesannete lahendamise kirjaliku lahendusplaani (kava) alusel (kavapunktid sõnastatakse küsimustena). Kolmetehteliste tekstülesannete kirjalikul vormistamisel kirjutatakse selgitusavaldise väärtuse juurde (küsimust ei kirjutata). Kolme- ja neljatehtelised tekstülesanded ühe- ja vastassuunalisesirgjoonelise liikumise kohta (andmete väljatoomine, skeemi koostamine jalahendusstrateegia leidmine). Kõikivaremõpitud lihtülesandetüpe sisaldavate kolme- ja neljatehteliste tekstülesannete lahendamine.

5.1.2. Õpitulemused

8. klassi lõpetaja

teab

- naturaalarvude järjestust 1 000 000 piires;
- rooma numbreid I--XXXV;
- geomeetrilisi kujundeid ja kehi;
- pindalaühikuid, nende vahelisi seoseid, tähistusi (S, cm^2, dm^2, m^2, km^2);
- pindala arvutamise valemeid ($S = a \times a$; $S = a \times h$);
- kuubi ja risttahuka pinnalaotust;
- pindalaühikuid *aar, hektar*, nende tähistusi jaseoseid teiste mõõtühikutega;

oskab

- lugeda, kirjutada ja võrrelda arve 1 000 000 piires;
- ümardada arve etteantud järguni;
- kirjalikult liita, lahutada, korrutada ja jagada (ühe- ja kahekohalise arvuga) arve 1 000 000 piires;
- korrutada ja jagada kümnendmurde ühe- ja kahekohalise naturaalarvuga;
- sooritada tehteid nimega arvudega, ka kümnendmurdude naväljendatult;
- teisendada erinimelisi murde ühenimelisteks;
- liita ja lahutada erinimelisi murde;
 - korrutada ja jagada murde naturaalarvudega;
- liita ja lahutada segaarve;
- leida tervikut tema osa järgi (kahe tehte abil);
- arvutada ristküliku ja ruudu pindala antud (või eelnevalt mõõdetud) andmete järgi;
- kasutada valemeid $S = a \times a$; $S = a \times h$ ning pindalaühikuid $mm^2, cm^2, dm^2, m^2, km^2$;
- pindalamõõde *aar, hektar* teisendada;
- sümmeetriatelje ja keskpunkti suhtes sümmeetrilistel õikude, kolmnurkade ja nelinurkade joonestamist;
- käsitseda arvutit;

- leida aritmeetilist keskmist;
- planeerida 3--4-tehteliste tekstülesannete lahendamise strateegiat.

5.2. Ainekava 9. klassile

5.2.1. Õppesisu

Aritmeetilised tehted 1 000 000 piires

Kirjalik liitmine ja lahutamine üleminekuga. Kirjalik korrutamine kolmekohalise arvuga üleminekuta jaüleminekuga. Kirjalik jagamine kolmekohalise arvuga (jäägita jajaägiga). Liitmis/lahutamistehete ja korrutamise/jagamistehete õigsusekontrollimine pöördtehetega. Puuduva tehtekomponendi leidmine. Tehetejärjekord. I ja II järgutehted (nelja- ja viietehtelistes tulpülesannetes). Ümarsulud, mitmekordsete ümarsulgude kasutamine avaldistes. Aritmeetiliste tehete sooritamine arvuti abil (kontrollimine).

Aritmeetilised tehted murdudega

Hariliku murru teisendamine kümnendmurruks ja vastupidi. Lõplik ja lõpmatu kümnendmurd. Kümnendmurrukorrutamine ja jagamine kolmekohalise arvuga. Arvuti kasutamine.

Protsent

Protsendi mõiste. Sajandikosade kirjas märkimise kolm moodust (kümnendmurruna, hariliku murruna, protsendina). Protsendi väljendamine kümnendmurruna ning kümnendmurdude väljendamine protsentidena. Protsentide võrdlemine. 100% kui tervik. Protsendi leidmine arvust. Arvu leidmine protsendi järgi.

Mõõdud ja nimega arvud

Ruumalaühikud, nende definitsioonid, vastandamine pikkus- ja pindalaühikutele. Ruumalaühikute tabelikoostamine pikkusühikute tabeli järgi. Ruumalaühikute tabeli kasutamine väiksemateks ja suuremateks ühikuteks teisendamisel. Ruumalaühikute liitmine ja lahutamine koos teisendamisega. Ruumalaühikute korrutamine ja jagamine ühe- ning kahekohalise arvuga koos teisendamisega. Ruumala arvutamise valemid. Kuubija risttahuka ruumalaarvutamine.

Geomeetria

Ringi osad (sektor, segment). Ring-, tulp- ja joondiagrammide tundmine, eristamine ja lugemine. Praktilised tööd ruumala arvutamiseks (eluliste materjalide varal; nt *mida tähendab m³ puid*).

Tekstülesanded

Lihtülesanded: ühetehtelised tekstülesanded ruumala, pindala, ümbermõõdu, aritmeetilise keskmise ja protsendileidmiseks.

Liitülesanded: kolme- ja neljatehteliste tekstülesannetelahendamine. Kolme- ja neljatehteliste tekstülesannetekoostamine probleemsete situatsioonide põhjal. Andmete väljatoomine, skeemikoostamine ja lahendusstrateegialeidmine, selle põhjal ratsionaalse lahendusvõtte valik. Kirjalikul vormistamisel kirjutatakse lahenduse kava, lahendus (avaldised koos väärtustega ja vastus).

5.2.2. Õpitulemused

Abiõppe lõpetaja

teab

- naturaalarvude järjestust 1 000 000 piires;
- arvude kümnendsüsteemi, iga järgu ja klassi suurimat ja väikseimat arvu;
- õpitud mõõtühikuid ja nende vahelisi seoseid;
- protsendi praktilist tähendust;
- lõplikku ja lõpmatut kümnendmurd;

oskab

- lugeda ja kirjutada arve 1 000 000 piires;
- esitada arvude rida kasvavas ja kahanevas järjekorras 1 000 000 piires;
- kirjalikult liita ja lahutada 1 000 000 piires üleminekuga;
- ümardada arve etteantud järguni;
- kirjalikult korrutada ja jagada kolmekohalise arvuga;
- kontrollida nelja aritmeetilise tehte õigsust vastavapöördtehtega;
- leida puuduvat tehtekomponenti;
- määrata tehete järjekorda nelja- ja viietehtelistes ülesannetes;
- kasutada arvutit;
- väljendada protsente kümnendmurduks ja vastupidi;
- leida protsenti arvust ja arvu protsendi järgi;
- teisendada õpitud mõõtühikuid;
- liita, lahutada nimega arve teisendamisega;
- korrutada ja jagada nimega arve ühe- ja kahekohalise arvugateisendamisega;
- teisendada harilikku murdu kümnendmurruks ja vastupidi;
- korrutada ja jagada kümnendmurdu kolmekohalise arvuga;
- arvutada kuubi ja risttahuka ruumala;
- lugeda ja kasutada ring-, tulp- ja joondiagramme;
- arvutada ruumala (eluliste situatsioonide varal);
- lahendada õpitud tekstülesandetüüpe ning leidaratsionaalseid lahendusvõtteid.

KODULUGU

Koduloo ainekogu moodustab kõik see, mis last igapäevaelus jäähikonnas ümbritseb. Klassist klassi materjalavarud, võimaldades õpilastel mõista kohaliku seotust globaalsega. Teemaaliliselt võib ainekogu jagada loodus- ja sotsiaalteemadeks. Loodusteemadel on abiõppes mõnevõrra suurem osakaal kui tavaõppes, sest abiõppes ei õpita 1.–5. klassis samaaegselt kodulooga loodusõpetust. Koduloo vahendusel kujundatavad kujutlused lähemast ümbrusest kõige otsesemalt seotud teiste samal ajal õpetatavate ainetega. Neid kujutlusi vajavad õpilased lugemispalade sisumõistmiseks, õigekirjaharjutusi tehes ja matemaatika tekstülesandeid lahendades. Selline koduloolisuse põhimõteterakendamine võimaldab jõukohastada lastele õppimist tervikuna.

Abiõpet vajavaid lapsi iseloomustab tunnetustegevuse ja kõne piiratud areng, seetõttu peab koduloo õppe-metoodiline korraldus lähtuma esemelise õpetuse põhimõtetest. Õpetus peab võimaldama lastel ümbritsevat ümbrust ühendada erinevate tunnetusmeeled. Kui õpitavat pole võimalik tutvustada objekti (nähtuse) loomulikus keskkonnas, tuleb õpetus materialiseerida ja näitlikustada. Oluline osa on demonstratsioonkatsetel jalihtsatel praktilistel töödel. Kodulooõpetus ei saa olla tegelikkuse ümberjutustamine, vaid tegelikkuse mitmekülgne, laste sensoorseid protsesse kaasav tunnetamine, mis muudab õppimise last tervikuna arendavaks.

Õpilastele hariduslikest erivajadustest tulenevalt on koduloo õpetamisel oluline keskenduda tunnetusmeelte arendamisele, tunnetushuvi kujundamisele lähema ümbruse suhtes, vaatlus-, kirjeldamis-, arutlus- ja järeldamisoskuse ning kommunikatsioonivõime arendamisele, emotsioonide rikastamisele.

Kodulugu on propedeutiline aine mitmetele edaspidi õpitavatele õppeainetele. Kõige otsesem on see seos loodusõpetuse, geograafia ja ajalooaga. Koduloo teemad haakuvad tihedalt ka elu- ja ajalooõppega, kus peaarõhk on asetatud sotsiaalsele käitumisele ja sotsiaalsetele suhetele.

1. Õpetuse eesmärgid

Abiõppe kodulooõpetusega taotletakse, et õpilane

- hakkab huvi tundma oma lähema ümbruse vastu;

·omandab võimalikult täpsed kujutlused tegelikkuseobjektidest ja nähtustest ning mitmesugustest seostest ja suhetest;

·õpib orienteeruma ajas ja ruumis;

·omandab elementaarsed teadmised inimese ja looduse vastastikusest seotusest;

·omandab mõningaid praktilisi oskusi (nt mõõta õhutemperatuuri);

·õpib mõistma loodusloolise sisugalihisõnumite sisu ning neid suhtlustasandil ka ise koostama.

2. Ainekava I kooliastme esimesele etapile

Sel etapil on oluline, et õpilane hakkaks ajas ja ruumis orienteeruma. Õpitakse vaatlema (olulisel kohal onühisvaatlused), vaadeldavaid objekte võrdlema, tundmaõpitud objekte 2--3-sõnalise lause abil kirjeldama, järgimaõpetaja suuliselt esitatud ühe- ja kaheosalisi tööjuhiseid. Õpitakse mõningase iseseisvusega lahendama tundmaõpitud eritüübilisi õppeülesandeid (nt puulehed roheliseks värvimajms), järjestama sisu järgi pildiseeriat, mis kujutab tundmaõpitud seoseid ja suhteid.

Ainekava 1. klassile

2.1.1. Õppesisu

Kool

Klassiruum, selle sisustus.

Poisid ja tüdrukud.

Enda ja kaaslaste nimed. Õpetaja nimi. Õpetaja poolepöördumine.

Koolitarbed ja nende korrashoid.

Sügis

Sügisese tunnused looduses. Päeva lühenemine, õhu jahenemine, rändlindude lahkumine. Sügisilmad. Sügisvärvid. Sügisviljad aias ja põllul.

Kodu

Asukoht (maa, linn/alev), aadress.

Kodumaja: talumaja/eramu/korter suures majas. Erinevad ruumid kodus: esik, köök, elutuba jt.

Perekonnaliikmed.

Koduloomad, nende välimus, toitumine, häälitsused.

Talv

Talve tunnused looduses: maapinna külmumine, külm õhk, jää, lumi, tuisk, sula.

Metsloomad, nende välimus, liikumine, elupaik. Metsloomad talvel.

Inimeste elu ja tegevus talvel: ruumide kütmine, tänavate liivatamine jms. Talveriietus.

Talvised tähtpäevad: jõulud ja näärid. Jõuludeksvalmistumine kodus ja koolis. Jõulupuu. Jõuluvana. Jõulusalmid, jõululaulud. Näärid ja aastavahetus.

Aeg

Nädalapäevadenimetused, järjestus. Töö- ja puhkepäevad. Eile, täna, homme. Päev ja öö.

Kevad

Kevade tunnused looduses: päeva pikenemine, õhu soojenemine, lume ja jää sulamine, jääminek veekogul, rändlindude saabumine, looduse tärkamine kevadel. Esimesed kevadekuulutajad.

Kevadtööd aias ja põllul.

Kevadised koristustööd (lapsesele jõukohased).

2.1.2. Õpitulemused

1. klassi lõpetaja

teab

- aastaaegade nimetusi, järjekorda ja mõningaid tunnuseid;
- tundmaõpitud kodu- ja metsloomade nimetusi ning nende loomademõningaid tunnuseid;
- tundmaõpitud taimede nimetusi ning nende kuulumusrühma(puud, lilled, aedviljad jne);
- mõningaid aastaaegadele iseloomulikke loodusnähtusi;
- nädalapäevade nimetusi ning järjekorda;
- kodutänava, küla/asula nime;

oskab

- täiskasvanute abil orienteeruda kodus, koolis ja kooliteel;
- õpetaja (täiskasvanu) suunamisel keskendatähelepanu vaatlusobjektile;
- eristada tundmaõpitud taimi, loomi ja loodusnähtusi, neid 2--3-sõnalise lausega kirjeldada;
- koostöös õpetajaga lahendada õpitülesandeid (värvimisülesanded, sobitusülesanded, valikülesanded jt).

2.2. Ainekava 2. klassile

2.2.1. Õppesisu

Suvi

Suvine loodus; suvise koolivaheaja meenutamine.

Sügis

Sügiskuud.

Sügise tunnused taimeriigis: lehtpuud ja -põõsad sügisel; okaspuud sügisel, erinevate taimede valminud viljad.

Sügislilled.

Puuviljad (õun, pirn, kirss, ploom, kreek). Juurviljad (porgand, kaalikas, aedpeet).

Köögiviljad (kurk, tomat, kõrvits, kapsas, sibul). Kartul.

Sügiseseid tähtpäevad: mardipäev, kadripäev.

Talv

Talvekuud.

Talve tunnused eluta looduses, taime- ja loomariigis. Õhutemperatuur talvel.

Taimed talvel. Lehtpuud ja okaspuud talvel.

Mets- ja koduloomad talvel. Loomade kohastumine eluks talvel. Meil talvituvad linnud. Hoolitsemine talvituvatelindude eest.

Talv koduümbruses.

Talvised tööd peres.

Talverõõmud: kelgutamine, suusatamine, uisutamine.

Talvised tähtpäevad: jõulud, uusaasta, Eesti Vabariigiaastapäev. Eesti Vabariigi sümbolika.

Aeg

Kellatundmine: täis- ja pooltund, veerand ja kolmveerand kellal.

Kevad ja suvi

Kevadkuud.

Kevad aias: lehe- ja õiepungad viljapuudel-põõsastel; puudelehtimine; õitsemine.

Kevadtöid aias ja põllul. Pereliikmete tööd koduaias.

Suvekuud. Suveootus. Suveplaanid.

Kevadised tähtpäevad: lihavõtted, emadepäev.

2.2.2. Õpitulemused

2. klassi lõpetaja

teab

- mõningaid aasta jooksul toimuvaid rütmilisi muutusi elus ja eluta looduses;
- tundmaõpitud taimede nimetusi ja nende kuuluvusrühma (juurviljad, puuviljad, köögiviljad, lehtpuud, okaspuud);
- loomade jaotamist kodu- ja metsloomadeks ning õpitud loomadenimetusi;
- iseloomulikke õpitud loomade elu kohta;
- õpitud tähtpäevi;

oskab

- täita valdavalt iseseisvalt tuttavaid ühe- ja kaheosalisitööjuhiseid;
- kirjeldada vaadeldavaid objekte õpetaja abiga võiküsisõnade toel;
- õpetaja suunamisel võrrelda vaadeldavaid objekte 1--2tunnuse põhjal;
- tugisõnadele toetudes iseloomustada loodusvaatlustes nähtut.

3. Ainekava I kooliastme teisele etapile

I kooliastme teisel etapil õpitakse tundma kodukoha kultuuriloolist minevikku, omandatakse elementaarne arusaamine Eesti Vabariigi riiklikust struktuurist ja elukorraldusest. Vaadeldakse loodusest toimuvaid ajalisi muutusi, erinevate loodusosade omavahelist seotust, tutvutakse loodushoiupõhimõtetega. Sel kooliastmel osutatakse tähelepanuka tervete eluviiside kujundamisele, õpilane õpib tundma oma organismi ja selle arengut.

3.1. Ainekava 3. klassile

3.1.1. Õppesisu

Kool

Koolihoone ja ruumide ehitamisel kasutatud materjalid: puit, tellised, betoon, eterniit, klaas, plekk jm.

Elukutsed, mis on seotud koolihoonete ehitamise ja korrashoiuga: müürsepp, krohvija, maaler, elektrik, lukksepp, tiser jt.

Sügis

Sügisene pööripäev. Õhu jahenemine ja selle põhjused.

Välis- ja toatemomeeter. Õhutemperatuuri mõõtmine, termomeetri näidu lugemine ja märkimine.

Tuul:nõrk tuul, tugev tuul, torm.

Pilved ja sademed.

Sügisene mets: sammal, rohttaimed, seened, metsamarjad, puud (lehtpuud jaokaspuud).

Vähem tuntud metsloomad (mäger, ilves jt).

Rukis -- leivavili: rukkitaime, rukkiterad, rukkijahu; rukki külvamine; rukkioras.

Köögiljad. Köögiviljataimede äratundmine, kirjeldamine, võrdlemine, kasvatamise selgitamine. Taime osad: juur, vars, lehed, viljad.

Sügisese tähtpäevad rahvakalendis: mihkripäev, mardipäev, kadripäev.

Kodu

Kodupaik -- osake Eestist. Tallinn -- Eesti pealinn.

Aeg

Ajajaotus: aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut. Aastas on 12 kuud. Kalender. Kellaaja sõnastamine ja märkimine.

Talv

Talvine pööripäev.

Õhutemperatuur: külmakraadide lugemine termomeetrit, märkimine.

Lume teke, lume tähtsus looduses. Vee jäätumine; jäätekkimine veekogudele. Ohutusnõuded jääle minekul.

Talvine koduümbrus: põllud, heinamaad, puuviljaed, köögiviljaed. Jäljed lumel.

Metsatööd talvel: metsaraie; ehituspuidu varumine; küttepuidu varumine; puidu töötlemine.

Kevad

Kevadine pööripäev.

Õhutemperatuur öösel ja päeval.

Loomariigi mitmekesisus: putukad (kärbes, liblikas, sääsk, kiil, lepatriinu jt); kalad (särg, latikas, ahven, haug, lest, räim, kilu jt). Röövkalad ja lepiskalad. Merekalad ja mageveekalad. Konnad. Kevad loomariigis.

Kevadlilled looduses ja koduaias: tundmine, mõned kasviseärasused. Sibullilled. Näsiiniin -- mürgine taim. Taime areng seemnest.

Köögiljataimede seemnete vaatlus, kirjeldamine, võrdlemine, äratundmine. Seemnete külv, tärkamine.

Kevadised tähtpäevad: lihavõtted, maipüha.

3.1.2. Õpitulemused

3. klassi lõpetaja

teab

- olulisemat õpitud ajajaotusest (aastas on 12 kuud; ööpäevas 24 tundi jms);
- kuude nimetusi ja järgnevust;
- õpitud põhjuslikke seoseid looduses;
- aastaegadele omaseid tunnuseid eluta looduses, taime- ja loomariigis;
- taimede kasvatamiseks vajalikke töid koduaias;
- meie metsades kasvavaid leht- ja okaspuid ning nende mõningaid kasutusvõimalusi;
- aastaegadele tüüpilisi sademeid;

oskab

- kirjeldada vaadeldavaid objekte 3--4 lausega;
- võrrelda vaadeldavaid objekte võrdlusplaani aluselõpetaja suunamisel;
- eristada ja nimetada tundmaõpitud taimi nii looduses kui pildil;
- määratleda looma kuuluvusrühma;
- kasutada termomeetrit täiskasvanu abil.

3.2. Ainekava 4. klassile

3.2.1. Õppesisu

Sügis

Sügisese loodusvaatlused. Tulemuste üldistamine, võrdlemineeelmise aasta andmetega.

Taimede elutegevuse muutumine sügisel: ühe-, kahe- ja mitmeaastasedtaimed. Kultuurtaimed ja metsikudtaimed. Kultuurtaimed ilu-, viljapuu ja köögiviljaaias, põllul: tundmine, nimetamine, mõnede kasvamiseseärasusteteadmise, kasutamine. Taimede viljad ja seemned: viljade ja seemnete praktiline uurimine, eristamine, nimetamine. Meil kasvatatavad teraviljad; teraviljatooted inimese toiduna ja loomasöödana.

Sügisese tähtpäevi rahvakalendris.

Kodu

Linnakodu ja maakodu. Talu: hooned (elamu, laut, ait, kuur, küün, kelder, saun jt); maa (põld, heinamaa, karjamaa, mets). Põllundus ja karjakasvatustalus.

Talv

Talvised loodusvaatlused. Tulemuste üldistamine, võrdlemine eelmiseaasta andmetega.

Elus ja eluta loodus talvel.

Õhk. Talvine õhutemperatuur. Õhu soojenemine looduses ja ruumis. Puhas ja saastunud õhk. Puhta õhu tähtsus. Õhu puhtuse tagamine ruumides. Õhu kasutamine.

Vee leidmine looduses. Mage ja soolane vesi. Vee keemine, keemistemperatuur. Aurustumine. Vee külmumine, külmumistemperatuur. Veekogud talvel. Vee kasutamine igapäevaelus. Puhas jasaastunud vesi. Vee puhtuse kaitse.

Talvised tähtpäevad kiriku- ja rahvakalendris.

Kevad

Kevadised loodusvaatlused. Tulemuste üldistamine, võrdlemine eelmiseaasta andmetega.

Õhutemperatuuride suured erinevused päeval ja öösel, sellepõhjused. Looduse mõjul tekkivad muutused taime- ja loomariigis.

Muld -- tähtis loodusvara. Tutvumine kodukoha muldadega. Mulla tekkimine. Mulla koostis ja tähtsus. Mullaharimine. Umbrohud, umbrohutõrje. Mulla väetamine. Kevadisedmullatööd aiast. Seemnete külv. Tõusmete eesthoolitsemine. Mullas elunevad loomad.

Kevadised tähtpäevad rahvakalendris.

Suvi

Suvine pööripäev.

Suvised tähtpäevad: suvistepühad, võidupüha, jaanipäev.

3.2.2. Õpitulemused

4. klassi lõpetaja

teab

- looduse jagunemist eluta ja eluslooduseks;
- taimeriigi jaotumist kultuur- ja metsikuteks taimedeks;
- mõningate meil kasvavate metsikute ja kultuurtaimede nimetusi jakasvamise iseärasusi;
- taimede eluks vajalikke tingimusi;
- õhu, vee ja mulla mõningaid omadusi;
- eluta ja eluslooduse seotust;
- mõningaid looduse saastumise põhjusi ja meievõimalusi saastumist vältida/vähendada;
- õpitud riiklikke ja rahvakalendritähtpäevi;

oskab

- eelneval juhendamisel iseseisvalt lihtsamaid loodusvaatlusi teha;
- võrrelda loodusobjekte ja -nähtusi võrdlusplaaniausel;
- õpetaja suunamisel jälgida demonstratsioonkatsetes jalaboratoorsetes töödes toimuvat ja sedaselgitada (vee aurustumine jms);
- rühmitada tundmaõpitud taimi vastavaltkuuluvusrühmale;
- otsustada termomeetri näitude järgi, kas tegemist onvee/õhu soojenemise või jahtumisega;
- selgitada aastaegadele iseloomulikke muutusi soojus- ja valgustingimustest lähtuvalt;
- hinnata õpetaja abiga kohaliku looduskeskkonna seisundit.

3.3. Ainekava 5. klassile

3.3.1. Õppesisu

Kool

Kooli traditsioonid.

Tunne iseennast

Lapse sündimine, kasvamine ja arenemine. Kehapikkus ja -kaal, nende muutumine(vastsündinu, koolieeliku,10-aastase, täiskasvanu kaal).

Luustik ja lihased. Kehakultuur ja kehaline töö lihaste arendajana.

Kuulmine: kuulmiskahjustused ja kuulmistervishoid.

Nägemine: nägemiskahjustused, silmade tervishoid.

Maitsmismeel. Erinevad maitset (magus, hapu, soolane, mage, lääge,mõru, kibe jt).

Haistmismeel. Lõhnavad ja lõhnata ained (äädikas,õun, leib, vesi jt). Lõhnatundmise tähtsus (riknenud kalalõhn jms).

Kompimismeel. Orienteerumine ruumis kompides. Erinevate esemetemääramine kompimise abil.

Hingamine. Õhu vahetumine kopsudes.

Toitumine. Meie igapäevane toit. Erinevad toiduained ja toidud. Mitmekesise toidutähtsus. Seedimine. Hambad,hammaste korrashoid.

Veri ja vereringe. Vere tähtsus. Süda ja veresooned. Esmaabiverejooksude korral.

Naha tähtsus. Naha eest hoolitsemine. Nahavigastused (lõikehaav,põletushaav jms). Esmaabi nahavigastustepuhul.

Jääkainete eritumine: higi, uriin ja väljaheide; nende tekkimine. Isikliku hügieeni nõuded.

Närvisüsteem: peaju ja närvid; kõne; mõtlemine.

Kodukoht

Maakond/linn/vald/küla: nimi, asukoht teiste keskuste suhtes. Kodukoha (kooli)plaan. Ilmakaared ja kohanimed kodukohas. Tuntumad paigad kodukohas.

Kodukoha ajalugu ja kultuur. Ajaloo mälestusmärke kodukohas. Muistendid kodukohast. Kodukandi rahvariided. Kultuurisündmused ja traditsioonid, kultuuriasutused (raamatukogu, teater, kino, näitusesaal, kultuurimaja, muuseum jms).

Kodukoha majandus: ettevõtted kodukohas, nende toodang. Vanematetöö. Teenindus (kaubandus, side, rätsep, juuksur jt). Liiklusteed ja ühendus teiste keskustega. Arstiabi.

Eesti asulad: küla, alev, linn. Haldusjaotus. Pealinn ja teised Eesti linnad. Eesti Vabariigi lipp, vapp, hümn.

Pinnavormid. Eesti suuremad madalikud, kõrgustikud. Nõod ja külad. Pinnavormid kodukohas.

Sood. Sootaimed ja -loomad. Turvas.

Veekogud. Eesti suuremad jõed ja järved. Allikad ja ojad. Läänemeri ja tema suuremad lahed. Veetaimed ja -loomad. Kalapüük ja kalakaitse.

Eesti maavarad: savi, kruus, liiv, lubjakivi, graniit, põlevkivi, fosforiidid. Maavarade kasutamine.

Mets: erinevad metsad. Metsahooldus ja -raie. Puit kui ehitusmaterjal ja tööstuse tooraine. Küttepuid ja nende varumine. Metsade kaitse.

3.3.2. Õpitulemused

5. klassi lõpetaja

teab

- põhitõdesid inimese sündimisest, kasvamisest, arenemisest ja surmast;
- mõningaid fakte kodukoha ajaloost ja kultuuriloost;
- peamist kodukoha tänapäevast;
- Eesti looduskeskkonnale iseloomulikke;
- Eesti loodusgeograafilist (Põhja-Eesti, Lääne-Eestijne) ja haldusliigendust;
- Eesti suuremate veekogude, pinnavormide, asulate jne nimesid.

oskab

- eksimatult orienteeruda (liikuda) kodukohas, juhatada vajadusel võõrale teed;
- õpetaja (täiskasvanu) abil kasutada Eestifüüsilist ja halduskaarti;
- määrata looduses, pildil ja õppejoonistel õpitud pinnavorme ja veekogusid;
- eristada Eesti peamisi maavarasid ja nende töötlemisviise.

LOODUSÕPETUS

Põhihariduse lihtsustatud õppekava kohaselt õpitakse loodusõpetust iseseisva õppeainena 6.–9. klassis. Vaatamata aine sisu lihtsustamisele, püütakse erinevate loodusvaldkondade ja nende vaheliste seoste süsteemsekäsitlusega kujundada õpilastel terviklik loodustunnetus.

Loodusõpetuse esimene süstemaatiline kursus keskendub eluta looduse tundmaõppimisele. Oluline on seejuures koduloo tundides saadud eelteadmiste aktualiseerimine, toetumine kodupaigaga seonduvale.

Kõigi loodusvaldkondade tundmaõppimisel keskendutakse inimese jalooduse suhetele. Oluline on, et õpilased omaksid säästva arengu põhitõed ja ökoloogilistemõtlemissuhteid.

Õpetamisel on oluline näitlikustamine. Demonstratsioonkatsed ja praktilised tööd võimaldavad õpilastele tutvustada loodusteaduslike uurimismeetodeid ja tööviise.

Loodusõpetuse teises süstemaatilises kursuses õpitakse tundmataimeriiki. Kuna abiõppel olevatele lastele ei ole juba kohane kaasaegse taimesüstemaatika tundmaõppimine, on otstarbekas kursus üles ehitada nn olustikulisel printsiibil. Õpetust läbib inimtegevuse ja taimeriigi suhte analüüs, taimede ja eluta looduse vastastikuse seotuse tundmaõppimine. Kursuse õppimine on suunatud praktilist taimekasvatust puudutava tundmaõppimisele.

Loomariigi tundmaõppimisel on üks olulisi taotlusi loomade kohastumuslike tunnuste selgitamisele toetudes kujundada arusaamine loomariigi arengust.

Õpetuses ei seata eesmärgiks klassifitseerimistaksonite *hõimkond, klass, sugukond* jms omandamist, küll aga kasutatakse õpetamisel neile taksonitele vastavaid üldnimetusi (nt *putukad, roomajad, imetajad* jms). Omandatakse mitmete põhimõistete sisu (*selgrootud loomad, selgroogsed loomad* jms) ning mõistevahelised seosed. See võimaldab määrata konkreetsete loomariigi esindajate kuuluvusrühma (*lepatriinu on mardikas ja seega putukas* jms).

Praktilise suunitlusega on koduloomade- lindude kasvatamisega seonduvad teemad. Õppimine peaks kujundama õpilastes huvi ja positiivsed hoiakud selle töö suhtes.

Loodusõpetuse kursus lõpeb inimese organismi ehituse ja talitluse ning isikliku hügieeni tundmaõppimisega. Kujundatakse arusaam organismist kui tervikust. Oluline on õpilastele selgitada tervislike eluviiside ja isikliku hügieeni reeglite järgimise tähtsust, motiveerida neid vastavalt käituma. Inimese arengu käsitlemisel on võrdset olulisust nii probleemistiku bioloogilised kui ka sotsiaalsed põhited.

Kõigi alateemade õppimisel analüüsitakse konkreetseid igapäevaelunäiteid.

On oluline, et loodusõpetuse õpetamisel arvestaks õpetaja muude õppeainete nõudeid (nt keelelise arengunõuded, kujutlus hulkadest, arvutamisoskus ülesannete lahendamiseks). Lastearengutasemele vastava materjali ja sobivate töövõtete kasutamine on üks võimalusi muutaloodusõpetuse õppimine jöukohaseks ja arendavaks.

1. Õpetuse eesmärgid

Abiõppe loodusõpetusega taotletakse, et õpilane

- omandab lihtsustatud, kuid süsteemsed teadmised looduse erinevate valdkondade kohta;
- oskab oma loodusteadmisi kasutada igapäevaelus;
- tunneb huvi looduse vastu;
- oskab järgida loodushoiu ja säästliku eluviisipõhimõtteid;
- suhtub vastutustundlikult keskkonda;
- omandab mõningaid praktilisi taime- ja loomakasvatuse oskusi;
- tunneb oma organismi ehitust ja talitlust;
- väärtustab tervislike eluviise ja oskab neid järgida;
- mõistab seoseid looduses ning inimtegevuse mõjulooduslikule tasakaalule;
- saab aru lihtsatest loodusteaduslikest tekstidest;
- oskab kasutada lihtsamaid loodusteaduste uurimismeetodeid (vaatlus, kirjeldus, mõõtmine, katsed, laboratoorsed tööd).

2. Ainekava II kooliastme esimesele etapile

Sellel etapil õpitakse kasutama koduloos omandatud teadmisi. Õpitakse tundma elus ja eluta loodust.

2.2. Ainekava 6. klassile

2.2.1. Õppesisu

Elus ja eluta loodus. Elusolendid, nende ühised tunnused. Eluta loodus. Muutused elus ja eluta looduses. Loodusnähtused. Elus ja eluta looduse seotus.

Kehad ja ained. Looduslikud kehad ja tehiskehad. Ained: tutvumine erinevate ainetega. Esemete (kehade) rühmitamine materjali (ainete) alusel: klaasnõud, metallesemed, kummijalatsid, puidutooted jms.

Ainete olekud. Tahke olek: tutvumine tahkes olekus ainete ja kehadega. Vedelolek: tutvumine erinevate vedelikega. Mõnede igapäevaelus kasutatavate vedelike tundmine ja eristamine iseloomulike tunnuste (värvus, lõhn) alusel. Ohutusnõuded tundmatute ainete puhul. Gaasiline olek: arusaamise kujundamine õhu näitel. Aine olekumuutumine: sulamine, aurumine, tahkumine.

Vesi

Vesi looduses. Leidumine veekogudes, mullas, organismides, õhus. Mageja soolane vesi. Puhas ja saastunud vesi.

Puhta vee omadused. Puhta mageda vee tähtsus elule Maal.

Vee soojenemine looduses. Veetemperatuur ja selle muutumine erinevatel aastaaegadel. Vee mõnede omadustemuutumine sõltuvalt temperatuurist. Vee jahtumine.

Vesi kui lahusti. Ainete lahustumine vees. Lahustuvad ja lahustumatud ained. Lahused meie igapäevaelus. Ohutusnõuded lahuste valmistamisel ja kasutamisel.

Joogivesi. Tarvitamiskõlblikkuse määramine. Veepuhastamise erinevad moodused. Mineraalveed. Põhjavesi. Allikavesi. Jõe- ja järvevesi.

Vee vedel olek. Tunnused, üleminek teistesse olekutesse. Veesoojusjuhtivus.

Vee tahke olek. Jää tekkimine. Vee külmumistemperatuur. Jää omadused ja nende kasutamine. Jää sulamine. Aurumine jää pinnalt. Jää meieveekogudel. Ohutusnõuded nõrga jää korral.

Vee gaasiline olek. Auru tekkimine. Kondenseerumine. Keemine.

Veeringe looduses. Vee aurumine veekogudelt ja maismaalt. Veeliikumine maapinnas. Sademete teke. Veeosatähtsus ilmastiku kujunemisel.

Vesi elukeskkonnana. Veetaimed. Veeloomad. Organismide kohastumine eluksvees. Veekogude kaitse.

Vee kasutamine inimtegevuses. Vee-energia ja selle kasutamine elektritootmiseks. Vesiveski. Vee kasutamisesoojussalvestina. Vee kasutamine taime- ja loomakasvatuses. Vee kasutamisetööstuses. Veetransport. Vesi terviseteenistuses: veeprotseduurid, veesport. Vee kasutamine kodus majapidamises.

Õhk

Õhk kui tähtis gaasiline aine. Õhu leidumine meie ümber.

Puhas õhk ja saastatud õhk. Puhta õhu omadused: värvus, läbipaistvus, kuju, lõhn, maitse, olek, elastsus, kokkusurutatavus.

Õhu soojenemine ja jahtumine. Õhutemperatuur ja selle muutumine erinevatel aastaaegadel. Õhu omadustemuutumine sõltuvalt temperatuurist.

Õhk ruumides. Õhu puhtuse tagamine. Ruumide soojus. Erinevad soojusallikad. Õhk kui halb soojusjuht, selleomaduse kasutamine ruumide soojustamisel. Erinevate ruumide optimaalsed temperatuurid.

Õhu liikumine. Õhu liikumine looduses. Tuule tekkimine ja tugevus. Tuulte nimetused ilmakaarte järgi. Õhuliikumine ruumis.

Õhk kui gaaside segu. Õhu koostisse kuuluvad tähtsamad gaasid. Tutvumine gaaside mõnede omadustega (hapnik soodustab põlemist). Tuleohutusnõuded.

Õhku vajavad kõik elusorganismid. Hingamine. Taimed ja õhk. Loomad ja õhk. Inimene ja õhk. Õhkelukeskkonnana. Haiguste levimine õhu kaudu.

Õhu kasutamine inimtegevuses. Tuuleenergia ja selle kasutamine. Õhutransport. Inimtegevuse mõju õhupuhtusele. Õhu saastamise vältimine.

Maavarad

Algteadmisi maakoore ehitusest. Maapinda moodustavad kivimid kodukohas.

Kivimid ja maavarad. Maavarade tähtsus inimelus. Maavaraderühmitamine lähtuvalt nende kasutusala-st. Maavarasid kodukohas.

Maavarad tööstuse toorainena. Maavarad ja nendest valmistatudtooted.

Maavarad ehitusmaterjalide tootmiseks: liiv, kruus, savi, lubjakivi, graniit, kips. Tähtsamad maavaradesttoodetud ehitusmaterjalid (tsement, lubi, tellised, klaas, katusekivid, silikaatkivid, lihvitudolomiit jt), nende kasutamine. Põlevkivi.

Energeetilised maavarad. Maavarad soojus- ja elektrienergia ning mootorikütuse tootmiseks. Turvas ja põlevkivi: tekkimine, leidumine ja kasutamine Eestis. Energeetilistest maavaradesttoodetavad kütused: bensiin, diislikütus, kütteõli, maagaas. Ohutusnõuded kütustekasutamisel.

Elekter ja selle tootmine maavaradest. Elektri ülekandmine. Elekterigapäevaelus. Ohutusnõuded elektrikasutamisel. Elektri säästmine.

Maavarad mineraalväetiste tootmiseks. Fosforiit ja fosforväetised. Kaaliumväetised. Lämmastikväetised. Mineraalväetiste kasutamine taimekasvatases.

Kivisool maavarana. Keedusool.

Metallimaagid. Metallimaakidest metallide sulatamine. Tähtsamad metallid, nende omadused. Mustad ja värvilised metallid. Metallide töötlemine: valamine, valtsimine, lõikamine, keevitamine, freesimine, treimine, jootmine, neetimine. Metallidest valmistatud materjalid ja tooted (terasplekk, vasktoru, malmradiaator, kuldsõrmusjms). Korrosioon. Sulamid: pronks ja jootetina. Metallide kasutamine meie igapäevaelus. Metallide asendamine (nt plastikutega).

Maavarade kaevandamise tagajärjed loodusele. Loodusmaastikumuutumine. Õhu ja vee saastumise oht. Pinnasereostuse oht. Olmepraht. Jäätmekäitlus. Loodussäästlikeluvius.

Muld

Muld kui loodusvara. Muld taimede kasvupinnasena. Lähtekivim jasele mõju mulla omadustele. Mullatekkimine.

Mulla koostis. Mulla mineraalne ja orgaaniline osa. Mullakihid. Humuse tekkimine. Toitesoolad. Vesi mullas. Õhk mullas. Mulla värvus.

Erinevad mullatüübid. Liivmuld. Savimuld. Soomuld. Kompostmuld.

Mullaviljakus. Mullaharimine. Väetamine: orgaaniline ja mineraalväetis. Kobe ja tihke muld. Taimede saagikusmullaviljakuse näitajana.

Muld elukeskkonnana. Mullaorganismid. Mullast tingitud haigused. Esmaabi. Mullatähtsus taimedele, loomadele ja inimesele. Mulla soojenemine ja jahtumine. Mulla külmumine ja sulamine. Muld loodusliku ringepidevas tsüklis.

Inimtegevuse mulda ohustav mõju. Mulla reostamise ja hävimiseohtlikkus. Muldade kaitse. Loodussäästlikeluvius.

2.1.2. Õpitulemused

6. klassi lõpetaja

teab

- looduse jagunemist eluta ja elusaks looduseks ning oskab nimetada nendekomponente;
- ainete olekuid, mõistab ainete olekute muutumist;
- vee tähtsust looduses ja inimtegevuses;
- õhu tähtsamaid omadusi ja mõistab õhutähtsust elule Maal;
- maavarasid ja oskab neid rühmitada kasutusala-de järgi; teab nende töötlemise saadusi;
- mulla tekkimisega seonduvat ja mulla tähtsust;

- loodussäästliku eluviisi põhimõtteid;
- ohutustehnika nõudeid ainete ja elektri käsitsemisel;

oskab

- eristada kehi ja neid moodustavaid aineid;
- vaadelda ja kirjeldada näidiseid (õpetaja abiga);
- jälgida katseid ja õpetaja juhendamisel neid ise ohutultsooritada;
- mõõta vee- ja õhutemperatuuri, seda õigestimärkida ja lugeda;
- iseloomustada tuule tugevust looduslike tunnuste järgi.

2.2. Ainekava 7. klassile

2.2.1. Õppesisu

Taimekooslused

Taimeriigi mitmekesisus. Erinevate kasvukohtade taimed (niidutaimed, põllutaimed, sootaimed jt). Taimedeseos muu loodusega.

Tutvumine erinevate taimerühmade esindajatega. Bakterid. Seened. Vetikad. Samblikud. Samblad. Sõnajalgtaimed. Paljasseemnetaimed.

Õistaimed taimerühmana. Õistaimed meie looduses. Õistaimede tunnused.

Õied. Õie ehitus. Õitsemine. Tolmlemine. Viljastumine. Taime vili. Viljade valmimine ühe- ja kaheaastasteltaimedel.

Seemned. Seemnete ehitus. Seemnete idanemine. Seemnete ettevalmistuskülviks.

Juured. Juure tekkimine ja areng. Sammasjuurestik. Narmasjuurestik. Muundunud juured.

Lehed. Lehe osad. Leheroheline. Toitainete moodustumine lehtedes. Veeaurumine lehtede kaudu, selle tähtsus.

Varred. Puitunud ja rohtsed varred. Varre arenemine. Varre ehitus. Ainete liikumine varres.

Taimede eluavaldused. Hingamine. Toitumine. Paljunemine. Kasvamise ja arenemine. Eluiga ja suremine. Soojus- ja valgustingimuste mõju taimedele.

Toataimed. Toataimede kasvatamine.

Aed. Iluaed. Kõõgiviljaaed. Puuvilja- ja marjaaed. Taimekasvatus.

Põld. Eestis kasvatatavad peamised põllukultuurid: kartul, teraviljad, lina, kapsas, söödataimed. Umbrohud. Umbrohutõrje. Mahepõllundus.

Niit. Niidutaimed. Eesti levinumad niidutüübid. Niitude kasutamine inimtegevuses. Loodushoiu põhimõtted.

Soo. Soode levik Eestis. Sootaimed: jõhvikas, turbasammal. Turvas. Soode kasutamine ja kaitse.

Taimed veekogudes. Kaldapiirkonna taimed. Veetaimed. Kaitsealused taimed.

Mets. Eesti peamised metsatüübid: lehtmets, segamets, kuusik, männik. Metsade kasutamine ja kaitse.

Ravimtaimed. Ravimtaimede kasutamine.

Inimtegevuse mõju taimeriigile. Sordiaretus. Ohustatud taimeliike. Taimeriigi kaitse.

2.2.2. Õpitulemused

7. klassi lõpetaja

teab

- taimeriigi jagunemist rühmadeks;
- erinevate kasvualade taimi;
- taimede mõningaid bioloogilisi iseärasusi;
- taimede kasvatamiseks vajalikke tingimusi;
- ühe-, kahe- ja mitmeaastaste taimede kasvu ja arenguseärasusi;
- taimeriigiga seostuvaid loodushoiu põhimõtteid;
- mahepõllunduse põhimõtteid;
- taimede tähtsust elule Maal;

oskab

- eristada tundmaõpitud taimi ka üksikosade (vars, leht, õis, vili, seeme) alusel;
- toimida sihipäraselt kultuurtaimede kasvatamisel;
- õpetaja suunamisel (nt küsimused) kasutada lihtsaid tekstloodusalase info hankimiseks;
- selgitada mõningaid taimeriigis toimuvaid nähtusi;
- oma käitumist ja tegevust analüüsida lähtuvalt loodushoiu põhimõtteist.

3. Ainekava II kooliastme teisele etapile

II kooliastme teisel etapil omandatakse arusaamine loodusest kuitervikust, hakatakse mõistma loodusosadevahelisi põhjuslikke seoseid, inimtegevuse olulisemaid tagajärgi loodusele. Kujuneb arusaam loomariigi mitmekesisusest. Omandatakse mõningaid praktilisi loomakasvatuse oskusi. Õpitakse tundma inimese organismi, tervishoiu põhitõdesid, omandatakse teadmised suguelu kohta.

3.1. Ainekava 8. klassile

3.1.1. Õppesisu

Loomariik

Loomariigi mitmekesisus. Loomad erinevates elukeskkondades.

Ainuraksed loomad.

Ainuõõssed loomad.

Ussid. Parasiitussid. Hügieeninõuded nakatumise vältimiseks.

Loomade eluavalduused. Hingamine. Toitumine. Ränded. Sigimine ja areng. Elutsükel ja suremine.

Putukad. Putukaid Eesti looduses. Mardikad. Mesilased. Sipelgad. Liblikad. Toakärbes. Kirbud. Täid.

Putukate seosed teiste organismidega. Kahjurputukate tõrje. Ohutusnõuded tõrjel.

Kalad. Kalad Eesti veekogudes. Kalade areng. Kalandus ja kalakaitse.

Kahepaiksed. Konnad. Konna areng. Kahepaiksete seosed teiste organismidega. Kahepaiksete kaitse.

Roomajad. Roomajate mitmekesisus. Roomajate areng. Mürkmaod. Esmaabi maohammustuste korral.

Linnud. Lindude mitmekesisus. Lindude sigimine ja areng. Linnu luustik. Lindude elutegevus.

Pesitsemine ja ränded. Linde meie loodusladel. Lindude kaitse.

Kodulinnud. Kana. Part. Hani. Kalkun. Linnukasvatus talus. Lindude levitatavad haigused, nende vältimine.

Imetajad. Imetajate mitmekesisus. Elundkonnad ja nende ülesanded. Imetajate sigimine ja areng. Imetajate seosteiste liikidega. Imetajad meie loodusladel. Ohustatud liigid.

Põllumajandusloomad. Veisekasvatus. Seakasvatus. Lambakasvatus. Hobusekasvatus. Küülikukasvatus. Tõuloomad. Hügieeni- ja ohutusnõuded loomakasvatases.

Lemmikloomad ja nende hooldus.

Inimene ja loomariik. Loomariigi kaitse.

3.1.2. Õpitulemused

8. klassilõpetaja

teab

- loomariigi jagunemist arengult alamateks ja kõrgemateksloomadeks;
- erinevatesse loomarühmadesse kuuluvaid loomi;
- loomade sigimise ja arenguga seostuvat;
- loomade seotust eluta looduse ja teiste organismidega, tunnebmõningaid toitumisahelaid looduses;
- teab loomariigi kaitse põhimõtteid;
- inimtegevuse mõju loomariigile;

oskab

- kirjeldada tundmaõpitud loomi ja nende elutegevustkirjeldusskeemi (kava) alusel;
 - oskab analüüsida loomade kohastumuslikku arengut jakäitumist;
 - iseseisvalt orienteeruda lihtsamates loodusalastes tekstides, teha neistkokkuvõtet;
- omabmõningaid loomade eest hoolitsemise praktilisi oskusi.**

3.2. Ainekava 9. klassile

3.2.1. Õppesisu

Inimene ja tema tervishoid

Inimese organism.

Kehaosad. Elundid ja elundkonnad. Rakk. Organismi rakuline ehitus.

Inimese luustik. Luustiku osad. Luude seondumine.

Lihased. Lihaste tähtsus. Lihaste talitus. Luustiku ja lihaste arendamine.Sport ja kehakultuur.

Luustiku ja lihaste tervishoid.

Süda, veri, veresooned. Vere ülesanded. Vere koostis jatahtsus. Veresooned. Vere liikumine organismis.Südame ehitus. Südame töö ja tähtsus. Pulss. Südameseiskumine. Surm. Organismi treenimine.

Esmaabi verejooksude korral. Vereülekanne. Veregrupid. Doonorlusetähtsus.

Nahk.Naha ehitus ja tähtsus. Naha tervishoid.Hügieeninõuded naha hooldamiseks.

Esmaabi nahavigastuste korral. Põletushaavad. Lõikehaavad.Külmumine. Nahahaigused. Pöördumine arstipoole.

Juuksed. Juuste hooldus. Sobiv soeng.

Küüned. Küünte hooldus. Käte hügieen.Jalgade hügieen.

Hingamiselundid.Hingamine. Kopsu maht. Hingamise tervishoid.Õhu saastumise vähendamise võimalused.Õhu kaudu levivate haiguste vältimine.

Toitumine ja seedimine. Toiduained ja toitained. Vitamiinid. Toiduainete erinevkoostis. Toidu seedimine.Tervislik toit. Hügieeninõuded toidu valmistamisel. Kehakaal ja sellejälgimine. Ebaõige toitumisega seotud haigusi.

Eritumine. Neerud ja nende tähtsus. Uriini teke jävaljutamine. Uriinianalüüs. Isiklik hügieen.

Närvisüsteem. Närvisüsteemi ülesanded. Peaaju. Seljaaju. Erutus- ja pidurdusprotsess. Närvisüsteemi seosorganismi kõigi osadega. Närvisüsteemi kaitse. Päevakava. Üni. Tervislikud eluviisid.

Meeleelundid. Nägemine. Kuulmine. Haistmine. Maitsmine. Kompimine. Meeleelundite ja närvisüsteemikoostöö. Meeleelundite kaitse ja tervishoid.

Inimese areng. Inimese elutsükkel. Puberteet. Menstruatsiooniaegnehügieen. Seksuaalsus. Suguelundid janende talitlus. Seemnerakud. Munarakk. Viljastamine. Suguelu. Suguhaigused, nendesthoidumine. Rasedus. Raseduse vältimine. Loote areng. Lapse sünd. Vastsündinu. Imik. Väikelaps. Peamised tingimused lapse normaalseksarenguks.

Tervislikud eluviisid. Organismi karastamine. Tervistkahjustavad harjumused. Suitsetamise, alkoholi, narkootikumide kahjulikkus. Tervisekontroll. Pöördumine arstiabi saamiseks. Tervisekindlustus.

3.2.2. Õpitulemused

Abiõppe lõpetaja

teab

- et inimese organism on funktsionaalne tervik;
- tervislike eluviiside tähtsust;
- esmaabi põhimõtteid;

oskab

- väärtustada head tervislikku seisundit;
- omandatud teadmisi kasutada oma elu kujundamisel;
- väärtustada isiklikku hügieeni, käituda igapäevases elus tervisekaitse põhimõtteid arvestades;
- reguleerida oma seksuaalkäitumist;
- pöörduda meditsiini asutusse arstiabi saamiseks;
- hankida iseseisvalt vajalikku teavet, kasutada käsiraamatuid;
- anda informatsiooni oma tervisliku seisundi kohta.

GEOGRAAFIA

Abiõppes tutvustatakse geograafiateadmisi valikuliselt. Enne käsitletakse loodusgeograafiat ja siis lühidalt inim-, poliitilist ja majandusgeograafiat. Geograafial on oluline osa õpilaste loodusteaduslikumaailmapildi kujunemisel. Geograafia õppimise tulemusena peaks õpilastel kujunema võimalikult ülevaatlik pilt maakeral toimuvatest loodus-, majandus-, poliitilistest ja rahvastikuprotsessidest. Loodusgeograafia kursus toetub nooremates klassides saadud teadmistele, oskustele ning jätkab maakeral toimuvate loodusprotsesside tutvustamist. Peale klassiruumis toimuvate õppetundide korraldatakse geograafiatunde vastavalt õppeülesandele ja võimalustele ka vabas looduses, muuseumis. Geograafia õpetamisel on võimalik kasutada mitmesuguseid meetodilisivõtteid, sealhulgas loodusvaatlusi, õppekäike ja ekskursioone, praktilist uurimist ja tegevust looduses.

1. Õpetuse eesmärgid

Geograafia abiõppega taotletakse, et õpilane

- orienteerub teabetulvas suuremate riikide, mandrite ja maailmajagude, ookeanide ja suuremate jõgede ning järvede; töö ja kapitali, demokraatia ja diktatuuri, asustuse, rahvaste ja rasside, loodusnähtuste ja globaalprobleemide osas;
- oskab lugeda lihtsamaid plaane ja kaarte;
- kasutab õpitud geograafiterminoloogiat, tunneb õpitud kohanimi, geograafilisi objekte;
- leiab Eesti kaardil õpitud kohti;
- tunneb tegelikkuses ära erinevaid maastikke;
- tegeleb keskkonda säästvalt.

2. Ainekava II kooliastme esimesele etapile

Sellel etapil viiakse kodulootundides omandatud looduskujutlused laiemasse süsteemi. Uued kujutlused ja oskused seostatakse võimalusel lähiümbruses kogetuga.

2.1. Ainekava 6. klassile

2.1.1. Õppesisu

Üldmaateaduse algkursus koos Eesti geograafiaga

Orienteerumine maastikul ja kaardil. Horisont. Vaateväli ja vaatepiir. Kompassi vajalikkus, ehitus ja kasutamine. Ilmakaard. Põhiilmakaarte määramine päikese, kompassija loodusmärkide järgi. Pilt ja plaan. Pildistiplaaniks. Leppemärgid. Lihtsate plaanide lugemine, joonistamine (mõõtudeta). Ilmakaard kaardil. Erinevad plaanid ja kaardid. Mõõtkava. Vahemaade mõõtmine plaanil ja kaardil, arvutamine tegelikkuses. Koha koordinaadid. Lihtsplaani joonistamine. Maa ja gloobus. Kujutlused Maast minevikus. Gloobus -- Maavahendatud mudel. Ekvaator, poolused. Vesi ja maismaa. Poolkerade kaart. Mandrid ja maailmajaod. Ookeanid. Esimene ümber maailmareis. Satelliidid ja kosmoselaevad.

Maa pinnaehitus. Koduümbruse pinnamood. Pinnavormid: künkad, orud, mäed, mäeahelikud, tasandikud, madalikud, kõrgustikud. Tasandikud: lausiktasandik ja lauskmaa. Pinnavormide kõrguse järgi: madalikud, kiltmaad jne. Eesti pinnamood: madalikud, kõrgustikud. Pinnavormide kujutamine kaardil. Pinnamood ja liiklused. Eestitähisamad liiklused.

Vesi Maal. Jõed (jõesäng, peajõgi, lisajõgi, parem ja vasak kallas, lähe, suue). Põhjavesi ja allikas. Ojad. Kaev. Tasandiku- ja mäestikujõed. Suurvesi. Juga, karestik. Eesti jõed. Jõgede kasutamine. Järved ja tiigid, nende kasutamine. Eesti suuremad järved. Sood ja rabad. Eesti suuremad sood. Veekogude kaitse. Mered ja ookeanid. Soolane ja mage vesi looduses. Saar, poolsaar, laht, väin. Eesti suuremad saared, lahed, poolsaared, väinad. Veeringelooduses. Vee saastamine.

Ilm ja kliima. Ilma ja kliima määratlus. Maa ebaühtlansoojenemine. Kliimat kujundavad tegurid. Põhjapõõrijooned. Soojusvõtmed: paras-, külm- ja palavvööde. Kõrgusvööndid.

Loodusvööndid ja inimeste elu. Parasvööde -- meie elukoht. Metsad, rohtlad, kõrbed. Tähtsamad taimed ja loomad. Inimeste elu ja tegevus. Inimtegevuse mõju loodusele (metsa-alade vähenemine). Palavvööde -- vihmametsad. Savannid. Kõrbed. Loodus. Tähtsamad taimed ja loomad. Inimeste elu ja tegevus. Kõrbetelevikut soodustavad asjaolud. Külmvööde -- Arktika ja Antarktika loodus. Inimeste elu ja tegevus külmvöötmes.

Õppeaasta läbivad teemad on globaalprobleemid: soojenemine, erosioon/ kõrbed, rahvastiku plahvatuslik kasv ja vihmametsade hävitamine.

2.1.2. Õpitulemused

6. klassi lõpetaja

oskab

- loetleda põhi- ja vaheilmakaari, näidata neid kaardil; eristada pinnavorme kaardil leppevärvustejärgi;
- eristada pinnavorme nende kõrguse järgi merepinnast loodusgeograafilisel kaardil;
- loetleda ja näidata kaardil Eesti peamisi pinnavorme;
- näidata Eesti kaardil liikluseid, seostades neid pinnavormidega;
- lugeda lihtsamat plaani;
- lugeda mõõtkava ja kasutada seda õpetaja abiga;
- loetleda veekogude liike ja näidata neid kaardil;
- näidata kaardil ookeane, mandreid, ekvaatorit, pooluseid, saari, poolsaari, lahtesid, väinu;
- loetleda viit soojusvöödet;
- nimetada paras-, külm- ja palavvöötme põhierinevusi.

2.2. Ainekava 7. klassile

2.2.1. Õppesisu

Maakera loodusgeograafia

Lühiülevaade kosmosest. Loodusnähtused.Tähed ja planeedid. Tähtkujud. Nende erinevus. Päike ja tematahtsus elule Maal. Planeet Maa. Maa pöörlemine ja tiirlemine ümber Päikese (ööpäev, aastaajad). Õhu ja veetahtsus elule Maal. Maa kaaslane Kuu. Päikese- ja kuuvarjutused. Boliidid, meteoriidid. Maa tehiskaaslased (satelliidid), kosmoselennud. UFO-d, tulnukad. Loodusnähtused: tuul, orkaan, vihm, äike, maavärinad, vulkaanipursked.

Maakera loodusvööndid. Arktiline kõrb. Tundra. Parasvöötme metsad (okas-, sega- ja lehtmetsad). Metsavöönd. Okas-, sega- ja lehtmetsad. Metsavööndi taimed ja loomad. Metsa kasulikkus. Parasvöötme rohtlad. Palavvöötme rohtlad. Kõrbed ja oasid. Vihmametsad, nende hävitamise mõju kliimale. Kõrgusvööndilisus ja tähtsamad mäestikud (Kordiljeerid, Andid, Himaalaja, Alpid, Uraal, Karpaadid, Pamiir, Tjan-Đan). Maailmameri ja elu selles.

Õppeaasta läbivad teemad on globaalprobleemid (vaesus, ülerahvastatus, keskkonna saastatus, kliimasoojenemine), rassid, rahvad, keeled ja usundid.

2.2.2. Õpitulemused

7. klassi lõpetaja

oskab

- nimetada tunnuseid, mille poolest erinevad tähed planeetidest;
- nimetada 2--3 tähte, 3--4 planeeti;
- seostada Kuu ja Päikese mõju eluga Maal;
- seostada Maa pöörlemist ja tiirlemist ümber Päikese öö ja päeva ning aastaegade vaheldumisega;
- näidata telluuriumi abil kuu- ja päikesevarjutuse teket;
- näidata kaardil maakera loodusvööndeid, võrrelda loodusgeograafilist ja loodusvööndite kaarti;
- kirjelduse järgi ära tunda loodusvööndeid; nimetada loodusvööndite tüüpilisi taimi ja loomi, seletada nende kohastumist kliimaga;
- põhjendada kliima muutumist ekvaatorilt pooluste suunas;
- leida maailma loodusgeograafiliselt ja loodusvöönditekaardilt õpitud geograafilisi objekte;
- jutustada inimeste tegevusest antud loodusvööndis.

3. Ainekava II kooliastme teisele etapile

Sellel etapil viiakse loodusteadmised konteksti poliitilise, inim- ja majandusgeograafiaalaste teemadega. Õpitavat seostatakse ajaloo, emakeele, loodusõpetuse, füüsika jt ainetega, võrreldakse Eesti oludega.

3.1. Ainekava 8. klassile

3.1.1. Õppesisu

Maailm ja inimene

Euraasia -- suurim manner. Euraasia mandril paiknevad maailmajaod. Euroopa ja Aasia vaheline tinglik piir.

Euroopa. Euroopa geograafiline asend. Rannajoone liigestatus: mered, saared, poolsaared. Pinnaehitus. Maavarad. Kliima. Siseveed. Looduslikud vööndid. Tähtsamad taimed ja loomad. Rahvastik. Rahvastiku paiknemine. Asustus. Riigid. Eesti asend Euroopa kaardil. Läänemeremaade iseloomustus. Suurriigid: Saksamaa, Prantsusmaa, Suurbritannia, Itaalia, SRÜ jt.

Aasia. Aasia -- suurim maailmajagu. Asend. Rannajoon, mered, saared, poolsaared. Pinnaehitus. Tähtsamad maavarad. Kliima. Siseveed. Jõgede tähtsus liiklustena. Baikali järvetähtsus. Looduslikud vööndid. Taimkate ja loomastik erinevates loodusvööndites. Rahvastik. Erinevate rahvuste ja keelterohkus. Rahvastiku ebahühtlane paiknemine. Riigid: Jaapan, Hiina, India, «noored tiigid».

Aafrika. Asend. Rannajoon. Pinnamood. Maavarad. Kliima. Siseveed. Loodusvööndid. Taimkate ja loomastikerinevates loodusvööndites. Rahvastiku ja rahvuste rohkus ja nende tegevusalad. Tähtsamad riigid: Egiptus, Nigeeria, LAV jt. Madagaskari saar.

Põhja- ja Lõuna-Ameerika. Põhja- ja Lõuna-Ameerika -- kaks mandrit, üks maailmajagu. Asend. Ameerikaavastamine.

Põhja-Ameerika. Asend. Rannajoon. Pinnamood. Maavarad. Kliima. Siseveed. Loodusvööndid. Taimkate jaloomastik erinevates loodusvööndites. Rahvastik. Ameerika Ühendriigid. Kanada. Mehhiko. Gröönimaa. Alaska.

Lõuna-Ameerika. Asend. Rannajoon. Pinnamood. Maavarad. Kliima. Siseveed. Loodusvööndid. Taimkate jaloomastik erinevates loodusvööndites. Rahvastik. Brasiilia. Argentiina. Kuuba. Tulemaa saar.

Austraalia ja Okeania. Austraalia asend. Rannajoon. Pinnamood. Maavarad. Kliima. Siseveed. Taimkatteja loomastiku eripära. Rahvastik. Aborigeenide looduslähedane eluviis. Mandriasustamine sisserändajate poolt. Inimeste elu ja tegevus. Suuremad linnad: Canberra, Sidney, Melbourne. Uus-Guinea saar. Tasmaania saar.

Okeania. Saared Vaikse ookeani kesk- ja edelaosas. Saarte rühmitamine: Melaneesia, Mikroneesia, Polüneesiaja Uus-Meremaa. Vulkaanilised ja korallisaared. Kliima. Loomastik. Inimeste päritolu, eluja tegevus. Riikide rohkus.

Antarktis. Antarktis ja Antarktika. Antarktise asend. Rannajoon. Pinnamood. Jäämäed. Kliima. Taimed jaloomad. Elu Antarktist ümbritsevates vetes. Antarktise avastamine ja teadlaste uurimistööd mandril. Lõunapoolustevallutajad R. Scott ja R. Amundsen.

Õppeaastaläbivad teemad: riigid, sh riiklus üldiselt; demokraatia, diktatuur; maailmamajandus, sh tööhõud, kapital, kõrgtehnoloogia, tooraine, energia.

3.1.2. Õpitulemused

8. klassi lõpetaja

oskab

- nimetada ja näidata kaardil mandreid ja ookeane;
- lugeda erinevaid temaatilisi kaarte;
- kontuuride järgi ära tunda mandreid ja nimetada nende asukohta üksteise ja ookeanide suhtes;
- seostada suuremaid riike mandritega;
- nimetada mandrite iseloomulikke jooni;
- iseloomustada mandreid etteantud kava alusel.

3.2. Ainekava 9. klassile

3.2.1. Õppesisu

Eesti

Eesti asend, piirid ja suurus. Eesti loodusgeograafiline kaart. Mõõtkava. Kodukoha asend Eesti kaardil.

Läänemeri. Inimene ja meri. Läänemere asend. Läänemeri -- sisemeri. Vee soolsus. Jäätumine. Rannajoon jarannik. Sügavus, karid, tuletornid. Suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared jalaiud. Läänemere rikkused. Läänemere sadamad. Läänemere kaitse. Läänemere tähtsus.

Pinnamood. Madalikud ja kõrgustikud. Aluspõhi ja pinnakate. Jääaeg, selle mõju Eesti pinnamoele (voored ja oosid). Eesti maavarad. Maavarade kaevandamisega seotud probleemid. Pinnamoemõju inimese tegevusele. Kodukoha pinnamood.

Kliima. Määratlus, kliimat kujundavad tegurid: päikesekiirgus, õhumasside liikumine, kohalikud iseärasused. Valitsevad tuuled. Sademed. Aastaajad. Ilmastiku muutlikkus. Kliima mõju inimeste tegevusele.

Eesti suuremad jõed. Joad. Järved. Jõgede ja järvede toitumine. Veerežiim. Põhjaveed, mineraalveeallikad, artesia kaev. Sood. Sisevete tähtsus. Vete kaitse Eestis. Kodukoha veekogud.

Mullad. Taimkate. Loomastik. Eesti tüüpilised mullad. Taimkate. Metsad. Niidud. Sood ja rabad. Eestisuuremad sood ja rabad. Taimsete varude kaitse. Eesti loomastik.

Kultuur- ja loodusmaastik. Avatud ja suletud maastik. Kodukohataimestik ja loomastik. Kõrg-Eesti. Madal-Eesti. Looduskaitse, tähtsamadlooduskaitsealad. Loodusvarad, nende liigitamine.

Rahvastik ja asustus. Eestlased -- Eesti põhirahvus. Rahvaarv jarahvuslik koosseis, nende muutumise põhjused. Rahvastiku tihedus, paiknemine. Maa ja linn, tähtsamad linnad. Haldusjaotus. Keel ja kultuur. Rahvussümboolika.

Majandus. Eesti majanduse üldiseloostus. Majanduse struktuur. Eestitööstus. Tähtsamad tööstusharud. Eestipõllumajandus. Spetsialiseerumine piimakarjandusele. Muudatused põllumajanduses aegade jooksul. Transport ja väliskaubandus. Majandusprobleemid ja ühiskonna valupunktid tänapäeva Eestis. Majandus ja kultuur.

Läänemeremaad. Läänemeremaade üldiseloostus (loodus, ühiskond, majandus). Soome, Rootsi, Taani, Saksamaa, Poola, Leedu, Läti, Kaliningradi ja Peterburi piirkond.

3.2.2. Õpitulemused

Abiõppelõpetaja

oskab

- leida Eesti maailma ja Euroopa kaardil;
- loetleda ja näidata kaardil Eesti naaberriike;
- näidata Eesti kaardil suuremaid saari, poolsaari, väinu, lahtesid, madalikke, kõrgustikke, suuremaid looduskaitsealasid;
- nimetada ja näidata kaardil Eesti maakondi ja suuremaid linnu; loetleda Eesti rahvussümboolikat ja iseloomustada selle kasutamist;
- loetleda Eesti tähtsamaid loodusvarasid, iseloomustada nende kasutamist;
- loetleda Eesti kliimat kujundavaid tegureid;
- loetleda Eesti levinumaid taimi ja loomi;
- iseloomustada seoseid looduskomponentide vahel;
- põhjendada ressursside säästliku kasutamise vajadust;
- iseloomustada Eesti rahvaarvu ja rahvuslikku koosseisu;
- iseloomustada Eesti tähtsamaid majandusharusid;
- nimetada oma kodukoha ettevõtteid ja kultuuriasutusi;
- iseloomustada Läänemere tähtsust elule Eestis.

KEEMIA JA FÜÜSIKAELEMENTAARKURSUS

Keemia- ja füüsikakursus tugineb loodusõpetuses, geograafias ja matemaatikas saadud teadmistele ja oskustele. Keemia ja füüsika elementaarkursuse eesmärk on õpilaste loodusteadusalaste kujutluste laiendamine, isiksuse arendamine ja jätkuõpinguteksettevalmistamine.

Ainekäsitus peab olema õpilase arengu taset arvestav, maksimaalselt lihtne, kuid mitte vastuolus teaduslikutõega. Lisaks füüsikaliste ja keemiliste nähtuste tutvustamisele on oluline ka nende nähtuste tähenduse selgitamine nii looduses kui ka praktilises elus. Seega on õpetamine rangelt praktilise suunitlusega.

1. Õpetuse eesmärgid

Abiõppe füüsika ja keemiaõpetusega taotletakse, et õpilane

- õpib tundma igapäevases elus vajalikke keemia- ja füüsikatermineid;
- hakkab mõistma maailma terviklikkust: looduslike protsesside keemilist ja füüsikalist tagapõhja;
- õpib nägema ja mõistma keemilisi ja füüsikalisi nähtusi looduses, ümbritsevas elus, tehnikas ja koduses, saab aru nende teadmiste vajalikkusest;

- õpib kasutama vajalike teadmiste hankimiseks teatmematerjali;
- õpib kasutama lihtsamaid loodusteaduse uurimismeetodeid:vaatlus, mõõtmine, katsed püstitatudhüpoteeside kontrollimiseks;
- õpib kasutama lihtsamaid mõõteriistu ja seadmeid;
- omandab katsete läbiviimise elementaarsed oskused;
- õpib tegema igapäevaelus vajaminevaid arvutusi.

2. Füüsika ainekava 9. klassile

2.1. Õppesisu

Mehaanika

Kehad meie ümber. Füüsikaline suurus. Mõõtmine.Mõõteriista skaala. Pikkuse, pindala, massi, temperatuuri,aja (perioodi) mõõtmine.

Gaaside ja vedelike tähtsamad omadused. Üleslükkejõud.Kehade ujumine.

Mehaaniline liikumine. Trajektoor. Kiirus. Keskmise kiirus. Teepikkuse, aja jakiiruse omavaheline sõltuvus.Jõud kui vastastikmõju kirjeldav suurus. Vaba langemine. Raskusjõud.Elastusjõud. Dünamomeeter. Hõõrdumineja selle mõju liiklusturvalisusele. Jõu mõju kehale (kehad on plastilised,elastsed, rabedad).

Töö. Energia. Mehaanilise töö ja mehaanilise energiakäsitus igapäevaelu seisukohalt. Energia jäävuse seadus.Kang ja kaldpind, nende tähtsamad rakendusvõimalused. Võimsus.

Heli teke ja levimine. Heliallikad. Müra ja selle tõrjumine.

Soojusõpetus

Termomeeter.Temperatuuriskaala. Soojuspaisumine. Aine oleku muutuse seostemperatuuriga. Soojusülekanedeliigid: juhtivus, kiirgus. Termos. Ehituse soojapidavus, energia säästmine.

Valgusõpetus

Looduslikud ja kunstlikud valgusallikad. Valguse levimine, peegeldumine, neeldumine;värvused. Valgusemurdamine. Kumera ja nõgusa läätsede omadused. Prillid,suurendusklaas. Hea valgustuse tähtsus. Silm.

Elektriõpetus

Kehade elektriseerumine hõõrdumisel. Elektrilaeng. Kahte liiki laengud,nende vastastikmõjud. Elektrijuhid jamittejuhid. Elektriväli.

Elektrivool.Vooluallikad: patarei, akumulaator jne. Vooluring. Voolutugevus.Ampermeeter. Takistus. Pinge.Voltmeeter. Ohmi seadus.

Valgustus- ja soojendusseadmed, elektrilised masinad; nende lülitaminevooluvõrku. Lühis. Kaitsmed.Elektrienergia arvesti. Elektriohutustehnika. Elektrienergia tootmine ja ülekanne. Elekterlooduses: välk, elektrikalad,bioelekter ja närviimpulsid jne.

Püsिमagnet. Magnetväli.

Universumiõpetus

Päikesesüsteemi ehitus. Tähed ja tähesüsteemid.Galaktika. Kosmoselennud.

2.2. Õpitulemused

Abiõppe lõpetaja

teab

- füüsika põhimõisteid;
- füüsikaliste nähtuste iseloomulikke tunnuseid,nähtuste kasutamist praktikas;

·mõõteriistade ja seadmete otstarvet, kasutamisenäiteid ja reegleid, ohutusnõudeid;

·keskkonna- ja energiasäästu vajalikkust;

omab

·elementaarset ettekujutust universumist ja päikesesüsteemist;

oskab

·kasutada õpitud mõisteid ja seoseid loodus- ja tehnikanähtuste seletamisel;

·kasutada praktilises elus vajaminevaid mõõteriistu jaseadmeid;

·viia läbi mõõtmisi, teha lihtsamaid praktilisiteid;

·järgida ohutustehnika nõudeid;

·kirjeldada demonstratsioonkatset ja sellest tulenevaid järeldusi;

·lahendada ühevalemilisi arvutusülesandeid;

·leida infot õpikust ja käsiraamatust.

3. Keemia ainekava 9. klassile

3.1. Öppesisu

Millega tegeleb keemia

Puhtad ained, ainete segud. Ainete omadused ja olekud. Aine omaduste ja olekumuutumine. Füüsikalised nähtused. Ainete muundumine, keemiline reaktsioon. Keemilisel reaktsioonil kaasnevad muutused: värvuse ja temperatuuri muutus, sademe teke, gaasi eraldumine.

Ainete segud. Lahused. Lahuste ja segude lahutamine koostisosadeks (setitamine, filtreerimine, aurutamine jt).

Liht- ja liitained

Aineosakesed: molekul ja aatom. Keemiline element (enamkasutatavate elementidesümbolid). Metallid, mittemetallid. Lihtaine. Liitaine (aine valem). Liitaine tekkimine lihtainetest keemilisel reaktsioonil. Põlemine. Oksiidid. Happed, alused ja soolad. Tööstuslikult tähtsamad ühendid. Mürgised ja kahjulikud ained. Loodushoid.

Orgaaniline keemia (süsinikuühendid)

Süsinik lihtainena. Süsi, grafiit, teemant. Arusaamsüsinikuühendite paljususest. Eluks olulised süsinikuühendid: süsivesikud (suhkur, tärklis, tselluloos), rasvad, valgud.

Orgaanilised ühendid meie ümber: looduslikud valgulised ja tsellulooskesed kiudained, tehis- ja sünteetikiudained (vill, siid, puuvill, lina, tehissiid, kapron, nailon); tarbekeemia (lahustid, värvid, liimid); kütused. Ainetetulehtlikkus ja mürgisus. Ohutusnõuded kemikaalide kasutamisel.

Keemia ja elukeskkond

Elukeskkonna saastumine keemiliste ainetega (reostusallikad: energeetika, transport, põllumajandus, keemia- ja toiduainetetööstus, olme).

3.2. Õpitulemused

Abiõppe lõpetaja

teab

·keemia põhimõisteid;

·saab aru looduses toimuvate protsesside keemilisest tagapõhjust;

·keemiliste nähtuste (reaktsioonide) iseloomulikke tunnuseid;

·anorgaaniliste ainete põhiklasse ja nende tähtsaimad omadusi;

·olulisemaid orgaanilisi ühendeid ja nende tähtsaimad omadusi;

- tähtsamate keemiliste ainete ja protsesside rakendusitööstuses, põllumajanduses ja teda ümbritsevaselus;
- ohutusnõudeid töötamisel keemialaboris, tunneblihtsamaid laboriseadmeid;
- loodus- ja keskkonnakaitse põhinõudeid;

oskab

- iseloomustada keemiliste elementide (metallid, mittemetallid) jaolulisemate igapäevaeluskasutatavate ainete tähtsamaid omadusi;
- lahendada lihtsamaid keemiaülesandeid;
- juhendamisel teha praktilisi töid ja lihtsamaid katseid;
- järgida ohutustehnika nõudeid;
- kirjeldada demonratsioonkatseid ning neist tulenevaid järeldusi;
- rakendada omandatud keemiateadmisi ja oskusi igapäevaelusetulevate probleemidelahendamisel.

KUNSTIÕPETUS

Hälviklaste kunstiõpetuse peamine eesmärk on arengupuuetekorrigeerimine, st tajude, kujutluste, ruumilisemõtlemise, mootorika jne arendamine vaatlemisoscuse, joonistamise, maalimise, ümbruse realistliku kujutamisekaudu. Sageli on kunst arengupuuetega inimeste jaoks ka olulineeneseväljendusvahend.

1.--2. klassis jäljendavad õpilased õpetajat. Eesmärk onomandada õiged töövõtted, korraharjumused,koostöövalmidus. Põhitegevused on voolimine, maalimine, didaktilisedmängud. Kuna õpilased väsiivad kiiresti jaei ole suutelised pikalt keskendumata, siis kasutatakse ühe teema käsitlemisel erinevaid tehnikaid ja tegevusi. Mängudkompositsioonistendil aitavad tunnetada ruumi sügavust tasapinnal ja arendadaüldist orienteerumisoskust (all, üleval,keskel jne). Voolimine arendab ruumilist mõtlemist ja proportsioonitunnetust. Paberirebimine aitab leida tervikutja üksikosasid ning esemete õiged proportsioone. Maalimine värvilistelepaberilehtedele aitab tunnetada objekti jatausta vahelisi suhteid.

3.--5. klassis õpivad õpilased tundma erinevaid tehnikaid näidistealusel. Õpilastele demonstreeritaksekunstiteoste reproduktsioone, raamatuillustratsioone, õpilaste endi töid. Tehaksenatuurivaatlusi, lavastataksesündmusi klassis jne. Kollektiivse analüüsi põhjal kujundataksevälja väärtushinnangud. Selles vanuses toimub kaseniste dekoratiivskemaatiliste kujutluste rikastamine. Skeemkujutisi täiendataksejärjest põhjalikumata vaatluste aluselüksikute detailidega. Õpitakse kujutiste ja tausta vahelisi seoseid (kattumist,kujutamist esi-, kesk-, tagaplaanil).Toimub figuuride kujutamine erinevates liikumisasendites. Põhiliseks tehnikaks onvärvipliiatsid, värvikriidid, viltpliiaatsid, guaõõvärvid. Pearõhk on suunatud peenmootorikaväljaarendamisele.

6. klassis tegutsevad õpilased juba õpetaja sõnalise instruksioonialusel, õpilaste iseseisvus ja aktiivsus suureneb.Kasutatakse muinasjututeemasid, mis võimaldavad õpilasel fantaseerida.Keerukamaks muutuvad loodusvaatlusedja natuuriõpetus.

1. Õpetuse eesmärgid

Abiõppe kunstiõpetusega taotletakse, et õpilane

- arendab oma vaatlusoscust ja kompimismeelt;
- arendab kujundilist ja ruumilist mõtlemist ningkujutlusvõimet;
- arendab mälu, sensomotoorset koordineerimist, mootorikat;
- kujundab kunstimaitset ja huvi kunsti vastu;
- rikastab kunstialast sõnavara;
- omandab loovtegevuse kogemusi, arendab loovust;
- rikastab tundevaldkonda, süvendab eneseusk;
- õpib töövahendite otstarbekat kasutamist;

- õpib planeerima oma tegevust ja määramatöö kvaliteeti;
- õpib tundma erinevaid kunstitehnikaid.

2. Ainekava I kooliastme esimesele etapile (1.--2. klass)

Sellel kooliastmel kujundatakse üldisi õpioskusi: oskust vaadelda, võrrelda, kasutada õigesti töövahendeid. Oluliseks peetakse mootorika arendamist, tööskuste ja -võtete väljakujundamist. Kunstialastest oskustest peab õpilane omandama võime teha vahet eseme ja kujutise vahel, orienteeruda pildipinnal ja ruumis. Õppeviisidest onesikohal praktiline harjutamine ja didaktilised mängud. Ülesannete täitmisele toetatakse näitvahenditega. Tegevuseverbaalne kommenteerimine ja kokkuvõtete tegemine on õpetaja ülesanne.

2.1. Ainekava 1. ja 2. klassile

2.1.1. Õppesisu

Motoorika arendamine: praktilised harjutused erinevatetöövahenditega (pintsel, pliiatsid, kriit jt) liigutustajukujundamiseks.

Kompimistaju arendamine: erinevate materjalide, eseme kuju, joonisekontuurjoone jne kompimine.

Nägemis- ja ruumitaju arendamine: eseme vaatlus; eseme vormi järvuse määramine; vormile vastavageomeetrilise kujundi leidmine; esemele vastava värvi leidmine.

Sensomotoorse koordineerimise arendamine(eseme vormi vaatlus jätema kujutamine lehepinnal): kujunditemaalimine paberilehele abistavate punktide alusel. Terviku ja üksikosade seostamine; tasapinnalistest geomeetristest kujunditest figuuri konstrueerimine. Natuuri varju maalimine paberilehele varjuteatripõhimõttel. Proportsioonide leidmine paberirebimistehnika alusel.

Tundekasvatus: kontakti tunnetamine teiste inimestega (oskab pöörduda abi saamiseks õpetaja poole, aitab kaasõpilast jne). Lihtsamate tuttavate situatsioonide mõistmine ja analüüs (laps nutab, naerab, mängib).

Kõnearendus. Kõne seostamine praktilise tegevusega: õpetaja suuliste korralduste täitmine, õpetajapoolne tegevuse kommenteerimine. Lihtsamate kunstialaste oskuste kasutamine.

Kunstimaitse arendamine: piltide, mustrite, lillekompositsioonide jne vaatamine; värvi eristamine, mustri rütmide leidmine jne; töö esteetilise väärtuse jälgimine.

Kujutamine ja kujundamine ruumis, tasapinnal. Erinevate materjalidega tutvumine: savi, savitaolinematerjal, paber, jäätmematerjal, looduslikud vormid jne, nendest lihtsamate esemete valmistamine. Erinevad vajutamise- ja rütmiharjutused pintsliga (pintslitrukk, muusika taktis maalimine jne). Pintsliga värvilisele paberile joonistamine; värvide üksteise sisse sulatamine jne. Graafilised kordustehnikad: kartuli- ja templitrukk, naturaaltükk. Kollaapitööd, paberi rebimine; paberi voltimine. Ruumide kaunistamine. Värvilised kriidijoonistused (klassitahvlile, asfaldile). Tekstiilitööd: nõela niidistamine, nõõpide õmblemine, lihtsad õmbluspistid.

2.1.2. Õpitulemused

1. klassi lõpetaja

oskab

- kasutada pintslit ja värve, opereerib ühe värviga;
- kasutada kriite, surudes kriidile erineva tugevusega;
- niidistada nõela, teha torkeliigutusi materjalisse;
- kleepida;
- korrastada oma töökohta, kasutada säästlikult materjale;
- teha vahet eseme ja tema erinevate kujutuste vahel (voolingud, joonistused);
- orienteeruda joonistuslehel, pildipinnal, paigutada kujutist lehe keskele;
- nimetada põhivärve;
- maalida inimfiguure eestvaates;
- kujutada külgsuunas loomafiguuride liikumist;

- leida mustri rütmi, kui on tegemist kahe elemendi korduvusega;
- määrata eseme vormi, leida esemega sarnast geomeetristkujundit;
- jälgida eseme kontuurjoont nii tegelikkuses kui ka kujutisel;
- käsitleda kompositsioonistendi.

2. klassi lõpetaja

oskab

- kasutada pintsli ja pintsililappi;
- opereerida kolme-nelja värviga;
- valmistada liimipintslile alust, kontrollida töö puhtust;
- tikkida lihtsamaid pisteid;
- piltide vaatlusel nimetada kujutatud esemeid, lihtsamaid tegevusi;
- orienteeruda pildipinnal, kujutada esemeid kahel horisontaalselabijoonel (ees, taga);
- kujutada figuure väiksematena ja suurematena;
- koostada näidise järgi mustrit;
- segada sekundaarvärve (lilla, oranž, roheline).

2.2. Ainekava I kooliastme teisele etapile (3.--5. klass)

Olulise osa õppetegevuses moodustavad kollektiivsed arutelud. Toimubvaatlusoskuse ja kõne arendamine. Kõneabil saab suunata lapse tunnetustegevust, analüüsida kujutatavaid objekte ja planeerida tegevust (määrata töödejärjekorda jne). Õppeviisidest on esikohal praktiline harjutamine ja didaktilised mängud. Õpitakse kunstitehnikaid, kujutatavate objektide seostamist paberilehel ja figuuride erinevate liikumishoiakute edasiandmist. Varem õpitudoskused kujundatakse vilumusteks. Uued töövõtted ja vilumused omandatakse jälgendamise teel.

2.3. Ainekava 3.--5. klassile

2.3.1. Õppesisu

Motoorika arendamine: esemete ja figuuride pisidetallide kujutamine (kleidimustrid, loomade karvkate jne); mitmesugused mõõtmisülesanded (joonlauaga eri pikkusega joontetõmbamine jne); värvipliiatsite ja viltpliatsite kasutamine.

Kompimistaju arendamine. Tasapinnaliste ja ruumiliste esemete pikkuse, laiuse ja kõrguse määramine.

Nägemis- ja ruumitaju arendamine. Esemete vaatlus: kahe objektierinevuste ja sarnasuste leidmine mitmetunnuse alusel; eseme ja tema erinevate kujutiste (ruumiliste ja tasapinnaliste) seostamine; figuuride vaatlus ja nende erinevate kehahoiakute tajumine. Piltide ja raamatuillustatsioonide lahtimõtestamine.

Sensomotoorse koordineerimise arendamine. Esemete seostamine taustaga; tausta jagamine horisontaaljoonte abil esi-, kesk- ja tagaplaaniks. Figuuride, esemete kujutamine: skeemkujutiste rikastamine pisidetallidega; esemete ülesehitus kesktelje ja horisontaalsete abijoonete abil. Pildikompositsioon: iseloomulike kujundite leidmine teema edasiandmisel; natüürmordi kujutamine.

Tundekasvatuse arendamine: mitmesuguste olukordade mõtestamine lavastus- ja rollimängude kaudu. Emotsioonide edasiandmine värvisümboolika abil: soojade ja külmade värvide eristamine.

Kõnearendus: oma tegevuse kirjeldamine (kaas- ja järelkõne), tööde analüüsimine, uute kunstialastesõnade õppimine.

Kunstimaitse arendamine: kunstinäituste külastamine, ruumide kujundamine, oma töö esteetilise väärtuse jälgimine.

Kujutamine ja kujundamine ruumis, tasapinnal. Makettidevalmistamine. Konstrueerimine looduslikustmaterjalist, jäätmetest, paberist. Kompositsioonistendi jaoks paberistkompositsioonielementide (puud, põõsad, majad, inimesed, loomad) valmistamine. Tehnikate tundmaõppimine (vahakriibe, tilgatrükk, monotüüpia, diatüüpia, papitrükk jne). Maaliülesanded: akvarell- ja guašõmaal. Graafilisedtööd: punkt, joon, tasapind (kujundamine tuõdijoonetega, kriitidega, viltpliiatsitega). Tekstiiltööd: õabloontrüki tegemine riidele. Kollažitööd: plakatite kujundamine ajalehest lõigatud piltidega. Rahvakunst: rahvuslike mustrite kopeerimine, kinnaste, mütside, kampsunite kavandamine. Ruumide kaunistamine tähtpäevadeks.

2.3.2. Õpitulemused

3. klassi lõpetaja

oskab

- määrata õpetaja abiga töö etapid, saab aru õpetaja instruksioonist;
- kasutada guašõvärve, kriite, värvipliiatseid;
- eristada erinevaid tehnikaid (templitrükk, tilgatrükk, värvi sulatamine märjal pinnal);
- märgata esemete ja figuuride üksikdetalle, täiendada joonist;
- kujutada inimfiguure eestvaates, anda edasi jalgade ja käte painet;
- kujutada loomi külgsuunas;
- kujutada puid erinevatel aastaegadel;
- orienteeruda maketil, kompositsioonistendil ja pildil (määrabesi- ja tagaplaani);
- märgata joonisel suuremaid kompositsiooni- ja proportsioonivigu;
- määrata oma ja teiste tööde esteetilisvõimust (paberileht ei tohi olla kortsus, paberi äär peab olema sirge jne).

4. klassi lõpetaja

oskab

- kirjeldada oma tegevust;
- värvida värvipliiatsitega nii, et värv ei läheks üle kontuurjoone;
- teha sulega ovaalseid, sirgeid, peenikesi, pakse, paisutatud tuõdijooni;
- mõõta joonlaua abil ja teha lihtsaid mustreid;
- kujutada inimesi külgsuunas, eest- ja tagantvaates;
- eseme ja tema kujutisega üheaegselt opereerides seostada neid maketil ja kompositsioonistendil;
- kujutada esemeid esi- ja tagaplaanil.

5. klassi lõpetaja

oskab

- määrata tuttava töö etapid ja suudab neist õpetaja abiga kinni pidada;
- iseloomustada inimeste miimikat ja seda edasi anda;
- joonistada natuuri järgi lihtsamaid esemeid;
- kujutada esemete ja figuuride kattumist;
- kopeerida rahvuslikke mustreid ja kaunistada nendega esemeid;
- värvide sümbolika abil edasi anda tundeid;
- määrata pildi värvikoloriiti;
- eristada erinevaid tehnikaid (monotüüpia, diatüüpia, vahakriibe).

3. Ainekava II kooliastme esimesele etapile

Sel etapil kujundatakse õpilastes iseseisvust, süvendatakse eelmistesklassides omandatud töö planeerimiseoskusi. Õpetaja roll seisneb õpilaste suunamises lõppresultaadi saavutamisele. Iseseisvat tegutsemist toetatakse mitmesuguste fantaasiat nõudvate ülesannetega. Õppeviisidest on esikohal didaktilised mängud ja praktiline harjutamine. Treenitakse vaatlusoskust, joonistest ja skeemidest arusaamist. Tegevuse kommenteerijad ja kokkuvõtete tegijad on õpilased (vajadusel toetudes õpetaja abile).

3.1. Ainekava 6. klassile

3.1.1. Õppesisu

Motoorika arendamine. Peenmotoorika arendamine: suuremat osavust nõudvate töövahendite (suled, sirklid, lõikenoad jne) kasutamine. Käe kindlust ja täpsust nõudvate graafiliste kujundite väljajoonistamine.

Kompimistaju arendamine. Kõrvalmaterjalile sobiva vormi andmine.

Nägemis-, ruumitaju ja sensomotoorse koordineerimise arendamine: esemete vaatlus ja kujutamise ruumiliselt erinevatest vaatepunktidest (pealt- ja külgsuunas, profiilis ja otsevaates); erinevais olekus esemete vaatlus ja kujutamine. «Röntgenpiltide» kujutamine (inimese luustik, hiirkassi kõhus jne). Muutuvate loodusvormide kujutamine. Iseloomude, meeleolude ja seisundite edasiandmine. Ruumilised struktuurikombinatoorika ülesanded. Lihtsamate perspektiivvõtete tundmaõppimine (horisont ja koondpunktid horisondil). Erinevate ajastute esemetekujutamine. Skeemide kujutamine.

Tundekasvatuse arendamine: omavalmistatud esemetega mitmesuguste eluolukordade lavastamine. Enda väljamõeldud muinasjutu illustreerimine.

Kõnearendus: oma tegevuse analüüs ja planeerimine. Erinevate kunstistiilide nimetused.

Kunstimaitse arendamine: kunstinaitude külastamine; erinevate kunstistiilidega tutvumine.

Kujutamine ja kujundamine ruumis, tasapinnal: graafika: tüüpjoonised, linoollõige, vahakriibe, diatüüpiajane. Maaliülesanded: guašvärvid (plakatlik katmisviis), akvarell (maaliline katmisviis). Tekstiilitööd: riidest lihtsate nukkude valmistamine. Kollažitööd: ajaleheväljalõigetest plakatite ja kompositsioonide koostamine.

3.1.2. Õpitulemused

6. klassi lõpetaja

oskab

- kasutada töövahendeid (suled, nuga, joonlaud jne);
- valida sobivad materjalid erinevate tehnikate tarvis;
- õpetaja abiga määrata sobivalt tööjärjekorda erinevate tehnikate puhul;
- teha vahet dekoratiivse (plakatliku) ja maalilise kujutamise viisi vahel;
- koostada lihtsamaid skeeme;
- kujutada inimesi ja loomi vähemalt kahes erinevas poosis ja erinevate näoilmetega;
- seostada esemeid ja figuure taustaga;

tunneb

- perspektiivse kujutamise algvõtteid.

MUUSIKA

Muusikaõpetusega tuuakse õpilane muusikamaailma, rikastub tematundemaailm, kujuneb muusikamaitse. Muusikaõpetusel on abikoolis spetsiifiline ülesanne: laste tunnetustegevusepuudujääkide, samuti nende emotsionaal-tahtelise sfääri korrigeerimine. Abikooli muusikaõpetaja teeb koostööd logopeedi, psühholoogi, kooliarstiga. Kuna abiõppe lapsed on sageli kinnised, mitteseltsivad ja väheste kollektiivse tegevuseharjumustega, on muusikaõpetustundide ühistes tegevustes võimalik õpilasi liita.

Abiõppe muusikaõpetus on praktilise suunitlusega: laulmine, liikumine, tants, rütmiline tegevus jne. Teadmiste ja oskuste omandamine pole eesmärk omaette: tutvutakse olulisemate mõistete, terminite, noodiõpetusega.

Muusikaõpetuse koostisosad on laulmine, muusika kuulamine, rütmilinelikumine, mäng lihtsamatellastepillidel, muusikateadmised ja -oskused. Õpetuse alus on praktilises musitseerimises saadud kogemused.

Laulmine ja hääle arendamine. Õpilaste muusikalisvõimeid arendava ning üldist arengut korrigeerivavahendina on abikoolis kesksel kohal laulmine. Laulud peavad olema jõukohased ning sisult arusaadavad. Kuna lastesõnavara võib olla piiratud, peaksid ka laulutekstid olema lihtsad ning kergestimeeldejäävad. Juhul kui õpilasel on raske laulda tervet laulu, võib piirduda üksikute osade laulmisega (salm, refrään). Oluline koht on laulu- ja ringmängudel.

Muusikalise kuulmise ja lauluvõime arendamisel kasutatakse tunnetustegevustaktiviseerivaid vahendeid: meloodia liikumise kujutamine õhus, joontega tahvlil, piltnootidega magnettahvliil jne.

Oluline on töö diktsiooniga ning küllaldase sõnavarapuudumise tõttu teksti mõistmise ja omandamisega. Kõiksee vajab süstemaatilist ning järjepidevat tööd, laulude sagedast kordamist.

Muusikateadmised ja -oskused. Teadmised ja oskused kujundatakse seoses praktilise musitseerimisega ning töös rütmiga: kõige olulisemaks peab jääma muusika emotsionaalne külg. Taktimõõdukäsitluse seoses õpitavatelaulude ning muusika kuulamisega: rõhuline ja rõhuta heli (rütm- ja matkimisliigutused laulude saateks). Helivälitustundmaõppimine loob eeldused edukaks rütmialaseks tööks.

Abiõppe õpilastele on kõige arusaadavamaks rütmiliseks tegevuseks liikumine muusika järgi (kõnd, jooks, hüpe jms). Helivälitust on soovitatav väljendada konkreetsete ja mõistetavate rütmisõnadega. Helikõrguste tundmaõppimiseks on eelised relatiivsel ehk Jo-Le-Mi-süsteemil: laulmine seondub siin piltlikuning käelise tegevusega (käemärkidenäitamine, nende kujutamine magnettahvliil jne). Õpilased, kellele orienteerumine noodijoonestikul valmistab raskusi, piirduvad laulmisega käemärkide, rütmiseeritud astmenimedega, piltnoodi, joonise vms järgi.

Muusika kuulamine. Abiõppes õppijad on suutelised kuulama ja mõistma väga erineva raskuse ning keerulisusega muusikat. Heliteose kuulamisele eelneb kuulamisülesande esitamine, millele järgneb teose kuulamine, seejärel vestlus kuuldust.

1. Õpetuse eesmärgid

Abiõppe muusikaõpetusega taotletakse, et õpilane

- laulab pingevabalt ja loomulikult;
- omandab kuulamiskogemusi;
- tunneb rõõmu musitseerimisest;
- rikastab oma tundeelu muusikaelamuste kaudu;
- kujundab oma muusikalist maitset.

2. Ainekava 1.--2. klassile

2.1. Õppesisu

Laulmine ja hääle arendamine. Kõlav, vaba toonlaulmisel. Õige laululise hingamise arendamine kõlalise puhtuse, selge diktsiooni ning ilmekuse saavutamiseks. Eakohased lastelaulud, rahva- ja mängulaulud.

Muusikateadmised ja oskused. Meetrum ja rütm: rõhulised ja rõhuta helid laulus, kiire ja aeglane liikuminemuusikas; 2- ja 3-osaline taktimõõt, selle viipamine. Helipikkused ja rütmivormid

Rütmilised kaasmängud. Improvisatsioon.

Meloodia: meloodia liikumise suundade jälgimine; kõrgete ja madalate helide eristamine; astmete JO, MI, SO, RA tundmaõppimine.

Muusika kuulamine: lastelaulud ja instrumentaalsed karakterpalad; muusikažanrid *marss*, *polka*, *vals*; mõisted *luuletaja*, *helilooja*, *solist*, *koor*, *koorijuht*, *ansambel*.

Mäng pillidel: kaasmängud lauludele; lihtsamate rütmipillide valmistamine.

2.2. Õpitulemused

2. klassi lõpetaja

- laulab õige kehahoiuga, vaba ja kõlava tooniga;
- laulab peast 5--6 laulu;
- tunneb 2- ja 3-osalist taktimõõtu;
- tunneb helipikkusi ja rütmivorme

- tunneb astmeid JO, MI, SO, RA;
- omab minimaalset teavet muusika esitajatest;
- oskab iseloomustada kuulatud muusikat;
- tunneb käsitletud muusikapäanre.

3. Ainekava 3.--5. klassile

3.1. Õppesisu

Laulmine ja hääle arendamine. Häälekõlavuse ja ilmekuse jätkuv arendamine. Hingamis-, hääldus- ning diktsiooniharjutused. Intonatsioonipuhtus. Ühehäälsed lastelaulud, eesti ning läähinaabrite rahvalaulud, mängulaulud.

Muusikalised teadmised ja oskused. Meetrum ja rütm: taktimõõdud 2/4, 3/4, 4/4; uued rütmivormid

rütmiimprovisatsioonid ja kaasmängud lauludele.

Meloodia: astmed SO, MI, RA, JO, RA₁, SO₁, JO¹, Le; laulmine käemärkide ja rütmiseeritud astmenimedejärgi; meloodia liikumise suundade kujutamine (kätega, joonega tahvlil jne); algteadmised noodikirjast.

Muusika kuulamine: lastelaulud ja instrumentaalsed karakterpalad. Mõisted *orkester*, *orkestrijuht*, *dirigent*. Muusikapäanrid *marss*, *polka*, *vals*.

3.2. Õpitulemused

5. klassi lõpetaja

- laulab vaba ning kõlava tooniga, selge diktsiooniga;
- oskab laulda peast 5--6 laulu;
- tunneb taktimõõte 2/4, 3/4, 4/4;
- tunneb helipikkusi ja rütmivorme

- tunneb astmeid JO, LE, MI, SO, RA, JO¹, RA₁, SO₁;
- on omandanud algteadmised noodikirjast;
- omab minimaalset teavet muusika esitajatest;
- tunneb käsitletud muusikapäanre;
- teab mõistete *forte*, *piano* tähendust;

Seoses muusika kuulamisega lühiülevaated heliloojate elust ja loomingust.

5.2. 8. klassi lõpetaja

- laulab pingevabalt, õige hingamisega, selge diktsiooniga;
- oskab peast laulda 5--6 laulu;
- tunneb taktimõõde 2/4, 3/4, 4/4, C;
- tunneb helipikkusi ja rütme

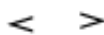

· teab märkide

tähendust;

· teab tempo ja agoogikamärke: mp, p, mf, ff, rit.,

;

- oskab laulda astmenimedega;
- tunneb noote viiulivõtmes (G-g), on tutvunud bassivõtmega;
- tunneb helistikke C-a, G-e, F-d;
- tunneb muusikažanre *ooper, operett, muusikal, ballett, kontsert, sümfoonia*;
- teab eesti tuntumaid heliloojaid, koori- ja orkestridirigente, muusikakollektiive;
- on tutvunud *jazz-* ja *rock*muusikaga.

KEHALINE KASVATUS

Kehaline kasvatus on õppeaine, mis tõstab inimese füüsilist ja vaimset töövõimet, tugevdab tervist, pakub häid võimalusi õpilaste esteetiliseks, eetiliseks ja sotsiaalseks arendamiseks. Kuna abiõppel olevatel õpilastel on füüsilise ja psüühilise arengu kahjustusi, on kehalisel kasvatusel täita olulisikorrektsooniülesandeid. Seetõttu jaotuvad harjutused õppekavas tinglikult kahte rühma: üldkehaline treening ja korrigeerivad harjutused.

Üldkehalisi harjutusi sooritades õpivad lapsed tunnetama oma keha, suunama oma liigutusi; areneb jõud, vastupidavus, osavus, koordineeritus. Harjutuste sooritamisel tuleb jälgida õpilasterühti. Soovitav on lülitada tundispetsiaalseid rühiharjutusi.

Korrigeerivad harjutused parandavad kehalist arengut ja motoorikat, arendavad mälu, treenivad oma liikumisekoostööst teistega, oskust sooritada liikumisi sõnalise korralduse järgi, isikliku initsiatiivi arenemist, liigutustekvaliteedi analüüsimise oskust jne.

Halva orienteerumise tõttu ümbritsevas keskkonnas tekitavad rühiharjutused abiõppel olevatele lastele suuriraskusi. On vaja süstemaatiliselt näidata õpilastele nende kohta rühiharjutusi, õpetada erinevaid rühiharjutusi ja ümberrühiharjutusi esmalt orientiiride abil, seejärel toetudes sõnalistele korraldustele erinevate ülesannete ja mängude käigus.

Õpilaste juhendamisel tuleb arvestada, millal suudab õpilane tegutseda eeskujuga või näidise järgi, millal suulise korralduse alusel, millal suudab ise osaleda tegevuse planeerimises. Kehaliste harjutuste õpetamine tuleb siduda kõnearendamisega: õpilased kommenteerivad oma tegevusi nii tegevuse ajal kui ka selle järel, planeerivad oma tegevust väliskõnes, seejärel sisekõnes.

Õpilasi tuleb sobivaid meetodeid kasutades innustada oma kehalisvõimeid arendama ning meelisharrastustegategelema. Kooli ülesanne on luua tunniväliseks kehakultuuritegevuseks vajalikud tingimused. Järjekindlalt tuleb õpetada kaaslaste abistamise ja enesejulgestusvõtteid ning nõuda õhutusnõuete täitmist.

1.--4. klassis toimub üks kehalise kasvatus tunde nädalas muusika saatel. Seda kehalise kasvatus tunde osanimetatakse rütmikaks. Tunnid viiakse läbi elava muusika (klaveri) saatel. Rütmitunde aluseks on motoorsus, solihase liigutustele tugineva korrapärase liikumise tunnetamine. Muusikarütmiline külg parandab mõtlemisprotsessikulgu, organiseerib inimpsüühikat, tekitab soovi kaasa elada.

Rütmikatunnid tuleks võimalusel läbi viia spetsiaalses ruumis, kus on varbseinad, hea oleks ka peegelseinaolemasolu oma asendi ja liigutuste täpsuse kontrollimiseks. Vajalikud on väikesed poroloonmatid igale lapsele (istumiseks, lamamiseks) ning võimlemispinktasakaaluharjutusteks.

Kehalise kasvatus tundides püütakse äratada õpilaste huvi Eesti ja maailma spordisündmuste vastu, suunatakse lapsi otsima ja leidma spordialast teavet.

Kuna abiõppel olevate laste füüsiline areng on vägaebaühtlane, saab kehaline kasvatus edukalt täita tema eesiseisvaid ülesandeid ainult sel juhul, kui õpetus arvestab maksimaalselt õpilaste individuaalseid iseärasusi. Vägaoluline on koostöö arsti(de)ga.

1. Õpetuse eesmärgid

Kehalise kasvatus peamine ülesanne abiõppes on korrigeerida õpilase arengut.

Abiõppe kehalise kasvatuses taotletakse, et õpilane

- on terve ja hea rühiga;
- omandab motivatsiooni, huvi ja teadmised kehakultuuriharrastusteks iseseisvas elus;
- arendab oma kehalisi võimeid;
- omandab hügieeniharjumused ja teadmised tervislikust eluviisist;
- arendab tahtemadusi, kujundab eetilisi ja esteetilisi tõekspidamisi;
- omandab suhtlemisoskused ja koostööharjumused.

2. Ainekava I kooliastme esimesele etapile (1.--2. klass)

1.--2. klassis kujundatakse õpilasel üldised õpioskused kuulata, jälgida, mõista ja täita korraldusi. Kujundatakse elementaarseid korraharjumused. Selle etapi eesmärk on õpetada last oma kehatunnetama, arendada orienteerumist ümbrises keskkonnas. Harjutusi õpitakse põhiliselt matkides jaeeskuju järgi. Omandatud toiminguid ajendatakse ja kinnistatakse verbaalsete repliikidega.

2.1. Ainekava 1. klassile

2.1.1. Õppesisu

Üldkehaline treening

Rühiharjutused.

Matkivad kõnniharjutused, erinevad kõnnivormid kindla rütmi jamuusika saatel.

Jooks ja jooksumängud.

Matkad kooli lähiümbrusesse.

Ronimine, roomamine, veeretamine jne.

Võimlemise lihtsamad põhiasendid: algseis, sulgseis, harkseis, kükk, iste, toengiste, selili-, kõhulilamang; käteasendid: all, ees, ülal, kõrval, puusal; jalgade asendid: ees, kõrval, taga. Liikumised võimlemises: painutus, kallutus, pöörded. Venitusharjutused.

Kelgutamine: nõlvakult laskumine, istuva kaaslaste vedamine, tõukamine.

Korrigeerivad harjutused

Koordinatsiooni ja peenmotoorikat arendavad harjutused. Ripevarbseinal. Kõnd võimlemispingil. Hüppeharjutused paigal ja liikumisel: kaks jalga koos, ühel jalal, harki-kokku, galopp. Palli hoie, kandmine, veeretamine, pallivise alt kahe käega, püüdmine, põrgatamine kahe käega.

Ruumitaju arendavad harjutused. Rivistumine ühte viirgu, kolonni, rivistumine ringselt, käed pihkseongus. Pöörded paremale ja vasakule orientiiri järgi (seina, akna, ukse jms poole).

Rütmitaju arendavad harjutused. Koputamine või plaksutamine antud tempos või lihtsa rütmiskeemi järgi. Harjutuse sooritamise erinevates tempodes. Liikumismängud muusika saatel. Liikumised salvide lugemisega või laulmisega.

Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused ja mängud. Kullimängud. Matkimismängud. Tähelepanumängud.

Rütmika

Rühi arendamine. Õige kehahoiaku saavutamine, kehahoiukontrollimine seina abil, peeglist.

Tasakaalu ja julguse arendamine: seistes ühel jalal, teine jalg ees, taga, kõrval. Sama võimlemispingil.

Koordinatsiooni- ja peenmotoorika arendamine. Sõrmedevastandamine põidlale -- aeglaselt, kiirenevastempos, rütmisalmiga *üks ja kaks ja kolm ja neli, tere, tere, väikeveli*, "vihmasadu" sõrmedega. Harjutusi väikesepalliga -- *Veere, veere, kakuke*; palli pigistamine sõrmede tugevdamiseks.

Lüigeste liikuvuse arendamine. Randmeringid, küünarliigese ringid, õlaliigese ringid. Mõisted *väike, keskmine, suur ring*.

Sirutus- ja lõdvestusharjutused, mis õpetavad hindamalihase pinget ja lõdvestuse olemust.

Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused ja mängud.

Lindude ja loomade tegevuse matkimine. Laulumängud *Hiiretips läksputru keetma* (rekvisiitidega), *Tere-tere, Kes aias?*, *Lihavõttejänku* (rekvisiitidega), *Kükita*. Meetrimitunde arendamine. Liikumine rütmisalmi järgi.

2.1.2. Õpitulemused

1. klassi lõpetaja

teab

· mõisteid parem (paremal), vasak (vasakul), ülal, all, ees, taga;

oskab

· jälgida õpetajat, kuulata ja täita lihtsamaid tuttavaid käsklusi;

· sooritada eeskujuga järgi õpitud võimlemisharjutusi, matkida õpetaja tegevust peegelpildis;

· matkimise teel sooritada õpitud jooksu- ja kõnniharjutusikindla rütmi järgi;

· sooritada pöördeid ja liikumisi etteantud orientiirijärgi;

· ronida varbseinal, redelil, kaldpinnal, üle võimlemispingi; roomata poomi, kitse jms alt läbi;

· veeretada ja kanda palli;

· mängida mõnda liikumismängu;

· laskuda kelgul nõlvakust, vedada ja tõugata kelgul istuvat kaaslast;

· kontrollida kehahoidu seina abil, peegli ees;

· riietuda, end pesta;

tunnetab

· lihase pinget ja lõdvestuse olemust;

· muusika pulssi.

2.2. Ainekava 2. klassile

2.2.1. Õppesisu

Üldkehaline treening

Kõnd ringselt, kolonnis takistuste ületamisega; kõnd päkkadel, kandadel, poolkükkis; kõnd erinevate käteasendite ja -liigutustega.

Jooks rahulikus tempos 2--3 minutit.

Hüpped eri suundades, üle väikeste takistuste, matkivadhüplemisharjutused; sügavushüpe kuni 30 cm kõrguselt.

Ronimine varbseinal, redelil, kaldpingil, horisontaalredelil.

Võimlemise põhiasendid: päkkseis, poolkukk, harkiste, kägar, põlvitusiste. Käte asendid: rinnal, seljal, õlgadel, kuklal. Liikumised: kerepööre, vibutused.

Kelgutamine: laskumised eri asendites, pidurdamine, peatumised, juhtimine.

Korrigeerivad harjutused

Koordinatsiooni ja peenmotoorikat arendavad harjutused. Ripped, kinnerripe. Erinevad kõnniharjutused kummuli võimlemispingil. Pallide ja teiste viskevahendite viskamine märki, viskemängud (pallikull, pommitamine). Akrobaatika: kägardumine, veered, kägarasendid.

Ruumitaju arendavad harjutused. Pöörded paigal, liikumisealustamine ja lõpetamine, harvenemine, koondumine. Samm ette, taha, kõrvale (ka suletud silmadega). Luuremängud kooli ümbruses.

Rütmitaju arendavad harjutused. Põhivõimlemine muusika ja rütmipillide saatel. Improvisatsioon liikumises. Dramatiseeritud mängud (mängud salvide lugemisega).

Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused ja mängud. Lihtsamad liikumismängud (*Haned-luiged*, *Tulge kojujms*). Kujutlusemängud. Võistlusemängud.

Rütmika

Rühi- ja tasakaaluharjutused. Lihtsad liitharjutused põrandal, harjutused võimlemiskeppidega. Ripped jariplemised varbseinal. Kõnd päkkadel, kandadel, poolkükkis takistuste ületamisega.

Koordinatsiooni- ja peenmotoorika arendamine. Sõrmede järjekordne tõstmine aluselt, vastasseisust; sõrmede surumine rusikasse ja sirutamine; kägardumine-sirutus seliliasendis. Keskmise palli visked ja püüdmine (üksi, paarides). Põialihaseid tugevdavad harjutused.

Hüpped ja hüplemised. Hüppeharjutused paigal jaliikumisel, ühel jalal, jalad koos («varblane», «jänku»); harkikokku (käte erinevad asendid, liikumised). Sügavushüpped võimlemispingilt.

Sirutus- ja lõdvestusharjutused. Sirutusseisust, käed ülal, järkjärguline lõdvestus: randmest, küünarliigesest, õlavööst, kerest.

Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused ja mängud. Laulumängud *Väike pesupesija* (kostümeeritult), *Päkapikk* (kostümeeritult), rahvatants *Kaera-Jaan* (põhiliikumine, tegevus suures ringis). Mängud ja harjutused rütmipillide kasutamisega (kõristid, kõlapulgad, tamburiinid jms).

2.2.2. Õpitulemused

2. klassi lõpetaja

· suudab täita kaheosalist korraldust;

· jookseb rahulikus tempos 1--2 minutit;

teab

· mõisteid *suur*, *keskmine*, *väike*;

oskab

· järgida korranõudeid;

· määrata enda asendit etteantud orientiiri suhtes;

· sooritada õpitud pöörded ja liikumisi ruumisuhteid väljendavate käskluste järgi;

· sooritada tuttavaid harjutusi suulise korralduse järgi;

· visata ja püüda palli;

- kõndida madalal poomil;
- mängida liikumismänge;
- pidurdada, peatada ja juhtida kelku, laskuda kelgul eri asendites;

tunnetab

- oma asendi- ja rühivigu;
- kaheosalist meetrumit;
- liigutuste ja liikumise kooskõla muusikaga.

3. Ainekava I kooliastme teisele etapile (3.–5. klass)

Sellel etapil kujundatakse oskus ja harjumus kontrollida oma kehaasendit ja liigutusi. Õpetatavad harjutused (kõnd, jooks, hüpped, visked, ronimine, roomamine) on nende oskuste kujundamisteenistuses. Alustatakse kehalisteharjutuste tehnika õppimist. Õpilasi õpetatakse täitma mitmeosalisikorraaldusi, suunatakse õpitud oskusi iseseisvaltrakendama, oma tegevust planeerima ja kontrollima (tegevuse kaasnev ja järgnevkomenteerimine, tuttava tegevuseplaneerimine).

3.1. Ainekava 3. klassile

3.1.1. Õppesisu

Üldkehaline treening

Kiirenev kõnd üleminekuga jooksule.

Jooks rahulikus tempos 3--4 minutit. Jooks suuna muutmisega ja erinevatele signaalidelereageerimisega, takistuste ületamisega. Pendeljooks 3 × 10 m.

Matkivad hüplemisharjutused, hüplemine üle tiirlevahoonööri, hüpitsaga hüplemine, hüpped pöördega. Paigaltkaugushüpe.

Suusatamine: liikumine lauskmaal.

Korrigeerivad harjutused

Koordinatsiooni ja peenmotoorikat arendavad harjutused. Tasakaaluharjutused madalal poomil. Ronimineredelil, varbseinal, kaldpingil, horisontaalredelil. Visked väikese palliga kaugusele, seistesküljeti viske suunas. Harjutused vahenditega (võimlemiskepid, pallid). Akrobaatika: veered, tirel ette, turiseis.

Ruumitaju arendavad harjutused. Liikumine kolonnis suunamuutmisega orientiiride suhtes, pöördedliikumisel paremale ja vasakule. Pimesikumängud.

Rütmitaju arendavad harjutused. Liikumismängud muusikasaatel tähelepanu, koordinatsiooni jakujutlusvõime arendamiseks. Harjutuste sooritamise tempo muutmine vastavalt lugemisevõi saatemuusika tempole.

Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused ja mängud. Rahvastepalliks ettevalmistavadmängud ja harjutused (palli viskamine märki, palli püüdmine jms). Tagaajamismängud.

Rütmika

Rühi- ja tasakaaluharjutused. Matkimisharjutused, vabaharjutused, harjutused vahenditega.

Koordinatsiooni- ja peenmotoorika arendamine. Koordinatsioonihüplemised. Hüplemine hüpitsaga. Harjutused põiale, varvastele.

Liigeste liikuvuse arendamine. Suure ulatusega, hoogsad harjutused. Pöiaringid.

Sirutus- ja lõdvestusharjutused.

Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused, mängud, tantsud. Laulumängud *Okasroosike* (osaliselt kostüümides), *Kaks sammu sissepoole*; tantsud *Liblikapolka*, *Polonees*.

3.1.2. Õpitulemused

3. klassi lõpetaja

· jookseb 2--3 minutit rahulikus tempos;

teab

· õpitud mängu, laulumängude sõnu;

oskab

· sooritada tuttavaid võimlemisharjutusi suulisekäskluse järgi ilma täiendava selgituseta;

· teha tirelit ette, turiseisu;

· osaleda õpetaja suunamisel võistlusmängudes;

· hüpata kaugust;

· liikuda suuskadel lauskmaal;

· mängureeglitest kinni pidada;

· hoida tasakaalu ja rühti;

· liikuda vastavalt muusika karakterile ja ülesehitusele.

3.2. Ainekava 4. klassile

3.2.1. Õppesisu

Üldkehaline treening

Erinevad kõnnivormid kindla rütmi ja muusika saatel.

Jooks püstilähtest õpetaja käskluse järgi. Kestvusjooksmaastikul.

Võimlemise põhiasendid: kääriseis, päkkseis, seljati-selitsi, küljeti-külitsi, rinnati-rinnatsi.

Liikumised: käte ja jalgade hood, käte ja jalgade üheaegne liikumine, käte kõverdamine, käte ja jalgadelõdvestus.

Harjutused erinevatele lihasrühmadele vahenditega ja vahenditeta.

Matkad looduses.

Kelgutamine. Suusatamine: väikeste tõusude ja laskumistega rajaläbimine, mäest laskumine.

Korrigeerivad harjutused

Koordinatsiooni ja peenmotoorikat arendavad harjutused. Hüppetirel ette, tirel taha, kätelseis abistamisega, «sipelgas», kaarsild. Erinevad kõnni- ja jooksuharjutused poomil. Pallipüüdmine liikumiselt. Visked: väikese pallivise kaugusele. Täpsusvisked (pallid, nooled jms). Hüpped: hüppedüle hüpitsa, toenghüpe, sügavushüpped, hoojooksult kaugushüpe, kõrgushüpe. Kõiel ronimine.

Ruumitaju arendavad harjutused. Liikumismängud muusika saatelkoordinatsiooni, kujutlusvõime ja loovusearendamiseks. Tantsu- ja laulumängud.

Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused ja mängud. Rahvastepalli variandid. Jalgpall: pallivedamine parema ja vasaku jalaga; õppemäng lihtsustatud reeglitega. Korvpall: palli põrgatamine erineva rütmiga parema ja vasaku käega; palli püüdmine liikumiselt.

Rütmika

Rühi- ja tasakaaluharjutused. Kõnniharjutused, tantsusammud.

Koordinatsiooni ja peenmotoorika arendamine. Liikumisimprovisatsioonid. Rütmiimprovisatsioonid.

Liigeste liikuvuse arendamine. Erineva ulatusega harjutused paigal jaliikumisel.

Sirutus- ja lõdvestusharjutused.Lõdvestusharjutused istesvõi selililamangus. Venitusharjutused. Tervikliklõdvestumine.

Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused, mängud,tantsud.Väikese liikuvusega mängudkehalise kasvatuse ainekavast: laulumängud *Need kosjad tulid saarest, Üksperemees võtab naise, Need tondid tulevadkaugelt maalt*. Valsi põhisamm, polka põhisamm. Rahvatants*Kaera-Jaan*.

3.2.2. Õpitulemused

4. klassi lõpetaja

·jookseb vahelduvalt kõnniga 1 km;

·suusatab jõukohases tempos 1 km;

teab

·õpitud oskussõnu;

·õpitud mängude reegleid;

oskab

·täita rivi harjutusi;

·hüpata kõrgust;

·sooritada tirelit taha;

·hoida kõiest käte ja jalgadega;

·põrgatada palli;

·abistada kaasõpilast harjutuste sooritamisel;

·reprodutseerida õpitud harjutusi ja kombinatsioone ning neidmuusika saatel sooritada;

·tantsida valssi, polkat, *Kaera-Jaani*;

·rahuldavalt sooritada täpseid liigutusi nõudvaid tegevusi.

3.3. Ainekava 5. klassile

3.3.1. Õppesisu

Üldkehaline treening

Kestvusjooks maastikul.

Hüplemine hü pitsaga. Võimlemise põhiasendid vastavalt vajadusele; venitus-, jõu- ja lõdvestusharjutused erinevatele lihasrühmadele.

Raskuste tõstmine ja kandmine (võimlemisriistad ja inventar).

Suusatamine: paaristõukeline sammuta sõiduviiis, paaristõukeline ühesammuline sõiduviiis; tõstepöörded. Ohutusnõuded; suusavarustuse hooldamine õpetaja abiga.

Korrigeerivad harjutused

Koordinatsiooni ja peenmotoorikat arendavad harjutused.Püstilähe, jooks kiirendusega, 30 m läbimise ajale, pendelteatejooks. Põlvetõstekõnd, päkk-kõnd poomil. Hoojooksult hüpe toengkägarasse, sirutushüpemaandumisasendi fikseerimisega. Pallivise.

Ujumine: ohutusnõuded ja kord basseinides ja ujumispai kades. Hügieeninõuded. Veega kohanemise harjutused. Rinnuli- ja seliliujumine.

Ruumitaju arendavad harjutused.Orienteerumiseks ettevalmistav mängud ruumis, kooliõuel.

Rütmitaju arendavad harjutused. Põhivõimlemine rütmivahenditega. Koordinaatsiooni harjutused.

Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused ja mängud. Jalgpall. Korvpalliks ettevalmistavad harjutused ja mängud (korvpalluri põhiasend, pallihoie, põrgatamine, rinnaltsõöt). Laptuu ja pesapalli lihtsustatud variandid.

3.3.2. Õpitulemused

5. klassi lõpetaja

· jookseb 1,5 km vahelduvalt kõnniga;

· suusatab jõukohases tempos 1,5 km;

oskab

· täita ohutusnõudeid võimlemisel, pallimängudes, kelgutamisel ja suusatamisel;

· sooritada tuttavatest harjutustest koosnevaid kombinatsioone suulise korralduse alusel;

· hüpata hoojooksult kaugust tulemusele;

· sooritada kägarhüpet (riista kõrgus 80--100 cm);

· teha erinevaid kõnniharjutusi poomil;

· visata palli;

· mängida jalgpalli lihtsustatud reeglitega.

4. Ainekava II kooliastme esimesele etapile (6.--7. klassile)

Sellel etapil jätkatakse harjutuste tehnikate õppimist, seejuurestõuseb õpilaste iseseisvus (ülesannete täitmiseks ettevalmistatud plaani järgi, iseseisev tegevusplaani koostamine ja enesekontroll). Pööratakse tähelepanu õpilaste tahtemaduste (suhikindlus, otsustavus, julgus, visadus, püsivus, kannatlikkus, enesevalitsemine, iseseisvus, algatusvõime) kujundamisele, tutvustatakse spordieetika nõudeid (aus võistlus, võistlusmäärustest kinnipidamine, vastase austamine).

4.1. Ainekava 6. klassile

4.1.1. Õppesisu

Üldkehaline treening

Kestvusjooks maastikul.

Hoojooksult üleshüpped (ühe ja kahe jala tõukelt), takistusestülehüpped, kaugushüpe.

Matkad.

Kelgutamine. Suusatamine: kahesammuline vahelduvtõukega sõiduvõis, laskumise põhiasend. 1 km pikkusetõusude ja laskumistega suusaraja läbimine jõukohases tempos.

Korrigeerivad harjutused

Koordinaatsiooni ja peenmotoorikat arendavad harjutused. Rippes (P), toenglamangus (T) käte kõverdamine, riipe kõverdatud kätega ajale. Rippe kangil. Rõõbaspuud: hooglemine toengus, ettehoor mahahüpe. Akrobaatika: harjutuste kombinatsioonid, seisust kaarsild (abiga), türel taha toengrõhtpõlvitusse (T), hüppetürel.

Toenghüpped: hüpe kitsale toengkükki ja mahahüpe 180° pöördega, harkhüpe. Madalal poomil laskumine kükki ja põlvitusse ning tõusmine. Harjutused vahenditega: hüpitõuga hüplemine paigal ja edasiliikumisel, mitmesugused hüplemisharjutused paigal ja liikudes. Ronimine köiel. Madalstart.

Ruumitaju arendavad harjutused. Klassi, kooliõue plaan, ilmakaared, lihtsamad leppemärgid. Orienteerumiseks ettevalmistavad mängud.

Rütmitaju arendavad harjutused. Põhivõimlemine muusika saatel vahenditega ja vahenditeta. Õpetaja poolt koostatud tantsukava õppimine ja esitamine. Eesti rahvatantsud.

Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused ja mängud. Jalgpall: paigaloleva palli löömine, veereva palli peatamine, palli löömine paarilisele, palli vedamine; õppemäng. Korvpall: palli põrgatamine vasakuja parema käega takistusest möödumisel, söödud liikumiselt, vise kahe käega rinnalt.

4.1.2. Õpitulemused

6. klassi lõpetaja

·kõverdab rippes (P) ja toenglamangus (T) käsi 2--5 korda;

·jookseb jõukohases tempos 1,5 km;

·suusatab 2 km rahulikus tempos;

oskab

·hüpata kaugust;

·sooritada kahe käega rinnalt viset (korvpall);

·esitada õpetaja poolt koostatud tantsukava (T);

·täita ülesandeid õpetaja poolt esitatud kavajärgi;

·paluda abi, valida ja kasutada abivahendeid.

4.2. Ainekava 7. klassile

4.2.1. Õppesisu

Üldkehaline treening

Kestvusjooks maastikul (P -- 1,5 km, T -- 1 km).

Üldarendavad harjutused topispallidega.

Suusatamine: pooluisusamm. 2 km pikkuse suusaraja läbimine jõukohasestempos.

Korrigeerivad harjutused

Koordinatsiooni ja peenmotoorikat arendavad harjutused. Kang:rippes hooglemine, ette- ja tahahoolmahahüpe, tireltõus ühe jala hoo ja teise tõukega (abiga).Poom: vetruvsamm, polkasamm. Akrobaatika: rataskõrvale, tiritamm, trel taha poolspagaati. Harjutused vahenditega (T): rõngas,rõnga asendi muutmised, rõngakiigutamised ja tiirutamised, rõnga hood, pöörlemised, veeretamised,ringitamine. Horisontaal- ja vertikaaltakistusteületamine.

Ruunitaju arendavad harjutused.Kaardi värvid. Kompassi ehitusja kasutamine. Kaardi mõõtkava.Orienteerumiseks ettevalmistavad mängud.

Rütmitaju arendavad harjutused.Õpetaja abiga koostatudtantsukava koostamine ja esitamine.Seltskonnatantsude põhissammud.

Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused ja mängud.Jalgpall: liikuva palli löömine, löökpöia siseküljega täpsusele, õppemäng. Korvpall: sammu pealtvise, ühe käega ülaltvise, söödud liikumiselt, individuaalnekaitsemäng, mäng lihtsustatud reeglitega.

4.2.2. Õpitulemused

7. klassi lõpetaja

·jookseb 2 km vahelduvalt kõnniga;

·suusatab 1,5 km tõusude ja laskumistega rajal;

teab

·poiste ja tüdrukute füüsiliste võimete erinevust;

oskab

·joosta kiirenevalt püstilähtest;

- ronida kõiel (P);
- sooritada lihtsamaid harjutusi hüpitsa ja rõngaga (T);
- mängida korvpalli lihtsustatud reeglitega;
- kasutada õpitud sporditerminoloogiat.

5. Ainekava II kooliastme teisele etapile (8.--9. klass)

Selle etapi ülesanne on õpilasi ette valmistada iseseisvaks eluks. Süstematiseeritakse ja teadlikustatakse praktilisioskusi, kinnistatakse teadmisi tervislikest eluviisidest, püütakse tekitada huvi jamotivatsiooni edaspidiseks iseseisvakskehakultuuriharrastuseks.

5.1. Ainekava 8. klassile

5.1.1. Õppesisu

Üldkehaline treening

Kestvusjooks maastikul, kiirendus- ja kordusjooks.

Kaugus- ja kõrgushüpe.

Võistluseelne soojendus. Üldarendavad harjutused kõigilelihasrühmadele.

Suusatamine: uisusammsõiduviis, poolkäärtõus, põikilaskumine, sahkpidurdus.

Korrigeerivad harjutused

Koordinatsiooni ja peenmotoorikat arendavad harjutused. Madalstartõpetaja käskluse järgi. Kuulitõugepaigalt (P). Kang: kahe jala tõukega tireltõus. Rööbaspuud: õlgadel seis, trel ette harkistesse (P); ühe jala hoo jateise tõukega tõus ülemisele rööpale, tireltõus alumiselerööpale, toengust hoogmahahüpe (T). Poom: harjutustekombinatsiooni koostamine ja sooritamine (T). Võimlemispall: pallivisked, põrgatamised ja püüdmised hüplemist, tantsusammude ja harjutustega. Akrobaatika: kaarsillast pööretoengpõlvitusse ühel põlvel (T).

Ruumitaju arendavad harjutused. Pöörded liikumiselvasakule ja paremale, otse. Kaardi lugemine, kaardija maastiku võrdlemine, oma asukoha määramine. Maastikujooks.

Rütmitaju arendavad harjutused. Erinevate liikumiste valikvastavalt muusika iseloomule. Tantsukavakoostamine õpetaja abiga. Muusika kuulamine, rütmide eristamine.

Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused ja mängud. Korvpall: ühe käega ülalt vise, pöörded, petteliigutused, kaitse- ja ründemäng 1:1 mängus, võistlusmäärused, õppemäng. Võrkpall: võrkpalliksettevalmistavad mängud ja teatevõistlused, mängija asendid ningpeatumine, liikumisviisid hüppe-juurdevõtu jaristsammuga, ülaltsööt, altsööt, altpalling, pallinguvastuvõtt.

5.1.2. Õpitulemused

8. klassi lõpetaja

·jookseb 2 km (P) ja 1 km (T) rahulikus tempos;

oskab

- teha võistluseelset soojendust;
- sooritada rütmika, akrobaatika, aeroobika ja riistvõimlemisepõhiharjutusi;
- suusata, kasutades vastavalt maastikule erinevaid sõidu-, tõusu- ja laskumisviise;
- otsida ja leida spordialast teavet.

5.2. Ainekava 9. klassile

5.2.1. Õppesisu

Üldkehaline treening

Käe-, selja-, kõhu- ja küljelihaseid arendavad harjutused hantlitega. Täpsusjooks. Suusatamine: 3 (P) ja 2 (T) km pikkuse suusaraja läbimine ajale; uisusammpööre, lihtsa slaalomrajaläbimine.

Korrigeerivad harjutused

Koordinatsiooni ja peenmotoorikat arendavad harjutused.Jookskurvil. Teatepulga vahetus. Kuulitõuketehnika. Kang: käärhõõr ette, tireltõus rippest abistamisega, vibutushooglemiselt mahahüpe 90° pöördega (P).Rööbaspuud: toengus hooglemine, tahapoole mahahüpe, hooglemine (P).Harjutused vahenditega: palli-, rõnga- võihüpsaharjutuste seoste koostamine ja esitamine. Akrobaatika: rõhtseis üheljalal.

Ruumitaju arendavad harjutused.Orienteerumise õpperadadeläbimine, harjutused püsiradadel.

Rütmitaju arendavad harjutused.Teadmised tantsukultuurist.Tantsukava koostamine ja esitamine.

Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused ja mängud.Korvpall: individuaalsepallikäsitsustehnika täiustamine, mängijate koostöö,õppemäng.

5.2.2. Õpitulemused

Abiõppe lõpetaja

- jookseb ühtlases tempos 1,5 km (T) ja 2 km (P) ning vahelduvaltkõnniga 3 km (T) ja 4 km (P);
- jookseb tulemustele 100 m, 300 m (T) ja 100 m, 800 m (P);
- suusatab 2 km (T) ja 3 km (P).

teab

- ohutus- ja hügieeninõudeid sportimisel;
- õpitud spordialade võistlusmäärusi jaoskussõnu;
- Eesti sportlasi, nende saavutusi;
- tähtsamaid spordisündmusi (Eesti MV, EM, MM, OM jms);

oskab

- planeerida, läbi viia ja analüüsida õpetaja poolt antud ülesandeid;
- arendada iseseisvalt oma kehalisi võimeid;
- hinnata adekvaatselt oma kehalisi võimeid;
- otsida ja leida sporditeavet, koostada ülevaadet mõnest spordisündmusest;
- mängida võrk- ja korvpalli lihtsustatud reeglitega.

AJALUGU JAKODANIKUÕPETUS

Ajaloo abiõppes on pearõhk asetatud Eesti ajaloo tundmaõppimisele vanimast ajast kuni tänapäevani. Süsteemseltsitletakse kõiki Eesti ajaloo etappe ja olulisemaid sündmusi. Paralleelselt Eesti ajaloo teemadega õpitakse mõningal määral ka Läänemere regiooni ja meie naaberriikide ajalugu. Euroopa ja maailma ajalugu õpitakse sedavõrd, kui võrd üldine ajalookäik on avaldanud mõju Eesti ajaloole ning teaduse ja kultuuri arengule kogu maailmas.

Õppekava põhiolemus on õpilase võimetekohane arendamine. Vaimse arengu iseärasustest tingituna omandab abiõppe õpilane teadmisi aeglaselt, tal puudub võime iseseisvalt adekvaatselt kujutluspilti luua. Seepärast tuleb ajaloolise kujutluspildi loomiseks kasutada paljunäitlikustamist, mitmekesiseid ülesandeid ja õpivorme, tuleb väljatuua ainult olulisi fakte ja mõisteid, pidevalt on vaja õpitut korrata. Õppematerjal peab olema eluga seotud, äratama õpilases huvi. Õppematerjali eksemplaarsuse juures ei tohi ära unustada ajaloolise aja mõistet. Vastasel korral õpilane ei omanda ajaloo teadmisi, vaid lihtsalt seosetu kujutluste ja faktide kogu. Ajalooallikaga (abiõppes põhiliselt õpik) töötades peaks õpilane kõigepealt otsima vastuseid küsimustele *kes?*, *mis?*, *missugune?*, *kuidas?* ja seejärel järk-järgult jõudma küsimuseni *mispärast?*.

1. Õpetuse eesmärgid

Abiõppe ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane

- hakkab tundma huvi ajaloo vastu;

- õpib üldjoontes tundma kodukoha ja Eesti ajalugu ning olulisemaid sündmusi Euroopa ja maailmaajaloos;
- õpib tundma ja hindama kodumaa kultuuripärandit, tutvub teiste maade ning rahvastekultuuripärandiga;
- omandab õige kujutluse aja kulgemisest ajaloos;
- õpib saama ajalooalast informatsiooni kaasaja sündmustekohta ajakirjanduse, televiisori ja teisteteabevahendite kaudu;
- tunneb ja järgib jõukohaselt üldisi õigusnorme ning demokraatia põhimõtteid.

2. Ainekava II kooliastme esimesele etapile (6.–7. klass)

Selle etapiga taotletakse, et õpilane hakkab mineviku vastu huvi tundma ning õpib üldjoontes tundma kodukoha ja Eesti ajalugu muinasajast kuni 18. sajandi alguseni. Valikuliselt tutvutakse ka samaperioodi Euroopa ja maailmaajaloo olulisemate sündmustega, õpitakse orienteeruma ajaloolises ajas. Oluline on õpitu seostamine kaardiga. Õpilast suunatakse abivahendite toel (kava, tugisõnad, sõnaühendid, pilt) jutustama, koostama pärast ühist arutelu abivahenditele toetudes ümberjutustusi. Taotletakse, et õpilane hakkab aru saama põhjus-tagajärg-, sarnasus-erinevus-jt suhetest.

2.1. Ainekava 6. klassile

2.1.1. Õppesisu

Muinas- ja vanaajast

Sissejuhatus. Mis on ajalugu. Kuidas me saame teada inimeste elust minevikus. Kuidas arvatakse ajaloos aega. Ajaloo periodiseerimisest.

Muinsaaeg. Inimkonna tekkimine. Ürginimene, tema areng. Ürginimese uskumused. Sugukonnad. Hõimud. Karjakasvatuse ja põlluharimise algus. Looduslike tingimuste osa inimkonna arenemisel. Ürgkogukondliku korralagunemine. Muinsaaaja ajajärgud ja nende üldiseloomustus.

Vanaaeg. Vanaaja sisu ja üldiseloomustus.

Vana-Ida. Idamaade muistsed tsivilisatsioonid ehk kõrgkultuurid. Idamaade kõrgkultuuride tekkimine. Vana-Egiptus. Mesopotaamia. Muistne Hiinaja India.

Vana-Kreeka. Linnriigid ehk polised. Athena ja Sparta. Vana-Kreeka kultuur. Teater. Kirjandus ja kunst. Olümpiamängud.

Vana-Rooma. Rooma riigi tekkimine. Elu-olu Rooma riigis. Rooma vallutused. Ristiusu tekkimine ja levik. Rooma kultuur. Suurrahvaste rändamine ja Lääne-Rooma riigi lõpp.

2.1.2. Õpitulemused

6. klassi lõpetaja

teab

- olulisemaid vanaaja kultuurisaavutusi, oskab neid nimetada;
- õpitava ajalooperioodiga seostuvaid olulisemaid põhimõtteid;

omab kujutlust

- ajalooallikatest ning ajaloolisest ajast (aastatuhat, sajand jne);
- muinsaaajast ja selle perioodidest (kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg);
- vanaaja tähtsatest kõrgkultuuridest;

oskab

- näidata kaardil kolme maailmajagu, vanaaja kõrgkultuuride asukohta;
- oskab abivahendeid kasutades ajaloolistel teemadel jutustada.

2.2. Ainekava 7. klassile

2.2.1. Õppesisu

Muinaeaeg Eestis. Keskaja ajalugu

Muinaeaeg Eestis. Jääaeg. Eesti ala asustamine inimestega. Vanimad inimasulad Eestis. Muistsete eestlastetegevus, elu-olu, usund. Eesti ala asustus I ja II aastatuhande vahetusel. Eestlaste naabrid. Eestlaste naabrusestekkivad riigid. Suhted naabritega.

Keskajast ja feodaalkorrast. Keskaja üldiseloomustus. Põlluharimise areng keskajal. Feodaalid. Talupojad. Feodaalkord. Keskaegsed linnad. Ristiusu kirik. Feodaalsed riigid. Ristisõjad.

Eestlaste muistne vabadusvõitlus.

Eestlaste naabrid XIII--XV sajandil. Liivlased, lätlased, soomlased, venelased. Venemaa feodaalne killustatus. Novgorodimaa. Pihkva. Mongolite vallutused. Leedu suurvürstiriik.

Eestlased võõra võimu all. Eesti ala pärast vallutust. Jüriöö ülestõus. Keskaegsed linnad Eestis. Reformatsioon. Reformatsiooni mõju kultuuri arengule.

Suured leiutused ja avastused. Keskaegse maailmapildi muutumine. Trükikunsti leiutamine. Esimesede eestikeelsed raamatud. Tulirelvade kasutuselevõtmine. Linnade kaitseehitiste muutumine. Meresõidu arenemine. Suured maadeavastused. Asumaade vallutamine. Orjakaubandus.

Liivi sõda.

Eesti Rootsi riigi koosseisus. Talurahva elu-olu. Linnad. Haridus. Eestikeelse koolihariduse algus. Suur nälg.

2.2.2. Õpitulemused

7. klassi lõpetaja

teab

- üldisi fakte Eestist ja tema naabermaadest muinas- ning keskajal;
- kõige üldisemal kujul keskaja olemust;
- keskaja tähtsamaid leiutisi ja avastusi ning oskab neid nimetada;
- õpitava ajalooperioodiga seostuvaid olulisemaid mõisteid, aastaarve ja isikuid;

oskab

- paigutada muinas- ja keskaega Euroopa ajajoonel;
- kaardilt valikuliselt näidata õpitud veekogusid, piirkondi, riike, linnu, linnuseid, maakondi;
- mõnda olulist objekti (Eesti) üle kanda ühelt kaardilt teisele;
- abivahenditele toetudes jutustada, teha suulisi või kirjalikke ümberjutustusi;
- kasutada ajaloolise teabe hankimiseks ilukirjanduslikku teksti (õpetaja suunamisel).

3. Ainekava II kooliastme teisele etapile (8.--9. klass)

Selle etapiga taotletakse, et süveneb õpilase huvi ajaloo vastu. Õpitakse üldjoontes tundma kodukoha ja Eestialalugu XVIII sajandi algusest kuni tänapäevani, valikuliselt õpitakse tundmaka sama perioodi Euroopa ja maailmaajaloo olulisemaid sündmusi. Õpilased tutvuvad tänapäeva Eestiriigivõimu ja valitsemise üldmehhanismi ning põhistruktuuridega, õpivad tundma üldisi õigusnorme, kodanike põhiõigusi ja kohustusi. Tähelepanu all on ajaloo perioodide järjestamine ajaloolises ajas, tähtsamad sündmused, isikud.

3.1. Ainekava 8. klassile

3.1.1. Õppesisu

Uusaja ajalugu

Uusaeg. Uusaja sisu ja üldiseloomustus. Euroopa uusaja algul. Kapitalistlik areng. Inglise kodanlik revolutsioon. Inglismaa asumaad Ameerikas. Ameerika iseseisvussõda. USA moodustamine. Suur Prantsuse kodanlik revolutsioon. Prantsuse Keisririigi sõjad. Napoleoni sõjakäik Venemaale.

Eesti XVIII ja XIX sajandil. Venemaa XVII sajandi lõpul. Peeter I.Põhjasõda. Eesti ala ühendamine Venemaaga. Eesti pärast ühendamist Venemaaga. Balti erikord. Pärissorjus. Pärissorjuse kaotamine. Talurahva elu-olu. Mahtra sõda. Rahvusliku liikumise algus. F. R. Kreutzwald, «Kalevipoeg», J. W. Jannsen, L. Koidula, J. Hurt, C. R. Jakobson. Esimene üldlaulupidu. Eesti teatri algus. Eesti rahvuse kujunemine. Tööstuse arenemine. Raudteed. Linnade kasv. Töölise elu. Eestlaste väljarändamine. Üldine venestamispoliitika. Kool ja haridus XIX sajandi teisepoolel.

Eesti Vene revolutsioonide ja Esimese maailmasõja keerises. 1905.--1907. aasta revolutsioon. Revolutsioonisündmused Eestis. Mõisate põletamine. Karistussalkade tegevus. Revolutsiooni lüüasaamine. Esimenemaailmasõda. Sõdivad pooled. Venemaa Esimeses maailmasõjas. Veebruarirevolutsioon. Oktoobripöörde Venemaal. V. I. Lenin. Võimuhaaramine enamlaste poolt Eestis. V. Kingissepp. Nõukogude võim. Saksamaa pealetung. Eesti Vabariigi väljakuulutamise. K. Päts. Esimese maailmasõjalõpp.

3.1.2. Õpitulemused

8. klassi lõpetaja

teab

- üldisi fakte uusaja sündmustest ja inimeste elu-olust Eestiskuni Esimese maailmasõja lõpuni;
- Eesti ajalugu mõjutanud Euroopa ja maailma uusajatahtsamaid sündmusi;
- mõnede oluliste ajaloosündmuste daatumit;
- piiratud ulatuses tuntumaid ajaloolisi isikuid (riigimehed, kultuuritegelased) ja nende saavutusi;
- uusaja tahtsamaid leiutisi ning avastusi ja oskab neid nimetada;

oskab

- õpitud ajaloosündmusi ajaliselt järjestada;
- valikuliselt nimetada ja kaardilt näidata õpitud riike, linnu, asumaid;
- olulisi objekte ühelt kaardilt üle kanda teisele;
- iseseisvalt hankida tekstist vajalikku ajalooteavet;
- õpitud mitmel erineval viisil taastada: jutustada, kirjeldada, koostada ümberjutustusi.

3.2. Ainekava 9. klassile

3.2.1. Õppesisu

Lähiajalugu

Eesti Vabadussõda. Vabadussõja algus. Kaitseorganiseerimine. Murrang Vabadussõja käigus. Eesti vabastamine. Soomusrongid. Koolipoisid Vabadussõjas. Sõjategevus väljaspool Eestit. Landeswehri sõda. Tartu rahu.

Eesti riikliku iseseisvuse ajal. Eesti riiklik korraldus. Maareform. Kommunistide võimuhaaramise katse 1. detsembril 1924. a. Eesti Vabariigi edusammud majanduse ja kultuuri vallas. Eesti rahvusvahelisel areenil. Rahvaelu-olu.

Maailm kahe maailmasõja vahel. Esimese maailmasõja tulemused. Asumaad ja emamaad. Ülemaailmne majanduskriis. Faðistide võimuletulek Itaalias. Natside võimuletulek Saksamaal. Venemaa (Nõukogude Liit) kahemaailmasõja vahel.

Teine maailmasõda. Molotov-Ribbentropi pakt. Teise maailmasõja algus. NSV Liidu sõjaväebaasid Eestis. Soome Talvesõda. Eesti okupeerimine NSV Liidu poolt. Nõukogude võimukehtestamine Eestis. Eesti okupeerimine Saksamaa poolt. Saksa okupatsioon Eestis. Teise maailmasõja üldine käik. Eestlased Teises maailmasõjas. Lahingud Eestis 1944. aastal. Eestlaste massiline põgenemine Läände. Teisemaailmasõja lõpp.

Teise maailmasõja järgne maailm. Külma sõda. Tööstusriigid. Kommunistlikud riigid. Rahvastevabadusliikumine. Koloniaalsüsteemi kokkuvarisemine. Uued iseseisvad riigid. Arengumaad. Eesti Nõukogude okupatsiooni ajal. Perestroika Nõukogude Liidus ja Eestis. Eesti taasiseisvumine. Nõukogude Liidu lagunemine. Tänapäeva Eesti ühiskond. Eesti riik (riigivorm, riigi sümbolid). Põhiseadus. Valimised. Parlament. Riigipea. Valitsus. Omavalitsus. Kohus. Kodanik ja riik (kodakondsus, kodanikepõhiseaduslikud õigused, vabadused, kohustused, kodanike ja riigi kaitse). Eesti Vabariik ja maailm.

3.2.2. Õpitulemused

Abiõppe lõpetaja

teab

· Eestimaa ajaloo peamisi sündmusi ja protsesse Vabadussõjast tänapäevani, oskab neid seostada Euroopas ja maailmas toimuvaga;

· oma põhiõigusi ning kohustusi, üldisõigusnorme, orienteerub võimu- ja valitsemismehhanismipõhiküsimustes, tunneb end Eesti Vabariigi täisväärtuslikukodanikuna;

· olulisemate ajaloosündmuste daatumeid;

· piiratud hulgal ajaloolisi isikuid (Vabadussõja kangelased, riigimehed, kultuuritegelased);

tunneb

· ainealaseid põhimõisteid, oskab neid kasutada;

· mõningaid ajaloolise sisuga ilukirjanduslikke teoseid;

· piiratud ulatuses tänapäeva poliitilist kaarti;

oskab

· nimetada ja näidata kaardil iseseisvunud asumaid, imperialistlikesuurriikide asumaid, maailmasuurriike;

· ajaloolisi tekste mitmel erineval viisil taastada (jutustada, kirjeldada jne);

· teha märkmeid, elementaarselt konspekteerida.

ELU- JA OLUSTIKUÕPE

Abiõppe üks eesmärk on aidata hälviklapsel kujunedaisiksuseks, kes on võimeline kohanema ümbritsevaskeskkonnas ning toime tulema iseseisvas praktilises elus. Selle eesmärgi täitmisel on suur roll kasvatusliku ja praktilise suunitlusega elu- ja olustikuõppel. Elu- ja olustikuõpetuse teemaühendab valdkondi, mis loovad positiivse sotsiaalse käitumise eeldused -- enesega, teistega, ühiselugatoimetuleku eeldused. See ainetükkel vajab kontsentriilist õpetamist. Teadmised iseendast ja interpersonaalse käitumise oskused peavad aastast aastasse kasvama ja süvenema. Eluõppe teematika on tihedalt integreeritud teiste õppeainetega. Eriti tihed on seos emakeelega (kõnearendus, lugemistekstid) ja kodulooga (keskkond kui käitumise ja tegevuse mõjutaja). Kokkulangevate teemadepuhul eri ainetes on elu- ja olustikuõpetuse rõhuasetus sotsiaalsel aspektil.

Oluline on, et nende tundide läbiviimisel konkretiseeritaks õppeaine üldisi eesmärke, arvestades iga õpilase arengut ja puudest tulenevaid iseärasusi.

1. Õpetuse eesmärgid

Elu- ja olustikuõpetuse peamine ülesanne on kujundada sotsialiseerumise praktilised oskused.

Abiõppe elu- ja olustikuõpetusega taotletakse, et õpilane

· mõistab suhet *MINA-MEIE-TEISED*;

· suhtleb sõltuvalt situatsioonist ja vastavalt ühiskonnainormidele;

· orienteerub eluasemega seotud probleemides, oskab oma kodu korrashoida;

· omandab teadmised ja oskused oma tervise eest hoolitsemiseks (isiklik ja pere hügieen);

· omandab teadmised ja oskused majandamiseks, koduse elukorraldamiseks, tervislikukstoitumiseks;

· omandab eelteadmised võimetekohase töö otsimiseks ja töökollektiivis käitumiseks;

· omandab elementaarsed teadmised kodanikuõigustest ja kohustustest ning õigusnormidest.

2. Ainekava I kooliastme esimesele etapile (1.--2. klass)

I kooliastme esimesel etapil valmistatakse õpilasi ette ühis- ja koostööks, sihipäraseks õppetööks.

Õpilastel kujuneb uus enesemääratlus: mina kui õpilane. Õpetatakse elementaarseid kooli- ja klassikaaslastega

suhtlemise jateiste arvestamise oskusi; aidatakse lapsel kohaneda uue pere (klass, kool) liikmena. Järk-järgult integreeritakse õpilane kooliellu.

Õppetegevuses on põhirõhk kasvatusel. Palju kasutatakse mängulisi elemente, uusi käitumismudeleid kujundatakse osaoskuste kaupa.

2.1. Ainekava 1. klassile

2.1.1. Õppesisu

Mina ja meie. Mina õpilasena: oma nime ja klassi teadmine. Meie klass, pinginaaber, klassi õpilased; kaaslastenimed; meie õpetaja; õpetaja nime teadmine; õpetaja poolepöördumine.

Suhtlemine koolis: käitumine õpilasena tunnis ja vahetunnis. Tervitamine, tänamine.

Mina ja minu pere. Vanemad, õed ja vennad, vanavanemad. Kohustused koduste ees: ema, isa, vanavanemate abistamine, abivalmidus.

Mina ja asjad. Minu oma, kaaslaste oma. Asjade hoidmine, korraharjumuste kujundamine. Ausus, vargus.

Mina ja kodu. Küla/linn (sõltuvalt kodu asukohast). Ema, isa amet.

Mina ja tervis. Õpilase päevakava, isiklik hügieen: juuste korrastamine, tualeti kasutamine, käte pesemine, hammaste pesemine ja hooldus. Koolilapse toit.

Mina ja tänav. Minu koolitee; sõidutee, jalakäijate tee; valgusfoor, ülekäigurada; bussi ootamine, bussisisenemine, bussist väljumine; tänav (sõidutee) ületamine.

2.1.2. Õpitulemused

1. klassi lõpetaja

teab

- oma, klassikaaslaste ja õpetaja nime;
- oma perekonda, ema ja isa ametit;
- oma kooliteed;
- bussi sisenemise ja väljumise korda;
- sõidutee ületamise kohta kooli juures;
- kuidas käituda tunnis ja vahetunnis;

oskab

- pöörduda õpetaja poole;
- vahet teha oma ja teiste omandi vahel;
- kasutada tualetti;
- pesta käsi ja hambaid;
- korrastada oma soengut.

2.2. Ainekava 2. klassile

2.2.1. Õppesisu

Mina ja meie. Oma vanuse, sünnipäeva, aadressiteadmine. Klassikaaslased, sõbrad; viisakas ja tegevuselevastav suhtlemine kaaslastega, õpetajaga. Suhtlemine koolis: õpilasreeglite sisulinemõistmine, õige käitumine, valekäitumine. Viisaka käitumise oskused: teise inimese kuulamine, vastusrepliigidialoogis, dialoogi alustamine tuttavassituatsioonis; antud lubaduse täitmine.

Mina ja minu pere. Perekonnaliikmed. Sugulased: onu, tädi; onude, tädide lapsed. Vanemate inimeste abistamine. Kodused tööd, tööde jaotus; oma asjade eesthooldamine, käsilevõetud töö lõpuleviimine.

Mina ja asjad. Minu oma. Meie oma. Hooldamine ühiste asjade (klassiruumi) eest; millegi laenuks palumine ja selle tagastamine.

Mina ja kodu. Küla, linn, riik. Eesti Vabariigi lipp, president. Inimeste elukutsed kodukohas. Kodukohavaatamisväärsused.

Mina ja tervis. Terve ja haige laps, haiguse tundemärgid. Isiklik hügieen: igapäevane pesemine, dušš, vann, saun. Hammaste tervishoid: värsked aed- ja puuvili, kommid. Tervislik toitumine: soojakoolilõuna vajalikkus.

Mina ja tänav. Koolitee kirjeldus, sõidutee ületamine. Ohud sõidutee valesti ületamisel. Valgusfoori roll liikluse reguleerimisel (praktiline harjutamine). Üldkasutatav transport: buss, troll, tramm, rong; nende peatuskohad. Käitumisreeglid liiklusvahendites, ohud seisva liiklusvahendi varjust väljumisel; ohud talvisel teel (libedus, pimedus). Helkuri vajadus; mängukohad.

2.2.2. Õpitulemused

2. klassi lõpetaja

teab

- oma vanust ja aadressi;
- oma pereliikmeid;
- kus ja millal ületada sõiduteed;

oskab

- viisakalt käituda koolis, klassis, kooli- ja koduümbruses, ühistranspordis;
- eristada igapäevaelus õiget käitumist valest;
- nimetada oma kodukoha vaatamisväärsusi;
- hoolitseda oma välimuse eest, hoida puhtust.

3. Ainekava I kooliastme teisele etapile (3.–5. klass)

I kooliastme teisel etapil algab isiksuseomaduste, käitumisnormide teadlikkujundamine. Jätkub õpilase integreerimine kooli- ja ühiskondlikku ellu. Jätkub suhtlemise ja käitumise õpetamine, õpitakse teisi arvestama, omategude eest vastutama, teiste ja enda tegusid hindama. Oluline on, et laps tunnetaks kaaslaste jätkäiskasvanute toetust, abi.

Suur tähtsus selle etapi õppetegevuses on eetilise sõnumiga paladelugemisel ja analüüsimisel. Õpilasi suunatakse hindama tegevusakti, üle kandma hinnanguid klassikaaslaste ja iseenda käitumisele.

3.1. Ainekava 3. klassile

3.1.1. Õppesisu

Mina ja meie. Sünniaja, aadressi, õdede-vendade andmete teadmine. Mõne oma olulise psühhomotoorse jaisikuomaduse (negatiivse ja positiivse) teadvustamine. Käitumisreeglid: viisakusreeglid, viisaka käitumise oskustemuutumine harjumusteks. Oma käitumise kirjeldamine, sh konfliktsituatsioonis (õpetaja abiga). Käitumine teatris, kinos, raamatukogus, näitusel. Vale käitumise tagajärjed. Meie klass: ruumi korrashoid, klassi kaunistamine. Pikaajaliste ülesannete täitmine.

Mina ja minu pere. Kodused tööd, tööjaotus, üksteise abistamine; lapse kodused kohustused. Erinevad peretüübid: suured, väikepere; vanemate ja vanavanemate ametid. Käitumine kodus, koduümbruses (treppikojas, õues, tänaval). Sagedasemad eksimused, nendest hoidumine.

Mina ja asjad. Minu asjad, ühised asjad, teiste asjad. Asja hind: kallis, odav. Raha teenimine, kokkuhoidmise vajalikkus. Suhtumine asjadesse, vanad ja vanaaegsed asjad. Asjade kogumine, suhtumine kogudesse. Suhtumisteiste töösse. Raha kokkuhoidmise vajalikkus.

Mina ja aeg. Päeva planeerimine, aja mõistlik kasutamine. Kellaajaliste lubaduste täitmine, täpsus.

Mina ja kodu. Eesti Vabariigi sümboolid: suitsupääsuke, rukkilill; Eesti Vabariigi lipp, vapp (äratundmine). Kodukoha tähtsamad ettevõtted. Kiirabi, politsei, tuletõrje: abi vajadus, sellekutsumine. Turvakodu.

Mina ja tervis. Tervislik eluviis: toitumine ja tervis, liikumine ja tervis, isiklik hügieen ja tervis. Puhkus ja uni. Levinumad haigusnähud: nohu, köha, palavik. Kehatemperatuurimõõtmine. Voodirežiim, ravimite tarvitamine, ravimiteed. Keha karastamine suvel, talvel. Hingamiselundite haiguste ennetamine.

Mina ja tänav. Jalakäijatele ohtlikud kohad kooliümbruses. Ohutu koolitee valik. Liiklemine teedel ja tänavatel. Sõidutee ja tänaväletamiskohad: foor, tähistatud ületamiskoht. Teede ületamine väljaspool asulaid. Seisva liiklusvahendivarjust ootamatu väljumise ohtlikkus. Praktilised harjutused liiklusväljakul. Ohudlibedal ja märjal sõiduteel.

Mina ja raamatud. Raamatukogu. Raamatu hoidmine (oma, võõras). Raamatu laenutamine raamatukogust.

3.1.2. Õpitulemused

3. klassi lõpetaja

teab

- kuidas hoida oma tervist;
- kuidas käituda teatris, kinos, kunstinäitustel;
- kuidas käituda külas, söögilauas;

oskab

- ära tunda õiget ja valet käitumist tuttavatessituatsioonides;
- õigesti käituda (meeldetuletamisel);
- igapäevastes situatsioonides aususe ja valetamise vahel vahet teha;
- teadvustada oma enesetunnet ja seda teistele öelda;
- arvestada ühistegevuses teiste huve;
- koristada klassi;
- liigelda tänaval ja ühistranspordis;
- korras hoida koolitarbeid;
- hoolitseda oma välimuse eest.

3.2. Ainekava 4. klassile

3.2.1. Õppesisu

Inimene ja inimene. Sõprus: sõprade valimine, ühistegevus. Kaaslased: ühistegevus; head ja halvad kaaslased. Keeldumine halvadest ettepanekutest. Eakaaslaste kõnetamine, vestlemine sõbraga. Täiskasvanute kõnetamine. Abivalmidus: abi vajamine ja küsimine, teiste abistamine, vanemate abistamine, abi vastuvõtmine. Konfliktid: lahendamine (vabandamine, andestamine), vältimine. Meie kool ja kodukoha teised koolid. Koolipere: direktor, õppealajuhataja, õpetajad, õpilased; igatüüpe ülesanded. Tunniplaan ja huvitegevus. Klassivaim. Õpilase käitumisemeespea.

Inimene ja aeg. Aja kasutamise oskuste kujundamine: päeva, nädala ajakava koostamine. Täpsus. Kohusetunne. Lubaduste täitmine. Hilinemine, selle tagajärjed.

Inimene ja töö. Kodused tööd: ülesandearvestamine, töövõtete ja abivahendite valik, enesekontroll. Lapselapsel kodus ja koolis. Töö ettevõttes (kodukoha näitel); elukutse.

Inimene ja raha. Raha teenimine: töökus, töökvaliteet, palk. Kokkuhoidlikkus: soovid ja võimalused. Rahahoidmise viisid: hoiukarp, pank. Raha laenamine, võla tagastamine.

Inimene ja kodu, kool. Klassi ja eluruumi korrashoid; koristamine: tolmupühkimine, põranda, tahvli pesemine. Koristusvahendid, nende hoidmine, kasutamine, korrashoid: üksi ja mitmekesisu koristamine.

Inimese organism ja tervis. Kasvamine ja arenemine. Isiklik hügieen. Kahjulikud harjumused: suitsetamine, alkoholi ja narkootikumide tarvitamine, liigne telerivaatamine. Õppimise tervishoid. Silmade tervishoid. Esmaabilihtsamate vigastuste puhul (lõikehaav, ninaverejooks, põletus jne).

Inimene ja liiklus. Individuaalsed ja üldkasutatavad transpordivahendid. Raudteetransport ja selle ülesanne. Käitumine transpordivahendites, tuttavatel ning võõrasteltänavatel-teedel. Liiklusõnnetuste peamised põhjused.

3.2.2. Õpitulemused

4. klassi lõpetaja

teab

·kuidas hoolitseda oma tervise eest;

oskab

- suhelda igapäevastes situatsioonides;
- korrastada õppevahendeid, kodu ja klassiruumi;
- hoiduda konfliktidest ja vägivallast;
- käituda tänaval ja transpordivahendites, hoidudaliiklusõnnetustest;
- järgida koostatud päeva- ja nädalakava.

3.3. Ainekava 5. klassile

3.3.1. Õppesisu

Suhtlemine. Suhtlemine eakaaslastega: esitlemine, kuulamine, tähelepanu köitmine; partnerlus, allumine, nõustumine, loobumine. Suhtlemistagajärgede ettenägemine. Suhtlemisstrateegiate eristamine õpetaja abiga: selgitamine, veenmine, meelitamine, ähvardamine jm. Suhtlemise erinevussõltuvalt suhtluspartnerist. Suhtlemine invaliidide ja haigete inimestega. Sallivus. Austav suhtumine täiskasvanutesse. Vastastikune usaldus, vastutus- ja kohusetunne.

Käitumine üldkasutatavates kohtades. Käitumine koolipeol, kirikus, matustel jm. Rahvuskommete ja traditsioonide tundmine ja järgimine.

Õppimise tervishoid. Õppimise aeg, puhkus, valgustus, segavad tegurid.

Tervis ja selle hoidmine. Varem omandatud teadmiste kinnistamine. Hingamiselundkond, selle tugevdamine, sagedasemate haiguste ennetamine, rahvameditsiin. Tervislik toitumine. Nakkus- ja viirushaigused, nende ärahoidmine, ravi. Sõltuvus kahjulikest harjumustest, võitlus sellega. Esmaabi andmine: kerged haavad, põletus, külmumine, minestus.

Liikluskasvatus. Liiklusmärgid: ülesanne, vajalikkus. Liiklusvahendid, nende pidurdustekond, seda mõjutavad tegurid (ilmastik, teeolud). Jalgrattaga sõitmine, ohud. Harjutamine liiklusväljakul.

3.3.2. Õpitulemused

5. klassi lõpetaja

teab

- kuidas korraldada oma õppimist;
- hingamiselundite haiguste ennetamise võimalusi;
- lihtsamaid esmaabivõtteid;

oskab

- käituda viisakalt üldkasutatavates kohtades ja järgida kombeid;
- rakendada õpitud liiklusalaseid teadmisi praktikas (liiklusväljakul);
- kuulata ja esitleda oma eakaaslast;
- tähele panna suhtlemisstrateegiate ja -taktikate erinevusi.

4. Ainekava II kooliastme esimesele etapile (6.-- 7. klass)

Sellel etapil algab õpilaste ettevalmistus iseseisvaks eluks. Elu- jaolustikuõppe temaatika on tihedas seoses teisteõppeainete sisuga. Tähelepanu pööratakse sotsiaalse kogemuseanalüüsile, jätkub eetiliste tõekspidamiste kujundamine.Õpilaste iseseisvus suureneb, nõutakse ühiselureeglite ja üldlevinudkäitumisnormide järgimist ilma otsesejuhendamiseta.

Üksikute käitumisaktide hindamiselt jõutakse kogu käitumisehindamiseni. Käitumisaktide analüüsil pöörataksetähelepanu motiividele, tingimustele, tulemustele ja tagajärgedele.

Õppetegevuses luuakse probleemsituatsioone, otsitakse neile lahendusi.Õpilasi juhatakse leidma seoseidkäitumisakti komponentide vahel, tegema järeldusi. Suur osatähtsus onpraktilistel õppustel ja õppekäikudel.

4.1. Ainekava 6. klassile

4.1.1. Õppesisu

Käitumiskultuur.Suhtlemine kodustega. Armastus. Pinged,arusaamatused, nende vältimine ja lahendamine.Lapse osa konfliktis vanematega. Suhtlemine sõpradega ja«sõpradega». Suhtlemine rühmades. Rühmaliidri mõju,sellega arvestamine. Suhtlemine teistest rahvustest inimestega. Käitumineekskursioonil/ matkal.

Enesehinnang.Oma võimete ja võimalusteadvustamine. Vale enesehinnang kui konfliktide allikas.

Kodu ja koduümbrus. Korrashoid ja kaunistamine. Osaleminesuurpuhastustes.

Riietus ja mood.Noortemood ja kandja välimus. Olukorrale jakehaehitusele sobiva riietuse valik. Töö-, kodu- ja peoriietus. Riiete puhtus ja korrashoid. Soeng: eale ja näokujule vastav soeng. Soengkoolis, koolipeol. Eakohased ehted ja kosmeetika. Majanduslike võimalustearvestamine moodsal riietumisel.

Inimese areng.Arenguetapid, iseloomulikud tunnused, arenguvõimalikud individuaalsed iseärasused.Murdeiga. Muutused tütarlapse (poeglapse) organismis, intiimhügieen.

Isiklik hügieen.Igapäevane hügieen: hommikune jaõhtune tualett. Karastamise vajalikkus. Duõ, vann, saun,bassein. Jalgade, käte puhtus ja hooldamine. Poeglaste hügieen.Tütarlaste hügieen, hügieen menstruatsiooni ajal.Hügieenivahendite valik ja kasutamine. Suitsetamise ja alkoholi kahjulikkus kasvavaleorganismile.

Toitlustamine.Toitumisrežiim. Hommiku-, lõuna- jaõhtusõögiks sobivad toidud. Toitude valikmaitseomaduste ja tervislikkuse põhjal. Toiduainete peamised rühmad: piima-,lihatooted, jahutooted, juur- ja puuviljad. Toiduainete varumine ja ostmine. Toiduvalmistamine: toorsalatid, võileibadevalmistamine, kaunistamine,soojad võileivad.

4.1.2. Õpitulemused

6. klassi lõpetaja

- teadvustab oma võimeid;
- püüab suhelda pingevabalt;

teab

- intiimhügieeni nõudeid ja püüab neidjärgida;
- tervisliku toitumise põhitõdesid;

oskab

- tavasituatsioonides adekvaatselt reageerida kaaslaste käitumisele;
- tavasituatsioonides vastu võtta iseseisvaid otsuseid;
- arvestada riietumisel moodi ja individuaalseid iseärasusi;
- toite valida ja lihtsamaid toite valmistada.

4.2. Ainekava 7. klassile

4.2.1. Õppesisu

Transport. Transport kodukohas, kodukoha ümbruses, Eestis. Sõiduvahendi valik. Orienteerumine bussi- ja rongijaamades, informatsiooni hankimine. Pileti ostmine, hind. Sõidusoodustused.

Käitumiskultuur. Oma käitumise teadlikkuse ja tahtlikkusetõstmise, rollitunnetus. Võimalikud pinged ja konfliktid, nende lahendamise võimalused. «Kambavaim» jäljendamine. Külaskäik: sobiva riietuse valik; kingitusteostmine, pakkimine; kingituste üleandmine ja vastuvõtmine. Käitumine täiskasvanute ja noorte seltskonnas. Tütarlapse ja noormehe rolli erinevus kinos, teatris; riietuse valik.

Rõivaste ja jalatsite hooldus. Rõivaste parandamine (sobiva nõõbi, niidi, lapi valik eseme parandamiseks). Rõivaste triikimine, pressimine: triikraua temperatuuri valimine vastavalt materjalile, aurutaja kasutamine, pressimine ja triikimine läbi riide (villased materjalid); triikraua puhastamine. Musta pesu hoidmine, sorteerimine. Pesupesemine: käsi- ja masinpesu. Pesemisvahendite valik ja kasutamine. Jalatsitehooldamine, hooldusvahendid.

Toitlustamine. Toiduained: kartul ja aedviljad, teraviljasaadused, piim, liha, kala. Maitseained. Tervisliktoitumine. Toiduvalmistamine: külmtoidud, makaroni- ja nuudlitoidud, magustoidud.

Tervis. Haigused (külmetus- nakkushaigused). Haiguse tunnused, vältimise võimalused. Kraadiklaas. Esmaabikodustes tingimustes. Arsti kutsumine (kiirabi, jaoskonnaarst, perearst). Koduapteek. Ravimtaimed (tuntumad ravimtaimed, tee valmistamine). Kevadiste ravimtaimede korjamine, kuivatamine ja säilitamine.

Sideteenused. Telegrammi saatmine. Telefoni (eri tüüpe) kasutamine, telefonikaart. Telefoniraamatukasutamine.

4.2.2. Õpitulemused

7. klassi lõpetaja

teab

- kodukoha liiklust;
- soodustusi ja nõudeid transpordis;
- kuidas hoiduda külmetus- ja nakkushaigustest;
- tähtsamaid ravimtaimi;

oskab

- kasutada sideteenuseid;
- liigelda kodukohas;
- kasutada informatsiooniallikaid autobussi- ja raudteejaamas;
- arvestada suhtlussituatsioone ja suhtlejate rolle;
- kasutada lihtsamaid võtteid rõivaste korrastamisel;
- kasutada termoregulaatori ja aurustajaga triikrauda ning pesumasinat;
- kutsuda arsti;
- iseseisvalt valmistada makaronitoite.

5. Ainekava II kooliastme teisele etapile (8.–9. klass)

Selle etapi eesmärk on kaasa aidata oskuste kujunemisele, mis on vajalikud iseseisva eluga toimetulekuks. Õpilastel peab kujunema adekvaatne enesehinnang, õige arusaam omavõimetest ja võimalustest tööturul, positiivsete suhtumiste. Suureneb õpilaste iseseisvus ja vastutus, süvendatakse oskusi olukorrale vastavaks suhtlemiseks. Teadvustatakse inimeste kooselu vormide erinevust, tutvustatakse seadusandlust.

Õppetegevuses kasutatakse lisaks praktilistele õppustele mitmesuguseid teste, küsimustikke, rollimänge, ühiseid arutelusid ning diskussioone.

5.1. Ainekava 8. klassile

5.1.1. Õppesisu

Isiklik hügieen. Isikliku hügieeni harjumuste kujundamine, sobivate hügieenivahendite valik. Noorukile sobiv välimus. Kosmeetikavahendite kasutamine. Hoiakute kujundamine suitsetamise, alkoholismi, narkomaania suhtes.

Käitumiskultuur. Noormehe ja neiu omavaheline suhtlemine: tutvumine, kohtumised, ajutised ja püsivadsuhted. Etiketi tundmine ja järgimine. Inimese hindamine välimuse (puhtus, riietusemäitsekus) ja käitumise (pealetükkivus jne) järgi.

Kodukultuur. Kodu korrashoid: akende pesemine, pehmemööbli hooldamine, kardinade, vaipade puhastamine. Sobivad puhastusvahendid: valik ja kasutamine. Oma toa kujundamine: esemete ratsionaalne paigutus, kujundusdetailide valik, hoidumine liialdustest. Pisiremont korteris.

Arstiabi. Meditsiini asutused (polikliinik, perearstikeskus, haigla, dispanser, apteek), nende otstarve. Perearstja eriarstid. Kiirabi (väljakutse vajadus ja kord). Päästkeskus. Koduviisiidid (kojukutse telefoni teel, kutselehetäitmine). Ambulatoorne vastuvõtt (jaoskonnad, perearstid, eriarstid, registratuur). Haiglaravi. Sanatoorne ravi. Esmaabivõtted (haava puhastamine, sidumine), tegutsemise põletuse, ussihammustuse korral. Koduapteek (vajalikud ravimid ja esmaabivahendid). Rahvameditsiin. Praktiline ravimtaimede kogumine.

Eelarve. Raha teenimine. Noore inimese peamised kulutusartiklid. Kulude planeerimine päevaks, nädalaks. Säätud. Kokkuhoidlikkus. Raha hoidmine pangas. Hoiuste liigid. Loterii, mänguautomaadid.

Perekond. Abielu. Poolte õigused ja kohustused, omavahelised suhted (usalduslikud- mitteusalduslikud; sõbralikud, pingestatud). Laste sündimine. Ema ja isa osa perekonnas, kohustuste jaotus. Üksikpered. Vanavanemad: nende roll ja koht peres. Pere vaba aja veetmine.

Rõivastus. Rõivaste hooldamine: keemiline puhastus, pesumaja. Stiil ja mood. Suhtumine vanemate jaeakaaslaste soovitusesse. Rõivaste ostmine, omavahel sobitamine. Sobiv suurusnumber, praktiline mõõtmine. Õmlusteenused. Rõivaste uuendamine detailide abil. Perekonna eelarvearvestamine rõivastumisel.

Transport. Lennu- ja laevaliiklus; orienteerumine lennujaamas, sadamas; teabe hankimine.

Kaubandus. Põhilised kaupluste liigid (selvepoed, kaubamajad, väikepoed jne). Hindade erinevused, kaupade paigutus. Ostja õigused, kohustused; tarbijakaitse. Turg. Käitumine turul.

Post, side. Rahakaardi, postipaki saatmine ja saamine. Tellimise kataloogist, postipaki tagastamine. Telefonside: telefonikaardi kasutamine, erinevate kõnede maksumus. Kohalik kõne. Kaugekõned. Maakondade suunakoodid. Telefoniarvete tasumine. Telefoni arukas kasutamine.

Toitlustamine. Toiduainete erinevad säilitusviisid. Saagikogumine metsast, aiast, põllult. Aiasaadustekonserveerimine. Organismile vajalikud toit- ja mineraalained. Tervislik toitumine. Söögirežiim. Lauakombed. Päevamenüü koostamine ja kalkuleerimine. Argi- ja puhkepäevamenüü. Toiduvalmistamine: supid ja lisandisuppidele, lihatoidud, kalatoidud ja taignatoidud. Lauakatmine: kohvilaud, rootsi laud, peolaud, jõulu- jalihavõttelaud). Nõude valik ja paigutus. Nimekaartide kasutamine. Hügieeninõuded toidu valmistamisel.

5.1.2. Õpitulemused

8. klassi lõpetaja

teab

- käitumisetiketti erinevates situatsioonides;
- arstiabi korraldust kodukohas;
- toiduainete säilitamise viise;

oskab

- suhelda vastassoost eakaaslastega;
- hinnata käitumisviiside sobivust;
- otstarbekalt kasutada oma taskuraha;
- kujundada oma tuba;
- kasutada lihtsamaid pangateenuseid;
- kasutada sideteenuseid;

- sooritada vajalikke oste;
- katta lauda erinevateks sündmusteks;
- iseseisvalt kasutada linnadevahelist transporti;
- valida ja kasutada isikliku hügieeni ja kosmeetikavahendeid;
- valida ja kasutada erinevaid puhastusvahendeid;
- anda lihtsat esmaabi.

5.2. Ainekava 9. klassile

5.2.1. Õppesisu

Käitumiskultuur. Kooselunormid ja -seadused. Indiviid erinevatesrühmades. Käitumise sõltuvus rollist. Taktitundeline käitumine. Noormehe ja neiu käitumine. Külalistevastuvõtmine ja külaskäimine. Külaliste kutsumine, kostitamine, ärasaatmine. Seltskondlikud mängud, tants, vestlus. Noormehe ja neiusuhted: kontaktloomine, sõprus, armumine, armastus. Seksuaalvahekord, seksuaalhügieen. Naiselikkus ja mehelikkus. Suhete usalduslikkus, partneriaustamine, pettumine, lahkumine.

Hügieen ja tervis. Kosmeetikavahendite kasutamine igapäevases tualetis (habemeajamisvedelik, näo veedrasvasele ja kuivale nahale, deodorandi kasutamine). Dekoratiivkosmeetika, hoidumine üle pakkumisest. Psüühilinetasakaal ja tasakaalutus. Psüühikahäired ja -hälbed (depressioon, agressiivsus). Käitumine depressiivse või agressiivse käitumise korral. Sõltuvusseisundid: narkomaania, toksikomaania, suitsetamine, alkoholism; nende mõju psüühikale ja erinevatele organitele. Sõltuvusest vabanemise võimalused.

Rõivastus. Riiete hooldamine: hooldamist reguleerivad tingimärgid. Pesu- ja hooldusvahendite (tärgeldajad, antistaatikud, plekieemaldajad jm) valik ja kasutamine.

Rõivaste valik ja ostmine (materjal, hind, suurusnumber, värvus, tegumood). Otstarbekas, moodne ja maitsekas riietumine. Oma stiili leidmine.

Perekonnaõpetus. Abiellumine. Mehe ja naise roll abielus. Abikaasade õigused ja kohustused, vastutus. Võimalikud erinevad arusaamad õnnest.

Perekonna eelarve. Tulud ja kulud. Kulude planeerimine (eluase, toit, riietus, vaba aeg). Kulutuste kasv lastesündimisel. Säästmine (sh pangahoiused). Järelmaks. Liising. Pangalaenu.

Abieluhügieen. Rasestusmivastased vahendid. Perekonnas tekkivad vastuolud, nende lahendamine. Abielutülid, kompromissi otsimine, leppimine. Lahutus. Abieluvälised suhted. Suguhaiguste oht. AIDS.

Rasedus. Lapse sündimine. Ettevalmistused imiku hooldamiseks. Imikuhooldamine. Lapse areng (koolieelne ja kooliiga). Lastearsti külastamine, lastehaigused, ümbritsevad ohud. Puudega laps. Tervisekäsiraamatute kasutamine. Perenõuandla. Usaldustelefon. Üksikvanema õigused ja soodustused. Lahuselava vanema kohustused lapsekasvatamisel.

Eluase. Üürikorter, -tuba. Erakorter. Eramaja. Omaniku ja üürniku õigused, kohustused. Kommunaalmaksud, liigid ja tasumine. Ühisruumide ja hoovi korrashoid. Naabritega arvestamine (öörahu, koduloomad jne).

Korteri sisustamine. Olmetehnika, kodumasinat kasutamine, ohutusnõuded, rikked. Korteri hooldus. Sanitaarremont. Eluaseme otsimine.

Toitumine. Tervislik toitumine: üldised nõuded; laste, vanurite ja haigete erimenüü. Toiduretseptide kasutamine. Ühiskondliku toitlustamise asutused.

Lauakatmine erinevaks otstarbeks, vahendite valik. Köögitehnikakasutamine, hooldamine.

Töölerakendamine. Kutsenõustamine. Kutsenõustamiskabinetid. Elukutse omandamise võimalused. Sobivavõimetekohase töö ja töökoha otsimine. Töölevormistamine. Töölepingute sõlmimine. Töövõtja õigused ja kohustused. Töötu õigused.

Õiguserikkumised. Täiskasvanute ja alaealiste elementaarsed õigused ja kohustused. Õiguserikkumised: karistused, kriminaalvastutus, karistusasutused.

5.2.2. Õpitulemused

Abiõppe lõpetaja

teab

- kooselu norme ja seadusi;
- nõudeid eluaseme omajale;
- narkootiliste ainete ja alkoholi mõju psüühikale;
- riiete hooldusmärkide praktilist tähendust;
- perekonna eelarve koostamise põhimõtteid;
- seksuaalelu põhitõdesid, sh raseduse vältimisevõimalusi;
- lapse arengu iseärasusi ja tema hooldamise võtteid;
- elukutse omandamise võimalusi;

oskab

- adekvaatselt käituda ning teisi ja iseend tavaolukorras hinnata;
- järgida tervislikke eluviise;
- otstarbekalt ja sobivalt riietuda;
- valida ja kasutada hügieeni- ning kosmeetikavahendeid;
- sisustada ja korras hoida oma tuba/korterit;
- toitu valmistada, järgides seejuures hügieeninõudeid;
- kasutada posti-, side- ja pangateenuseid.

TÖÖÕPETUS

Tööõpetusel (sh käsitööl) onhálviklapse arengus ja eluks ettevalmistuses täita oluline roll. Tööõpetus aitabõpilasel kujuneda eluga võimalikult iseseisvalt toimetulevaks isiksuseks, kessuudab teha võimetekohast tööd. Tööõpetustundides kujundatakse tööks vajalikudisiksuseomadused (püsivus, täpsus, iseseisvus, eesmärgikindlus), arendatakse esteetilist maitset, kujundatakse säästvat suhtumist materjalisse. Õppetöö käigus tutvustatakse kapaikkonnas levinud elukutseid ja õpilaste võimetele sobivaidtöölalasid.

Tööõpetus on õppeaine, kus teadmiste ja oskuste omandamine ning isiksuseomaduste kujunemine toimubeelkõige praktilises tegevuses. Tööoskuste kujundamise kõrval onoluline roll suhtlemisel, oskusel korraldadaühistegevust, küsida abi ja anda nõu.

Nimetatud eesmärkide täitmise eeldusteks on oskuste omandamine etapiti. Esmalt täidetakse ülesandeidimiteerimise teel, tegevust kommenteeritakse koos pedagoogiga. Järgnebomandatud oskuse rakendamine korraldusepõhjal, millega kaasneb pidev pedagoogi hinnang. Kolmandat etappi iseloomustabomandatud oskuse rakendaminekoos kommenteerimisega, hiljem ka oskus oma tööst ise sõnalinekokkuvõtte teha.

Esimestel etappidel on verbaalselt aktiivne õpetaja, hiljem tõusebõpilase kavandava-reguleeriva kõne osatähtsus. Vanemates klassides õpitakse töötama kirjaliku instruksiooni järgining oma tegevust planeerima.

Praktiliste tööoskuste õpetamine toimub alljärgnevasjärjestuses:

- 1) koostegevus õpetajaga: osa tööoperatsioonevõib sooritada õpetaja, osa tehakse koos;
- 2) töötamine matkides: iga operatsioon eraldi, 2--3 operatsioonikaupa, kogu ülesanne;
- 3) töötamine näidise järgi: detailide kaupa, valmistöö;
- 4) töötamine suulise instruksiooni järgi: instruksioonidoperatsioonide kaupa, instruksioonid kogu töösooritamiseks;
- 5) töötamine kirjaliku instruksiooni järgi, raskusastetreguleerib instruksiooni detailsus ja maht.

Praktilise töö raskusaste sõltub materjalist, töövahenditest, sooritatavatest operatsioonidest ja näidistöökeerukusest. Tööõpetus on tihedalt seotud matemaatikaga: rakendatakse matemaatikas omandatud oskusi. 9. klassis õpitakse ka joonestamist -- jooniste lugemist ning lihtsamate joonistete tegemist.

1.--4. klassini toimuvad tunnid poistele ja tütarlastele koos, 5. klassist alates eraldi vastavalt sisustatud kabinettides või töökodades.

Järgnevalt esitatakse käsitöö, puidutöö, jametallitöö ainekavad. Koolid võivad koostada ka aianduse, talutöö, ehituse jne ainekavad, arvestades riikliku ainekava üldisi ja etappidele esitatud nõudeid.

1. Õpetuse eesmärgid

Abiõppe tööõpetusega (käsitööga) taotletakse, et õpilane

- oskab ja tahab teha võimetele vastavat tööd;
- on valmis koostööks;
- oskab oma tööd eesmärgistada, kavandada, plaanijärgi sooritada, kontrollida ning hinnata;
- valdab vajalikke baasoperatsioone;
- oskab töötada instruksiooni (nii suulise kui ka kirjaliku) järgi;
- suudab õpitud erialal pikema aja vältel pidevalt töötada.

2. Ainekava I kooliastme esimesele etapile (1.--2. klass)

Sellel kooliastmel kujundatakse üldisi õpioskusi: oskus vaadelda, võrrelda, kuulata, küsimustele vastata. Lastõpetatakse töövahendeid õigesti kasutama, omandama korraharjumusi. Oluliseks peetakse tundide korrektsioonilistsuunda -- tähelepanu, nägemis-, kompimis- ja ruumitaju, mootorika, kõne mõistmise ja suulise väljendusoskuse arendamist käelise tegevuse kaudu, kujundatakse oskus eristada objekte ja nende kujutisi kuju, suuruse ja värvuse järgi ning märgata ilu enda ümber.

Valdavalt täidab laps sel etapil ülesannet koostevuses eeskuju järgi, omandatud oskuste piireshakatakse ülesannet täitma ka suulise korralduse järgi. Laps omandab järgmisi baasoskusi: rebimine, lõikamine, liimimine, voolimine, voltimine.

2.1. Ainekava 1. klassile

2.1.1. Õppesisu

Materjalid: paber (valge, värviline, makulatuur), plastiliin, savi, looduslik materjal (tammeterud, kastanimunad, kõrred) ja nende äratundmine etaloni ja nimetuse järgi.

Töövahendid: ümaraotsalised käärid, liimipulk, liimilapp, voolimisalus.

Tööoskused: rebimine: paberitükkide ja -ribade rebiminesilma järgi (lehesadu, rohulibled).

Lõikamine: paberitükkide, -ribade ja narmaste lõikaminesilma järgi (marjad, puutüved, vaip, habe).

Liimimine: kujundite liimimine, kujundite täiendamine tasapinnaliselt (õunapuu, rahvariideseelik, kolm karuja nende lauanõud, karpide kaunistamine).

Voltimine: nelinurkse paberitüki voltimine pooleks ja neljaks (kaart, raamat).

Voolimine: rullimine, veeretamine ning selle tulemusel saadavad lihtsamad esemed ja kujundid (kakuke, redel, uss).

Meisterdamine: looduslikust materjalist lihtsamate esemete valmistamine plastiliiniga liitmisel (seen, kräss, päkapikk).

2.1.2. Õpitulemused

1. klassi lõpetaja

oskab

- ära tunda erinevaid materjale (paber, plastiliin, savi, looduslikmaterjal);
- rebida paberit;
- lõigata silma järgi paberitükke ja ribasid;
- liimida paberit;
- voltida paberilehte pooleks ja neljaks;
- voolida rullimise ja veeretamise teel lihtsamaid kujundeid ja esemeid;
- oma töökohta korras hoida.

2.2. Ainekava 2. klassile

2.2.1. Õppesisu

Materjalid: paber, õhuke kartong, villane lõng, õhukepuuvillane riie, plastiliin, savi, looduslik materjal (lehed, kivid, seemned); nende äratundmine ja nimetamine.

Töövahendid: ümaraotsalised käärid, liim (liimipulk, kummiliim), liimilapp, voolimisalus, joonlaud, õabloon.

Tööoskused: Rebimine: paberi ümardamine ruudu- ja ristkülikukujulise paberitüki nurkade ärarebimise teel (õun, seenejalg).

Õablooni kasutamine: lihtsamate esemete ja kujundite joonistamine õablooni järgi (vaas, kala, joonlaud).

Lõikamine: paberist õablooni järgi joonistatud lihtsamate esemete jakujundite väljalõikamine; õhukese kartongilõikamine etteantud sirgjoont mööda; õhukese puuvillase riidelõikamine silma järgi.

Koolutamine: rebitud ja lõigatud kujundite koolutamine pliiatsi või kääride abil (lilled, kuusk, kaartide ja karpide kaunistused).

Liimimine: paberi liimimine tasapinnaliselt alusmaterjalile; koolutatud paberiliimimine osaliselt (akvaariumitaimed, lilled, habe, kaartide ja karpide kaunistused); lõnga liimimine alusmaterjalile kontuuri järgi; loodusliku materjali liimimine (nukk, dekoratiivtaldrik).

Voltimine: lihtsamate esemete voltimine paberist (märkmik, lehvik, ümbrik).

Voolimine: savi ja plastiliini töötlemine veeretamise, rullimise, surumise, venitamise ja pigistamise võtteid kasutades (siil, kaktus, kauss).

Meisterdamine: looduslikust materjalist lihtsate esemete ja kujundite valmistamine plastiliiniga liitmise jaliimimise teel (lehepall, kaunistatud kivid, sajaljalgne).

2.2.2. Õpitulemused

2. klassi lõpetaja

oskab

- ära tunda ja nimetada erinevaid materjale (paber, kartong, plastiliin, savi, riie, lõng, looduslikmaterjal);
- kasutada joonlauda sirge tõmbamiseks läbi ühe ja kahepunkti;
- voltida lihtsamaid esemeid;
- joonistada õablooni abil lihtsamaid kujundeid, neid väljalõigata, liimida ja täiendada;
- lõigata silma järgi õhukest riiet;
- kasutada erinevaid voolimisvõtteid (veeretamine, rullimine, lamedaks surumine, venitamine, pigistamine);
- oma töökohta korras hoida.

3. Ainekava I kooliastme teisele etapile (3.--5. klass)

I kooliastme teine etapp on samuti eelõppe periood, kujundatakse iseiseseisva töö ja enesekontrolli oskus. Uued oskused omandatakse põhiliselt eeskuju järgi. Õpilased hakkavad oma tegevust kirjeldama nii töö käigus kui kahiljem, kirjeldades töö teostamise etappe ja võtteid.

Sellel etapil õpib laps olema töö juures piisavalt püsiv ja täpne. Ta hakkab oma valmistööd hindama, näidisevärdlema, kujuneb enesekontrollioskus. Õpilane omandab järgmised baasoskused: mõõtmine, märkimine; lõikamine (tükeldamine), ühendamine, viimistlemine.

3.1. Ainekava 3. klassile

3.1.1. Õppesisu

Materjalid: paber, kartong, plastiliin, savi, nahk, majapidamisjäägid, peenem vask- ja alumiiniumtraat, villane ja puuvillane lõng, erineva paksusega riie, looduslik materjal (sammal, õled); nende omaduste tundmine ja nimetamine.

Töövahendid: ümara- ja teravaotsalised käärid, liim (pulgaliim, kummiliim, PVA, kliister), liimilapp, voolimisalus, joonlaud, õabloon, jäme nõel, naaskel. Töövahendite ohutu kasutamine.

Töösused: Rebimine: kontuuri järgi paberist lihtsamate kujundite rebimine (apelsin, lumememm).

Mõõtmine: paberil ja kartongil vajalike pikkuste mõõtmine täissentimeetrites.

Õablooni kasutamine: õhukese puuvillase riide lõikamine õablooni järgi.

Koolutamine: ruumilised paberitööd ja kompositsioonid erineva laiuse, pikkuse ja värvusega paberiribadest.

Soonimine: paksema paberi ja õhema kartongi soonimine jämedanõelaga voltimise hõlbustamiseks (mapp, karp).

Lõikamine: paberist, õhemast kartongist, riidest ja nahast mitmesugustekujundite lõikamine kääridega; paberi- ja teravaotsalist kääridega erikujuliste aukude (aknaaunistus, lukuauk, võrk) lõikamine.

Liimimine: paberi, kartongi, lõnga, riide, naha ja loodusliku materjali liimimine tasapinnale (maastik, kollaap, karbist buss) ja osaline liimimine ruumilise efekti saavutamiseks (puuvõra, habe, karbiloomad ja esemed).

Voltimine: ruudu-, ristküliku- ja ringikujulise paberi voltimine keskkohaleidmiseks. Lihtsate esemete ja figuuride voltimine (paat, kala, konn).

Voolimine: õpitud võtete valimine ja kasutamine (inim- ja loomakujundid, metsaalune metsaelanikega).

Detailide õige liitmine ja tööde viimistlemine.

Meisterdamine: erinevate materjalide ja töövõtete kombineerimine (näpunukud, nukumööbel, majapidamisjääkidest loomad ja esemed); traadi painutamine (liigendfiguuride detailide ühendamine, lihtsamad kujundid); naha rullimine ja põimimine (hundinuiad, ehted, järjehoidja); paberskulptuur (oreliviled, kõrghooned).

Modelleerimine: looduslikust materjalist ja makulatuurist vormitööd (sambla- ja õlepallid, lehepärg, lihtsamad linnu-, looma- ja inimfiguurid ning lihtsamad seaded).

3.1.2. Õpitulemused

3. klassi lõpetaja

oskab

- nimetada erinevate materjalide omadusi: rabe, õhuke, paks, jäme, peenike, pehme, kõva, painduv, tugev;
- valida töövõtteid, lähtudes materjalist (paberirebimine, lõikamine, voltimine; savi voolimine erinevate võtetega);
- kasutada õablooni;
- kasutada materjali ökonoomselt;
- voldida lihtsamaid kujundeid;
- mõõta paberil vajalikke pikkusi täissentimeetrites;
- lõigata kääridega paberist, õhemast kartongist ja riidest mitmesuguseid kujundeid;

- torgata naaskliga auke;
- teha lihtsamaid meisterdamistöid majapidamisjääkidestja looduslikust materjalist;
- hoida korras oma töökohta, -vahendeid ja -ruumi;
- valmistada tähtpäevalisi ruumikaunistusi.

3.2. Ainekava 4. klassile

3.2.1. Õppesisu

Materjalid:paber, kartong, majapidamisjäägid, nahk, karusnahk,riie, lõng, puit, vineer, õhuke plekk, vask-ja alumiiniumtraat, looduslik materjal (hundinuialehed), taimematerjal. Materjali valik jakasutamise võimalused.

Töövahendid:nõel, heegelnõel, naaskel, nuga,haamer, käärid, naelad. Töövahendite ohutu kasutamine.

Tööoskused:Õmblemine:nõela niiditamine,sõlme tegemine; eelpiste (kontuuri järgi traageldamine); ühekordneõmblus, käsitsi palistamine (nukutekk); kannaga nõöbiõmblemine (soki- ja kindaloomad).

Heegeldamine:alg- ja ahelsilmused (kett, kaardikaunistused).

Naela löömine:kujundite, mustrite ja mosaiikide moodustaminepuit- või vineeralusele kontuuri järgi; naelakasutamine pleki augustamiseks.

Meisterdamine: erinevate materjalide, töövahendite ja -võtete valikning kombineerimine töö eesmärgist lähtudes(raamatu- ja vihikuümbris; maja, erinevate karpide konstrueerimine etteantud pinnalaotusejärgi; lihtsad mänguasjad,kujundid ja konstruktsioonid (raudteejaam, kuukulgur); naelte löömise tulemuselsaadud kujundite täitmine niidi jalõngaga; nahast lihtsate esemete valmistamine (võtmehoidja, järjehoidja,dekoratiivpudel, ehetekarp); konstruktoritekasutamine (lego).

Modelleerimine:vormitööd erinevast materjalist (kolmeharulinepalmik, nukk, loomad, maketid, tähtpäevalisedtaimeseaded).

3.2.2. Õpitulemused

4. klassi lõpetaja

oskab

- teha lihtsamaid punumistöid (palmik, järjehoidja);
- lõigata kartongist ja riidest õablooni abil mitmesuguseidkujundeid;
- niiditada nõela ja teha sõlme;
- tikkida eelpistet;
- teha käsitsi ühekordset õmblust(lihtühendõmblus);
- õmmelda kannaga nõöpi;
- käsitseda õigesti heegelnõela;
- heegeldada alg- ja ahelsilmust;
- käsitseda naasklit, haamrit ja naelu;
- kasutada materjali ökonoomselt;
- kasutada ohutult töövahendeid ja hoida neid korras;
- hoida korras oma töökohta ja -ruumi;
- kaunistada tähtpäevadeks ruumi.

3.3. Ainekava 5. klassile

3.3.1. Õppesisu

Käsitöö

Materjaliõpetus: jämedakoelise riidematerjali (juteriie) kasutamine; tikkimisniitide (mulinee, iirislõng, puuvillane lõng) äratundmine ja kasutamine; korrutatud villase lõnga, puuvillase, villase ja siidriide äratundmine.

Töövahendid: jäme suure silmaga nõel, jämeluu- või metallheegelnõel, jämedad metallvardad, õmblusnõelad, nõõpnõelad, õmblusniit, joonlaud, seep, käärid, käsiõmblusmasin.

Tööoskused: Tikkimine: riide lõngade loendamine, niidi kinnitamine töö algul, keskel ja lõpus; eel-, tikk-, vars- ja ahelpiste. Praktiline töö: linik või nõelapadi.

Heegeldamine: heegelnõela ja materjali omavaheline sobitamine, heegelnõela käsitsemine, põhisilmuste (alg-, ahel- ja kinnissilmus) heegeldamine, tingmärgid. Praktiline töö: sall või pajalapid.

Silmuskudumine: varraste ja lõnga omavaheline sobitamine, silmusteloomine; parempidine silmus, tingmärk, ripspinna kudumine, silmuselise ja sõlmelise ääre kudumine, silmustemahakudumine, kootud eseme viimistlemine. Praktiline töö: sall või pajalapid.

Õmblemine: puuvillase kanga parema ja pahema poole eristamine; käsiõmblusmasinaga õmblemine, ohutusnõuded õmblusmasinaga töötamisel, sirge õmbluse õmblemine paberil ja riidel (ilma niidita ja niidiga), õmblemise eeltööd: lõigete ääristamine, väljalõikamine, traageldamine, triikimine; õpitavad õmbluste liigid: lihtõmblus, ühekordne palistus, kahekordne palistus; kannaga ja kannatanõõbi õmblemine. Praktiline töö: kummigaseelik, kott jt.

Puidutöö

Materjaliõpetus: puu ja puit. Leht- ja okaspuit, kõva ja pehmepuit. Puidu kiuline ehitus, lõhestatavus. Prussikud, latid, kolmekihiline vineer -- äratundmine, nimetamine, kirjeldamine.

Töövahendid: mõõtmis- ja märkimisvahendid: joonlaud, nurgik, sirkel, elektriline võnksaag, ristisaagimisesaag, jõhvsaa, peitel, puitvasar, lihthöövel, vestmisnuga, haamer, hõövelpink (ehitus ja kasutamine), lihvpaper, saagimisrenn -- tundmine, nimetamine ja kasutamine korralduse järgi.

Tööoskused: Mõõtmine: pikkuse, laiuse, paksuse, läbimõõdu mõõtmine joonlauaga.

Märkimine: piki- ja ristjoonte tõmbamine pliiatsiga, kujundimärkimine õablooni järgi, pooltapi märkimine.

Saagimine: prussiku ristikiudu saagimine, vineerist kujunditeväljasaagimine jõhvsaa, võnksaa.

Naelutamine: detailide omavaheline ühendamine naeltega.

Peiteldamine: mitteläbiva ava peiteldamine.

Tappimine: pooltapi valmistamine.

Vestmine: sälkamine, liistu või prussiku kaunistamisesisselõigetega.

Praktilised tööd: kassakarp, lillealus, lindude söögilaud, mänguauto, lillekepp jt.

Metallitöö

Materjaliõpetus: traat, traadiliigid (alumiinium-, vask-, terastraat) -- valmistamine ja kasutamine. Must ja valgeplekk -- äratundmine, nimetamine, kirjeldamine.

Töövahendid: konstruktor (detailid, kruvid, mutrid, seibid), kruvikeeraja, mutrivõti, mõõte- ja märkimisvahendid (metalljoonlaud, märknõel, õabloon, nurgik), vasarad (puitvasar, ümarlaubaga vasar), tangid (lõike-, lapik- ja ümartangid), lihvpaper, meisel, viil, rauasaag, plekikäärid, kruustangid, nurkalasi, märkimisplaat, jootmisvahendid (joodis, räbusti, jootetõlvik).

Tööoskused: Konstrueerimine: näidise, joonise järgi; iseseisev konstrueerimine.

Mõõtmine: traadi mõõtmine õabloontraadi, metalljoonlaua järgi; pleki mõõtmine metalljoonlauaga.

Märkimine: traadi märgistamine viili, pliiatsi, märknõelaga; plekile märkimine õablooni järgi, ringjoonte jäätäisnurkade tasapinnale kandmine.

Tükeldamine: traadi tükeldamine lõiketangide, meisli, rauasaaga.

Lõikamine: pleki lõikamine käsi- ja kangkääridega.

Õgvendamine:traadi õgvendamine käega, vasaraga, puidustabivahenditega.

Painutamine:traadi painutamine lapiktangidega, kruustangide vahel; plekipainutamine puitvasara,painutusklotsiga.

Aasastamine:traadi liht- ja sepa-aasastamine.

Vedrude ja rõngaste valmistamine:traadist vedrude ja rõngastevalmistamine kruustangide vahel käsitsi.

Ühendamine:traadi ühendamine aasade, mähkimise jajootmise teel; ohutustehnika jootmisel.

Viimistlemine:traadi puhastamine lihvpaberiga.

Teritamine:märknõela teritamine.

Praktilised tööd: tasapinnalised ja ruumilised kujundid, rõngad, ketid,karbid, vormid, sildid, küünlajalg jt.

3.3.2. Õpitulemused

5. klassi lõpetaja

käsitöös

oskab

- tikkida eel-, tikk-, vars- ja ahelpistet;
- käsitseda heegelnõela;
- heegeldada alg-, ahel- ja kinnissilmuseid;
- heegeldada edasi-tagasi ridadena;
- määrata varraste ja lõnga omavahelist sobivust;
- kududa parempidiseid silmuseid;
- silmuseid maha kududa;
- traageldada;
- õmmelda käsiõmblusmasinal lihtõmblust,ühekordset palistust ja kahekordset palistust;
- õmmelda kannaga ja kannata nõöpi;

puidutöös

teab

- õppetöökoja sisustust ja korrapidaja ülesandeid;
- puidu liike (leht- ja okaspuit, kõva ja pehme puit);

tunneb

- höövelpingi ehitust ja oskab seda praktiliselt kasutada;
- puidu kiulist ehitust;

oskab

- kasutada nurgikut ristjoone tõmbamiseks ja mõõtajoonlauaga;
- kasutada saagimisrenni;
- saagida jõhv- ja võnksaega vineerist kujundeid;
- valmistada pooltapliidet
- viimistleda pinda lihvpaberiga;
- valmistada iseseisvalt lillekeppi;

metallitöös

teab

· õppetöökoja sisustust ja sisekorra eeskirju;

oskab

- eristada enamlevinud traadiliike ja teab nende omadusi ning kasutusalasid;
- konstrueerida konstruktorist lihtsamaid esemeid;
- mõõta joonlauaga;
- märkida traadile painutus- või lõikekohta, plekiesirgjooni ja täisnurki;
- tükeldada traati, lõigata plekki;
- painutada traati (plekki);
- valmistada traadist aasasid, vedrusid, rõngaid;
- ühendada traati vähemalt kahel moel;
- viimistleda materjali lihvpaberiga;
- teritada märknõela;
- teha iseseisvalt pehmest traadist või plekist tasapinnalist kujundit.

4. Ainekava II kooliastme esimesele etapile (6.–7. klass)

Sel etapil muutub tööõpetus ainekesksemaks. Taotletakse, et õpilane hakkab mõistma töö vajalikkust ja suudab iseseisvalt rakendada õpitud oskusi, küsida raskuste puhul abi ja seda kasutada. Üha rohkem hakatakse kasutama tööplaneerimisel verbaalseid tööjuhendeid. Õpilane peab etapi lõpusvaldama omandatud õpitoimingute struktuuri -- orienteeruma ülesandes, kavandama oma tegevust, seda teostama, kontrollima, tulemust hindama (näidise järgi võrdlemise teel). Poisid alustavad tutvumist lihtsamate puidu- või metallitöömasinatega.

4.1. Ainekava 6. klassile

4.1.1. Õppesisu

Käsitöö

Materjaliõpetus: jämedakoelised riidematerjalid, tikkimisniidid (mulinee, iirislõng, puuvillane lõng), puuvillane jäme heegelnii, korrutatud villane lõng, puuvillane riie -- äratundmine, nimetamine, valimine kasutamiseks.

Töövahendid: suure silmaga nõel, heegelnõel (nr 2; 2,5), sukavardad (nr 7), õmblusnõelad, nõõpnõelad, sõrmkübar, õmblusniit (nr 50), mõõduriba, õmbluskriit, käärid, käsiõmblusmasina praktiline kasutamine.

Tööoskused: Tikkimine: alusmaterjali valik, aed-, rist- ja sãmpipiste tikkimine. Praktiline töö: nõelapadi või pilt.

Heegeldamine: põhisilmuste (alg-, ahel-, kinnisilmuste ja sammaste) heegeldamine, heegeldamine lihtsateskeemide järgi. Praktiline töö: linik või mänguasjad.

Silmuskudumine: villase lõnga värvikindluse määramine, värvide sobitamine; parem- ja pahempidiste silmustekudumine (tingmärgid), soki kudumine -- soki osade nimetuste teadmine, soonikkoe kudumine, ringselt kudumine, kanna kudumine, silmuste kahandamine, viimistlemine. Praktiline töö: sokid.

Õmblemine: käsiõmblusmasina käsitsemine; ohutusnõuete teadmine ja täitmine õmblusmasinaga õmblemisel, õpitavad õmbluste liigid: kahekordne palistus, kahekordne õmblus, pealeõmmeldud tasku. Praktiline töö: padjapüür, taskutega kott jt.

Puidutöö

Materjaliõpetus: puit (makro- ja mikroskoopiline ehitus, puidukuivatamine). Okaspuust saematerjalide (laud, pruss, prussik, liist) äratundmine, eristamine, nimetamine, saematerjali virmastamine. Puidurikked: oksad, mädanik, tõugurike, kaldkiulisus -- nimetamine, kirjeldamine. Materjali ratsionaalne jätkamine.

Töövahendid: rööbits, suruvahendid (pitskruvi, klamber), käsipuur, puurpink, PVA liim -- nimetamine, kasutamine.

Tööskused: Märkimine: keeltapi, risttapimärkimine rööbitsaga.

Puurimine: kruvidele ja naeltele ettepuurimine, süvitamine käsitsi ja puurpingis. Puuride ehituse tundmine ja ohutustehnikanõuete täitmine.

Liidete valmistamine: nael-, kruvi- ja liimliited. Naelte ja kruvide valik. PVA liimi ja suruvahendite kasutamine liimliidetes.

Hööveldamine: höövli seadistamine. Kitsaspinnahööveldamine, silindri (koonuse) hööveldamine.

Teritamine: peitli ja höövliraua käsitsi teritamine.

Tappimine: risttapp ja keeltapp -- nimetamine, eristamine, valmistamine.

Praktilised tööd: kaardikepp, kuusejalg, kandik, pink, riidepuu, vasaravars jt.

Metallitöö

Materjaliõpetus: plekk, pleki liigid: alumiiniumplekk, vaskplekk, terasplekk, tinutatud plekk, tsinkplekk -- äratundmine, nimetamine, kasutamine; metallivärvid: nitrovärv, emailvärv -- äratundmine; värvimise tehnoloogia, ohutusnõuete tundmine.

Töövahendid: mõõte- ja märkimisvahendid: rööbits, tsentrinurgik, tsentrikärn -- äratundmine, kasutamine korralduse järgi.

Meislid: lukksepeameisel -- nimetamine, iseseisev kasutamine; valtsmeisel -- äratundmine, kasutamine vastavalt korraldusele.

Viilid: lapik-, ruut-, kolmkantviilid -- nimetamine, iseseisev kasutamine; romb-, peen- ja sametviil -- tundmine, kasutamine vastavalt korraldusele.

Lukksepeavasari -- nimetamine, iseseisev kasutamine.

Tornid: lihttorn, survetorn.

Kärn, needi algpea tugi, needi lõpp-pea vorm -- äratundmine ja kasutamine korralduse järgi.

Pintslid -- nimetamine ja iseseisev valimine.

Käsikruustangid -- äratundmine, kasutamine vastavalt korraldusele.

Spiraalpuurid, käsitrell, puurpink -- üldise ehituse jatõpõhimõtete tundmine.

Elektrikäi -- üldise ehituse jatõpõhimõtete tundmine.

Tööskused: Märkimine: paralleeljoonte, avade, tsentrite märkimine.

Palistamine: pleki lihtvaltsimine.

Traatimine: pleki serva tugevdamine.

Meiseldamine: metalli tükeldamine, liigse töötlusvarueemaldamine meisliga.

Lõikamine: mitmesuguste profiilmaterjalide lõikamine rauasaega, sisselõiked.

Ühendamine: pleki ühendamine neetimise, valtsimise, jootmiseteel.

Viilimine: tasapinna, nurkade töötlemine viiliga.

Puurimine: avade puurimine, süvitamine käsitsi ja mehhaaniliselt.

Viimistlemine: peenviilimine, käsitsi lihvimine, värvimine: sissekastmisega, pintsliga.

Teritamine: kärni teritamine.

Praktilised tööd: piparkoogivormid, karbid, kühvel, köögiriiv, obadus, nurgik, täring, puurihoidja jt.

4.1.2. Õpitulemused

6. klassi lõpetaja

käsitöös

oskab

- valida tikkimiseks sobivaid materjale ja töövahendeid;
- tikkida aed-, rist- ja sämppestet;
- heegeldada ringselt;
- kududa sokki;
- käsitseda õmblusmasinat;
- õmmelda kahekordset palistust;
- õmmelda kahekordset õmblust;
- õmmelda pealeõmmeldud taskut;

puidutöös

teab

- kuidas virnastatakse saematerjali;

tunneb

- olulisemaid puidurikkeid ja oskab neid kirjeldada;

oskab

- järgata ratsionaalselt;
- kasutada käsipuuri ja töötada puurpingil;
- teritada peitlit, hõövlirauda;
- seadistada hõövlit;
- hõöveldada silindrit ja koonust;
- valmistada risttappi ja keeltappi;
- kasutada puidu liimimisel PVA liimi ja surukruvisid;
- teha iseseisvalt kuusejalga ja kaardikeppi;

metallitöös

teab

- elektrikäia, puurpingi üldist ehitust jatööpõhimõtet;

oskab

- eristada enamlevinud plekiliike ja teab nende omadusi ning kasutusalasid;
- märkida plekile paralleeljooni, tsentrit;
- tugevdada pleki äärt kahel viisil;

- tükeldada meisliga lehtplaati;
- ühendada plekki vähemalt kahel erineval moel;
- viilida tasapindu, täisnurka;
- kasutada puurpinkki avade puurimiseks, süvitamiseks õigestija ohutult;
- viimistleda käsitsi metallpindu;
- teritada elektrikäial märknõela, kärni;
- teha iseseisvalt plekist karpi.

4.2. Ainekava 7. klassile

4.2.1. Õppesisu

Käsitöö

Materjaliõpetus:villane riie, jämedakoeline linane või puuvillane riie, korrutatud peenvillane lõng, jämedapuuvillane niit, iirislõng, korrutatud villane lõng (kaks eri värvi), puuvillane või villane riie -- äratundmine, nimetamine, valimine kasutamiseks.

Töövahendid:erineva pikkuse ja jämedusega tikkimisnõelte valimine tööks, tikkimisraam, märkimisvahendid (õmbluskriidid, seebiviilud, kopeerpaperid) kasutamine, heegelnõelte (nr 1, 5, 7) valimine, sukavardad (nr 7), mõõdulint, kalka, lõikelehed, triikraud, õmblusmasin -- praktiline kasutamine.

Tööoskused:Tikkimine: pinnakatte pistete (mähkpiste) tikkimine, pilutamiseks sobivate materjalide tundmine, eeltööd ja lihtpilu tegemine. Praktiline töö: linik või pilt.

Heegeldamine: materjalide omavaheline sobitamine, heegelskeemide lugemine, äärepitside ja nurkade heegeldamine. Praktiline töö: käterätiku äärepits.

Silmuskudumine: rahvuslikud kirikindad (äratundmine), kindakirjadelugemine, kahe eri värvi lõngakudumine; kinda kudumine, kindaosade tundmine, ringselt kudumine, pöidla-ava kudumine, silmuste kahandamine, pöidla kudumine, kinnaste viimistlemine. Praktiline töö: labakindad.

Õmblemine: õmblusmasina käsitsemine, sissevõtete õmblemine, tõmblukk-kinnise õmblemine, lõigete paigutamine riidele, õmblusvarude märkimine, värvi õmblemine, allääre töötlemine, nõõpaukude, trukkide, haakide õmblemine. Praktiline töö: seelik, püksseelik jt.

Puidutöö

Materjaliõpetus: puidu füüsikalised ja mehhaanilised omadused: värvus, tekstuur, tihedus, kõvadus, tugevus, elastsus, plastsus -- nimetamine, kirjeldamine. Puit: rõngassooneline, hajusooneline, maltspuiduline, lülipuiduline -- äratundmine.

Töövahendid: nurgasaag, viilid, mall, miu- ja tiidusnurgik, taster ja nihik, treipeitlid -- äratundmine, nimetamine ja kasutamine vastavalt korraldusele. Treipink -- kasutamine.

Tööoskused. Mõõtmine: nurgamõõtmine malliga, detaili paksuse ja ava sügavuse mõõtmine nihikuga, läbimõõdu mõõtmine tasteri ja nihikuga.

Märkimine: nurga märkimine malliga, miuga, tiidusega; rõõptapi ja kaldtapi märkimine õablooniga.

Puurimine: läbiva ava puurimine.

Saagimine: liistude saagimine kaldnurga all nurgasaega.

Peiteldamine: puidurikete kõrvaldamine panustüki abil.

Kõverpindade töötlemine: kõverjoonelise kujugadetailide väljalõikamine puurimise abil, servade töötlemine peitli ja viiliga.

Tappimine: kastliidete, kaldtapi ja rõõptapi valmistamine.

Treimine: silindri ja lihtsa profiili treimine (ohutustehnika treimisel).

Geomeetiline puulõige: geomeetrilise mustri lõikamine tasapinnale.

Praktilised tööd: sae käepide, pildiraam, karp, sahtel jt.

Metallitöö

Materjaliõpetus:metallid ja sulamid: malm, teras ja valge vask --omadused, kasutamine; korrosioon -- tekkepõhjused, vähendamise võimalused; liimid metallpindadeühendamiseks: EPO, EPD. Liimimise tehnoloogia, ohutusnõuete tundmine.

Töövahendid:mõõte- ja märkimisvahendid:sirkel, mall, miuu, nihik -- nimetamine; sirkli iseseisev kasutamine,teiste äratundmine ja kasutamine juhendi järgi; viilid: poolümar- jaümarviil -- nimetamine ja iseseisev valikkasutamiseks; ristmeislid, lihvkettad, värvipüstol, treiterad (välisterad,otsaterad) -- äratundmine ja kasutamisejuhendi järgi; treipink (üldine ehitus, tööpõhimõtted) --nimetamine ja valimine iseseisvaks kasutamiseks. Ohutustehnika treipingigatöötamisel.

Tööoskused:Mõõtmise:nurkade,kõrguse, laiuse, sügavuse mõõtmine.

Märkimine:sirgjoonte, kaarte, nurkade märkimine.

Meiseldamine:avade soonte meiseldamine.

Ühendamine: paksema lehtmaterjali neetimine, metallide liimimine.

Viilimine: avade ja kõrguspindade viilimine.

Saagimine: erineva kuju ja paksusega materjali saagimine.

Puurimine: poolavade, suure läbimõõduga avade, õhukesematerjali puurimine.

Teritamine: meisli teritamine.

Treimine: treitera kinnitamine, tooriku kinnitamine (lühike detail),välispinna treimine, otsapinna treimine, astmetreimine.

Praktilised tööd: aknanurgad, vasar, suveniirvõti, labidas-reha,küünlajalg jt.

4.2.2. Õpitulemused

7. klassi lõpetaja

käsitöös

oskab

- tikida lihtpilu;
- lugeda lihtsamaid heegelskeeme;
- heegeldada äärepitse;
- kududa kinnast;
- kududa kahe eri värvi lõngaga;
- viimistleda kindaid;
- käsitseada õmblusmasinat;
- õmmelda tõmblukk-kinnist;
- õmmelda sissevõtteid;
- töödelda alläärt;
- õmmelda nõõpauke, trukke, haake;

puidutöös

teab

- puidu füüsikalisi ja mehhaanilisi omadusi;

oskab

- treida lihtsamaid silindrilisi esemeid (viilipea, pudrunui);
- kõrvaldada väiksemaid puidurikkeid panustüki abil;
- valmistada profiil-liistust pildiraami;
- töödelda avasid puurimise abil;
- märkida ja valmistada rööptappi;
- valmistada iseseisvalt pildiraami ja rööptapiga karki;

metallitöös

teab

- treipingi üldist ehitust ja tööpõhimõtet;

oskab

- nimetada olulisemaid metalle ja sulameid, teab nende kasutusalasid ja omadusi;
- kasutada sirklit, nurgamõõteriistu, nihikut;
- puurida erineva paksuse ja kujuga materjale, tehasuuremõõdulisi avasid;
- kahel erineval moel ühendada metalle;
- raiuda avasid, sooni paksemasse lehtmetaili;
- viilida nõguspindu, avasid;
- saagida mitmesuguse kuju ja paksusega materjali;
- viimistleda mehaaniliste töövahenditega metallpindu;
- teritada meislit;
- treida silindrilist välispinda, otspinda;
- iseseisvalt teha mõnda tasapinnalist kujundit.

5. Ainekava II kooliastme teisele etapile (8.--9. klass)

Selle etapi ülesanne on ette valmistada noorukid iseseisvaks võimetekohaseks tööks ja/või kutseõppeks: õpetatakse õigesti ette kujutama oma toimetulekut kodukoha tööturul. Omandatakse oskus töötada tööpäev läbi, täites õpitud jõukohaseid ülesandeid. Kujuneb oskus ise oma tööd kavandada ja kontrollida. Õpilane hakkab valima jakasutama sobivaid töövahendeid ja omandatud töövõtteid. Antakse ülevaade rahvuslikest ja piirkondlikest traditsioonidest ja kujundatakse oskus neid oma töös kasutada.

5.1. Ainekava 8. klassile

5.1.1. Õppesisu

Käsitöö

Materjaliõpetus: kangad: õhemad villased, linased japuuvillased labasekoelised kangad -- äratundmine jakasutamiseks. Tikkimismaterjal: peenvillane lõng, muline, iiris- või siidniit; segakiust tikkimismaterjalid. Kudumismaterjalid: sünteislõng, villane või puuvillane lõng. Heegeldamismaterjal: pärl lõng, iiris- või puuvillanelõng. Materjalide tundmine, eristamine ja valimine sõltuvalt tehtavast tööst.

Töövahendid: peenike suure silmaga nõel, heegelnõel (nr 1, 1,25), ringvardad, elektriõmblusmasin, aurutriikraud, lõikelehed, kalka.

Tööoskused: Elektriõmblusmasina praktiline kasutamine. Elektriõmblusmasina hooldamine: puhastamine, õlitamine.

Tikkimine: valge tikand. Rahvarõivaste tikandid - võrdlemine, kirjeldamine. Tikandi jälgimine riidele. Pinnakattepistik: mähkpiste ja madalpiste tikkimine. Tööde viimistlemine. Praktiline töö: tikand kraal või taskul.

Silmuskudumine: tegumoe, koekirja, materjali ja töövahendite sobitamine. Silmuste ülesloomise viisid tundmine. Tingmärkide teadmine. Koekirjade kudumine. Palmik- (kahe- jakolmeharuline), soonik- ja poolpatentkoeskudumine. Nööpaugu kudumine. Lõngast nööbi valmistamine.

Heegeldamine: pitsiliste heegelkirjade heegeldamine. Skeemi järgi ringseltheegeldamine. Silmuste kasvatamine ja kahandamine. Heegeldatud esemete hooldamine: pesemine, tärgeldamine, kuivatamine, aurutamine, triikimine. Praktiline töö: linik või rõivaste kaunistusdetailid.

Õmblemine: puuvillaste, linaste, villaste ja siidriete omaduste teadmine, nimetamine, hooldamine. Kangaparema poole määramine. Voldiliigid: ühepoolne volt, vastandvolt, lehvikvolt, nende töötlemine. Passede liigid: sirge ja ümar passe, nende töötlemine: mõõduvõtmine, õige suurusnumbri leidmine. Lõigete kopeerimine lõikelehel. Praktiline töö: kleit või kostüümkleit jt.

Puidutöö

Materjaliõpetus: mööblitööstuses kasutatavad puitmaterjalid: puit-, laast-, puitkiud-, saepuruplaat, vineer, mööblikilp -- äratundmine, eristamine, kirjeldamine. Mööbliliigitus kasutusala järgi: elutoa-, köögi-, kontori- jne mööbel. Erinevatele mööbliliikidele esitatavate nõueteadmine. Puidu lõiketooriate aluste teadmine.

Töövahendid: siluhöövel, kaabits -- nimetamine, iseseisev valimine kasutamiseks. Puidutöötlemispingid: höövel-, frees-, puur-, sae- ja lihvimispingid -- nimetamine, otstarbe kirjeldamine, kasutamine vastavalt korraldusele.

Tööskused: Saagimine: pikisaagimine ja järkamisesaepinkidel, ohutustehnika tundmine ja nõuete täitmine.

Hööveldamine: hööveldamine rihthöövelpingil, paksuhöövelpingil.

Teritamine: käsisaeteritamine viiliga.

Treimine: kumer- ja nõguspindade treimine.

Tappimine: mitteläbiva (poolpeit-)tapi valmistamine.

Mööblikilbi valmistamine: serviti kokku liimitud laudadest mööblikilbi ja ribikilbi valmistamine.

Vineerimine: esemete välispinna katmine spooniga.

Viimistlemine: läbipaistva ja läbipaistmatu katteviimistluse kasutamine (ettevalmistus, lakkimine, värvimine).

Mööbli koostamine: kokkupandava mööbli koostamine juhendamise järgi.

Praktilised tööd: dekoratiivtaldrik, pliiatsitoos, taburet, lillepostament, sahtel jt.

Metallitöö

Materjaliõpetus: teras, teraste liigitus: süsinikteras, legeritud teras -- teadmised omadustest ja kasutamisest. Metallmaterjali sortiment: traadid, plekid, ümarteras, nurkteras, nelikanteras, raudteerööpad, talad -- äratundmine, teadmised kasutamisest.

Töövahendid: Rismus -- äratundmine ja kasutamine juhendijärgi. Keermepuurid, keermelõikurid - nimetamine ja iseseisev valimine kasutamiseks. Treiterad: mahalõiketerad, sooneterad, sisetreiterad, kujuterad. Puurid: tsentripuurid, süvipuurid; täpitsad. Freesid: silinderfreesid, otsafreesid, ketasfreesid; kinnitusrakised -- äratundmine ja juhendi järgi kasutamine. Freespink (üldine ehitus, tööpõhimõte) -- nimetamine ja iseseisev valimine kasutamiseks.

Tööskused: Märkimine: rööpjoontemärkimine.

Keermetamine: sise- ja väliskeerme märkimine.

Puurimine: avade puurimine treipingil.

Lõikamine: materjali mahalõikamine treipingil, freesil.

Treimine: pika detaili, välissoonte, koonuste, avade treimine.

Viimistlemine: metallpinna faktuurimine täpitsatega.

Teritamine: treitera teritamine.

Freesimine: freeside kinnitamine, toorikute kinnitamine, tooriku õigeasendi kontrollimine, tasapinnalinefreesimine, astmete ja soonte freesimine.

Praktiline töö: kärn, neetimistorn, mitmesugused surukruvid, tuulelipp, lipuvarras jt.

5.1.2. Õpitulemused

8. klassi lõpetaja

käsitöös

teab

- puuvillaste, linaste, villaste ja siidriiete omadusi ja oskab neid arvestatavate tööde teostamisel;
- voltide ja passede liike;

oskab

- valida tööks vajalikke materjale jatöövahendeid;
- jäljendada mustreid;
- teha põhipisteid;
- tikkida pinnakattepisteid;
- kududa tingmärkide järgi erinevaid koekirju (palmikut, soonikut, poolpatenti ja lihtsamat augulistmustrit);
- valmistada lõngast nõöpi;
- heegeldada skeemi järgi ringselt;
- käsitseda elektriõmblusmasinat;
- õmmelda lihtsamaid volte, sirget passet, kraed;
- leida ja kopeerida lõikeid lõikelehelte;
- viimistleda valmis esemeid;
- õmmelda iseseisvalt öösärki;

puidutöös

tunneb

- sisetreimist ja oskab treida ümartappi;

oskab

- valmistada kastliiteid (poolpeit-, kaldtapp);
- teritada käsisaagi;
- lugeda lihtsamaid tehnilisi jooniseid;
- koostada kokkupandavat mööblit;
- teha iseseisvalt dekoratiivtaldrikut ja sahtlit;

metallitöös

teab

- terase üldist liigitust, omadusi, kasutamist;
- metallmaterjali põhiosortimenti;

oskab

- kasutada rismust rööpjoonte märkimiseks;

- lõigata käsitsi sise- ja väliskeeret;
- puurida treipingil tsentriavasid;
- tükeldada materjali trei- ja freespingil;
- treida treipingil lihtsamaid detaile;
- freesida horisontaal- ja vertikaalpinda, avasid, sooni;
- kaunistada metallpinda pinnamustriga;
- teritada treitera;
- teha iseseisvalt pliiatsihoidjat.

5.2. Ainekava 9. klassile

5.2.1. Õppesisu

Käsitöö

Materjaliõpetus:tikkimismaterjal: lavsaankiuga linane riie --äratundmine, kirjeldamine ja valimine tööks.Jämedama eri värvi niidi või lõnga sobitamine alusmaterjaliga.Kudumis- ja heegeldamismaterjal: korrutatud võikorrutamata villane lõng. Materjali valimine sõltuvalt tööst.Süntetiliste ja tehiskiudainete omaduste nimetamine jaarvestamine tööde teostamisel, nende töötlemisiseärasustetutvumine.

Töövahendid:nõelad põimimiseks. Jämedad,pikad vardad ja/või ringvardad (valimine sõltuvalt tööst).Elektriõmblusmasin -- osade nimetused, reguleerimine.

Tööoskused:Tikkimine:pilutamine (keerdpilu,põimpilu). Lõngade loendamine.

Silmuskudumine: meie rahvakunsti pitsiliste koekirjade kasutamisega tutvumine.Kudumise tingmärkidetundmine ja nende järgi kudumine. Villasest lõngast esemete viimistlemine:pesemine, kuivatamine, triikimine,hoidmine. Praktiline töö: sall või imikujakk, müts ja papud.

Heegeldamine: heegeldamine kaht või enamat värvi lõngaga.Praktiline töö: vest, imikujakk, mütsid, võivankritekk.

Õmblemine: Kaunistusvõtted: rüüpid, volangid,krooked, nõõrvoldid, tikandid, nende kasutamine.

Lõikejoonte nimetused: kontuur-, telg-, keskjoon-, nende teadmine.Lõigete kopeerimine, paigutamine riidele,õmblusvarude arvestamine, väljalõikamine. Praktiline töö:pluus, seelik, kleit jt.

Puidutöö

Materjaliõpetus:liimitud ja painutatud detailide -- äratundmine,nimetamine, kirjeldamine.

Töövahendid:lekaal, elektrilised väikevahendid: trell,taldlihvija, tikksaag, ülafrees -- nimetamine, kasutaminevastavalt korraldusele. Ohutustehnikanõuete tundmine ja järgiminetööpinkidel iseseisvalt töötades.

Tööoskused:Saagimine:kõverjooneliste detailideväljasaagimine tikksaaga, lintsaega.

Ðabloonide valmistamine: detaili kuju planeerimine ning kartongile kandmineruudustiku ja lekaali abil.

Teritamine: kaabitsa teritamine; saeketta ja hõõvelpingi lõiketeriteritamine.

Seadistamine: saeketta vahetamine saepingil, terade vahetaminehõõvelpingil.

Mööbli remont: toolidel, laudadel, kappidel jne tekkivate vigastustetundmine ja nende parandamine.

Praktilised tööd: diivanilaud, tool, postament, riul,koolimööbli remont jt.

Metallitöö

Materjaliõpetus:plastid, plastide liigid: polüetüleen;polüstürool, polüvinüülkloriid, orgaaniline klaas, tekstoliit,vahtplast, poroloon -- omaduste tundmine, eristamine, kasutamise teadmine. Liim, liimid

plastideühendamiseks: *Moment, Supertsement* -- liimimise tehnoloogia, ohutusnõuete tundmine. Nitrolakk, lahustid, lahused -- oskusõpetaja juhendamisel kasutada, ohutusnõuete teadmine.

Töövahendid: giljotiinkäärid; muhvelahi; gaasipõleti, nitrolakk; lahused; lahustid; sünteetilised liimid; kohrutusvasarad; spiraalpuurid (teritusnurk 70°) -- äratundmine jakasutamine vastavalt korraldusele. Elektrilised väikevahendid: elektritrell, ketaslõikur, elektrilihvmasin, elektriplekikäärid -- nimetamine, trelli iseseisev valimise kasutamiseks, teiste äratundmine ja kasutamine vastavalt korraldusele. Elektrikäsitööriistad: isoleeritud käepidemega universaaltangid, pingemõõtur, külglõiketangid, isoleerpael -- nimetamine. Isoleerpaela iseseisev kasutamine, teistetundmine ja kasutamine vastavalt korraldusele. Sepatööriistad: alasi, sepavasara, sepapihid, pirnid, venitusrauad, sepameislid ja -tornid, alusrauad -- nimetamine, alasi iseseisev valimine kasutamiseks; sepavasara, meisli, torni jt äratundmine ja kasutamine vastavalt korraldusele.

Tööoskused: Lõikamine: plastide lõikamine giljotiinkääridega, kuumutatud traadiga, metallide lõikamine ketaslõikuriga.

Saagimine: plastide saagimine, pleki saagimine elektriplekikääridega.

Puurimine: plastide jahutusega puurimine, avade puurimine, avade puurimine elektritrelliga.

Treimine: plastmaterjali treimine.

Ühendamine: plastide liimimine.

Freesimine: plastmaterjali freesimine.

Teraste termiline töötlemine: lõõmutamine, normaliseerimine, karastamine, koolutamine.

Kohrutamine: seinaplaatide valmistamine kohrutusvasaratega.

Viimistlemine: oksüdeerimine, söövitamine. Lihvimine elektrilihvimismasinaga.

Elektriinstallatsioonitööd: valgustite, pistikupesade, lülitite, juhtmetepaigaldamine, kaitsmete vahetamine.

Sepistamine: jämendamine, venitamine, avardamine, augulõõmine, raiumine, painutamine.

Keevitamine: praktiline harjutamine.

Praktilised tööd: viilpead, kuusejalg, rööbits, lillealus jt.

5.2.2. Õpitulemused

Abiõppe lõpetaja

käsitöös

teab

· lõikelehel olevaid jooni ja märke, oskab kasutada väljalõikamisel ja õmblemisel;

· sünteetiliste materjalide omadusi ja iseärasusi;

oskab

· valida tikkimiseks, kudumiseks, heegeldamiseks vajalikke materjale jatöövahendeid;

· jäljendada mustreid;

· kududa ringvarrastega;

· kududa tingmärkide järgi lihtsamaid pitsilisi koekirju;

· õmmelda volange, nõörvolte;

· paigutada lõikeid riidele ja lisada õmblusvarusid;

· õmmelda iseseisvalt lihtsamaid esemeid (sirge seelik, lihtsalõikeline kleit);

puidutöös

tunneb

- erinevaid pinnatöötlemise ja -viimistlemise mooduseid;
- põhilisi puidutöötlemispinke ja oskab neil ohutult töötada;

oskab

- teha mööbli pisiremonti;
- mõõta nihikuga;
- kasutada elektrilisi väikevahendeid;
- valmistada juhendi järgi lihtsamaid mööbliesemeid;
- valmistada iseseisvalt taburetti;

metallitöös

teab

- üldist materjalidest (metallid ja plastide liigid, omadused, teab nende kasutamist, töötlemist);

tunneb

- enamlevinud elektrilisi väikevahendeid ja elektriliskäsitööriistu, oskab neid kasutada;
- lukksepatöö operatsioone;
- sepatöö aluseid;

oskab

- lugeda lihtsamat tehnilist joonist;
- liita metalle mitmel erineval moel;
- seadistada puurpink ja puurida avasid;
- lõigata sise- ja väliskeeret;
- treida treipingil lihtsa kujuga detaile;
- lõigata freesiga, teha sooni ja avasid;
- viimistleda detaile ja tööesemeid mitmel erineval viisil;
- teha elementaarseid elektriinstallatsioonitöid;
- teritada käsitööriistu;
- kasutada töö juures õigeid ja ohutuid töövõtteid;
- teha iseseisvalt vasarat;

omab

- esmast keevitamiskogemust.

SID

SID

SID

SID

SID

SID

SID

SID

SID

SID

SID

SID

SID

SID

SID

SID

SID